

ΕΠ. Γ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ — ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ

Ο ΗΛΙΟΣ



ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ  
Γ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ ΑΘΗΝΑ

*Π. Κ. Σ. Κ.*

Ο ΗΛΙΟΣ

ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ  
ΤΟΜΟΣ Ι



E 281

ΕΠ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ — Δ. ΒΟΥΤΥΡΑ

# Ο ΗΛΙΟΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ 1.



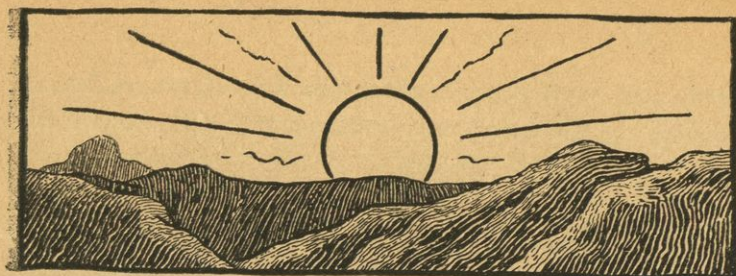
Ἀθήναι 1924

Ἐκδοτικὸς Οἶκος Δ. καὶ Π. Δημητράκου

Ὁδὸς Σταδίου 56

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα ἔχουν τὴς ὑπογραφὰς τῶν συγγραφέων.





### 1. Ὁ πρῶτος μευ πόθος.

Στὰ πλάγια χαμηλοῦ βουνοῦ, κατὰ τὸ βοριά, εἶναι σκροπισμένα ἀνάμεσχα στὰ δέντρα τὰ σπιτάκια τοῦ μικροῦ χωριοῦ μου.

Ἀντίκρυ στὸ βουνὸ αὐτὸ εἶναι ἄλλο, πιὸ ψηλὸ, γεμάτο ἔλατα.

Καὶ κατὰ τὴν ἀνατολὴ ἄλλο, γεμάτο βελανιδιές, καὶ πρὸς τὴ δύση, πολὺ μακριά, φαίνονταν ἄλλα βουνὰ γυμνωμένα.

Ἀπὸ τὰ βουνὰ κατέβαιναν ρεματιῆς γεμάτες νερό, χειμῶνα καλοκαίρι, πού ἔκαναν τὸ ποταμάκι πού περνοῦσε στὰ πόδια τῶν σπιτιῶν νὰ ποτίζει τὰ περιβόλια καὶ νὰ γυρίζει δύο τρεῖς μύλους.

Τὸ χειμῶνα πολλὰς φορὲς αὐτὸ τὸ ποταμάκι φούσκωνε καὶ πλημμύριζε τὶς ὄχθες του. Πῶς βούιζε τότε! Καὶ δὲν ἦταν πιὸ καθαρό, ἤσυχο, παρὰ θολό, κοκκινωπό, σὰ νὰ εἶχε θυμώσει, κι ἔτρεχε μὲ γρηγοράδα ἀφρισμένο. Καὶ ὅλος ὁ τόπος γέμιζε ἀπὸ τὶς φωνές του, ἀπὸ τὴ βουητό του.

Τὸ σπίτι τοῦ παπποῦ μου, τοῦ Παπαμιχάλη, ἦταν

στη μέση τοῦ χωριοῦ κοντά του ἦταν ἡ μικρὴ ἐκκλη-  
σούλα, ἡ φωλίτσα πού μαζεύονταν οἱ χωρικοὶ τὶς  
Κυριακὲς καὶ τὶς γιορτές.

Μὰ καὶ τὶς καθημερινὲς ἀκόμη, ὅταν ἦταν καλὴ  
μέρα, πήγαιναν οἱ γέροι στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησίας,  
κάθονταν γύρω στὰ πεζούλια κι ἔλεγαν παλιὲς ἱστο-  
ρίες.

Πολὺ μικρὸς ἀκόμη, μόλις ἄρχισα νὰ περπατῶ,  
πήγαινα κι ἐγὼ στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησίας.

Μὰ τί τοῦῤιπες ἔτρωγα ἐκεῖ! Γιατὶ περισσότερα  
κοίταζα ψηλά, παρά κάτω. Ὁρεσ μποροῦσα νὰ γυ-  
ρίζω, κοιτάζοντας τὰ πουλιὰ πού πετοῦσαν ἀπὸ δέν-  
τρο σὲ δέντρο, ἢ τὰ σύννεφα πού ἔτρεχαν στὸν οὐ-  
ρανό. Ἄλλοτε πάλι προσπαθοῦσα νὰ χτυπήσω σφῆ-  
κες μὲ τὸ σκοῦφο μου, ὅπως εἶχα ἰδεῖ τὸν ἀδερφό-  
μου νὰ κάνῃ.

Καὶ ὅταν ἔβλεπα κανέναν ἀετὸ νὰ περνᾷ, τότε  
ἐνθουσιαζόμουν τόσο, πού περνοῦσα, κουνούσα τὰ χέρια  
μου, φώναζα κι ἔτρεχα κοιτάζοντάς τον. Καὶ τότε  
ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν ξεπλωθῶ χάμω. Κάποιος ἀπὸ  
τοὺς γέρους θὰ ἔτρεχε καὶ θὰ μὲ σήκωνε.

«Γιὰ ἰδὲς τὸ παλικάρι!... δὲν κλαίει!» ἔλεγε  
στοὺς ἄλλους.

Κι ἐγὼ πού ἦμουν ἔτοιμος νὰ κλάψω, κρατιόμουν  
καὶ δὲν ἔκλαια.

Μεγάλῃ εὐχαρίστηση εἶχα νὰ βλέπω τὸν ἥλιο, τὸ  
πρῶτο ὅταν ἔβγαινε, καὶ τὸ δειλινό, ὅταν τραβοῦσε  
κατὰ τὴ ρεμκιά, γιὰ νὰ κρυφτῇ πίσω ἀπὸ τὰ μα-  
κρινὰ βουνὰ τῆς δύσης.



Στὸ σπίτι, ὅλοι ἦταν στὸ πόδι πρὶν βγῆ ὁ ἥλιος. Κι ἐγὼ βρισκόμουν ὄρθιος μαζὶ μ' αὐτούς. Καὶ θὰ κοίταζα νὰ τοὺς ξεφύγω, γιὰ νὰ τρέξω νὰ ἰδῶ τὸν ἥλιο, πού θὰ πρόβαλλε πίσω ἀπὸ τὸ βουνό.

«Θ' ἀνέβω στὸ βουνό νὰ πιάσω τὸν ἥλιο!» εἶχα εἰπεῖ στὸν ἀδερφό μου μιὰ μέρα, πού μὲ εἶχε πιάσει καὶ μὲ τραβοῦσε στὸ σπίτι.

—«Ὁ ἥλιος καίει, μικρούλη, μοῦ εἶπε αὐτός, καὶ θὰ σὲ κάψῃ».

—«Ἐμένα δὲ θὰ μὲ κάψῃ» τοῦ ἀπάντησα ἐγώ.

Τὸ ἴδιο εἶπα καὶ στὸν παππού μου, ὅτι θ' ἀνεβῶ στὸ βουνό, νὰ πιάσω τὸν ἥλιο. Αὐτὸς ὅμως μοῦ εἶπε :

«Ἀνέβα πρῶτα στὸ βουνό!...»

Ὅλα αὐτὰ μοῦ τὰ θύμιταν ἔπειτα ἀπὸ χρόνια οἱ δικοί μου.

Πόση στενοχώρια εἶχα ὅταν ἦταν κακοκαιρία καὶ δὲν μπορούσα νὰ τρέξω ἔξω! Καὶ πὺ πολλὸ ὅταν ἤμουν πέντε ἢ ἕξι χρόνων, πού κρουολόγησα καὶ μ' ἐκλείσαν ἀρκετὸν καιρὸ μέσα.

Εἶχα βγῆ κι ἐγὼ νὰ δῶ τὸ ποτάμι, πού ἀπὸ μιὰ μεγάλη βροχὴ εἶχε φουσκώσει, εἶχε πλημμυρίσει. Ὅλο τὸ χωριὸ ἦταν στὸ πόδι. Ἐτρεξαν κι οἱ δικοί μου πῆγχα ἀπὸ πίσω κι ἐγὼ χωρὶς νὰ μὲ δοῦνε.

Τὸ ποτάμι ἦταν ἀγνώριστο. Ἐτρεχε πλημμυρισμένο, μουγκρίζοντας σὰν ἄγριο θηρίο. Ἄνθρωποι πολλοὶ στέκονταν ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά καὶ τῆν ἄλλη, καὶ τὸ κοίταζαν.

Καὶ κοράκια πολλὰ, πάμπολλα, γύριζαν ψηλά καὶ ἀπάνω ἀπὸ τὸ ποτάμι, καὶ ἔσκιζαν τ' αὐτὰ μὲ τοὺς κροαγμούς: κρό! κρό!

Ἔγινε παπὶ ἀπὸ τῆ βρογχῆ, γιατί ἐξακολουθοῦσε νὰ σιγοβρέχει.

Δὲν ἔμεινα πολὺ ἄρρωστος. Ἀλλὰ δὲ μ' ἄφηναν νὰ βγῶ ἔξω. Ἐρχόταν ἡ ξαδέρφη μου, ἡ Δαφνούλα, καὶ παίζαμε. Μὰ ἐγὼ δὲν ἔμενα εὐχαριστημένος. Ἦθελα νὰ εἶμαι ἔξω, νὰ βλέπω τὸν ἥλιο, τὰ σύννεφα, τὰ πουλιά καὶ προπάντων τὰ γεράκια, τὰ ὄρνια καὶ τοὺς ἀετούς.

Ἐπιτέλους μιὰ μέρα μὲ ἄφησαν ἐλεύθερο. Εἶχε ἔρθει ἡ ἀνοιξη. Πηδοῦσα σὰν τρελὸς ἀπὸ τῆ χαρὰ μου, σὰν τὰ πουλάκια, πρὸ τ' ἄφηναν ἐλεύθερα ἀπὸ τὸ κλουβί.

Εἶχα πάρει νι ἓνα καλάμι καὶ πηδώντας ἔλεγα:

« Κάτι τὸ θέλω τὸ καλάμι!  
κάτι τὸ θέλω τὸ καλάμι! »

— « Καὶ τί τὸ θέλεις τὸ καλάμι, μικρούλη; » μὲ ρώτησε ἓνας ἀπὸ τοὺς γέρους, ποὺ καθόταν στὸ πεζούλι τῆς αὐλῆς τῆς ἐκκλησίας.

Ἐγὼ ἀπάντησα τραγουδιστά:

« Θ' ἀνέβω στὸ βουνό,  
νὰ πιάσω τὸν οὐρανό!..... »

Οἱ γέροι γέλασαν. Δὲν ξέρω ὅμως γιατί γέλασαν. Γιὰ τὸ τραγουδάκι μου, ἢ γιὰ κεῖνο ποὺ ἔλεγα νὰ κάμω;

Λίγες μέρες ὑστερότερα μὲ ξύπνησε ἡ μητέρα μου, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη νύχτα.

« Ἐλα, μοῦ εἶπε, θὰ πᾶς μὲ τὸν παππού σου στὴν ἐκκλησίαν » καὶ σὲ λίγο βρέθηκα στὴν ἀγκα-



λιὰ τοῦ παπποῦ μου. Μὲ ἀνέβασε αὐτὸς σ' ἓνα γαϊ-  
δουράκι καὶ ξεκινήσαμε.

«Ποῦ θὰ πάμε, παπποῦ;» τὸν ἐρώτησα.

— «Σ' ἓνα ἐκκλησιάκι, ποὺ εἶναι πάνω στὸ βου-  
νό» μοῦ ἀπάντησε.

— «Ἄ, θὰ πιάσω τὸν ἥλιο!...»

— «Ναί, ναί...»

Ἐξαφνα ἀκουσα φωνές. Γύρισα πίσω καὶ στὸ  
θαμπὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ποὺ πήγαινε νὰ βασιλέψῃ  
στὸ διπλανὸ βουνό, εἶδα τὸ μεγαλύτερο ἀδερφό μου  
νὰ κρατῆ ἓνα δαυλὶ ἀναμμένο, τῆ θεῖα Ἀργυρῶ καὶ  
δυσὸ τρεῖς γριουῦλες.

Ὅσο ἀνεβαίναμε τὸ βουνό, τόσο τὸ πρωινὸ ἀε-  
ράκι γινόταν πιὸ κρύο. Χώθηκα στὴν ἀγκυλιά τοῦ  
παπποῦ.

Πῆρα κι ἓναν ὕπνο, καὶ ξύπνησα ὅταν σταμά-  
τησε τὸ γαϊδουράκι.

«Ἐλα, φτάσαμε» μοῦ εἶπε ὁ παππούς.

Τὸ ἐκκλησιδάκι ἦταν ἐμπρὸς μου φωτισμένο. Γύρω  
σκοτεινιά. Μὲ πῆρε ὁ παππούς μέσα στὸ ἱερὸ καὶ  
μ' ἔβαλε καὶ κάθισα σ' ἓνα σκαμνάκι. Ντύθηκε τὰ ἱερὰ  
ἄμφιά του. Ἀκουσα ἔξω ἀπὸ τὸ ἱερὸ καὶ μιὰ γλυκιὰ  
φωνή, γνωστὴ φωνή τοῦ ἀδερφοῦ μου ποὺ ἐφελνε:  
«Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ, σῶσον ἡμᾶς».

Δὲν εἶχα κηταλάβει πὼς εἶχε ξημερώσει. Ἀλλὰ  
ξαφνικὰ εἶδα νὰ μπαίνουν ἀπὸ τὸ φεγγίτη οἱ πρῶτες  
ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου.

Καὶ σὰ νὰ ἔμπαιναν μέσα γελαστές.

Πετάχτηκα ἔξω ἀπὸ τὸ παραπροστάκι, νὰ πιάσω  
τὸν ἥλιο.

« Ἄ, νά τος! θά τὸν πιάσω... »

Μόλις ὅμως βγήκα ἐξω στὴ γυμνὴ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, τὰ ἔχασα. Ἄντὶ νὰ βρεθῆ τὸ φλογοκόκκινο τόπι στὰ χέρια μου, ὅπως νόμιζν, φάνηκε χαμηλά, πολὺ χαμηλά, νὰ προβάλλη μέσα ἀπὸ κάτι ποὺ πρώτη φορὰ ἔβλεπα. Μέσα ἀπὸ κάποιον οὐρανὸ ποὺ δὲν ἦταν ἀπάνω, παρὰ κάτω. Βούλιαξε στὸ μέρος ἐκεῖνο ὁ οὐρανός;

Μὴν ἦταν ἐκεῖ κάτω τὰ παλάτια του;

Μοῦ φαίνόταν ὅμως πὼς δὲν ἦταν μακριὰ καὶ ὅτι ἂν περπατοῦσα λίγο θά πήγαυα κοντά. Καὶ κίνησα νὰ κατεβῶ.

Δὲν εἶχα ὅμως κάμει πολλὰ βήματα κι ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ ἀδερφοῦ μου νὰ μὲ φωνάζη. Γύρισα καὶ τὸν εἶδα νὰ ἔρχεται τρέχοντας.

« Ποῦ πᾶς, μαϊμουδάκι; » μοῦ φώναξε.

— « Νά, νά, πάω νὰ πιάσω τὸν ἥλιο ».

Αὐτὸς γέλασε. Ἦρθε κοντὰ καὶ μ' ἐπίασε ἀπὸ τὸ χέρι. « Ἐλα, ἔλα » μοῦ εἶπε. « Ὁ ἥλιος δὲν πιάγεται ».

— « Θά τὸν πιάσω γώ! ».

— « Ἄ, μπράβο! Ἐλα τώρα, μὴ θυμώσῃ ὁ παππούς ». Καὶ μ' ἔσυρε μαζί του.

— « Μὰ κεῖνο κεῖ, πές μου, τί εἶναι; » τὸν ἐρώτησα.

— « Ποιό; »

— « Νά, ἐκεῖνο κεῖ κάτω, ποῦ εἶναι σὰν οὐρανός ».

— « Αὐτό; εἶναι ἡ θάλασσα! »

— « Αὐτὴ εἶναι ἡ θάλασσα; Μπά! . . . . Ἐκεῖ εἶναι καὶ τὰ παλάτια τοῦ ἥλιου; »





« Περάχτηκα έξω από τὸ πηραπορτάκι, νὰ πίσσω τὸν ἥλιο » (σ. 7).

— « Ναί, ἐκεῖ εἶναι ! Πᾶμε τώρα, σοῦ εἶπα, μὴ θυμώσῃ ὁ παππούς, καὶ τότε δὲν ἔχει οὔτε καρῦδια, οὔτε σῦκα ! »

Μοῦ θύμισε τὰ σῦκα καὶ τὰ καρῦδια ποῦ ἔφερεν ἀπὸ τῆς λειτουργίης ὁ παππούς καὶ γρήγορα, χωρὶς καμιά ἀντίστασιν, πῆγα μαζὶ του.

Ὅταν βγήκαμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὁ ἥλιος ἦταν πολὺ ψηλὰ. Μοῦ φαινόταν πῶς μὲ περιγελοῦτε.

« Σὰ θέλεις, ἔλα μονάχος σου μιὰ μέρα νὰ με πιάσῃς » μοῦ φάνηκε πῶς μοῦ ἔλεγε.

— « Ποῦ θὰ μοῦ πᾶς, θὰ σὲ πιάσω » συλλογίστηκα μέσα μου.

## 2. Χανόμεστε στὸ δάσος.

Στὸ σπίτι μας βρῆκα τὴν ξαδερφοῦλα μου, τὴ Δαφνούλα. Τὴν πῆρα ἀπὸ τὸ χέρι καὶ πήγαμε στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας.

« Ποῦ ἦσουν ; δὲ σὲ βρῆκα τὸ πρωὶ ποῦ ἦρθα » μοῦ εἶπε, ἀφοῦ καθίσαμε στὸ πεζούλι.

Τῆς τὰ εἶπα ὅλα.

Ἡ Δαφνούλα καθόταν μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα καὶ μ' ἄκουε. Ἐπίπειτα μοῦ εἶπε :

« Πᾶμε οἱ δύο μας ; »

— « Ποῦ, στὸ βουνό ; » τὴ ρώτησα.

— « Ναί, ἐκεῖ, νὰ δοῦμε καὶ τὴ θάλασσα ».

— « Κι ἐγὼ νὰ πιάσω τὸν ἥλιο ! »

— « Ναί, ναί ! »

— « Νὰ μὴν τὸ πῆς ! . . . . »



— « Όσοχι ! . . » εἶπε, κι ἄνοιξε τὰ μεγάλα τῆς μάτια ὅσο μπορούσε πῶς πολὺ. « Όταν ἡ Δαφνούλα ἔλεγε : « όσοχι ! » καὶ σὲ κοίταζε μὲ τὰ μεγάλα τῆς μάτια, ποτὲ δὲ σὲ γελοῦσε.

Καὶ πότε νὰ φύγωμε ; Συμφωνήσαμε τὴν ἄλλη μέρα νὰ φύγωμε χρυσά.

Θ' ἀνεβαίναμε πρῶτα στὸ βουνὸ καὶ ὕστερα θὰ κατεβαίναμε γιὰ νὰ βραῦμε τὴ θάλασσα. . . Καὶ θὰ μέναμε ἀγρυπνοὶ, δὲ θὰ κλείναμε μάτι γιὰ νὰ πιάσωμε τὸν ἥλιο, καθὼς θὰ ἔκανε νὰ βγῆ ἀπὸ τὰ παλάτιξ του. Θὰ τὸν ἄρπαζα ἐγὼ ἀπὸ τὰ χρυσά του μαλιὰ, καὶ δὲ θὰ τὸν ἄφηνα πρὸς ὅταν μοῦ χάριζε κάτι.

Καὶ αὐτὴ τὴν ἡμέρα δὲν παίζαμε διόλου. Μαζεμένοι στὴν ἀκρούλα τοῦ πεζουλιοῦ λέγαμε καὶ ξαναλέγαμε πῶς θὰ φεύγαμε. Ἡ Δαφνούλα θὰ ἔπαιρνε μαζί τῆς καὶ τὸ σακουλάκι τῆς, καὶ θὰ ἔβαζε μέσα κουλουράκια καὶ τυρί.

Κι ἐγὼ θὰ ἔκανα τὸ ἴδιο.

Εἶχαμε κοντὰ μας πὺ τὰ λέγαμε καὶ τὸν Πιστό, τὸ σκύλο μας.

Ὁ Πιστός, ὅταν μ' ἔβλεπε μὲ τὴ Δαφνούλα, ἐρχόταν κι αὐτὸς γιὰ νὰ παίξωμε καὶ τώρα πὺ μᾶς ἔβλεπε νὰ μένωμε ἔτσι, μᾶς τραβοῦσε ἀπὸ τίς ποδιές, καὶ μᾶς δάγκανε γιὰ νὰ παίξωμε.

Τὴν ἄλλη μέρα ἔτυχε ὁ παπποὺς νὰ πάη στὸ ἀμπέλι. Ἡ μητέρα ἔστειλε τὸν ἀδερφό μου, νὰ πάη τοῦ παπποῦ φαγητό. Ἡ μητέρα τῆς Δαφνούλας πῆγε στὸ ποτάμι νὰ πλύνη καὶ ἡ δική μου ζύμωνε.

Ὅλα μᾶς ἤρθαν ὅπως τὰ θέλαμε !

« Έλα, πάμε, Δαφνούλα, πάμε » τῆς εἶπα.

Αὐτὴ κρατοῦσε τὸ σακουλάκι τῆς πῆρα κι ἐγὼ τὸ δικό μου. Εἶδα καὶ κάτι βαρκοῦλες χάρτινες, πού με εἶχε μάθει ὁ παππούς κι ἔκανα, καὶ τὶς πῆρα κι αὐτές. Τὶς ἔρριξα στὴν τσέπη μου, καὶ φύγαμε.

Περάσαμε ἀπὸ τὸ ποτάμι. Ἄμα τὸ εἶδα, χωρὶς νὰ θέλω, τὸ χέρι μου πῆγε στὴν τσέπη πού εἶχα τὶς χάρτινες βαρκοῦλες κι ἔβγαλα δύο.

« Στάσου, Δαφνούλα, νὰ ρίξουμε τὶς βαρκοῦλες στὸ νερό » εἶπα.

— « Καὶ στὸ βουνό! Πότε θ' ἀνεβούμε στὸ βουνό; » ρώτησε ἡ Δαφνούλα.

— « Ἐχομε καιρό » εἶπα.

Βάλαμε τὰ σακουλάκια μας κάτω ἀπὸ ἓνα μεγάλο πλάτανο, κι ἀρχίσαμε τὰ παιγνίδια.

Πόσες ὥρες πέρασαν; Ποιὸς ξέρει! Μὰ ξαφνικὰ μᾶς τράβηξε ἓνας θόρυβος πού γινόταν κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο πλάτανο. Ἕνας μεγάλος σκύλος εἶχε γώσει τὸ κεφάλι του στὸ ἓνα σακούλι κι ἔτρωγε.

Βάλαμε τὶς φωνές. Ἐγὼ πῆρα ἓνα λιθάρι καὶ τοῦ τὸ πέταξα.

Τὸ σκυλί φοβήθηκε κι ἔφυγε. Πῆρε καὶ τὸ σακούλι στὸ κεφάλι τοῦ. Γέλια ἔμεῖς τότε! Ἄφοῦ πῆγε μακριά, κάθισε σὲ μιὰ πέτρα καὶ με κόπο ἔβγαλε τὸ σακούλι τραβώντας το, με τὰ μπροστινά του πόδια.

Καλὰ πού ἔμεινε τὸ σακουλάκι τῆς Δαφνούλας. Κι ἔμεινε, γιατί σὰ νοικοκυρούλα πού ἦταν, τὸ εἶχε ράφει. Τὸ ξεράψαμε καὶ φάγαμε τὰ κουλούρια καὶ τὸ τυρὶ πού εἶχε.

Ἀφήσαμε ἓνα κομμάτι ψωμί καὶ λίγο τυρὶ.



Ἄφοῦ ἤπιαμε νερό ἀπὸ μιὰ κρύα βρουσόλα, πήραμε τὸ δρόμο ποὺ πήγαινε κατὰ τὸ βουνό.

Τὸ βουνό τὸ βλέπαμε. Καὶ μᾶς φαινόταν πολὺ κοντά. Προχωρούσαμε.

Σὲ λίγα χάθηκε ὁ δρόμος· μπερδεύτηκε μὲ μονοπάτια πολλά, ποὺ πήγαιναν μέσα στὸ δάσος. Παίρναμε κι ἐμεῖς πότε τὸ ἓνα καὶ πότε τὸ ἄλλο.

Σ' ἓνα ξέφωτο πάλι ξεχαστήκαμε. Λουλούδια πολυχρώμα καὶ πεταλοῦδες φανταχτερές μᾶς ἔκαναν νὰ λησμονήσωμε τὸ σκοπὸ μας. Μαζέψαμε λουλούδια καὶ κυνηγήσαμε πεταλοῦδες. Ποιὸς ξέρει πόσο θὰ παίζαμε ἔτσι, ἂν δὲν ἀκούαμε τὴ φωνή τοῦ κούκου: κούκου! κούκου!

« Δαφνοῦλα, ἔλα νὰ τὸν πιάσωμε καὶ νὰ τὸν βάλωμε στὸ κλουβί! » εἶπα στὴν ξαδέρφη μου.

Τόσο εὐκολο μᾶς φαινόταν! Μὰ ποῦ νὰ τὸν φτάσωμε!

Ὁ κούκος πετοῦσε πότε στὸ ἓνα καὶ πότε στὸ ἄλλο δέντρο. Ὡσπου νὰ φτάσωμε τὸ ἓνα δέντρο ποὺ καθόταν, ἢ φωνὴ τοῦ κούκου ἀκούοταν πίσω ἀπὸ μᾶς. Ὅσο νὰ γυρίσωμε πρὸς τὰ πίσω τὴν ἀκούγαμε δεξιά μας. Τρέγαμε πρὸς τὰ ἐκεῖ, κι ἀκούοταν περιγελαστικὴ ἢ φωνὴ του πολὺ μακριά: κούκου! κούκου! . . . . .

Ὅταν μεγάλωσα ἔμαθα πὼς καὶ οἱ κυνηγοὶ ἀκόμη δύσκολα τὸν πλησιάζουν τὸν κούκο. Καὶ τοῦτο εἶναι καλό, γιατί ἔτσι σώζεται ἓνα πουλιὸ ὠφέλιμο. Καθαρίζει τὸ δάσος ἀπὸ μερικὲς μαλλιαρὲς κάμπιες, ποὺ ἄλλα πουλιὰ δὲν τὶς τρῶνε. Καὶ δὲν τὶς τρῶνε,

γιατί τὰ μαλλιά τῆς κάμπιας αὐτῆς εἶναι φαρμακευτικά γιὰ τὸ στομάχι τους.

Τὸ καλύτερο ὅμως θὰ ἦταν νὰ μὴν τὸν κυνηγοῦν διόλου τὸν κοῦκο.

Ἔμαθα καὶ ἄλλα γιὰ τὸν κοῦκο. Πῶς εἶναι φαγὰς τρομερός, πού δὲ χορταίνει ποτέ του· καὶ γι' αὐτό, γιὰ νὰ μὴν ταΐζῃ τὰ παιδιά του, γεννᾷ τ' αὐγά του σέ ξένες φωλιές, ἀπὸ ἓνα στήν καθεμιά. Καὶ τὸ παιδί ὅμως τοῦ κοῦκου τί κάνει ἄμικ μεγάλωση; Ρίχνει τοὺς συντρόφους του, τ' ἀληθινὰ παιδιά τῶν πουλιῶν, ἀπὸ τῆ φωλιά, γιὰ νὰ μείνῃ μόνος καὶ νὰ τρώῃ τὰ φαίτους. Μὰ καὶ μόνος πού μένει, ὁ πατέρας του καὶ ἡ μητέρα του δὲν τὸν προσταίνουν, μὲ ὅσες κάμπιες κι ἂν κουβλοῦν.

Στὸ τέλος ἀπελπιστήκαμε πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ πιάσουμε τὸν κοῦκο, καὶ θελήσαμε νὰ βροῦμε κάποιον δρόμο· μὰ πού δρόμος! Τὸ δάσος ὅλο καὶ σκοτεινιάζε. Ἡ Δαφνούλα ἦταν πολὺ κουρασμένη. Τὰ ροῦχα μας ἦταν ξεσκισμένα καὶ τὰ ποδράκια μας πονοῦσαν ματωμένα.

Τραβήξαμε καὶ βγήκαμε σὲ μικρὸ ξέφωτο. Οἱ τελευταῖες ἀκτίνες τοῦ ἡλίου χόρτωναν τὴ κορυφὴ τῶν δέντρων. Τὰ πουλιὰ πετοῦσαν νὰ βροῦν τὴ φωλιές του. Ἐνὸς λαγός ξεφνιάστηκε κι ἔτρεξε στὰ τέσσερα. Καλὰ πού τὸν καταλάβαμε πῶς ἦταν λαγός. Εἶχε φέρει τόσους πολλοὺς ὁ πατέρας! Ἀλλοῖς θὰ λέγαμε πῶς ἦταν ἄγριο θηρίο.

Σὲ λίγο ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Τί νὰ κάμωμε τώρα; Τὰ μάτια τῆς Δαφνούλας φάνονταν ἑτοιμα





Η. ΠΑΝΟΥΣ

«Μὴ μᾶς τρῶς, ἀράπη !...» (σ. 16).



νά δακρύσουν. Τί νά κάμω ; "Αν καί τά δικά μου ἔκαναν τὸ ἴδιο, ποιὸς θά μᾶς παρηγοροῦσε ; Κι ὅταν ἄρχιζε τὰ κλάματα ἡ Δαφνούλα δύσκολα τὰ ἔπαιε. "Επειτα ἂν ἔκλαια, ἡ Δαφνούλα θά ἔλεγε: « ντροπή σου νά κλαῖς ! . . . »

Ψῆλωσα τὸ μικρὸ μου ἀνάστημα· κι εἶπα :

« Φοβᾶσαι, Δαφνούλα ; Μὴ φοβᾶσαι. Ἐγώ, ἐγὼ εἶμαι δῶ ! . . . »

Τὸ θάρρος μου δὲ βάσταξε καὶ πολὺ. Ὅταν σκοτείνιασε ὀλότελα βάλουμε καὶ οἱ δυὸ τὶς φωνές.

Στὶς φωνές μας ἀποκρίθηκε μιὰ φωνή : « Ποιὸς εἶναι αὐτοῦ ; »

— « Ἐμεῖς ! ἐμεῖς ! »

— « Ποῦ ; »

— « Ἐδᾶ ! ἐδᾶ ! »

᾽Ὁδηγημένος ἀπὸ τὶς φωνές μας πρόβαλε ἕνας ἴσκιος ψηλὸς μὲ ἀγκλίτσα.

« Μὴ μᾶς τρῶς, ἀράπη ! μὴ μᾶς τρῶς ! » φωνάξαμε.

Στὴ φαντασία μας ἦταν ὁ ἀράπης τοῦ παραμυθιοῦ, πού βόσκει στὸ δάσος τὰ πρόβατά του πού ἔχουν ἀνθρώπινο κεφάλι.

Ξαφνικὰ πρόβαλε ὁ δίσκος τοῦ φεγγαριοῦ. Μᾶς κοίταζε περιγελαστικά, σά νά μᾶς ἔλεγε :

« Ὁ ἀράπης εἶναι ; »

— « Ἐγὼ εἶμαι ὁ Μπαρμπαδῆμος, παιδιά. Μὴ φοβᾶστε. Ἄκοῦς, ἀράπης ! Ποῦ βρέθηκε ὁ ἀράπης ; »

Ντραπήκαμε. "Αν ἔβλεπε τὸ φεγγαρι πόσο κοκκινίσαμε, θά μᾶς περιγελοῦσε πιὸ πολὺ.

Καὶ ἀλήθεια, ἦταν ὁ Μπαρμπαδῆμος τὸν ἐγνώρι-



ζα, έναν ψηλό, ξερακιανό γέρο, σάν καψαλισμένο γερο-έλατο. Ήταν ὁ βοσκὸς ποὺ ἀγαποῦσε ὁ παππούς. Τὸ γιατί τὸν ἀγαποῦσε θὰ σᾶς τὸ πᾶ παρακάτω.

« Μπᾶ μπᾶ! τὰ παπαδόγγονα! » εἶπε μὲν πη-  
σίασε καὶ μᾶς κοίταξε στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ.  
« Μὰ τί θέλετε ἐδῶ ἐσεῖς, διαβολάκια; »

— « Θέλομε νὰ πιάσωμε τὸν ἥλιο! » εἶπε ἐγώ.

— « Τὸν ἥλιο! »

— « Ναι, τὸν ἥλιο. »

— « Κεὶ γιατί ὄχι καὶ τὸ φεγγάρι; »

— « Τὸ φεγγάρι δὲν τὸ θέλομε, δὲν τὸ θέλομε τὰ  
φεγγάρι! »

— « Καλά, καλά· τότε τὸν ἥλιο νὰ τσακώσετε!..  
Ἐλᾶτε τώρα μαζί μου! »

---

### 3. Στὴ στάνη.

Ἦστερα ἀπὸ κάμποση ὥρα βγήκαμε ἀπὸ τὸ δάσος.  
Οὔτε ἤξερα ποῦ πηγαίναμε. Εἶδα τὸ φεγγάρι νὰ φω-  
τίζη ψηλά, ἀπάνω ἀπὸ ἓνα βουνό. Μὰ ἀπὸ ποιοῦ βουνό;

Ἐαφνικὰ ἀκούστηκαν βραχνὰ γαβγίσματα: γάβ! γάβ!  
γάβ!

« Μοῦργο! Ἀράπη! ἔτσι γνωρίζετε τοὺς φί-  
λους; » φώναξε ὁ Μπαρμπαδηῆμος.

Δυὸ κατάμαυρα σκυλιὰ κούνησαν τὶς οὐρὲς τους  
βιαστικὰ, κλαφτηκαν, κι ἔβαλαν ἕστερα τὶς οὐρὲς τους  
στὰ σκέλια καὶ ἀποτραβήχτηκαν ντροπισμένα.

Δυὸ τρία πρόβατα τινάχτηκαν καὶ ἠχολόγησαν  
τὰ κουδοῖνια.

Μπήγαμε στο μαντρόι.

« Κυρά Δήμαινα, σοῦ φέρνω δυὸ μουσαφίρηδες ! »  
φώναξε ὁ Μπαρμπαδηῆμος.

— « Τί μουσαφίρηδες ; » ἄκουσα μιὰ φωνὴ γυναι-  
κεία, κι εἶδα μιὰ γυναῖκα νὰ μᾶς πλησιάζη.

— « Τί εἶν' αὐτά ; » ρώτησε.

— « Τὰ ἐγγόνια τοῦ Παπαμιχάλη ! τὰ βρῆκα στο  
δάσος. Πήγαιναν νὰ πιάσουν τὸν ἥλιο ! »

— « Ἔλα, Χριστὲ καὶ Παναγιή ! » ἔκαμε ἡ κυρά  
Δήμαινα, « δὲ θὰ εἶναι καλά ! »

— « Εἶναι δὲν εἶναι καλά, βάλε τους τώρα νὰ  
φᾶνε ».

Ἡ κυρά Δήμαινα ἔστρωσε μιὰ κάπα καὶ μᾶς  
ἔβαλε νὰ καθίσουμε. Μᾶς ἔτριψαν ψωμί σὲ μιὰ ξύ-  
λινη γαβάθα, ἔχυσαν ἔπειτα μέσα γάλα ζεστὸ καὶ  
μᾶς ἔδωσαν δυὸ κουτίλια νὰ φᾶμε.

Πεινούσαμε πολὺ, μὰ ἡ θεὰ Δήμαινα μᾶς ἔλεγε  
τὴν ἄλλη μέρα, πὼς ὕστερα ἀπὸ τέσσερεις πέντε κου-  
ταλιές μᾶς πῆρε ὁ ὕπνος.

Γὴ νύχτα ξύπνησα ἀπὸ μιὰ γλυκιά μουσική: ντίν!  
ντίν ντίν ! ἠχολογοῦσαν τὰ κουδούνια τῶν κοπαδιῶν,  
ποὺ εἶχαν βγῆ στὴ βοσκή.

Τίό τίό τίό, τίό τίό τίό, τιὸ τιὸ τιὸ, ἀκούονταν  
τ' ἀηδονάκι μέσα στὶς ρεμκτιές. Κάτω ἀπὸ τὸ πο-  
τάμι ἀκούονταν οἱ μύλοι ποὺ γύριζαν : γρ ! γρ ! γρ !  
Καὶ τ' ἀσώπαστα κοῦσιματα τῶν βατράχων: μπακακά,  
κουά, κουά, μπακακά, κουά, κουά !

« Ποῦ εἶμαι ; » συλλογίστηκα καὶ δὲν ξέρω πῶς  
νόμισα πὼς ἤμουν μὲ τὸν παππού, καὶ εἶπα :



« Παππού, θά πάμε στο έκκλησάκι ; Δέν ἔχεις λειτουργία σήμερα ; »

Γύρισα στο πλευρό, ν' ἀπλώσω νά χαϊδέψω τὰ γέ-  
νεια τοῦ παπποῦ, ὅπως συνήθιζα. Ἦθελα νά με πάρη,  
ἀγκαλιά καί νά μοῦ πῆ παραμύθια. Μά τὸ χέρι μου  
ἔπεσε σὲ μαλακὰ μαλλιά ἦταν οἱμποῦκλες τῆς  
Δαφνούλας. Τότε πέρασε ἀπὸ τὴ φαντασία μου ὅλη  
ἡ ἱστορία. Κούνησα τὴ Δαφνούλα καί τῆς εἶπα :

« Κοιμᾶσαι ; Ξύπνα ν' ἀκούσης ! »

— « Δέν τὸ ξανακάνω, μανούλα, δέν τὸ ξανακάνω.  
Δὲ φταίει ὁ Νώντας· ἐγὼ φταίω . . . Μή! μὴν τὸν  
χτυπᾶς . . . Δὲ σ' ἀγαπῶ· εἶσαι κακιὰ μανούλα, κα-  
κιὰ ».

Ἡ Δαφνούλα παραμιλοῦσε. Ἐβάλα τὸ χέρι μου  
στό μετωπὸ τῆς ἔκαυγε. « Ποπό! εἶπα, χωρὶς ἄλ-  
λο μοῦ χρειάζόταν ξύλο. Ἡ θεία ἢ Ἀργυρῶ ἔπρεπε  
νά με δειρή, καί ἡ Δαφνούλα νά μὴν τρέξῃ νά με γλι-  
τώσῃ ἀπὸ τὰ χέρια τῆς ».

Μὲ τὴ σκέψη αὐτὴ μὲ ξαναπῆρε ὁ ὕπνος. Ἐνα-  
δυνατὸ τράβηγμα τῆς κάπας ποῦ μᾶς εἶχαν διπλώσει  
μᾶς ξύπνησε. Ἡ Δαφνούλα πετάχτηκε πρώτη κι ἔ-  
βαλε τίς φωνές :

« Κακέ, κακέ, ὕπναρά ! Κικέ, κοιμήθηκες καί  
νά, ὁ ἥλιος ἔφυγε πάλι ».

Ἐτριψα τὰ μάτια μου καί πετάχτηκα. Μὲ ἄρπα-  
ξε ἀπὸ τὴν ποδιά ὁ Πιστός καί με τραβούτε. Ἀντι-  
κρῦ μου πρόβαλε ὁ πατέρας ἀγριεμένος. Ποτέ μου  
δέν τὸν εἶχα δεῖ ἔτσι. Τὰ μάτια του πετοῦσαν φωτιές.  
Ἦρμησε νά μ' ἄρπάξῃ, μὰ τὸν κράτησε ὁ Μπαρμπα-  
δῆμος.

Τὴν ἴδια στιγμή μὲ ἀγκάλιασε ἡ Δαφνούλα καὶ φώναξε: «Μή, Μπαρμπαγιώργη! Ἐμένα χτύπα ἔγὼ φταίω».

Αὐτὸ ἦταν. Ὁ θυμὸς τοῦ πατέρα ἔπεσε μεμιᾶς. Ἄμα ἔλεγε: «μή», ἡ Δαφνούλα ἔπρεπε νὰ γελάσῃ, ὅσο κι ἂν ἦταν θυμωμένος. Μὰ καὶ ἡ Δαφνούλα νὰ μὴν ἦταν, δὲ θὰ μὲ χτυποῦσε. Θὰ χυνόμουν στὴν ἀγκυλιά του καὶ θὰ τὸν ἐφιλοῦσα, καὶ ὁ πατέρας θὰ ξεθύμωνε ἀμέσως.

«Κακόπαιδα!» εἶπε ὁ πατέρας.

—«Συμπάθησέ τα» εἶπε ὁ Μπαρμπαδῆμος.

—«Μὰ εἶναι πράματα αὐτά;» εἶπε ὁ πατέρας.

—«Ἐ, ἤθελαν νὰ πιάσουν τὸν ἥλιο!»

Ὁ πατέρας μου κούνησε τὸ κεφάλι του. Ἐπειτα εἶπε μὲ λίγα λόγια τί εἶχε γίνει στὸ χωριό, ὅταν μᾶς ἔχασαν.

«Ὅλο τὸ χωριό δὲν ἔκλεισε μάτι. Γύριζαν ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ὅλην τὴ νύχτα μὲ τὰ φανάρια. Ἐγὼ ἔμεινα ἔξω, νὰ χτυπήσω κανένα λαγὸ μὲ τὸ φεγγάρι. Ἦταν καὶ ὁ Πιστὸς μαζί μου, εἰδεμὴ θὰ ὠδηγοῦσε αὐτοὺς ποὺ ἔφαχναν καὶ θὰ ἔβρισγαν τοὺς μικροὺς ἀντάρτες».

—«Λάθος δικό μου εἶναι, κουμπάρε. Ἐπρεπε νὰ στείλω τὸν Πάνο μου, νὰ εἰδοποιήσω τὸν παπὰ νὰ ἔρθῃ, καὶ νὰ κάμω καὶ μιὰ λειτουργία, ποὺ ἔχω καιρό» εἶπε ὁ Μπαρμπαδῆμος.

—«Ἐμπρὸς τώρα» εἶπε ὁ πατέρας.

—«Ἄφρησέ τα νὰ φᾶνε τὸ βράδυ δὲν ἔφαγαν» εἶπε ἡ θειὰ Δήμηνα, καὶ μᾶς παρουσίασε τὴ γαβάθα μὲ τὸ ζεστὸ γάλα.



Πεῖνα ποῦ εἶχαμε! "Αμα φάγαμε, φιλήσαμε τὸ χέρι τοῦ Μπαρμπαδήμου καὶ τῆς θειᾶ-Δήμαινας, καὶ φύγαμε μὲ τὸν πατέρα. Μὰ πῶς νὰ προχωρήσουμε; Τὰ πόδια μας ἦταν πρησμένα.

«Κάνετε γρήγορα!» ἔλεγε ὁ πατέρας.

—«Δὲν μπορῶ, Μπαρμπαγιώργη» εἶπε ἡ Δαφνούλα παραπονεμένα.

Ὁ πατέρας τὴν πῆρε στὴν ἀγκυλιά του. Ἐγὼ ἔκανα τὸ γενναῖο καὶ προχωροῦσα.

«"Ασχημα τὴν ἔχω» ἔλεγα μέσα μου. «"Αμα δὲν εἶναι ἡ Δαφνούλα μαζί μου, θὰ μὲ δείρη».

Λίγο παρακάτω εἶχε δέσει τὸ γαῖδουράκι μας ὁ πατέρας. Μᾶς ἔβαλε καὶ τοὺς δυὸ καβάλα καὶ κατεβήκαμε.

Χαρὰ στὸ σπῖτι μολις μᾶς εἶδαν! Μόνο ἡ θειᾶ Ἄργυρῶ ὄρμησε ἀπάνω μου.

«Μή, μή!» φώναξε ἡ Δαφνούλα καὶ μ' ἔκλεισε στὴν ἀγκυλιά της. Αὐτὴ στάθηκε.

—«Γιὰ πῆτε μου, θὰ τὸ ξανακάνετε;» ρώτησε.

—«Ὅσοχι!» εἶπε ἡ Δαφνούλα καὶ ἀνοιξε τὰ δυὸ μεγάλα της μάτια. «Ὅσοχι! δὲ θὰ τὸ ξανακάνουμε!»

Ὅλοι γέλασαν. Καὶ τῆς θειᾶ-Ἄργυρῶς τῆς ἔπεσε ὁ θυμός, γιατί ἤξερε πολὺ καλά τί σήμαινε τὸ μεγάλο αὐτό: «Ὅσοχι!»

#### 4. Τὰ παιγνίδια μου.

Ἄπ' ὅλα τὰ παιγνίδια μου ἄρεσε νὰ κατεβαίνω στὸ ποτάμι μὲ τὴ Δαφνούλα καὶ νὰ ρίχνωμε βαρικυ-

λες από χαρτί κι από ξερά πλατανόφυλλα. "Όταν με-  
γάλωσα, τις έφτιανα τις βαρκοϋλες μου από σανίδες  
μικρές κι από φλοϋδες λεύκας, όταν τύχαινε κι έκο-  
βαν καμιά μεγάλη, να τήν κάμουν δοκάρια κι να  
σκεπάσουν κανένα καινούριο σπίτι.

"Έφτιανα και μύλους, σαν αυτούς που άλέθουν  
τό σιτάρι. Έμεϊς αντί σιτάρι ρίγναμε ψιλόν άμμο. 'Η  
καημένη ή μητέρα έπρεπε να μου αλλάζη ποδιές,  
δυο και τρεις φορές τή μέρα. Δέν ήθελε όμως να με  
μαλώση, γιατί ο παππούς ήθελε να παίζω με τά νερά  
και προπάντων να φτιάνω καράβια.

Σά μικρό παιδάκι κι αυτός, έφτιανε καράβια και  
έβαζε άληθινά πανιά, κοκκίνα και γαλάζια, και μιá  
σημαιοϋλα στην πρόμνη. Μας έπαιρνε τότε κι ανε-  
βαίναμε στη δεξαμενή του μύλου και μας έλεγε:

"Έτσι είναι κι οι λίμνες και ή θάλασσα· μα ή θά-  
λασσα είναι πολú μεγάλη· όσο βλέπει τό μάτι σας  
κι άκόμη, κι άκόμη!....»

"Έβαζε έπειτα ο παππούς από τή μιάν άκρη τής  
δεξαμενής τά καράβια, και τ' άφηνε ν' άρμενίζουν.  
Τά καμάρωνε και κάποτε και τότε άναστέναιζε.

Καημένο παππού, πόσο σε λυπήθηκα, όταν άρ-  
γότερα ένωσα τούς κρυφούς σου πόθους!..

## 5. 'Η πρώτη άποκάλυψη.

Πίστευα πώς ο παππούς μου δέν είχε λϋπες,  
στενοχώριες. Μιά μέρα όμως έμαθα πώς είχε μιá



μεγάλη λύπη. Είχα άκούσει μιá μέρα νά λέη μιá γριά :

« Ό Παππημιχαλής έχει τό γέλιο στό χείλη, μά ό θεός ξέρει τί λέει ή καρπούλα του! Όλο πίκρες είναι!.....»

Ήταν ό δεύτερος χρόνος που πήγαινα σχολείο μαζί με τή Δαφνούλα.

Μας μαζευε ό παππούς στό νάρθηκα τής εκκλησίας, άγόρια και κορίτσια, και μας έκανε μαθημα. Έρχονταν κι από τά γύρω χωριά μερικά μεγάλα άγόρια, γιατί στόν καιρό μας δέν είχαν όλα τά χωριά δασκάλους.

Ένα δειλινό είχα βγῆ με τή Δαφνούλα στην αύλή νά παίξουμε· είχαμε βαρεθῆ τό παιγνίδι και μπήκαμε στό νάρθηκα. Έκει βρήκαμε τόν παππού όρθιο νά μιλή στό παιδιά τά μεγάλα.

Αυτά άκουαν σιωπηλά και άκίνητα. Πλησιάσαμε κι έμεις και άκούσαμε.

Ό παππούς έλεγε τήν ιστορία του.

Ό ήλιος, που έγερνε κατά τή δύση, είχε μπῆ και φώτιζε τό ιερό, και ή αντιφωγγιά έλουζε με χρυσό φῶς τό πρόσωπο του παππού. Ήλός καθός ἦταν ό παππούς, με τά μακριά χιονάτα γενεια του και τά πυκνά άσημένια μαλλιά, χυμένα στις πλάτες του, φαινόταν άγιος ζωντανός. Τό πρόσωπέ του ἦταν ξαναμμένο, τά μάτια του πετούσαν αλλόκοτη λάμψη και οι χειρονομίες του ἦταν πολύ ζωηρές.

Πολλές φορές νόμισα πως μιλούσε τό στόμα του άρχαγγέλου Γαβριήλ με τό φλογερό σπαθί του.

Σέ μιá στιγμή δυνατός λυγμός του έκοψε τή

φωνή και δυο δάκρυα κύλησαν στα μάγουλά του.

Πετάχτηκε έξω και χτύπησε την καμπάνα: ντάγκ ντάγκ ντάγκ!

Ο ήλιος κρύφτηκε κατακόκκινος πίσω από τα βουνά!

Σε λίγο μαζεύτηκαν οι χωρικοί και άρχισε ο έσπερινός. Ποτέ μου δεν είχα δει ως τότε τόσοσ ώραίο τον παππού.

Από την ιστορία του λίγα πράματα κατάλαβα.

Σε κάποιο νησί ήταν ο παππούς, που ο άέρας του πάντοτε μοσκοβολούσε.

Άγριοι έχθροι με πολλά καράβια ήρθαν κι έσφαζαν, άρπαζαν κι έκαιαν. Ο παππούς πρόφτασε να ριχτεί σ' ένα καΐκι μαζί με τη θειά την Άργυρώ τη μητέρα της Δαφνούλας.

Τη μάνα και τον πατέρα του παππού, δυο του αδέρφια και δυο του παιδιά τα έσφαξαν. Για την παιδιά του δεν έμαθε τί απόγινε. Και για τον πατέρα μου δεν είχε μάθει τίποτε. Πάντοτε όμως είχε μια κρυφή έλπίδα πως θα τον έβρισκε.

Από νησί σε νησί και από χωριό σε χωριό καταστάλαξε με την Άργυρώ του στο χωριουδάκι μου. Η πρώτη του σκέψη ήταν να μάθη τους χωρικούς γράμματα.

Ρωτούσε τους διαβάτες να μην ειδαν ένα παιδί ως είκοσι χρονών, ψηλό, λυγρό...

Πολλές φορές είχε γελαστή και ταξίδευε μέρες κι εβδομάδες μακριά, και γύριζε άπελπισμένος.

Ύστερα από πέντε χρόνια βρήκε τον πατέρα μου



πετσὶ καὶ κόκαλο, πέντε μέρες μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό μου. Δούλευε σὲ κάποιον μόνο γιὰ τὸ ψωμί, καὶ αὐτὸ δὲν τὸ χόρταινε. Δὲν ἦταν καὶ λίγοι ποὺ τὸν ἐφαρμάκωναν μὲ τὰ πικρὰ τοῦς τὰ λόγια.

Ὅταν μεγάλωσα καὶ τοῦ ἔδινε ἀφορμὴ νὰ μοῦ διηγηθῆ τὴν ἱστορία του, τελείωνε πάντοτε μὲ τὰ λόγια:

« Πικρό, παιδί μου, πολὺ πικρὸ τὸ ψωμί τῆς Ξενιτιάς ».

## 6. Ἡ μητέρα.

Ὁ παππούς ἔγραψε στὸν παπὰ τοῦ νησιοῦ του, νὰ τοῦ γράψῃ ἂν ἀπόμεινε κανένας ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του.

Ὁ παπὰς τοῦ ἔγραψε, πὼς σώθηκε ἓνα ἀπὸ τὰ ἀδέρφια του καὶ καλλιεργεῖ τὰ κτήματά τους.

Ὁ πατέρας ἤθελε νὰ γυρίσῃ στὸ νησί του, νὰ πουλήσῃ τὰ κτήματα καὶ νὰ πάσῃ, καμιὰ νηαιωτοπούλα γιὰ γυναῖκα του.

Ὁ παππούς ὅμως τοῦ εἶπε:

« Κι ἐγὼ τὸ ἤθελα αὐτό, μὰ τώρα δὲ γίνεται. Ἐδῶσα ὑπόσχεση σὲ ἄνθρωπο ποὺ ξεψύχησε στὰ χέρια μου. Πρὶν νὰ σὲ βρῶ, παιδί μου, εἶχα ἓνα φίλο γκαρδιακό, ποὺ μὲ δέχτηκε ἐδῶ στὸ χωριό, τὸν Παντελὴ τὸ Σανά.

» Ἐνούχτησε μιὰ νυχτιὰ μὲ τὸ χιόνι, γιὰ νὰ πιάσῃ τὰ κουνάβια ποὺ τοῦ κατὰστρεφταν τὰ μελίσσια. Κρύωσε κι ἀρρώστησε βαριά. Πῆγα νὰ τὸν παρηγορήσω.

— « Θάρρος, φίλε μου, τοῦ εἶπα, καὶ θὰ γίνῃς καλά ».

— « Τί θάρρος νά κάμω, παπά μου » μοῦ εἶπε βογκώντας. « Πεθαίνω. Ἔ! ἓνα θάνατο χρωστοῦμε ὅλοι μας, μὰ συλλογίζομαι πού ἀφήνω χήρα γυναῖκα μέ τίς δυό κόρες μου καί τὸ Θανάση μου... »

— « Θὰ βρῶ τὸ Γιώργη μου, τοῦ ἀπάντησα, καί θὰ πάρω τὴν πρώτη κόρη σου, τὴν Ἄννα, νύφη μου ».

— « Θὰ τὸ κάμης, παπά; » μέ ρώτησε, μέ τὰ πυρωμένα μάτια καρφωμένα ἀπάνω μου.

— « Ναί » τοῦ εἶπα.

Καί ξεψύχησε μέ γλυκὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη...

Ἔτσι ὁ πατέρας πῆρε τὴ μητέρα μου.

## 7. Ἡ πρώτη μου λύπη.

Θὰ ἦμουν ὡς δέκα χρονῶν, ὅταν μιὰ μέρα ἔμαθα πὼς ὁ πατέρας θὰ ἔφευγε γιὰ τὴν Τούρκια. Ὅλο τὸ χωριὸ τὸ ἤξερε καί ὅλοι μιλοῦσαν γι' αὐτό:

« Ὁ γιὸς τοῦ παπᾶ, ὁ Γιώργης, φεύγει γιὰ τὴν τὴν Τουρκία ».

Τώρα δὲ σᾶς κάνει ἐντύπωση, ὅταν ἀκοῦτε πὼς θὰ ταξιδέψουν ἄνθρωποι στὴν Ἀμερικὴ ἢ ἄλλου. Μὰ στὴν ἐποχὴ μας! Καί στὸν Πειραιᾶ νὰ μαθαίναμε πὼς θὰ πῆγαινε κανεῖς, μᾶς φόβιζε.

Ἄπο ἀτμόπλοια μόλις ἦταν ἓνα δυό. Ὅλο καράβια.

Καί νὰ πᾶνε ἀπὸ τὸ Μοριά στὸν Πειραιᾶ πότε γύριζαν γρήγορα, πότε ἔκαναν ἓνα καί δυό μῆνες.

Καί τί γινόταν ὅταν γύριζε κάποιος ἀπὸ τέτοιου



ταξίδι! "Όλο τὸ χωριὸ μαζευόταν στὸ σπίτι του γιὰ ν' ἀκούσῃ τί εἶδε...

Γιὰ νὰ πάῃ στὴν Τουρκία ἦταν πολὺ πιὸ μακριὰ ἀπ' ὅ,τι εἶναι σήμερα νὰ πάῃ κανεὶς στὴν Ἀμερική καὶ νὰ γυρίσῃ.

Ἐγὼ νόμισα ὅταν τ' ἄκουσα, πῶς δὲ θὰ ζαναϊδῶ τὸν πατέρα μου.

Καὶ τὰ μάτια τῆς μανούλας μου ἦταν πάντοτε κόκκινα. "Ἦθελε νὰ κλάμῃ πῶς δὲν τὴ νοιάζει, μὰ ἔκλαιγε κρυφά.

Καὶ ἡ Δαφνούλα, ἡ ξαδερφοῦλα μου, δὲν ξεκολλοῦσε ἀπὸ τὸν Μπαρμπαγιώργη τῆς.

« Δὲ θὰ φύγῃς, ναί, δὲ θὰ φύγῃς, ὄσοχι! δὲ θὰ φύγῃς » τοῦ ἔλεγε. Μὰ ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ δὲν τῆς ἔκκιμε τὴ χάρη.

Τὴν τελευταία φορὰ, τὸν εἶχαμε καὶ οἱ δυὸ ἀγκαλιάσει.

« Μπορεῖ νὰ μᾶς φύγῃ; πῶς θὰ μᾶς φύγῃ! » συλλογιζόμαστε.

Μὰ τὸ πρωί, ἀπὸ τὰ φιλήματα ποὺ ἔμειναν στὰ μάγουλά μας, καταλάβαμε πῶς ὁ πατέρας ἔφυγε.

Ἡ μητέρα δὲν μπόρεσε νὰ μᾶς παρηγορήσῃ. Πῆγε καὶ κλείστηκε στὴν καμαρούλα.

Εἶδα τὰ μάτια τοῦ παπποῦ μου νὰ βουρκώνουν, ὅταν τὸν ἐρώτησα γιὰ τὸν πατέρα μου καὶ ἀντὶ νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ καὶ νὰ μὲ παρηγορήσῃ, ἔφυγε γρήγορα.

Στὸ σπίτι ὅλοι θλιμμένοι. Ἐγὼ δὲν ἔπαιζα, οὔτε κοιμόμουν καλὰ καὶ ἤσυχα. Ἡ μητέρα ἀμίλητη ὁμοια καὶ ὁ παππούς. Τί νὰ ἔγινε ὁ πατέρας;

Τηλεγραφεῖο δὲν εἶχαμε τότε, οὔτε καὶ ταχυδρομεῖο.

Μιὰ βραδιὰ εἶχα πλαγιάσει. Ἡ μητέρα μου ἔρραβε στὸ φῶς τοῦ λύχνου.

Ξαφνικὰ ἀκούω κουδούνι μουλαριοῦ. Πρόσεξα ἡ καρδιά μου ἄρχισε νὰ χτυπᾷ ἀνήσυχη. Τὸ κουδούνι πλησίασε, πλησίασε καὶ ξαφνικὰ σταμάτησε.

«Ὁ πατέρας!» φωνάζω καὶ πετιέμαι ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου· καὶ ἡ μάνα μου σηκώθηκε, πετώντας τὸ ράψιμο. Χτύπος στὴν πόρτα!

Καθὼς ἔβγαίνα, εἶδα τὸν παπποῦ νὰ τρέγῃ, μὲ τ' ἄσπρα του μαλλιά ριγμένα στοὺς ὤμους, καὶ ν' ἀνοίγῃ τὴν πόρτα. Καὶ ἡ πόρτα ἀνοιξε καὶ φάνηκε ὁ πατέρας!.....

Τὸ σπίτι μας σὰ ν' ἄλλαξε τότε· ἡ λύπη κρύφτηκε. Εἶχε ἔρθει ἡ χαρά.

Τί ὠραῖα πού κοιμήθηκα ἐκεῖνο τὸ βράδυ! Ἦταν ἡ πρώτη βραδιὰ πού ξηπλώθηκα στὸ κρεβάτι μου καλὰ!

Εὐχαριστημένος ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μῆνες!

---

### 8. Φεύγομε ἀπὸ τὸ χωριό.

Πολλές βραδιές μᾶς ἔλεγε ὁ πατέρας, πῶς βρῆκε τὸ νησι τοῦ παπποῦ καταστραμμένο.

Τὸ σπίτι πού γεννήθηκε, τὸ βρῆκε καμένο καὶ γκρεμισμένο. Στὰ χαλάσματα του θρηγολογοῦσαν κουκουβάγιες.



Βρήκε τὴ γωνιά πού καθόταν ἢ γιαγιά του, καὶ κοιμήθηκε ἐκεῖ μιὰ νυχτιά.

Ἐπειτα, ὅλο τὸ καλοκαίρι κλεινόταν ὁ παππούς μὲ τὸν πατέρα στὴν καμαρούλα, καὶ μιλοῦσαν ὀλομόναχοι ὧρες πολλές.

Τὰ μάτια τῆς μητέρας ἦταν πάλι κόκκινα.

Ὁ πατέρας πάλι ταξίδεψε, καὶ ξαναῆρθε ἔπειτα ἀπὸ ἓνα μῆνα.

Τέλος μάθαμε πὼς θὰ φύγαμε μὲ τὸν πατέρα, νὰ πᾶμε νὰ καθίσουμε σ' ἓνα νησί. Ὁ παππούς θὰ ἔμεινε στὸ χωριό.

« Ἐχεις παιδιά » εἶπε στὸν πατέρα ὁ παππούς, « κι ἐδῶ δὲν εἶναι τόπος νὰ ζήσης ».

Ἐγὼ δὲν ἔκρυψα τὴ χαρά μου. Ἦθελα νὰ δῶ τὴ θάλασσα καὶ νὰ ζήσω σὲ νησί.

Ἡ Δαφνούλα μάντεψε τὸν πόθο μου καὶ μὲ εἶπε κακὸ καὶ ἄπονο, καὶ ἀκόμη πὼς δὲ θὰ ξαναπατήση στὸ σπίτι μας καὶ πὼς δὲ θὰ μοῦ ξαναμιλήση. Μὰ οὔτε στιγμὴ δὲν ἔλειψε, ὥσπου φύγαμε.

Ὡς τὴ ράχη τοῦ βουνοῦ μᾶς ξεπροβόδησαν ἡ γιαγιά, ὁ θεῖος ὁ Θανάσης, ἡ θεία Ζαφειρή, τ' ἀδέρφια τῆς μητέρας, καὶ ἡ θεία Ἀργυρῶ μὲ τὴ Δαφνούλα καὶ τὸν παππού.

Μπήκαμε στὸ ἐκκλησιδάκι τῆς Παναγίας, καὶ ὁ ὁ παππούς διάβασε παράκληση γιὰ τὸ καλὸ μας κατεβόδιο.

Στὸ χωρισμὸ ὅλοι μας δεῖξαμε θάρρος. Μὰ ὅταν χωριστήκαμε, μάτι δὲν πιστεύω νὰ ἔμεινε ἀδάκρυτο.

Ἐγὼ σὲ λίγο τὰ ξέχασα ὅλα. Ἡ λαχτάρα μου ἦταν πότε νὰ κατεβούμε στὸ γιालό. Μὲ τὴ δύση τοῦ

ἤλιου κατεβαίναμε τὸ βουνὸ καὶ ζυγόναμε τὸ γιאלό.

Ἐπὸ κεῖ, ἀπὸ μιὰ μεριά, εἶδα τὴ θάλασσα.

Ἐκουσα πρῶτα τὸν πατέρα μου νὰ μοῦ λέη:

«Νὰ ἡ θάλασσα! Κοίτα καὶ τίς βαρκοῦλες».

Καὶ τὴν εἶδα τὴ θάλασσα. Τώρα ὅμως μοῦ φάνηκε μαυρισμένη. Ἐπάνω τῆς ἦσαν δυὸ κάτασπρα πανιά. Τίποτε ἄλλο.

«Δὲν εἶναι σὰν κρινάκια τὰ πανιά;» ἔκουσα τὸν πατέρα μου πάλι νὰ λέη.

Ἐμοῦς ἐγὼ τὰ βρῆκα σὰν ἄσπρα ἔρνια καθισμένα, σὰ γῦρες, ὅταν κίθωνται σὲ πρασινάδα.

Μᾶς ἔδειξε ὁ πατέρας μου κι ἓνα καράβι μὲ δυὸ κατάρτια, ἀραγμένο στὸ λιμανάκι τοῦ χωριοῦ ποῦ θὰ κατεβαίναμε.

Καὶ ὁ ἥλιος βασίλευε. Οἱ ἀκτῖνες του κοκκίνισαν γιὰ λίγο τίς κορφές τῶν ἀντικρινῶν βουνῶν ἔπειτα χάθηκαν κι ἔπεσε μυυρίλα.

Εἶχε νυχτώσει ὅταν φτάσαμε. Βάλαμε τὰ πράματα μας στὸ καράβι. Ἐπὸ τὰ ζῶα μας εἶχαμε πάρει τὴν κατσικούλα μας, τὸ σκύλο μας τὸν Πιστό, καὶ τὴ γάτα μας, μέσα σ' ἓνα τσουβάλι.

Ἐ θάλασσα ἀνίσαινε γαληνεμένη, σὰν τὸ στηθάκι τοῦ παιδιοῦ, ποῦ κινεῖται στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας του.

Σὲ λίγο, σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ καραβιοῦ στρώσαμε ἓνα τραπεζομάντιλο κι ἀρχίσαμε νὰ τρῶμε.

Νὰ καὶ τὸ φεγγαράκι. Τὸ εἶδαμε νὰ ἔχη προβάλει στὸν οὐρανὸ σὰ δρεπάνι, μόνο του, ἔρημο.



Δέν πέρασε πολλή ώρα μετά τὸ φαγητὸ κι ἀποκοιμήθηκα στὴν ποδιά τῆς μανούλας μου.

Μὲ τὸ νυχτομπάτη ἔκαμε τὸ καράβι πανιά. Τὸ πρωὶ ζύπνησα πρὶν βγῆ ὁ ἥλιος. Τ' ἀστέρια ἔλαμπαν στὸν οὐρανὸ. Τὸ φεγγαράκι βασίλευε πίσω ἀπὸ ἕνα μακρινὸ βουναλάκι, πού τοῦ ἀσήμωνε τὴν κορυφή. Ἐνα ἀεράκι ὑγρὸ καὶ ψυχρὸ φυσοῦσε. Εἶχε ὅμως ἄλλες μυρουδιὲς ἀπὸ ἐκεῖνες πού ἤξερα.

Ὁ αὐγερινὸς πρόβαλε κατὰ τὴν ἀνατολὴ καὶ ἀσήμωνε τὰ νερά. Πιὸ ψηλὰ κρεμόταν ἡ πούλις, σάν τσαμπὶ σταφυλιοῦ μὲ λαμπερὲς ρῶγες.

Κατὰ τὴν ἀνατολὴ φάνηκε σὲ λίγο ἕνα ρόδινο φῶς πού γινόταν ὄλο καὶ ζωηρότερο. Ἐμοιαζε σὰ νὰ εἶχε ἐκεῖ κάπου πιάσει φωτιά, πού ὅσο πήγαινε δυνάμωνε.

Ἡ θάλασσα λαμποκοποῦσε, σὰ νὰ εἶχε φῶτα κρυμμένα στὰ νερά της· φωσφόριζε παράξενα. Τὸ ἀεράκι σφύριζε στὶς ἀντένες καὶ στὰ σκοινιά!

Φάνηκαν οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου... Μὰ σὰ νὰ τίς σάλευε, νὰ τίς κουνοῦσε σὰ χέρια, καὶ νὰ προσπαθοῦσε μ' αὐτὸ νὰ βγῆ ἀπὸ κάπου πού ἦταν χωμένος.

Νὰ καὶ ὁ ἥλιος προβάλλει σιγὰ σιγὰ, καὶ σὰ νὰ μᾶς κοίταζε ἐκεῖ πού ἤμαστε καὶ τὸν κοιτάζουμε καὶ ἐμεῖς.

Νόμισα πὼς μποροῦσα νὰ τὸν κοιτάζω κατάματα. Μὰ γρήγορα θαμπώθηκα, καὶ γυρίζοντας τὰ μάτια μου στὸν οὐρανὸ βλέπω νὰ χορεύουν πέντε δέκα ὅμοιες σφαῖρες μενεξεδένιες στὸν ἀέρα καὶ κάτω στὰ νερά.

Ἐξαφνα μοῦ κίνησε τὴν προσοχὴ κάτι ἄλλο. Στὰ πλάγια τῆς πρύμνης ἕνας γεροναύτης τραβοῦσε ἕνα

λεπτό σπάγγο μέσα από τὰ κύματα. Πότε τὸν τίναζε δεξιά, πότε ἀριστερά καὶ πότε πρὸς τὰ πάνω. Ἔτρεξα κοντὰ του.

« Λίγο πέρα, μοῦ εἶπε, καὶ μὴν κρεμιέσαι πολὺ ἔξω, νὰ μὴν πέσης... »

Σὲ λίγο φάνηκε στὴν ἐπιφάνεια ἓνα μεγάλο ψάρι. Τὰ κινήματα τοῦ ναυτῆ τώρα ἦταν πιὸ δυνατά. Ἐξαφνα, ἓνα δυνατό κίνημα πρὸς τὰ πάνω, καὶ τὸ ψάρι κρεμόταν στὸν ἀέρα. Τὸ τράβηξε γρήγορα ἀπάνω, τὸ πέταξε μες στὸ καλάθι καὶ ἔπειτα τὸ ξαγκίστρωσε.

Πῶς σπαρτάριζε τὸ δυστυχημένο! Ἦταν ἓνα ψάρι χρυσοκόκκινο, καὶ ἄλλαζε ὅλα τὰ χρώματα πού ἔχει τὸ οὐράνιο τόξο, ὅσο ἦταν ἀκόμῃ ζωντανό.

Ὁ γεροναύτης μοῦ εἶπε πῶς τὸ ψάρι τὸ λένε συναγρίδα καὶ τὸ ἐργαλεῖο πού τὸ ψάρεψε συρτή. Ἦταν ἓνας σπάγγος ὡς εἴκοσι ὀργιές, πού στὴν ἄκρη του εἶχε ἓνα χάλκινο σύρμα, ὡς μιὰ ὀργιά, καὶ ἓνα ἀγκίστρι μεγάλο στὸ τέλος.

Πῆρε ἔπειτα ὁ γεροναύτης ἓνα μικρὸ ψαράκι, πού τὸ ἔλεγε χάνο, τοῦ ἔγδαρε τὴν οὐρά, τὸ πέρασε στὸ ἀγκίστρι καὶ τὸ ξανάριξε στὴ θάλασσα. Ἐπειτα ἄφηνε λίγο λίγο τὴ συρτή.

Εἶχε ξετυλίξει ἀπάνω ἀπὸ τὸ μισὸ σπάγγο, ὅταν ξανάρχισε νὰ τὸν μαζεύη, μὰ μὲ μεγάλη εὐκολία καὶ πολὺ γρήγορα. Φαινόταν πῶς τὸ ψάρι πιάστηκε καὶ ἐρχόταν σὰ μυνάχο του νὰ πέση στὰ χέρια τοῦ ψαῤῥά.

« Δὲν πᾶμε καλά, μικρὲ μου » μοῦ εἶπε, « ἄτυχος εἶσαι ».

Σὲ μιὰ στιγμή ἓνα τίναγμα τοῦ σπάγγου καὶ ὁ γέρος εἶπε : « Πάει τ' ἀγκίστρι! ».



Καὶ ἀλήθεια, καθὼς ἀνάσυρε τὸ σπάγγο, ἔλειπε τὸ σύρμα καὶ τὸ ἀγκίστρι.

«Ἦταν γοφάρι, μοῦ εἶπε ὁ γεροναύτης, καὶ μὲ τὰ μυτερά του δόντια μοῦ ἔκοψε τὸ σπάγγο. Αὐτὸ δὲν προσπαθεῖ νὰ φύγη ἄμα γελαστῆ καὶ τσιμπήση, παρὰ νὰ κόψῃ τὸ σπάγγο».

— «Καὶ τὸ ἀγκίστρι ποῦ χώθηκε στὸ στόμα του ;» ρώτησα.

— «Εἶναι πονηρὸ καὶ ξέρεи καὶ ξαγκιστρώνεται» μοῦ εἶπε· «τοῦ εἶναι ἀρκετὸ ποῦ γλίτωσε τὴ ζωὴ του».

Στὸ μεταξὺ ἔπεφτε σιγὰ σιγὰ τὸ ἀεράκι, καὶ τὰ πανιά κρέμονταν. Ὁ δρόμος τοῦ караβιού λιγότευε. Δὲν πέρασε πολλή ὥρα καὶ ὁ ἀέρας ἔπεσε ὀλότελα· σιγὰ σιγὰ τὸ καράβι σταμάτησε.

Γύρω μας τώρα ξεπρόβαλαν νησάκια χαριτωμένα. Εἶχαμὲ περάσει ἀνάμεσα σὲ δύο, καὶ τώρα μπαίναμε στὸ στενὸ ποῦ σχημάτιζαν ἄλλα δύο. Οἱ ναῦτες τώρα πῆραν τὰ κουπιὰ.

Ὁ γεροναύτης ξανάριξε τὴ συρτή. Κάποιο ψάρι τσίμπησε καὶ τραβουῖσε τὸ σπάγγο. Ὁ γεροναύτης ἄρχισε πότε νὰ τραβᾷ, πότε νὰ τινάζῃ τὸ σπάγγο καὶ πότε νὰ τὸν ἀφήνῃ. Σὲ λίγο μιὰ συναγρίδα φάνηκε στὴν ἐπιφάνεια νεκρὴ.

«Ἔσκασε ἀπὸ τὸ κακό της» μοῦ εἶπε ὁ γεροναύτης.

Τὴν ἔσυρε ἀπάνω. Ἦταν μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν πρώτη.

Ἄπο μακριὰ τώρα πρόβαλε τὸ μεγάλο νησί πού θά πηγαίναμε. Ἄνεΐχαμε ἀέρα, μᾶς ἔλεγε ὁ καπετάνιος, θά φτάναμε σὲ λίγες ὥρες. Σὲ μένα φαινόταν πὼς σὲ λίγο θά φτάναμε.

Ἡ γάτα μας ἄρχισε νὰ φωνάζει ἐνοχλητικά. Μυρίστηκε τὰ ψάρια καὶ προσπαθοῦσε νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ τσουβάλι.

Ὁ μάγειρας τοῦ караβιοῦ τὰ ἐτοίμαζε. Ἐνας μεγάλος κατάμαυρος γάτος τοῦ караβιοῦ ὄρμησε καὶ τοῦ πῆρε ἓνα ψαροκέφαλο. Τρέχει τὸ ναυτόπουλο νὰ τοῦ τὸ πάρη . . . ἀδύνατο. Ἐπρεξε καὶ κρύφτηκε στὸ ἀμπάρι.

Ὁ μάγειρας μοῦ ἔδωσε ἀρκετὰ ἔντερα καὶ τὰ πῆγα τῆς γάτας μας. Πῶς σπιθοβόλησαν τὰ μάτια της ἀπὸ χράϊ!

Ὁ πατέρας ἔδωσε στὸν καπετάνιο τὴ μιὰ πλάτη ἀπὸ τὸ ψητὸ ἀρνὶ πού εἶχαμε πάρει μαζί μας, καὶ αὐτὸς μᾶς ἔστειλε τὴ μισή συναγρίδα. Πρώτη φορὰ τρώγαμε τὸ νόστιμο τὸ ψάρι ἀπάνω στὰ βουνὰ πού ζούσαμε κάπου κάπου νὰ μᾶς φέρουν καμιὰ μαρίδα.

Τὸ ἀπομεσήμερο σκεπάστηκε ὁ οὐρανὸς μὲ μαῦρα σύννεφα. Εἶχαμε πλησιάσει σ' ἓνα νησάκι· ψηλὸ βουνὸ κι ἀπότομο τὸ χάριζε στὰ δυό. Ξαφνικὰ, σὰ νὰ εἶχε κλεισμένο τὸν ἄνεμο στὴ ράχη του, τὸν ξαπόλυσε ὀρμητικὸ κι ἀκράτητο. «Στὸ ἀμπάρι!» μᾶς πρόσταξε ὁ καπετάνιος. Ἐπειτα ἔδινε κομμένες καὶ ἔντονες πρυσταγές, πότε νὰ μαζέψουν τὸ ἓνα πανὶ καὶ πότε ν' ἀπλώσουν τὸ ἄλλο.

Τὸ ναυτόπουλο, σὰν ὁ ἀγριόγατος πού εἶχα δεῖ μιὰ φορὰ στὸ δάσος τοῦ χωριοῦ μου, σκαρφάλωνε στὰ



ξάρτια, περνούσε στις σταύρωσες κι έκανε τις προσ-  
ταγές του καπετάνιου.

Κάποτε τὸ εἶδα νὰ κρέμεται σὰ σταφύλι στὴν  
κορυφή τοῦ καταρτιοῦ, πού ἔγερνε πότε μπροστὰ  
καὶ πότε πίσω.

Ξέσπασε μπόρα δυνατή. Ἡ μητέρα μου καὶ ὁ  
ἀδερφός μου ὑπόφεραν πολὺ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἐγὼ  
καὶ ὁ πατέρας τούς δίναμε θάρρος.

Τὸ καράβι ἦταν σὰν καρυδότσουφλο, πού χό-  
ρευε ἀπάνω στὰ κύματα. Μὰ τὸ δυνατὸ χέρι τοῦ  
καπετάνιου τὸ κρατοῦσε στὸ δρόμο πού ἤθελε.

Ἄνταν κόντευε νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος, μὲ χίλιες δυὸ  
βόλτες σιμώσαμε τὸ νησί. Ὁ ἄνεμος ὅμως ἦταν ἀντί-  
θετος καὶ δὲν μπορούσαμε νὰ μποῦμε στὸ λιμάνι.  
Ἄλλες βόλιες τότε.

Ἐφτάσε ἡ νύχτα ἄγρια. Ὁ ἄνεμος βούιζε καὶ  
σὰ νὰ ἔλεγε κάτι στὸ πέρασμά του στὰ κατάρτια, στὸ  
πλοῖο, σὲ μᾶς. Ἡ θάλασσα, καὶ αὐτὴ σὰν κάτι νὰ  
ἔλεγε ἔτσι μοῦ φαινόταν, κάποια φοβέρα νὰ ἔλεγαν  
ἄλλα, καὶ ψηλὰ τὸ φεγγαράκι ἤσυχο, σὰ νὰ μᾶς κοι-  
τάζε προσεχτικά.

Εἶχαν περάσει τὰ μεσάνυχτα, ὅταν μὲ μιὰ ἐπιτή-  
δεια στροφή μπήκαμε στὸ λιμάνι. Στὴ στροφή αὐτὴ  
λίγο ἔλειψε νὰ χτυπήσωμε στὸ βράχο, πού στὴν κορ-  
φή του ἦταν ὁ φάρος πού σκορποῦσε σὰ νερὰ τὸ  
κόκκινο φῶς του.

Καλὰ πού μέσα στὸ λιμάνι ἦταν ἀπάνεμο καὶ μπο-  
ρέσαμε νὰ κοιμηθοῦμε.

### 9. Τὸ σπιτάκι μας καὶ τὸ περιβόλι μας.

Μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ξύπνησα. Εἶδα μπροστά μου τὴν πόλη στὰ πλάγια ἐνὸς βουνοῦ. Κάτασπρα ἦταν τὰ σπιτάκια τῆς ποῦ ἀνέβαιναν ὡς τὴν κορφὴ, πυκνὰ πυκνὰ καὶ χωρὶς τάξη. Στὴν κορφὴ ἦσαν κάτασπρο ἐκκλησάκι.

Κάτω, σὲ μιὰ πλατωσιὰ, ἦταν τὰ μεγάλα σπίτια. Ὁ πατέρας μου ἔδειξε τὰ μεγάλα δημόσια χτήρια, τὸ δημαρχεῖο, τὴ νομαρχία, τὴν ἀστυνομία, τὸ νοσοκομεῖο.

Πρώτη φορὰ εἶδα στὸ λιμάνι δυὸ τρία βαπόρια καὶ πολλὰ καράβια, ποῦ ἄλλα ἐτοιμάζονταν νὰ ταξιδέψουν κι ἄλλα ξεφόρτωναν σιτάρια, φρούτα, λαχανικά, σταφύλια καὶ μούστο. Ἦταν φθινόπωρο.

Βγήκαμε μὲ μιὰ βάρκα στὴν προκουμαία. Σὲ τρία κάρα φορτώθηκαν τὰ πράματά μας κι ἐμεῖς ἀνεβήκαμε σὲ μιὰ σούστα. Ἡ σούστα πήγαινε ἐμπρὸς σιγὰ καὶ πίσω τὰ κάρα.

Ἐγὼ τὰ ἔχασα ἀπὸ τὴ μεγάλη κίνηση, καὶ ἄμα ἔβλεπα κάτι, τὸ ζητοῦσα· ζητοῦσα ἀπὸ τὸν πατέρα μου νὰ τὸ ἀγοράση. Καὶ ὁ πατέρας μου, γιὰ νὰ μοῦ τὸ ἀγοράση, σταματοῦσε τὴ σούστα καὶ σταματοῦσαν πίσω καὶ τὰ κάρα.

«Φτάνει πιά» μοῦ εἶπε αὐστηρὰ ἡ μητέρα. Πρώτη φορὰ εἶχε ἀνοίξει τὸ στόμα τῆς ἀπὸ χτές. Μιζεύτηκα κι ἔτρωγα κεῖνα ποῦ μοῦ εἶχε ἀγοράσει ὁ πατέρας, χωρὶς νὰ βγάζω μιλιὰ.

«Νά, κοίταξε!» μοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου ξαφνικά. «Ἐδῶ φτιάχνουν καράβια!»





Βγήκαμε με μιὰ βάρκα στὴν προκυμαία (σ. 36).

Πῆγε ἓνα κομμάτι μῆλο νὰ μοῦ σταθῆ στο λαιμό· με δυσκολία τὸ κατέβασα κάτω καὶ κοίταξα.

Εἶδα πῶς γίνονταν τὰ καράβια· μερικά ἀπ' αὐτὰ ἦταν εἰομα στὶς σκάρες νὰ τὰ ρίξουν στὴ θάλασσα.

Ἐπειτα βγήκαμε στὴν ἐξοχή. Στὸ δρόμο, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἦταν περιβόλια. Τὰ φύλλα τῶν δέντρων εἶχαν ἀρχίσει νὰ κιτρινίζουν, μερικά ἦταν καστανὰ καὶ ἄλλα κόκκινα καὶ βυσσινιά.

Ἦταν ἕμως καὶ ἄλλα δέντρα μὲ καταπράσινα φύλλα, πού μοσκοβολοῦσαν. Ὁ πατέρας μοῦ ἔδειξε τὶς λεμονιές, τὶς κιτριές, τὶς πορτοκαλιές, τὶς νεραντζιές καὶ τὶς μανταρινιές. Πράσινα ἦταν τὰ λεμόνια, κίτρινα τὰ κίτρα καὶ τὰ πορτοκάλια, τὰ νεράντζια καὶ τὰ μανταρίνια ἀρχίζαν νὰ παίρνουν τὸ χρυσοκόκκινο χρῶμα τους. Σὲ μισὴ ὥρα φτάσαμε στὸ κτῆμα πού ἀγόρασε ὁ πατέρας.

Ἐνας γέρος μᾶς ὑποδέχτηκε, ὁ Μπαρμπατζανῆς. Εἶχα μάθει τ' ὄνομά του χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζω. Τὸ εἶχα ἀκούσει τόσες φορές νὰ τὸ λέη ὁ πατέρας μου.

Τὸν Μπαρμπατζανῆ τὸν εἶχε φέρει ὁ πατέρας ἀπὸ τὴν πατρίδα του, πού τὴν εἶχαν καταστρέψει οἱ Τοῦρκοι. Ἦταν ἓνα κοντὸ γεροντάκι μὲ βρακοῦλες. Φαινόταν γεμάτος χαρὰ πού μᾶς εἶδε. Μᾶς ἄνοιξε τὴν αὐλόπορτα καὶ μπῆκαν μέσα ἡ σούστα καὶ ἔπειτα τὰ κάρα.

Μὲ δυὸ πλατιοὺς δρόμους, στρωμένους μὲ βότσαλα, χωριζόταν τὸ περιβόλι σὲ τέσσερα. Οἱ δρόμοι σκεπάζονταν μὲ κληματαριές. Γεμάτες ἦταν ἀπὸ τὰ ραζακιά σταφύλια, τὶς φράουλες πού εἶχαν χρῶμα κοραλλιοῦ, καὶ κάτι ἄλλα μαῦρα καὶ χοντρόρωγα.



Ἀπὸ τῆ μιᾷ μεριά καὶ τὴν ἄλλη ἦταν πρασιές γιὰ τὰ λουλούδια καὶ πίσω ἀπ' αὐτὲς ὁ λαχανόκηπος. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχε ὠραία καὶ μεγάλα χρυσάνθεμα μὲ διάφορα χρώματα. Στὸ χωριὸ μας τὰ χρυσάνθεμα τὰ λέμε ἰδιμητριάτικα.

Στὶς δυὸ νοτιοανατολικὲς μεγάλες βραγιές ἦταν τὰ διάφορα δέντρα: λεμονιές, πορτοκαλιές, κιτριές, νεραντζιές καὶ μανιαρινιές, καὶ ἄλλοῦ οἱ ροδακινιές, οἱ βερικοκιές, οἱ μηλιές, οἱ κερασιές, οἱ ἀγλαδιές καὶ ἄλλα. Ἐξῶ ἀπὸ τὸ περιβόλι, πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ, ἔνα μεγάλο μέρος ὅλο ἀμυγδαλιές.

Κατὰ τὸ βοριὰ περνοῦσε σὲ λίγη ἀπόσταση ἕνα ποταμάκι. Στὶς ὄχθες φύτρωναν λυγαριές, μυρτιές καὶ δάφνες καὶ ροδοδάφνες, μερικὰ πλατάνια καὶ ψηλές λεῦκες· στὸ μεταξὺ πεῦκα χαμηλὰ καὶ ψηλὰ κυπαρίσσια. Τὸ ποταμάκι χυνόταν σὲ μιὰ λιμνοθάλασσα, γεμάτη βοῦρλα, ψαθιά καὶ καλάμια.

Στὴ σταύρωση τῶν δρόμων ἦταν ἕνα σπιτάκι διπατο, ποὺ τὸ εἶχε ἀγκαλιασμένο πυκνόφυλλος κισσός.

Πιο ψηλὰ ἀπὸ τὴ στέγη ἕνας περιστεριῶνας· Μπρυστὰ στὴν αὐλὴ ἦταν τὸ μαγγανοπήγαδο, ποὺ τὸ γύριζε ἕνας γαιδαράκος. Στὴ βορειοδυτικὴ πλευρὰ ἦταν ὁ στάβλος κι ὁ ὀρνιθῶνας. Ἐκεῖ ἔμεναν δυὸ ἀγελάδες μὲ ἄσπρο τρίγωνο στὸ μέτωπο· ἦταν ξενικὲς ἀγελάδες, ποὺ πρώτη φορά ἔβλεπα. Κι ἀκόμη ὁ γαῖδουράκος κι ἕνα μικρὸσωμο ἀλογάκι, ὁ Ντορής.....

Στὸν ὀρνιθῶνα ἔμεναν ἀρκετὲς κόττες, δυὸ τρεῖς μεγαλόσωμοι κοκόροι, χῆνες, πάπιες, γάλλοι καὶ γαλλοπουῖλες καὶ παγόνια. Πρῶτη φορά ἔβλεπα τοὺς γάλλους, ποὺ ξεκούφαιναν μὲ τὸ γλοῦ γλοῦ γλοῦ, καὶ

τὰ παγόνια, μὲ τὴν ἄσχημη φωνή, τὰ ἄσχημα τὰ πόδια καὶ τὴ λαμπρὴ οὐρά.

Ὁ στάβλος ἦταν πεντακάθαρος. Ὅλες οἱ ἀκαθαρσίες χύνονταν σὲ μεγάλο λάκκο, καθὼς καὶ τὰ φύλλα ποῦ σάρωναν ἀπὸ τὸ περιβόλι, τ' ἀποφάγια καὶ τὰ σκουπίδια.

Ἔτσι σάπιζαν ἐκεῖ μέσα καὶ γίνονταν χρήσιμο λίπασμα γιὰ τὰ δέντρα, τὰ λαχανικά καὶ τὰ λουλούδια, ὅπως μοῦ εἶπε ὁ Μπαρμπατζανῆς.

Τὸ βράδυ, ποῦ καθίσαμε νὰ φᾶμε, καὶ ὁ Μπαρμπατζανῆς μαζί, θυμηθῆκαμε τοὺς δικούς μας, ποῦ ἀφήσαμε στὸ χωριὸ τὸν παππού, τὴ Δαφνούλα, τὴ θειά Ἀργυρώ κι ἄλλους τοὺς ἄλλους. Ὅλοι σωπαίναμε. Μοῦ φάνηκε σὰ νὰ εἶδα τὸν παππού μου μὲ τὰ ἄσπρα του μαλλιά καὶ γένεια, τὴ Δαφνούλα, καὶ σὰ νὰ ἄκουσα τὴ φωνούλα της νὰ μοῦ μιλῇ. Μὲ δυσκολία κρατήθηκα νὰ μὴν κλάψω.

Ἄ, πόσο θὰ ἤμουν εὐτυχισμένος νὰ ἦταν κι αὐτοὶ ὅλοι ἐκεῖ.....

## 10. Ἡ ἀγορά.

Τὴν ἄλλη μέρα γινόταν στὴν πόλη ἀγορά. Τὸ περιβόλι μας ἦταν ὡς μιὰ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλη.

Ὁ Μπαρμπατζανῆς ἔζεψε τὸν Ντορὴ στὴ σούστα καὶ φόρτωσε μερικὰ λαχανικά. Τὸ περιβόλι ἦταν παραμελημένο ἀπὸ τὸ νοικοκύρη ποῦ τὸ ἀγοράσαμε.



Με τὸν καιρὸ θὰ γίνονταν πολλὰ πράματα, ὅπως ἔλεγε ὁ Μπαρμπατζανής.

Ἀνεβήκαμε στὴ σούστα ἐγὼ κι ὁ πατέρας, καὶ ὁ Μπαρμπατζανής ὠδηγοῦσε.

Στὸ δρόμο, ἀπὸ τὰ πίσω χωριά ἀνταμώσαμε καὶ ἄλλες σοῦστες, φορτωμένες λαχανικά καὶ κοφίνια, με σταφύλια καὶ με κудώνια καὶ με ρόδια καὶ λεμόνια.

Ἐπειτα βρήκαμε κι ἄλλους χωρικούς πεζοὺς με κότες, με περιστέρια, με αὐγὰ στὰ καλάθια κι ἀρκετὰ κοπάδια γαλλοπούλες, πού τις ὠδηγοῦσαν μ' ἓνα καλάμι. Ἄλλοι ὠδηγοῦσαν μοσχάρια καλοθρεμμένα, καὶ γουρουνόπουλα καὶ θρεφτάρια ἀρνιά.

Μπήκαμε στὴν πόλη. Στὸ λιμάνι, ἦταν στὴ σειρά ἀραγμένα τὰ μικρὰ καράβια πού εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὰ γύρω νησιάκια. Ἄλλα πουλοῦσαν στάμνες, τσουκάλια, πιθάρια καὶ κανάτια, ἄλλα κρεμμύδια καὶ λεμόνια καὶ διάφορα λαχανικά, ἄλλα σταφύλια ἀπὸ τις κληματάριες. Ἄλλα πάλι ξεφόρτωναν βαρέλια γεμάτα μούστο κι ἄλλα φόρτωναν ἄδεια τὰ βαρέλια, νὰ πᾶνε νὰ τὰ ξαναγεμίσουν.

Προχωρήσαμε σὲ μιὰ πλακόστρωτη πλατεῖα. Ἀπ' ὅλους τοὺς δρόμους ξεχυνόταν ὁ κόσμος, ποιὸς νὰ πούλῃ καὶ ποιὸς νὰ ἀγοράσῃ.

Οἱ γεωργοὶ πουλοῦσαν τὰ γεννήματα, πού ἀνάγκαζαν τὴ γῆ με τὸν ἰδρώτα τους νὰ τοὺς δώσῃ, καὶ ἀγόραζαν ἐργαλεῖα. Ποιὸς ἀλέτρι, ποιὸς ὑνί, τσαπιά κι ἀξίνες, καὶ ἀκόμη πανιά, παπούτσια καὶ ἄλλα. Γι' αὐτὸ ἄλλη μεγάλη κίνηση γινόταν στὰ ἐμπορικά καταστήματα.

Καί τὰ καφενεῖα, καί τὰ μαγειρεία καί οἱ ταβέρνες ἦταν γεμάτα κόσμο.

Πρώτη φορά ἔβλεπα τόσον κόσμο καί σάστισα.

Χίλια δυό ἔβλεπα καί γιά ὅλα ρωτοῦσα νά μάθω.

Ὁ πατέρας, ἀφοῦ ἀφήσαμε στήν ἀγορά τόν Μπαρμπατζανή, μέ πήγε σ' ἓνα ἐμπορικό κατάστημα καί μοῦ ἀγόρασε μιὰ ἀλλοξιά ναυτικά, καπέλο, κάλτσες καί παπούτσια. Θά ἔβγαζα τήν κάτασπρη φουστανελίτσα μου, τὰ τσαρούγια μέ τίς κόκκινες φοῦντες καί τὸ βελούδινο μαῦρο σκουφάκι μου.

Ἀπὸ ἓνα χαρτοπωλεῖο μοῦ ἀγόρασε πλακα καί κοντύλια, τετράδια καί κοντυλοφόρους, ἓνα ὠραῖο καλαμαράκι καί μιὰ σάκα.

Ὅσο γιά τὰ βιβλία, μοῦ εἶπε πῶς θά ρωτούσαμε τῆ Δευτέρα τὸ δάσκαλο.

Τὸ μεσημέρι ἄδειασε ἡ πλατεῖα, καί οἱ ἄνθρωποι τῆς δημαρχίας καταγίνονταν νά τὴν καθαρίσουν ἀπὸ τ' ἀπομεινάρια. Οἱ ντόπιοι πήγαιναν στὰ σπίτια τους. Ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς ἄλλοι ξεκινοῦσαν γιά τὸ χωριὸ τους κι ἄλλοι χύθηκαν στὰ μαγειρεία νά φᾶνε.

Μικρὰ καράβια ἀνοίγονταν νά φύγουν.

« Αὐτὰ ξεπούλησαν καί πᾶνε στὸ καλό » εἶπε ὁ πατέρας μου, πού τὰ εἶδε.

Πήγαμε μέ τόν Μπαρμπατζανή στὸ χάνι, νά δοῦμε ἂν ὁ Ντορῆς εἶχε τροφή.

Μέσα ἐκεῖ, σὲ μιὰ μακριὰ καί στενὴ αὐλή, τοιχογυρισμένη καί στεγασμένη στὶς τρεῖς πλευρές, ἦταν στὴ σειρά τὰ παχνιά πού τὰ ζῶα — γαῖδουράκια καί ἄλογα — ἔτρωγαν σανό, ἄχυρο καί κριθάρι.



Στή μέση τῆς αὐλῆς ἦταν ἡ βρύση μὲ μαρμαρένιες λεκάνες, γιὰ νὰ πίνουν τὰ ζῶα. "Ανθρωποι πολλοὶ ἦταν στὸ χάνι. "Άλλοι φόρτωναν γιὰ νὰ φύγουν, ἄλλοι ἔζευαν τὰ ζῶα στὰ κάρα καὶ στίς σουστές, ἄλλοι ἔβαζαν τροφή στὰ ζῶα τους, ἄλλοι τὰ πότιζαν κι ἄλλοι, μέσα στὸ μαγαζὶ τοῦ χανιοῦ, σὲ μακριὰ τραπέζια ἔτρωγαν τὸ φτωχικό τους φαγητό.

Ὁ χατζῆς σκορποῦσε δεξιὰ κι ἀριστερὰ χαμόγελα, ἔδινε λογαριασμοὺς καὶ μάζευε χρήματα.

"Ἐπειτα πήγαμε σ' ἓνα ξενοδοχεῖο, νὰ φᾶμε κι ἐμεῖς. Ἄργα τὸ ἀπομεσήμερο, ὅταν βασίλευε ὁ ἥλιος, γυρίσαμε στὸ περιβόλι μας.

Χαρὲς ποὺ ἔκαμε ὁ Πιστός, ὁ σκύλος μας! "Ὅλη τὴν ἡμέρα ἦταν μελαγχολικός, μᾶς εἶπε ἡ μητέρα. Δεμένος στὴν ἀλυσίδα του γάβγιζε ἀδιάκοπα καὶ δὲν ἄγγιζε τροφή.

"Ὅταν ἡ μητέρα ἀκουσε τὰ κουδουνίσματα τοῦ Ντορῆ, τὸν ἔλυσε. "Ὁρμησε καὶ πήδησε πάνω στὴ σούστα πρὶν νὰ κατεβοῦμε. "Ἐπειτα, μιὰ πήγαινε κατὰ τὴ μητέρα καὶ τὸν ἀδερφό μου, καὶ μιὰ γύριζε καὶ πηδοῦσε ἀπάνω μας.

---

### 11. Πηγαίνω σχολεῖο.

Τὴ Δευτέρα πήγαμε μαζί μὲ τὸν πατέρα στὸ σχολεῖο.

Στὴν πόλη μάθαμε πῶς ἦταν δυὸ σχολεῖα γιὰ τοὺς μικροὺς. Στὸ ἓνα διευθυντῆς ἦταν ἓνα γεροντάκι

μέ βράδες και κοντά άσπρα γένεια, πατριώτης τοῦ πατέρα και τοῦ παπποῦ. Ὁ δάσκαλος ἦταν μέσῃ ἀπὸ τῆ χώρα τοῦ νησιοῦ και ὁ πατέρας κι ὁ παπποῦς ἀπὸ ἓνα χωριὸ κοντὰ στὴ χώρα.

Πόσο χάρηκε ὁ δάσκαλος, πού ἔμαθε πὼς ἦταν πατριώτης! Εἶπαν ἀρκετὰ μὲ τὸν πατέρα μου και συμφώνησαν κάθε Κυριακὴ ν' ἀνταμώνωνται κάπου, νὰ λένε τὰ βάσανά τους.

Ὁ πατέρας τοῦ εἶπε και γι' ἄλλους πατριῶτες, πού ἦταν σκροπισμένοι παντοῦ σιὸ ἐλεύθερο βασίλειο.

«Ἐμεῖς πού σωθήκαμε, πρόσθεσε σιὸ τέλος ὁ δάσκαλος, ἔχομε χρέος νὰ προκόψωμε και μιὰ μέρα τὰ παιδιὰ μας θὰ ἐλευθερώσουν τοὺς σκλαβωμένους ἀδερφοὺς μας».

Ἐπειτα ὁ δάσκαλος μὲ ἐξέτασε μπροστὰ στὴν τάξη. Ἐμεινε εὐχαριστημένος. Τὰ εἶπα καλά, κι ἄς ἤμουν σαστισμένος ἀπὸ τὰ τόσα μάτια πού ἦταν κερφωμενα ἀπάνω μου.

«Σὰν παπαῖ ἐγγόνι πού εἶσαι, μοῦ εἶπε, θὰ ξέρης και νὰ ψέλνης».

—«Τὰ ξέρω ὅλα» τοῦ ἀποκρίθηκα μὲ θάρρος.

—«Πές μας ὅ,τι θέλεις».

Ἐφαλα τὸ «Εὐλόγητός εἶ, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν».

—«Ὁραία φωνὴ ἔχεις» μοῦ εἶπε ὁ δάσκαλος και μ' ἔβαλε νὰ καθίσω στὴν ἄκρη τοῦ τρίτου θρανίου, στὰ παιδιὰ τῆς ἀνώτερης τάξης. Τὴν ἄλλη χρονιά θὰ πῆγα νὰ σιὸ ἐλληνικό.

Τὸ πρωὶ ἐρχόμουν στὴν πόλη μὲ τὴ σούστα μας. Τὸ μεσημέρι ἔτρωγα σ' ἓνα μικρὸ ξενοδοχεῖο. Ὁ ξε-



νοδόχος ἦταν κι αὐτός πατριώτης τοῦ πατέρα. Οἱ πρὸ πολλοὶ πατριῶτες τοῦ πατέρα εἶχαν μαζευτῆ στο νησί πού ἤρθαμε· ἄλλοι ἔμποροι κι ἄλλοι περιβολάρηδες.

Τὸ βράδυ, πότε γύριζα μὲ τὰ πόδια, πότε μὲ τῆ σούστα μας, ἂν τύχαινε κι εἶχε δουλειὰ ὡς τότε ὁ Μπαρμπαιζανῆς, καὶ πότε μὲ τῆ βαρκούλα τοῦ Μπαρμπαραθιοῦ τοῦ ψαρά. Καθόταν ἐκεῖ κοντὰ σιὸ κτῆμα μας σὲ μιὰ ψαράδικη καλυβούλα.

Τὸ παιδί πού καθόταν κοντὰ μου δὲ μοῦ ἄρεσε διόλου ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἦταν ἀχτένιστο, ἀναμαλλιάρικο, βρόμικο, κι ἄς μάλωνε ἀδιάκοπα ὁ δάσκαλος. Τὰ δόντια του ἦταν πλατιά καὶ τὸ μπροστινὸ σπασμένο. Ἀργότερα ἔμαθα πὼς τοῦ τὸ ἔσπασε ἄλλο παιδί μὲ πέτρα. Τὰ μάτια του ἦταν μικρὰ καὶ παμπόνηρα. Ὅταν μιλοῦσε, σοῦ φαινόταν πὼς ἦταν ἔτοιμο νὰ σὲ δαγκάσῃ. Τὸ ἔλεγαν Μπάμπη Σιλήρη.

Ὁ Μπάμπης αὐτὸς χτυποῦσε κι ἔδερνε τὰ μικρὰ παιδιά, ἔτσι γιὰ νὰ διασκεδάσῃ, καὶ πείραζε τὰ μεγαλύτερα. Εἶχα δεῖ πὼς κανένα παιδί δὲν τὸν ἀγαποῦσε, μὰ καὶ ὅλα τὸν ἐφοβοῦνταν καὶ ἀπόφευγαν νὰ πιαστοῦν μαζί του. Ἀπὸ μέρες εἶχα καταλάβει πὼς τὰ εἶχε μὲ μένα. Μὲ κοίταζε περιγελαστικά, μοῦ πετοῦσε λόγια καὶ μὲ σκουντοῦσε. Ἐγὼ ἔκανα πὼς δὲν καταλάβαινα καὶ ὑποχωροῦσα.

Μιὰ μέρα ὁ δάσκαλος μᾶς μιλοῦσε γιὰ τὴν καταστροφή τῆς Χίου. Τὰ μάτια του εἶχαν τὴν ἴδια λάμψη πού εἶχαν τὰ μάτια τοῦ παπποῦ. Μὰ πού ἢ εἰκόνα τοῦ παπποῦ, πού σᾶς διηγήθηκα στὴν ἀρχή!

Ἐγὼ εἶχα βγάλει τὸ δεξί μου πόδι, εἶχα τραβηχτῆ πρὸς τὰ ἔξω καὶ εἶχα καρφώσει τὰ μάτια μου στὸ δάσκαλο.

Τί εἶχε κάμει ὁ Μπάμπης ὁ Σκλήρης;

Εἶχε βγάλει τὸ σουγιαδάκι καὶ σκάλισε ἀπάνω στὸ θρανίο καὶ πρὸς τὸ μέρος τὸ δικό μου τ' ὄνομά μου.

Ὁ δάσκαλος τελείωσε τὸ μάθημα καὶ χτύπησε τὸ κουδούνι νὰ βγοῦμε στὸ διάλειμμα. Ὅταν ξαναγυρίσαμε δὲν παραihήρησα καμιὰ ἀλλαγὴ στὸ θρανίο. Γύριζαν στὸ νοῦ μου τὰ λόγια τοῦ δασκάλου. Σὲ λίγο ὁ δάσκαλος πλησίασε στὸ θρανίο καὶ εἶδε τὰ νεοχαραγμένα γράμματα.

«Ποιὸς τὸ ἔκαμε αὐτό;» ρώτησε ὁ δάσκαλος αὐστηρά.

Ἐγὼ ἔρριξα τὰ μάτια μου στὰ γράμματα καὶ τὰ ἔχασα.

«Αὐτός, ὁ Νώντας» εἶπε χωρὶς νὰ ντραπῆ ὁ Μπάμπης καὶ μ' ἔδειξε.

Μοῦ ἀνέβηκε τὸ αἷμα στὸ κεφάλι.

«Ὅχι, δὲν τὸ ἔκαμα ἐγώ!» εἶπα δυνατά.

—«Εἶναι ψεύτης· αὐτὸς τὸ σκάλισε· εἶναι τ' ὄνομά του» ξανάειπε ἀτάραχος ὁ Μπάμπης.

—«Μὴν τὸ λές, γιατί...» φώναξσ καὶ ἔκαμα νὰ τὸν πιάσω.

Ὁ δάσκαλος μὲ τράβηξε κι ἔπειτα εἶπε στὸν Μπάμπη:

«Απόδειξέ το, πὼς τὸ σκάλισε ὁ Νώντας».

—«Ἐγὼ δὲν ἔχω σουγιά· αὐτὸς ἔχει».

—«Ἐχω σουγιά, μὰ δὲν τὸ σκάλισα ἐγώ» εἶπα.



— « Τότε ποιός τὸ σκάλισε; εἶναι τ' ὄνομά σου!...  
Ἐγὼ τὸ σκάλισα; ἐγὼ δὲν ἔχω σουγιά! » ξανάειπε  
ὁ Μπάμπης.

— « Ἐχεις κι ἐσύ, τοῦ εἶπα, ὅλοι τὸ ξέρουν πὼς  
ἔχεις ».

— « Νὰ μὲ ψάξουν· δὲν ἔχω » ξανάειπε ὁ Μπά-  
μπης.

Τὰ παιδιὰ ἄρχισαν νὰ ψάχνωνται. Ἐνα παιδάκι  
στὸ τελευταῖο θρανίο μὲ ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ  
μάτια φώναξε :

— « Κύριε, κύριε...., νὰ ὁ σουγιάς τοῦ Μπάμπη.  
Θὰ μοῦ τὸν ἔρριξε στὴν τσέπη μου στὸ διάλειμμα.  
Ἔτσι τὸ συνηθίζει αὐτός ».

Ὁ Μπάμπης γύρισε καὶ τὸ κοίταξε τὸ παιδί, ἔτσι  
πού τὸ ἔκαμε νὰ χαμηλώσῃ τὰ μάτια. Τὸ παιδί πῆγε  
νὰ στρίψῃ τὰ λόγια του, γιατί φοβήθηκε. Ὁ δάσκαλος  
ὅμως τοῦ ἔδωσε θάρρος.

« Θὰ μὲ χτυπήσῃ, κύριε » εἶπε μὲ ἀδύνατη φωνή.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἀκούστηκε μιὰ ἄλλη φωνὴ  
παιδιοῦ νὰ λῆῃ :

« Κύριε, ὁ Μπάμπης τὸ ἔκαμε ».

Ἦταν ἓνα παιδί μελαχρινὸ μὲ μεγάλα σπιθόβολα  
μάτια.

« Πὼς τὸ ξέρεις ἐσύ; » ρώτησε αὐστηρὰ ὁ δά-  
σκαλος.

Ὁ Φῶτης—ἔτσι λεγόταν τὸ παιδί—εἶπε πολλὰ γιὰ  
τὸν Μπάμπη, πού ντράπηκα γιὰ λογαριασμό του.

Ὁ δάσκαλος τότε τὸν ἔβγαλε ἔξω νὰ τὸν τιμω-  
ρήσῃ.

« Μή, κύριε! » παρακάλεσα.

‘Ο δάσκαλος γύρισε, με κοίταξε με χαμόγελο και είπε στον Μπάμπη:

«Έχε χάρη στο καλό παιδί· σέ συγχωρώ». ‘Εγώ κοκκίνισα.

Τὴν ἄλλη μέρα, πού σκολάσαμε τὸ μεσημέρι, ἐγὼ πήγαινα μόνος μου νὰ φάω. Δὲν ἤμουν ἀκόμη μακριὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ ἀκούω πίσω μου φωνές! Γυρίζω καὶ βλέπω τὸ ξανθὸ ἐκεῖνο παιδί με τὰ γαλανὰ μάτια, νὰ τρέχῃ φωνάζοντας καὶ ζητώντας βοήθεια, καὶ πίσω του ὁ Μπάμπης τὸ κυνηγοῦσε νὰ τὸ δείρη.

Τὸν Μπάμπη τὸν ἐφοβόμουν, ἀλήθεια, λίγο, μοῦ εἶχε πάρει τὸ θάρρος. ‘Αλλὰ ἐκείνη τῆ στιγμὴ ἔχασα τὸ φόβο καὶ μπῆκα στὴ μέση. Θὰ ἦταν ντροπὴ μου ν’ ἄφηνα νὰ τὸ δείρη.

‘Ο Μπάμπης, μόλις με εἶδε πού μπῆκα στὴ μέση, μοῦ ρίχτηκε ἄγριος. ‘Αρπαχτήκαμε ἀπὸ τὰ χέρια· μὰ ἐγὼ γρήγορα τὸν ἔρριξα κάτω ἀνάσκελα· τοῦ ἄνοιξε καὶ ἡ μύτη. Πῶς; οὔτε ἐγὼ δὲν ξέρω! ‘Αγριεμένος ὅμως τώρα ἐγὼ, καθὼς αὐτὸς σηκώθηκε κρατώντάς τῆ μύτη του, πῆρα καὶ μιὰ πέτρα. Τὸ ξανθὸ παιδί μπῆκε τότε στὴ μέση: «Μή! μή!» μοῦ λέει.

Πετάξα κάτω τὴν πέτρα καὶ φύγαμε. Παιδιά πολλὰ εἶχαν πλησιάσει κι εἶχαν κυκλώσει τὸν Μπάμπη.

Τὴν ἄλλη μέρα στὸ σχολεῖο τὰ παιδιά με ὑποδέχτηκαν με σεβασμό.

«Καλὰ τοῦ ἔκαμες!» μοῦ εἶπε ὁ Φῶτος.

— «Τοῦ χρειαζόταν!» εἶπαν τ’ ἄλλα.

‘Ο Μπάμπης καθόταν ἤσυχος. Πρόσεχε νὰ μὴν



ἀκουμπᾶ διόλου ἀπάνω μου. Ποῦ ἄλλοτε, πού ὄλο με χτυποῦσε με τὸν ἀγκῶνα του!

Δὲν ἤμουν παιδι νὰ μαλώνω ἀπόφρευγα τέτοια πράματα. Μὰ νά, ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες πάλι πιᾶστηκα ὅμως πάλι δὲν ἤμουν ἐγὼ ἡ ἀφορμή.

Κοντὰ στὴν παραλία ἀπάντησα τρία παιδιὰ, τὰ δυὸ στὰ χρόνια μου, τὸ τρίτο μικρότερο, νὰ σέρνουν δεμένο ἀπὸ τὸ λαιμὸ ἓνα σκυλάκι. Καθὼς τὸ τραβοῦσαν καὶ τὸ τίναζαν κατάλαβα πὼς ἤθελαν νὰ τὸ πνίξουν. Τ' ἄκουσα ὅμως καὶ νὰ λένε:

« Ρίξε το με φόρα γιὰ νὰ πάη πέρα! »

— « Ὁχι, μιὰ πέτρα νὰ τοῦ δέσωμε στὸ λαιμὸ » εἶπε ἄλλο.

Πάλι μπῆκα στὴ μέση:

« Τί θὰ τὸ κάμετε τὸ σκυλάκι; Θέλετε νὰ τὸ πνίξετε; » τὰ ρώτησα.

— « Δὲ θὰ σοῦ δώσωμε λόγο » μοῦ εἶπε ἓνα ἀπὸ τὰ τρία.

— « Ναί, θὰ τὸ πνίξωμε, τί θέλεις ἐσύ; » μοῦ εἶπε τὸ ἄλλο.

Ὁρμησα χωρὶς νὰ χάσω καιρό· στὴ στιγμὴ ἔρριξα τοὺς δυὸ πρώτους χάμω. Βαρκάρηδες ἔτρεζαν καὶ μπῆκαν στὴ μέση. Κοιτάζω καὶ βλέπω τὸν τρίτο νὰ στέκεται κρατώντας τὸ σκυλί, καὶ πάω ἀπάνω του. Αὐτὸς ἀφήνει τὸ σκυλάκι καὶ παίρνει δρόμο· τὰ πόδια του ἔφταναν στὸ κεφάλι του.

Πῆρα τὸ σκυλάκι στὴν ἀγκαλιά μου καὶ με λίγα λόγια εἶπα τί εἶχε γίνει στοὺς βαρκάρηδες πού εἶχαν μαζευτῆ. Τὸ σκυλάκι τὸ πῆγα σπίτι μου.

Ἄργότερα ἔγινε ἓνα σκυλι δυνατὸ πολὺ· εἶχε αὐτιά μεγάλα καὶ πυκνὰ κατσαρὰ μαλλιά. Μὲ ἀκολουθοῦσε παντοῦ· ἀλίμονο σὲ κεῖνον ποῦ θὰ τολμοῦσε νὰ τὰ βάλῃ μαζί μου. Μιά τοῦ ἔδινε μὲ τὰ μπροστινά του πόδια καὶ τὸν ἔρριχνε κάτω. Τίγρη, τὸ ἔβγάλα. Μὲ τὸν Πιστὸ ἔζησαν σὰ δυὸ καλοὶ φίλοι.

### 11. Ἡ ἀλληλογραφία μου μὲ τὴ Δαφνούλα.

Μιά ἢ δυὸ φορές τὸ μῆνα παίρναμε γράμμα ἀπὸ τὸ χωριό μας.

Ἐγὼ καὶ ἡ Δαφνούλα ἀναλάβαμε τὴν ἀλληλογραφία. Ἐγὼ ἔγραφα τὰ νέα ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ ἡ Δαφνούλα ἀπὸ τὸ χωριό μας.

Ὅλοκληρα βιβλία θὰ γέμιζαν ἂν ἤθελα νὰ γράψω ὅλη τὴν ἀλληλογραφία μας. Παίρνω μονάχα μερικά κομμάτια. Ἐγραψα ἐγώ:

..... Πίσω ἀπὸ τὸ κτῆμα μας καὶ μιὰ ὥρα μακριὰ εἶναι ἓνα μικρὸ χωριό, ἀπάνω σ' ἓνα βουναλάκι. Ὡς μισὴ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ εἶναι ἡ θάλασσα.

Ἐμαθαν οἱ χωρικοὶ πὼς ὁ πατέρας εἶναι ψάλτης καὶ τὸν παρακάλεσαν νὰ πηγαίνη κάθε Κυριακὴ νὰ ψέλνῃ στὸ μικρὸ καὶ κομψὸ ἑκκλησάκι τους. Ὁ πατέρας δέχτηκε.

Πηγαίνομε ἐγὼ κι ὁ πατέρας ταχτικά. Κάποτε ἔρχεται καὶ ἡ μητέρα μὲ τὸ Θάνο.

Χαρὰ ποῦ εἶχαν οἱ χωρικοὶ τὴν πρώτη φορά!



Ἐγὼ βοήθησα τὸν παπᾶ, ὅπως βοηθοῦσα καὶ τὸν παπποῦ. Εἶπα τὸν Ἀπόστολο, τὸ Πιστεύω καὶ τὸ Πάτερ ἡμῶν.

Ὅταν βγῆκαν οἱ χωρικοὶ στὸν ἀλόγουρο τῆς ἐκκλησιᾶς χαιρετήθηκαν κι ἔσφιξαν τὸ χέρι τοῦ πατέρα, δείχνοντας τὴ χαρὰ τους γιὰ τὴν ὠραία του φωνή. Ἐπειτα καλοῦσαν ἐκείνους ποὺ δὲν εἶχαν κτήματα, νὰ πᾶνε μαζί τους στὴν ἐξοχὴ νὰ διασκεδάσουν.

Οὔτε μαλώματα οὔτε φωνές, ὅπως στὸ χωριό μας, γιὰ τίς ζημιές ποὺ γίνονται στὰ κτήματα...

Μιλοῦσαν ἡμερα, ὅλοι γλυκομίλητοι.... Οἱ ναυτικοὶ τράβηξαν γιὰ τὸ λιμανάκι, καὶ λίγοι γιὰ τὸ κάφενεδάκι τοῦ χωριοῦ. Στὸ μεταξύ βγῆκε κι ὁ παπᾶς καὶ μᾶς πῆρε σπῆτι του. Μᾶς ἀκολούθησαν καὶ πεντέξι ἄλλοι νοικοκυραῖοι.

Ἀπὸ τοῦ παπᾶ πήγαμε καὶ σὲ μερικὰ ἄλλα σπῆτια. Εἶχαν τὴν ἀξίωση ὅλοι νὰ μᾶς πάρουν, νὰ μᾶς φιλέψουν.

Τὸ ἔχομε κι ἐμεῖς αὐτὸ τὸ καλό. Μᾶς λείπει ὅμως τὸ γλυκομίλητο. Ἐδῶ εἶναι ἀδύνατο ν' ἀκούσης ἄσχημο λόγο.

Καὶ ἄλλο : Παντοῦ, μέσα κι ἔξω, βλέπεις καθαριότητα ἀφάνταστη γιὰ μᾶς.

Τὸ σπῆτι μέσα κι ἔξω, σιγάλες, πλακάκια τῆς αὐλῆς, μάντρες, τίς ἀσβεστῶνουν κάθε δεκαπέντε. Ἀπὸ μερικὲς μάλιστα νοικοκυρὲς δὲ λείπει ἡ βούρτσα, τὸ σφουγγαρόπανο καὶ ἡ σκούπα ποτὲ ἀπὸ τὸ χέρι. Καὶ τὸ πιὸ φτωχόσπιστο εἶναι κουκλίτσα, μέσα κι ἔξω.

Ἀπὸ κανένα δὲ λείπει τὸ κρεβάτι μὲ τὰ κάτα-

σπρα σιδερωμένα σεντόνια, ό καναπές, οί καρτέκλες, ό δίσκος ό άσημένιος με τώ γλυκό και κάτι φλιτζανάκια ώραιότατα. Έπειτα ό καθρέφτης, οί φωτογραφίες και τώ τραπεζάκι με τώ άσπρο τραπεζομάντιλο.

Ό πατέρας εΐπε πώς εΐχε δουλειά και γυρίσαμε πριν τώ μεσημέρι φορτωμένοι δώρα, κυδωνόπαστα, όλλόκληρα βάζα κίτρο γλυκό, καρύδια και σύκα, και κάτι κουλουράκια από κριθαράλευρο πού λιώνουν στό στόμα.

Σου στέλνω και τή φωτογραφία μου ».

Πριν νά πάρω άπάντηση ξανάγραψα:

«Τήν άλλη Κυριακή μάς προσκάλεσε ένας νοικοκύφης νά πάμε στό κτήμα του, νά διασκεδάσωμε.

Δέν μπορούσα νά καταλάβω, τί διασκεδάση μπορούσε νά γίνη σ' ένα κτήμα μακριά από τώ χωριό και ήμουν άνυπόμονος νά δω.

Παραξενεύτηκα όταν τήν Κυριακή ύστερα από τή λειτουργία ξεκινήσαμε χωρίς νά πάρωμε τίποτε.

Ό πατέρας εΐχε πάρει τ' όπλο του.

Πήρε και τόν Πιστό μαζί του. Ό καημένος ό Πιστός, χαρά πού τήν εΐχε!

Έξω από τώ χωριό πού βγήκαμε αντικρίσαμε βουνά γυμνά και κοκκινωπά. Κάπου κάπου ήταν και κανένα δέντρο, βελανιδιά ή πουρνάρι.

Όλα τά βουνά ήταν χωρισμένα σέ χωράφια, τοιχυυρισμένα με πλάκες όρθές και μεγάλες, σαν εκείνες πού σκεπάζομε έμεΐς τά σπίτια. Στίς ρεματιές ό-



μως ἦταν περιβόλια, κι ἀμπέλια στὰ πλάγια κι ἐλιές, λεῦκες καὶ πλατάνια.

Ἔστερα ἀπὸ μιὰ ὥρα φτάσαμε στὸ κτῆμα. Ἄρχιζε ἀπὸ τῆ θάλασσα καὶ προχωροῦσε ὡς ἀπάνω στὸ βουνό.

Στὸ κάθε κτῆμα ἔβοσκαν ζῶα, βόδια καὶ πρόβατα, μερικὲς γίδες καὶ χοῖροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι ἀκόμη καὶ κότες καὶ γαλοπούλες.

Βοσκὸς ὅμως δὲ φαινόταν πουθενά ἔρημα ἔλα. Ἄνθρωπο δὲν ἔβλεπες. Παραξενεύτηκα καὶ τὸ εἶπα.

«Τί νὰ τὸν κάμωμε τὸν τσοπάνη, μοῦ εἶπε ὁ νοικοκύρης, ἐδῶ δὲν ἔχομε οὔτε τσοπάνη οὔτε ἀγροφύλακες!»

—«Καλά, τοῦ ἀπάντησα ἐγώ, καὶ οἱ κλέφτες;»

—«Δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ κλέφτες».

—«Δὲν ὑπάρχουν κλέφτες!» ἔκαμα μὲ θαυμασμό.

«Καλά, μὰ οἱ λύκοι; οἱ ἀλεπούδες;»

—«Δὲν ἔχομε τέτοια πράματα ἐδῶ!» μοῦ ἀπάντησε.

—«Ἔτσι εἶναι» μοῦ εἶπε καὶ ὁ πατέρας μου «δὲν ἔχουν τέτοια πράματα ἐδῶ».

Ὅταν πλησιάσαμε, σηκώσαμε μιὰ πλάκα καὶ μπήκαμε· σὲ λίγο ἤμαστε μπροστὰ σ' ἓνα καλυβάκι.

Ἐνα ψηλὸ ὀρθὸ λιθάρι ἦταν ὁ πίσω τοῖχος. Οἱ ἄλλοι τοῖχοι ἦταν ἀπὸ μεγάλες πέτρες καὶ ἡ στέγη σκεπασμένη μὲ μεγάλες πλάκες.

Εἶδα καὶ κάτι ἄλλο, πού μοῦ φάνηκε πιὸ παράξενο ἀπὸ τ' ἄλλα.

Τὸ φύλλο τῆς πορτουλάς δὲν εἶχε κλειδωνιά.

Σ' ένα καρφι μπηγμένο στο φύλλο της ήταν δεμένος σπάγγος, πού τυλιγόταν σέ άλλο καρφι μπηγμένο στον παραστάτη.

«Κι αυτό, εἶπε ὁ νοικοκύρης, νά μὴν μπῆ κανένα γουρουνάκι ἢ κανέναν σκύλος».

— «Νά δοῦμε συλλογίστηκα, καὶ τί μποροῦν νά βροῦν, ἅμα θά ἔμπαιναν!»

Βιάστηκα, Δαφνούλα, πολὺ βιάστηκα.

Καὶ τί δὲν εἶχε τὸ καλύβι; Ὀλόκληρο νοικοκυριό. Ἐνα δυὸ πιθάκια γεμάτα κρασί, ἕνα πιθαράκι λάδι καὶ ἀπ' ὅλα ὅσα χρειάζεται ἕνα σπίτι καὶ καρέκλες καὶ τραπεζάκι ἀκόμη....

Δὲν εἶχαμε ἀκόμη καθίσει, καὶ νά ἡ νοικοκυρά μὲ τὴν κόρη της, καλοντυμένη σά νά ἦταν γιὰ πανηγύρι.

«Καλέ, μουσαφραίους φέρνεις καὶ δὲ μοῦ παράγειες τίποτε;» εἶπε γελαστὴ γελαστὴ ἡ νοικοκυρά.

— «Δὲν ἦταν ἀνάγκη, καλέ· ξένοι δὲν εἶναι. Δικοί μας ἀνθρώποι εἶναι τώρα» εἶπε ὁ νοικοκύρης καὶ μᾶς σύστησε.

Σὲ λίγο ἦρθε ὁ καφές μὲ τὸ γλυκὸ καὶ τὰ κουλουράκια.

---

Ἐπειτα ὁ πατέρας μὲ τὸ Θάνο μας καὶ τὸν Πιστὸ πῆγαν νά κυνηγήσουν.

Ἡ μητέρα κάθισε μὲ τὴ νοικοκυρά, τὴν κυρά Ἀργυρώ, καὶ τὴν κόρη της.

Ὁ νοικοκύρης μοῦ εἶπε: «Πᾶμε κι ἐμεῖς νά φέρουμε τίποτε ψάρια.

Λίγο παρακάτω περάσαμε ἀπὸ ἕνα καλυβάκι.

Ἀκούσαμε ἕνα: γκρού, γκρού! πού μὲ ξάφνισε.



«Εἶναι ὁ χοῖρος πού θά σφάζωμε τὴν ἐβδομάδα πού μᾶς ἔρχεται» μοῦ εἶπε ὁ νοικοκύρης, ὁ Μπαρμπαστάμος.

»Ἐμεῖς ἐδῶ, τ' ἀρσενικά γουρουνάκια τ' ἀφήνομε νὰ μεγαλώσουν πέντε καὶ ἕξι χρόνια. Τὰ χρόνια αὐτὰ βόσκουν μόνα τους. Τρῶνε σκουλήκια, μανιτάρια, βελανίδια κι ἔτι ἄλλο βρίσκουν σκάβοντας μὲ τὴ μύτη τους.

»Δυὸ μῆνες πρὶν νὰ τὰ σφάζωμε τὰ καλοτρέφομε μὲ χυλὸ ἀπὸ κριθαράλευρο καὶ γάλα ἢ τυρόγαλα καὶ ἄφθονα σῦκα».

Μπήκαμε στὸ καλυβάκι. Μέσα ἓνα μακρὸ κι ὀλοστρόγγυλο γουρούνι ἔτρωγε ἀλίνητο.

«Καὶ γιατί τ' ἀφήνετε τόσα χρόνια καὶ δὲν τὰ καλοτρέφατε τότε;» ρώτησα.

—«Ἄν τὸ καλοτρέφαμε τότε, δὲ θὰ ἐπαιρνε ἀνάστημα καὶ δὲ θὰ ἔκανε καλὸ πετσί, πού τὸ ἔχομε ἐδῶ ἀνάγκη γιὰ τὰ τσαρούχια μας» ἐξήγησε ὁ Μπαρμπαστάμος.

Κατεβήκαμε στὸ ἀκρογιάλι. Μᾶς περίμενε τὸ παιδί τοῦ Μπαρμπαστάμου, ὁ Πιπέρης, μέσα σὲ παλιὰ βάρκα.

Ἡ θάλασσα γαλήνια, ἤσυχη, κάθε τόσο ἀκούοταν νὰ χτυπᾷ τὰ κύματά της στὰ βράχια. Φυσοῦσε ἀεράκι καὶ δὲ φαινόταν κανένα πανὶ στὴ θάλασσα. Μόνο πέρα μακριά, σὰ φάντασμα, ἓνα καράβι μὲ ἀνοιχτὰ πανιά φαινόταν καρφωμένο ἢ κολλημένο στὸν ὀρίζοντα.

Μπήκαμε κι ἐμεῖς μέσα. Ὁ Πιπέρης ἄρχισε νὰ

τραβᾶ με τὰ κουπιὰ καὶ βάλουμε πλώρη πρὸς ἓνα νεροκολόκυθο, πού κολυμποῦσε ἀπάνω στὰ νερά.

“Ὅταν πλησιάσαμε, εἶδα πὼς τὸ νεροκολόκυθο ἦταν δεμένο με σπάγγο. Τὸ πῆρε ὁ Μπαρμπαστάμος καὶ τὸ τράβηξε μέσα στὴ βάρκα. Ἦταν ἡ ἀρχὴ τοῦ παραγαδιοῦ.

Ἄπὸ τ’ ἀγκίστρια, ἄλλα ἦταν ἀδειανά, ἄλλα εἶχαν χάνους κοκκινωποὺς κι ἄλλα λυθρίνια χρυσοκόκκινα.

Στὸ μεταξὺ ἀνέβασε μιὰ δυὸ πέτρες ἀκόμη ὁ Μπαρμπαστάμος· πλησιάζαμε στὸ τέλος τοῦ παραγαδιοῦ.

Ἐξαφνα τὸ χέρι τοῦ Μπαρμπαστάμου τινάχτηκε δυνατά, πού λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ φύγη τὸ παραγαδί ἀπὸ τὸ χέρι. «Ἐ, ἔ!» φώναξε.

Ἐνα ψάρι λαμποκοποῦσε στὸ βάθος.

«Σιγά!» φώναξε στὸν Πιπέρη ὁ Μπαρμπαστάμος.

“Ὅταν εἶχε μιὰ ὀργιὰ νὰ φανῆ τὸ ψάρι, ὁ Μπαρμπαστάμος ἔβγαλε τὸ μισὸ κορμί του ἔξω ἀπὸ τὴ βάρκα κι ἔσκυψε μέσα στὰ νερά. Ὁ Πιπέρης εἶχε ἀφήσει τὰ κουπιὰ καὶ κρατοῦσε τὸ σπάγγο. Βούτηξε τὰ χέρια του μέσα ὁ Μπαρμπαστάμος· ἔχωσε τὸ ἓνα χέρι στὰ σπάρραχνα τοῦ ψαριοῦ καὶ τὸ ἀνέβασε ἀπάνω.... Σὲ λίγο, σπαρτάριζε μέσα στὴν κουπαστὴ μιὰ μεγάλη συναγρίδα....

«Καμιὰ φορὰ τὸ σκυλόψαρο τρώει τὰ ψάρια» εἶπε ὁ Μπαρμπαστάμος εὐχαριστημένος, «καὶ μᾶς ἀφήνει μονάχα τὰ κεφάλια».

Γυρίσαμε πρὸς τὴν ἀκροθαλασσιὰ. “Ὅταν φτάσαμε μιὰ δυὸ ὀργιές μακριά, ὁ Πιπέρης, ξυπόλυτος καθὼς ἦταν, πέρασε τὴ φουφούλα τῆς βράκας του στὸ κόκ-



κινό του ζωνάρι και πήδησε μέσα στη θάλασσα. Δεν ήταν πολύ βαθιά, τοῦ ἔφτανε ὡς τὰ γόνατα κι ἀκόμη λίγο ἀπάνω. Ἐσκυψε μέσα κι ἔσυρε ἀπάνω δυὸ κοφίνια παράξενα. Ἦταν πλεγμένα ἀπὸ βέργες λυγαριάς, κάτω πλατιά κι ἀπάνω τόσο στενά, ὅπως εἶναι οἱ ποντικοπαγίδες, ὥστε νὰ περνοῦν μέσα τὰ ψαράκια κι ἔπειτα νὰ τὰ ἐμποδίζουν τὰ φτερούγια τους νὰ βγοῦν ἔξω.

Τὰ κοφίνια αὐτὰ εἶχαν μέσα ἀρκετὰ ψαράκια. Τὸ ἓνα εἶχε δυὸ χέλια.

Πρώτη φορά τὰ εἶδα κι εἶπα πὼς ἦταν φίδια. Ὅταν ὅμως ὁ Μπαρμπαστάμος τὰ πιρουνίασε μ' ἓνα μεγάλο πιρουνί και τὰ ἔσφαξε, τὰ λυπήθηκα...

Ὁ Μπαρμπαστάμος ἔδωσε τὸ καλάθι μὲ τὰ λυθρίνια, τὰ ψαράκια, τὴ συναγρίδα και τὰ χέλια και κράτησε τοὺς μεγάλους κιτρινοκόκκινους χάνους.

«Τὰ λυθρίνια τηγανητὰ και τὴ συναγρίδα βραστὴ» παράγγειλε. «Ἐπειτα νὰ ξαναφέρῃς τὸ καλάθι και μιὰ πιατέλα».

Ἐμεῖς οἱ δυὸ βάλουμε πλώρη γιὰ κάτι μεγάλους κοκκινοποῦς βράχους.

Ἐκεῖ, ὅταν φτάσαμε ἀνάμεσα σὲ δυὸ βράχους ποὺ τὰ νερὰ ἦταν ἤσυχα, ὁ Μπαρμπαστάμος πῆρε τὴν ἀπόχη κι ἔβγαλε κάτι μικρούτσικα ψαράκια, ποὺ ἔλαμπαν σὰν ἀσήμι.

«Ἀπὸ ἓνα τέτοιο ψαράκι, μοῦ εἶπε, θὰ βάλω στὸ κάθε ἀγκίστρι τοῦ παραγαδιοῦ γιὰ δόλωμα».

Ἐπειτα ἔπιασε μὲ τὴν ἀπόχη κάτι μεγάλους ἀχινοὺς, ποὺ πρώτη φορά τοὺς εἶδα πὼς ἔπλεαν, κινώντας χαριτωμένα τ' ἀκτινωτὰ ἀγκάθια τους. Ἦταν

φορτωμένοι και από ένα χαλικάκι ο καθένας τους στη μέση του κορμιού τους, που δεν έχει άγκάθια.

«Το χαλικάκι, μου είπε ο Μπαρμιαστάμος, τὸ ἔχουν γιὰ νὰ μὴν τοὺς παρασέρουν τὰ κύματα».

Ἀπὸ τοὺς βράχους ὕστερα ξεκόλλησε ὁ Μπαρμιαστάμος μύδια, στρείδια, καλόγνωμες, πεταλίδες και ἄλλα θαλασσινά.

Βγήκαμε ὕστερα ἔξω. Μαζέψαμε ξερὰ φρύγανα, ἀγριορίγανες, σκῖνα και θυμάρια, και ἀνάψαμε φωτιά. Ὅταν ἔγινε καλὴ χόβολη, ὁ Μπαρμιαστάμος ἔρριξε μέσα τοὺς χάνους.

Ἀφοῦ ψήθηκαν λίγο, τοὺς πῆρε μὲ τὸ πιρουνι, τοὺς ἔβαλε σ' ἕνα καλάθκι, τοὺς βούτηξε στὸ νερὸ τῆς θάλασσας και πάλι τοὺς πέταξε στὴ χόβολη. Αὐτὸ τὸ ἔκαμε τρεῖς φορές.

Στὸ μεταξύ ἦρθε ὁ Πιπέρης μὲ τὴν πιατέλα, πὺ εἶχε μέσα μεγάλα δαφνόφυλλα καλοπλυμένα.

Ὁ Μπαρμιαστάμος καθάριζε τὸν κάθε χάνο ἀπὸ τὴ σταχτένια κρούστα του και τὸν ἔβαζε ὀλοκάθαρο μέσα στὴν πιατέλα, ἀπάνω σὲ δαφνόφυλλο.

Ἐδεσε ἔπειτα τὴ βάρκα σὲ μιὰ μεριά πὺ τὴν ἔδεναν πάντα, και πήγαμε στὸ καλύβι.

Βρήκαμε και τὸν πατέρα μου ἐκεῖ νὰ κάθεται και νὰ μᾶς περιμένῃ. Ὁ Πιστὸς κατακουρασμένος, γιατί εἶχε πιά γεράσει, καθόταν στὰ πόδια του και μᾶς χαιρέτησε κουνώντας τὴν οὐρά του.

Τὸ κυνήγι τοῦ πατέρα μου εἶχε πάει καλά· εἶδα τρεῖς λαγούς και πέντε πέρδικες. Ὁ πατέρας μου ἦταν εὐχαριοτημένος.



Τὰ φαγητὰ ἦταν πολλά. Ἐγὼ χόρτασα σχεδὸν ἀπὸ χάνους.

Στὸ τραπέζι ἤμαστε πολλοί. Εἶχε καλέσει ὁ Μπαρμπαστάμος καὶ ἄλλες οἰκογένειες ἀπὸ τὰ γειτονικὰ κτήματα. Τὸ τραπέζι ἦταν στρωμένο σ' ἓνα μεγάλο ἀλώνι.

Ἦστερα ἀπὸ τὸ φαῖ ὁ Μπαρμπαστάμος ἐπαιξε τὴ λύρα.

Τὰ μεγάλα κορίτσια μὲ τὰ μεγάλα ἀγόρια χόρεψαν μπάλο, πρῶτη φορὰ ἐβλεπα. Καθὼς γύριζε ἡ κάθε κόρη γύρω ἀπὸ τὸ νέο, τί ὁμορφα ποὺ κουνοῦσε τὸ μεγάλο μεταξωτὸ μανίλι τῆς!

Ὅταν κουράζονται, κάθονται καὶ τραγουδοῦν. Ἔλεγαν χωριστὰ τὰ κορίτσια ἓνα στιχάκι καὶ χωριστὰ τ' ἀγόρια.

Τὰ στιχάκια ἦταν πολὺ πειραχτικά. Καμιὰ φορὰ ἔλεγε ἓνα στίχο ἡ κόρη καὶ τὸ ἀγόρι ἦταν ἔτοιμο ν' ἀπαντήσῃ στὸ πείραγμα πολὺ ἐξυπνα.

Κοντὰ νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος μπήκῃμε στὴ βάρκα νὰ μᾶς φέρῃ στὸ κτῆμα μας, κι οἱ χωρικοὶ εὐχαριστημένοι γύριζαν στὸ χωριό τους Μόνο μερικοὶ ἔμειναν στὰ κτήματά τους, γιὰ νὰ σπείρουν τὴν ἄλλη μέρα.

Στὴ θάλασσα δὲ φαινόταν τίποτε. Ἐρημὴ ἦταν πέρα ὡς πέρα καὶ ἔρριχνε τὰ κύματά τῆς στὴν παραλία πιὸ βιαστικά.

Αὐτὰ εἶχε γράψῃ τῆς Δαφνούλας. Ἐκεῖνη μού ἀπάντησε :

Καλέ, τί ἀσχήμια εἶναι αὐτὴ μὲ τὰ ναυτικά σου; Δὲ ντρέπεσαι νὰ βγάλῃς τὴ φουστανελίτσα σου; Σ' τὸ

λέω καθαρά πώς δὲ μ' ἀρέσεις. Νὰ μοῦ στείλῃς ἄλλη φωτογραφία μὲ τὶς φουοτανέλες.

Γιατὶ μὲ ξέρεις λιχούδα μοῦ ἔγραψες τὰ τόσα καλὰ πού ἔχετε αὐτοῦ; Ξέρεις δὲ πὼς τὸ ντουλάπι τοῦ παπποῦ ἔχει χίλιες δυὸ λιχουδιές καὶ μάλιστα τώρα, πού μᾶς ἔρχεται ὁ χειμῶνας.

Τοῦ βουνοῦ ἄσπρισε ἡ κορυφή κι οἱ βοσκοὶ ἔφυγαν γιὰ τὰ χειμαδιά. Θυμᾶσαι πόσο λυπημένα μᾶς φαίνονταν τὰ βελάσματα τῶν προβάτων καὶ τὰ μουγκανητὰ τῶν βοδιῶν!...

Καὶ τὰ μικρὰ παιδάκια τῶν βοσκῶν φορτωμένα στὰ ζῶα, ἀνάμεσα σὲ ὅλο τὸ νοικοκυριό, πού δὲν ἔλειπαν οὔτε τὰ ὀρνίθια κρεμασμένα, πόσο φώναζαν!.....

Πρὶν νὰ φύγουν οἱ τσοπάνηδες τοὺς λειτούργησε ὁ παππούς στὸ ἐκκλησάκι, ξέρεις ποιό;

Ὁ παππούς τοὺς ἔκαμε στὸ τέλος καὶ κήρυγμα. Τοὺς μιλοῦσε ὅλο καὶ γιὰ τὰ καλὰ πού ἔχομε ἀπὸ τὰ δάση. Στὸ τέλος τοὺς εἶπε:

« Δὲν ἀγαπῶ ἐκείνους πού καταστρέφουν τὰ δάση κι ἐκείνους πού θέλουν τὸ κακὸ τοῦ γεωργοῦ καὶ τὸν ζημιώνουν. Ὅπως σέβονται τὰ δέντρα γύρω ἀπὸ τὸ ἐκκλησάκι, ἔτσι πρέπει νὰ τὰ σέβονται ὅλα.

»Πρέπει νὰ φυλάζουμε ὅσα ἔμειναν καὶ ν' ἀφήσωμε νὰ γίνουν ὅσα κατὰστρεψαν μερικοὶ διασιρεμμένοι καὶ τὸ τσεκούρι τοῦ καρβουνιάρη....

»Ὅπου θὰ πᾶτε, νὰ λέτε τὰ καλὰ πού ἔχομε ἀπὸ τὰ δάση καὶ στοὺς ἄλλους τσοπάνηδες».

Τοὺς εἶπε πῶς νὰ λιγυστέψουν καὶ τὰ γίδια.... Τοὺς εἶπε πολλὰ, πού νὰ τὰ θυμοῦμαι!.....



Δὲν πιστεύω νὰ ξεχάσες τὸν Μπαρμπαδῆμο τὸν τσοπάνη.

Ἦταν κι αὐτὸς ἐκεῖ. Στὸ τέλος ὁ παππούς τὸν πῆρε παράμερα καὶ μίλησαν πολλή ὥρα μαζί. Μὰ κάτι θὰ ἔχη ὁ Μπαρμπαδῆμος.

Στὸ τέλος ἔσκυψε, φίλησε τὸ χέρι τοῦ παπποῦ καὶ ἄκουσα νὰ τοῦ λέη:

«Θὰ προσπαθῆσω, παπά μου, νὰ γίνη ὅ,τι θέλεις. Μοῦ ἀναφες φλόγα καὶ μοῦ ἔβαλες πίστη στὴν καρδιά. Ναί, θὰ γίνη ὅ,τι θέλεις....».

Σὲ ἄλλο γράμμα ἡ Δαφνούλα μοῦ ἀπάντησε:

.....Δὲν τὸν καταλαβαίνω τὸ χειμῶνα χωρὶς χιόνια. Ἄλλο νὰ τὰ βλέπης πολὺ μακριὰ στὶς κορφές τῶν ψηλῶν βουνῶν.

Οὔτε καταλαβαίνω πῶς ἄνθισαν αὐτοῦ οἱ ἀμυγδαλιές πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα.

Δυὸ μέρες πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα ἔπεσε πολὺ χιόνι. Τέτοιο χιόνι, λέει ὁ παππούς, ἐσὺ δὲν εἶδες. Κάθε δέκα καὶ δεκαπέντε χρόνια ρίχνει τέτοιο χιόνι.

Ἔπειτα τὸ χωριὸ τὸ σκέπασε· οἱ λαγκαδιές δὲ φαίνονται πιά. Ἐγίναν ἕνα μὲ τίς κορφές τῶν βουνῶν. Ἀνάμεσα γέμισαν ἀπὸ χιόνι καὶ πρόβαλαν κάτασπροι κάμποι. Κρὺο ἀφάνταστου.

Ἄνοιξαν τοὺς δρόμους μὲ τὰ φτυάρια γιὰ νὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησία. Ἐμένα δὲν ἤθελαν νὰ μὲ πάρουν, μὰ ποῦ ν' ἀκούσω ἐγώ.

Τώρα μᾶς ἀπόμεινε ψάλτης ὁ Μπαρμπααναγνώστης ὁ μυλωνάς. Θυμᾶσαι πόσο δυσκολεύεται, μὰ τὸν ἐβρόθήθησε ὁ παππούς.

Νά σου πῶ, — τὴν ἡμέρα ἐκείνη σᾶς θυμήθηκα πιά πολὺ. Κι ἐγὼ δὲν ξέρω πῶς μοῦ φάνηκε πῶς θὰ σᾶς βρῶ στὴν ἐκκλησία. Ὅταν εἶδα ἀδειανὸ τὸ στασίδι τοῦ ἀγαπημένου μου Μπαρμπαγιώργη πῆγα στὸ ἱερὸ καὶ σὲ μιὰ γωνίτσα ἔκλαψα.

Ὁ παπποὺς τὸ παρατήρησε καὶ διάβαζε τὰ γράμματα κομπιαστά.....

Ὁ παπποὺς κάθε βράδυ καλεῖ τὴ συντροφιά του, καὶ κάθεταί πολὺ, πάρα πολὺ. Καμιὰ φορὰ ὥσπου λαλοῦν τὰ ὀρνίθια.

Τότε, ἂν εἶναι ὁ Μπαρμπααναγνώστης, θὰ βήξη πολὺ δυνατά, κι ὁ παπποὺς τοῦ λάνει τὴ χάρη νὰ στείλῃ τὸ Θεῖο τὸ Θάνο νὰ ξαναγεμίση γιὰ τελευταία φορὰ τὴν κανάτα.....

Ἐγὼ κάθομαι ἐπίτηδες γιὰ νὰ κάμω τὸν παπποὺ ν' ἀφήσῃ τίς ὀμιλίες. Γιατὶ εἶναι πολὺ κουρασμένος. Μὰ τίς περισσότερες φορές ἀποκοιμιοῦμαι στὴν ποδιά του. Μὲ σκεπάζει τότε μὲ τὸ ράσο του. Ἀπὸ τίς πολλὲς φορές κάτι κατάλαβα ἀπὸ τὰ σχέδια.....

Κάθε λίγο καὶ λιγάκι ἀκούεται:

« Ἡ θὰ κάμωμε τὴν κοινότητά μας νὰ τὴ ζηλεύουν ὅλοι, εἰδεμὴ δὲν εἴμαστε γιὰ κόσμο ».

Ἄκου καὶ τί λένε:

Σιὰ γυμνὰ βουνὰ νὰ μὴν πατήσῃ γιὰ δέκα χρόνια κανένα ζῶο. Ἄμα μεγαλώσουν τὰ δεντράκια, θὰ ἀφήσουν μονάχα πρόβατα.

Τ' ἄλλα τὰ δάση νὰ τὰ φυλάξουν ἀπὸ τοὺς κακοὺς ντόπιους καὶ τοὺς ἄλλους γείτονες, ποὺ κατὰστρεψαν τὰ δικά τους δάση καὶ τώρα ἔβαλαν χέρι καὶ στὰ δικά μας.



Θὰ τοὺς δανείσωμε ξύλα γιὰ τὸ χειμῶνα, μὰ σὰ μᾶς ὑποσχεθοῦν πὼς θ' ἀφήσουν καὶ τὰ καταστρεμμένα δικὰ τους δάση νὰ ξαναγίνουν.

Θὰ χαρίσουν οἱ νοικοκυραῖοι λίγες ἄκρες καὶ στοὺς βοσκούς, νὰ νιώσουν καὶ αὐτοὶ τὰ καλὰ τῆς γεωργίας....

Καὶ τί ἄλλο; Δὲ θὰ ξαναβάλουν δραγάτες.

«Ὅσο καὶ νὰ τοὺς πληρώνωμε, εἶπε ὁ παππούς, ἀφήνουν νὰ ζημιώνουν τὰ χωράφια. Οἱ καλοὶ βοσκοὶ θὰ μᾶς τοὺς λένε ὅσους κάνουν ζημιές. Προπάντων ὁ Μπαρμπαδημός.

»Ὅσα δίνωμε γιὰ τοὺς δραγάτες θὰ τὰ συνάζωμε στὸ ταμεῖο τῆς ἐκκλησίας. Ἄμα δὲ βρεθῆ ὁ ζημιωτῆς, ὁ νοικοκύρης πού τοῦ ζημιώθηκε τὸ κτῆμα του, θὰ πληρώνεται ἀπὸ τὸ ταμεῖο τῆς ἐκκλησίας».

Αὐτὰ ὅλο λένε, λένε.....

Ὅλον τὸ χειμῶνα ἀνταλλάξαμε μερικὰ γράμματα ἀκόμη. Ἦταν Μάης μῆνας πού ἔλαβα καὶ αὐτό:

....Τὸ χωριό μας φαίνεται σὰ χιονισμένο τώρα ἀπὸ τὰ λουλούδια τῶν δέντρων. Τὰ βουνά μας γέμισαν ζωή.

Λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τοῦ Ἁι-Γιωργιοῦ ἀνέβηκαν ἀπὸ τὸ χειμαδιὸ οἱ τσοπάνηδες.

Τὸ πανηγύρι μας στὸ ἐκκλησιάκι τ' Ἁι-Γιωργιοῦ εἶχε ἄλλη χάρη φέτο.

Κρῖμα νὰ μὴν εἴστε ἐδῶ κι ἐσεῖς.

Ὅλο τὸ χωριὸ ἦταν ἐκεῖ· κι ἀπὸ τοὺς τσοπάνηδες κανεὶς δὲν ἔλειπε.

Τὸ ἐκκλησάκι τὸ ἔζωσαν μὲ τὶς κερένιες ζῶστρες, κλωστής βουτηγμένες σὲ λιωμένο κερί. Τῆς μητέρας μου ἡ ζῶστρα, γιὰ τὸν ἀγαπημένο της ἀδερφό, τὸν πατέρα σου, ἦταν ἡ μεγαλύτερη. Ἐκατὸ φορές γύρισε τὸ ἐκκλησάκι.

Ὅταν ὁ παππούς ἀποδιάβασε τὸ εὐαγγέλιο, διάβασε στοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς βοσκοὺς ἓνα χαρτί. Τοὺς ἔλεγε ὅ,τι σοῦ ἔγραψα στὴν ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα.

Ὁ ἓνας, ἔλεγε, θὰ ἐργάζεται γιὰ ὅλους καὶ ὅλοι γιὰ τὸν ἓνα. Ὅλοι ἀδερφωμένοι θὰ ἐργαστοῦμε γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς κοινότητος. Χωριστὰ θὰ εἶναι τὰ λιβάδια γιὰ τὰ χοντρά ζῶα τῶν χωρικῶν, τὰ βόδια καὶ τὰ μουλάρια, καὶ χωριστὰ τὰ λιβάδια ποὺ θὰ βόσκουν τὰ πρόβατα.

Ὁ κάθε τσοπάνης θὰ βόσκη σὲ ὠρισμένη περιφέρεια. Κι αὐτὸς θὰ ἔχη νὰ δίνει λόγο γιὰ τὶς ζημιές ποὺ θὰ γίνωνται ἐκεῖ γύρω.

---

Ὁ Μπαρμπαδηῆμος βγῆκε πρῶτος τῶν βοσκῶν. Θὰ εἶχε καὶ τέσσερεις ἄλλους γιὰ βοηθοὺς.

Σὲ μερικοὺς δὲν ἄρεσε· μὰ εἶναι λίγοι, καὶ δὲν τόλμησαν νὰ ποῦν τίποτε. Αὐτὰ τ' ἄκουσα νὰ τὰ λέη ὁ παππούς ἔπειτα.

Εἶχαν ἔρθει καὶ πολλοὶ χωρικοὶ ἀπὸ τὶς γύρω κοινότητες. Ὁ παππούς μίλησε καὶ σ' αὐτούς :

«Ὅπως ὁ ἀδερφός βοηθεῖ τὸν ἀδερφό, τοὺς εἶπε, ἔτσι καὶ ἡ μιὰ κοινότητα θὰ βοηθήσῃ τὴν ἄλλη.



» Ἀκοῦστε τί ἀποφασίσαμε ἐμεῖς ἐδῶ. Καμετε κι ἐσεῖς τὸ ἴδιο :

» Ἀποφασίσαμε καὶ κάτι ἄλλο. Νὰ μὴν ἀφήνωμε τίς δουλειές μας καὶ νὰ τρέχουμε σιὰ δικαστήρια. Ὅσοι ἔχουν διαφορὲς θὰ ἔρχονται στὸ δικαστήριο τῆς κοινότητος. Ἐγὼ μὲ τὸν πρόεδρό της καὶ μὲ τοὺς συμβούλους θ' ἀκοῦμε τὰ παράπονα καὶ θὰ βγάζουμε ὕστερα τὴν ἀπόφαση. Ἄμα δὲ συμφωνήσουν μὲ τὴν ἀπόφασή μας ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴν διαφορὰ, τότε θὰ πηγαίνουν στὸ δικαστήριο.

» Μὰ ἔχω πεποιθήση πὼς κανεὶς δὲ θὰ τὸ καμῆ, γιατί θὰ φροντίσωμε νὰ δίνωμε τὸ δίκιο στὸν καθένα. Ἐπειτα ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ ὑπομονὴ ὅλα τὰ νικᾷ ».

Αὐτὰ τοὺς εἶπε ὁ παππούς.

Ὅταν τελείωσε ἡ λειτουργία πιάστηκε στὸ χορὸ πρῶτος ὁ παππούς. Δεύτερη ἦταν ἡ μητέρα μου. Ἐγὼ μὲ τ' ἄλλα κορίτσια καὶ τ' ἀγόρια πῆγα στὴν οὐρὰ τοῦ χοροῦ.

Ἡ μητέρα ἔλεγε πρώτη μιὰ στροφὴ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Ἀι-Γιωργιοῦ, ποὺ σκότωσε τὸ θηρίο ποὺ δὲν ἄφηγε τὸ νερό, ἂν δὲν ἔτρωγε μιὰ κόρη ἀπὸ τίς πιὸ ἄμορφες, κι ἔπειτα τὸ λέγαμε ὅλοι μαζί.

Ὁ χορὸς ἄρχισε μέσα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, φέραμε γύρω τὴν ἅγια τράπεζα δυὸ τρεῖς φορές, ἔπειτα τὸ ἐκκλησιδάκι ἄλλες τόσες καὶ κατεβήκαμε στὸ μεγάλο ἄλωνι.

Ἄ, νὰ ἐβλεπες τὸν Μπαρμπακῆμο πῶς χόρευε, θὰ γελοῦσες! Πηδοῦσε μ' ἐκεῖνες τίς ποδάρες του, σὰν ζωτικὸ ἦταν. Θυμᾶσαι δά, ποὺ τὸν πῆραμε γιὰ τὸν

Ἄραπῃ! Νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, τοῦ μοιάζει λίγο στὸ πρόσωπο. Μὰ τί καλὸς, ἔ;

Ἐπειτα καθίσαμε ὅλοι μαζί γύρω καὶ μέσα στὸ ἀλώνι, καὶ οἱ βοσκοὶ μοίρασαν τὰ ψημμένα ἀρνιά καὶ τυριά. Ὁ παπποὺς μοίρασε τὶς προσφορές.

Ὁ παπποὺς πῆρε πρῶτος τὴν τσότρα καὶ εἶπε:

«Πίνω στὴν ὑγείά σας, παιδιὰ μου. Ἡ παροιμία λέει: δὲν εἶναι κάθε μέρα τ' Ἀι-Γιωργιοῦ. Μὰ ἐγὼ θέλω στὴν κοινότητά μου καὶ σὲ κάθε κοινότητα τοῦ κόσμου νὰ εἶναι κάθε μέρα τ' Ἀἰ-Γιωργιοῦ.

» Ἔτσι ἀγαπημένοι κι ἀδερφωμένοι νὰ εἶμαστε κάθε μέρα. Αὐτὸ νὰ ἔχη στὸ νοῦ του ὁ καθένας.

» Κι ὁ δράκος, ποὺ δὲν ἄφηνε τὸ νερό· θὰ τὸν σκοτώσωμε μαζί σήμερα ».

Ἐγὼ δὲν καταλαβα τὰ λόγια τοῦ παπποῦ καὶ κοίταξα κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου, ποὺ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ ἐκκλησιάκι, μήπως ξαναζωντάνεψε ὁ δράκος.

Καὶ οἱ χωρικοὶ δὲν κατάλαβαν καὶ κοίταζαν σὰ χαμένοι.

Ὁ παπποὺς χαμογέλασε καὶ τοὺς τὸ ἐξήγησε:

«Ὁ δράκος, παιδιὰ μου, εἶναι ἡ φωτιά ποὺ βάζουν ἄνομα χέρια νὰ καῖνε τὰ δάση, γιὰ λίγο χορτάρη ἢ γιὰ μερικὲς ὀργιὲς χωράφι. Ἡ φωτιά καὶ τὸ τσεκούρι·

» Ἀπὸ δῶ κι ἐμπρὸς οὔτε φύλλο νὰ μὴν πειράζω-  
με χωρὶς μεγάλη ἀνάγκη.

» Ἐἴσι θὰ πληθαίνη τὸ νερὸ στὶς πηγές μας τὶς κρουσταλλένιες, θὰ μείνη ἀστεῖρευτο καὶ ἡμερὸ τὸ ποταμάκι μας καὶ θὰ ἔχωμε ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς ».

— « Ναί, ναί » εἶπαν ὅλοι.



Ένα « ζήτη! » ἀκούστηκε ἀπ' ὅλους, κι ἀπὸ τοὺς ἀπρόθυμους ἀκόμη.

Τώρα θὰ σοῦ γράψω καὶ κάτι τραγούδια ποὺ εἶπαν. Θύμιζα τὴν ἄλλη μέρα στὴ μητέρα μου τὴν ἀρχὴ τοῦ κάθε τραγουδιοῦ κι αὐτὴ τὰ ξανάλεγε καὶ τὰ ἔγραφα. Τὸ ἔκαμε πρόθυμα, ὅταν τῆς εἶπα πὼς θέλω νὰ σοῦ τὰ γράψω, γιὰ νὰ μὴν ξεχνᾶς τὸ χωριό μας.

Τὸ πρῶτο τὸ τραγούδησε ὁ Μπαρμπαδηῆμος :

Ένας γέρος γέροντας,  
κι οὐδὲ τόσο γέροντας,  
ἑκατὸν ἐννιά χρονῶν,  
πότιζε τὸ γρίβα του.  
Τὰ βουνὰ τριγύριζε  
καὶ τὰ δέντρα κοίταζε.  
« Σεῖς, βουνά, ψηλά βουνά,  
τώρα μὲ τὴν ἀνοιξὴ  
δὲ μὲ ξαναγιώνετε  
μένα καὶ τὸ γρίβα μου,  
ὅπως ξαναγιώνονται  
καὶ καινούρια γίνονται  
τοῦτα τὰ χαμόδεντρα,  
τὰ χιλιόχρονα κλαριά;  
νὰ γινόμεουν κι ἐγὼ νιός,  
ὅπως ἤμουν μιὰ φορὰ ; »

Ὁ Μπαρμπαδηῆμος ἤθελε νὰ γίνῃ πάλι νέος. Ὁ παπποῦς τὸν κοίταζε χαμογελώντας.

Τὸ δεῦτερο τὸ τραγούδησε κάποιος ποὺ δὲν τὸν ξέρω, τσοπάνης. Εἶναι ὠραῖο καὶ θὰ σ' ἀρέσῃ:

Καλότυχά είναι τὰ βουνά, ποτέ τους δὲ γερνᾶνε,  
τὸ καλοκαίρι πράσινα καὶ τὸ χειμῶνα χιόνι,  
καὶ καρτεροῦν τὴν ἀνοιξή, ἰ' ὄμορφο καλοκαίρι,  
νὰ μπουμπουκιάσουν τὰ κλαριά, ν' ἀνοίξουνε τὰ δέν-  
[τρα,  
νὰ βγοῦν οἱ στάνες στὰ βουνά, νὰ βγοῦν οἱ βλαχο-  
[πουῦλες  
καὶ τὰ μικρά βλαχόπουλα, λαλώντας τίς φλογέρες.

Σὲ ἄλλο γράμμα ἐκείνη τὴ χρονιά μοῦ ἔγραψε ἡ  
Δαφνούλα κι ἄλλο εὐχάριστο γιὰ τὸ χωριό μας. Κα-  
τάφερε ὁ παππούς τοὺς βοσκούς νὰ στέλνουν τὰ  
μικρά τους, ἀγόρια καὶ κορίτσια, στὸ χωριό. Θὰ ἔ-  
μεναν σὲ μερικὲς οἰλογένειες τῶν χωρικῶν.

Τὰ μεγάλα κορίτσια τῶν τσοπάνηδων θὰ μείνουν  
στὸ χωριὸ νὰ μάθουν ἀργαλειό, κέντημα, ράψιμο καὶ  
νοικοκυριό.

Ἡ μητέρα τῆς Δαφνούλας, ἡ θεία μου ἡ Ἀργυ-  
ρώ, θὰ ἦταν ἡ δασκάλα τους.

Ὅσα ἤθελαν θὰ τὰ μάθαινε καὶ γράμματα. Γιὰ  
τὰ μεγάλα ἀγόρια ἔκανε σχολεῖο ὁ παππούς μιὰ  
φορὰ τὴν ἐβδομάδα στὸ ἐκκλησιάκι τοῦ βουνοῦ.

Στὸ τέλος ἡ Δαφνούλα μοῦ ἔγραψε κι αὐτὴν τὴ  
φορὰ, ἓνα ἄλλο τραγούδι ποὺ εἶχε μάθει:

Τώρα εἰν Ἀπρίλης καὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαίρι,  
τὸ λέν τ' ἀηδόνια στὰ κλαδιά, κι οἱ πέρδικες στὰ πλά-  
[για,  
τὸ λέν οἱ κοῦκοι στὰ ψηλά, ψηλά στὰ καταράχια.  
Πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνά νὰ ξεκαλοκαιριάσουν,



πᾶν καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες, λαλώντας τὴ φλογέρα,  
νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν,  
καὶ νὰ γιορτάσουν τ' Ἄι-Γιωργιοῦ, νὰ ρίξουν στὸ ση-  
[μάδι,  
νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἄερα.

Ἄπὸ ἓνα γράμμα τῆς ἔμαθα καὶ κάτι παράξενα.  
Ὁ Μπαρμπαδηῆμος βοήθοῦσε τὸν παπποῦ στὸ ἐκ-  
κλησάκι τοῦ βουνοῦ, ὅταν λειτουργοῦσε. Ἔμαθε τὰ  
γράμματα ἀπὸ τὸ ἐγγονάκι του!

## 12. Γιατί μᾶς ἐδιώξε ὁ παππούς.

Εἶχα ἀκούσει μερικὰ γιὰ τὰ βάσανα τοῦ παπ-  
ποῦ καὶ ἄλλα τὰ εἶχα δεῖ ὁ ἴδιος, καὶ τώρα τὰ γράμ-  
ματα τῆς Δαφνούλας μοῦ τὰ ἐξηγοῦσαν.

Εἰκοσιπέντε χρόνια ὀλόκληρα εἶχε ἐργαστῆ ὡς  
τότε γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς κοινότητος.

Μικρὸς καθὼς ἤμουν ἀκόμη εἶχα πολλὰς ἀπορίες.  
Πρῶτα πρῶτα γιατί νὰ ἔρθωμε τόσο μακριὰ ν' ἀγορά-  
σωμε κτῆμα; Γιατί δὲν ἀγοράζαμε στὸ χωριὸ μας;

Τάχα γιατί ὁ παππούς ἦταν ἀπὸ νησί; ἢ γιὰ  
τὴν προκοπὴ τῆ δική μου καὶ τοῦ Θάνου μας;

Καὶ γιατί νὰ μὴν κρατήσῃ τὸν πατέρα, ποῦ ἦταν  
τὸ δεξιὸ του χέρι;

Κι ἐγὼ κι ὁ ἀδερφός μου ὅταν μεγαλώσωμε,  
δὲ θὰ τοὺς βοηθοῦσαμε;

Τὸν πατέρα μου δὲν μπορούσα νὰ τὸν ρωτήσω· ἦ-  
ταν πάντοτε συλλογισμένος καὶ λιγόλογος.

Τὴ μητέρα μου τὴν εἶχα τοῦ χεριοῦ μου. Πρόθυ-

μη σὲ ὅ,τι τῆς ἔλεγα. Τῆς διάβαζα λοιπὸν τὰ γράμματα τῆς Δαφνούλας καὶ τῆς ζητοῦσα ἐξηγήσεις.

Ἄπὸ τῆ μητέρα ἔμαθα αὐτά:

Πρὶν νὰ γεννηθῶ, ὅταν εἶχε μωρὸ τὸ Θάνο μας, λίγο ἔλειψε νὰ τὸν σκοτώσουν τὸν πατέρα οἱ Χαλασοχωριῖτες, ποὺ ἤθελαν νὰ μᾶς καταστρέψουν τὰ δάση μας μὲ τὰ τσεκούρια τους, καὶ οἱ δικοὶ μας βοσκοί, ποὺ ἔβαζαν φωτιά στὰ δάση....

Τῆ μεγάλη πληγὴ ποὺ ἔχει στὸ μέτωπο ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἔχει. Τοῦ ἔστησαν καρτέρι στὸ δάσος, μιὰ φορὰ ποὺ εἶχε νυχτωθῆ γιὰ νὰ προσέχη ἐκείνους ποὺ ἤθελαν νὰ βλάψουν τὸ μεγάλο δάσος.

Καλὸ ποὺ ἔτυχε νὰ περνᾷ ὁ Μπαρμπαδηῆμος.

Ἀκόμη καὶ οἱ χωρικοί, ἂν καὶ δὲν τοὺς εἶχε βλάψει ποτέ, τὸν ἐφθονοῦσαν. Ἐένος, σοῦ λέει, τοὺς πῆρε τὴν καλύτερη νοικοκυροπούλα.

Τοῦ παπποῦ τοῦ εἶχαν ψῆσει τὸ ψάρι στὰ χεῖλη, ποὺ λέει ὁ λόγος.

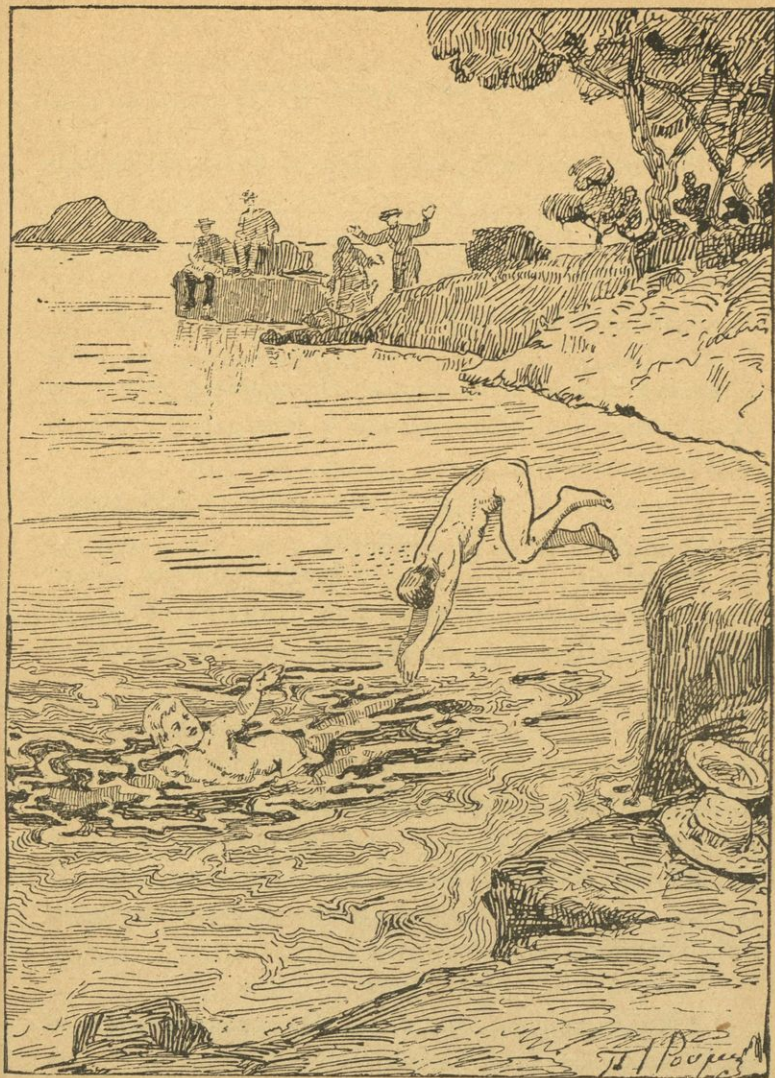
«Καὶ τώρα τὸ καλὸ δὲ θὰ τοῦ εἰποῦν, παιδί μου» πρόσθεσε ἡ μητέρα. «Τοὺς ξέρω ἐγὼ τοὺς χωριανούς μου.

»Κι ἐγὼ κι ὁ πατέρας σου δὲ θέλαμε νὰ φύγωμε. Δὲ φοβόμαστε ἐμεῖς....

»Μὰ ὁ παππούς μᾶς εἶπε: «Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ θυσιαστοῦμε ὅλοι. Ἵστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ἔχω κι ἐγὼ τοὺς βοιθούς μου.

»Ἐκεῖ καὶ σεῖς καὶ τὰ παιδιά ἔχετε πολλὰ νὰ κάμετε. Διωγμένοι ἐμεῖς ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, ὅπου νὰ πᾶμε θὰ εἶναι τὸ ἴδιο».





... πέσαμε στη θάλασσα (σ. 72).

13. Ὁ πρῶτος μου φίλος.

Μὲ τὸν καιρὸ ἀπόχτησα φίλο τὸ Φῶτο, τὸ δημαρχόπουλο.

Μὲ πῆρε πολλές φορές στὸ σπίτι του. Τὸν καλοῦσα καὶ ἐγὼ στὸ κτῆμα μας τὶς γιορτές.

Παραξενεύτηκα, ὅταν ἔμαθα πὼς ὁ Φῶτος δὲν ἤξερε ἀκόμη κολύμπι. "Ἴσως καὶ νὰ μὴ μάθαινε, γιατί ἡ μητέρα του φοβοῦν μήπως τῆς κρυώσει. Δὲν ἦταν νησιώτισσα ἡ μητέρα του, καὶ ὁ πατέρας του δὲν τὸ εἶχε συλλογιστῆ...

Τοῦ εἶπα πὼς ἐγὼ ἔμαθα κολύμπι στὸ βουνό, μέσα σὲ μιὰ τόση δὰ δεξαμενῆ.

Ντράπηκε ὁ φίλος μου κι ἔμαθε γρήγορα νὰ κολυμπᾶ. Θυμοῦμαι μιὰ φορά, πού ὁ πατέρας εἶχε καλέσει στὸ κτῆμα μας τὸ δήμαρχο μὲ τὴν οἰκογένειά του.

"Ὅλοι τὸ ἀπομεσήμερο—ἡ ἦταν καλοκαίρι—κάθισαν ἀπάνω σ' ἓνα βραχάκι νὰ τοὺς δροσίση ὁ μπάτης. Ἐγὼ μὲ τὸ φίλο μου κατεβήκαμε, γδυθήκαμε κι ἀπὸ ἓνα ψηλὸ λιθάρι πέσαμε μέσα στὴ θάλασσα.

Σὲ λίγο ἀκούστηκαν οἱ χαρούμενες φωνές μας. Ἡ μητέρα τοῦ Φώτου, βλέποντάς τον πρώτη φορά μέσα στὴ θάλασσα, ἔβαλε τὶς φωνές.

"Ἐμαθα πὼς τὴν ἠσύχασε ὁ πατέρας μου.

"Καλά, κυρία, τῆς εἶπε, δὲν παρατήρησες τὸ παιδί σου, πὼς ἦταν ἡλιοκαμένο καὶ πῆρε τὸ σκουῦρο χρῶμα τῆς υἱείας ;"

—"Ναί· μὰ ἡ θάλασσα τὸν ἔκαμε ἔτσι ;"



— « Ἡ θάλασσα, ὁ ἥλιος κι ὁ ἀέρας ».

Ἡ γυναῖκα τοῦ δημάρχου ἠσύχασε. « Ἄν εἶναι ἔτσι, ἄς κολυμπᾶ, ὅσο θέλει » εἶπε.

Ὁ Φῶτος εἶχε μιὰ μικρὴ ἀδερφοῦλα, τὴν Ἀνθή. Θὰ ἦταν τότε ὡς δυὸ χρονῶν, κατάξανθη, μὲ ογουρά μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια.

Ἦταν ἀδύνατο νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ μελετήσωμε ἢ νὰ παίζωμε οἱ δυὸ μας. Γι' αὐτὸ μᾶς ἐβλεπε μονάχα ἕταν κι ἐμεῖς θέλαμε νὰ τὴν εὐχαριστήσωμε. Τί δὲ μᾶς ἔκανε τότε!

Πότε ἤθελε νὰ τὴν πάρῃ ὁ Φῶτος στὸ λαιμὸ του καβάλα καὶ νὰ κἀνῃ πῶς πηδᾶ σὰν τὸ ἀλογάκι. Πότε μ' ἔδενε ὁ Φῶτος μ' ἕνα σπάγγο, κι αὐτὴ μ' ἔκανε ἀλογάκι, νὰ γυρίζω, νὰ πηδῶ καὶ νὰ κλυτσῶ σὰν τὸ ἄλογο.

Ἄλλοτε πάλι ἔπρεπε νὰ μπαίνει στὸ καρτσάκι πού εἶχαμε φτιάσει, κι ἐμεῖς μπροστὰ νὰ τραβοῦμε καὶ νὰ τὴ γυρίζωμε σὲ ὅλα τὰ δρομαλάκια τοῦ περιβολιοῦ, καὶ πολλὰς φορές γύρω στὴν αὐλή.

Πότε νὰ τῆς φτιάσωμε τόπι, πότε ἀετὸ καὶ ἀκόμη ἤθελε νὰ παίζωμε μαζὶ τῆς τίς κουκλιές. Αὐτὸ δὲν τὸ ὑποφέραμε· μὰ δὲν μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὄχι. Γιατὶ τὸ προσωπάκι τῆς θὰ συνένεψαζε καὶ θὰ ξεσποῦσε ἢ μπόρξ· κι ἐμεῖς δὲ θέλαμε νὰ κλάψῃ ἢ Ἀνθή.

Ὁ Φῶτος δὲν εἶχε ἄλλῃ ἀδερφή.

Ἐγὼ τὸ εἶχα καημὸ, πού δὲν εἶχα ἀδερφοῦλα. « ὦ, πόσο θὰ τὴν ἀγαποῦσα!..... »

Ἐπειτα ἢ Ἀνθὴ μοῦ θύμιζε τὴ Λαφνούλα.

‘Ο Μπαρμπαμαθιός με είχε μάθει νά ψαρεύω πότε από τὰ βράχια καὶ πότε ἀπὸ τὴ βάρκα του μ’ ἓνα καλάμι δυὸ ὀργιές, με μεταξωτὴ κλωστή, ἀλογότριχα κι ἓνα ἀγκίστρι....

‘Ο Φῶτος δὲν ἤξερε τίποτε ἀπ’ αὐτά, ἀν καὶ γεννημένος στὸ νησί. Τοῦ τὰ ἔμαθα κι ἐρχόταν συχνό-τερα στὸ κτῆμα μας νά ψαρεύωμε μαζί.

Γιὰ δόλωμα βάζαμε γαρίδες ἢ ψωμοτύρι ζυμωμένο.

Μᾶς ἄρεσε νά ψαρεύωμε τὴν ἀνοιξή, ὅταν φούσκωνε ἡ θάλασσα καὶ ἄφριζε χτυπώντας στοὺς βράχους. ‘Ο Μπαρμπαμαθιός τότε γιὰ νά μαζευτοῦν τὰ ψάρια ἔσπερνε ἀπάνω ἀπὸ τοὺς ἀφρούς τὸν πλάνο. Αὐτὸς ὁ πλάνος γίνεταὶ ἀπὸ βρόμικα τυριά καὶ παστωμένα ψάρια, ρέγκες, σαρδέλες καὶ ἄλλα, τριμμένα με ἄμμο.

‘Η μυρουδιά τραβᾷ τὰ ψάρια, ὁ ἀφρὸς τῆς θάλασσας κρύβει τ’ ἀγκίστρια, καὶ τὰ ψάρια δὲν τὰ βλέπουν καὶ χτυποῦν σὰν τυφλά στὰ δολώματα.

---

#### 14. Οἱ φίλοι μου.

Εἶχα ἐπιθυμία νά κάμω μιὰ συντροφιά ἀπὸ τοὺς πιὸ καλοὺς μαθητές, νά παίζωμε μαζί, καὶ ὅταν θὰ τύχαινε καὶ τίποτε, νά βγαίνομε ὅλοι μαζί· πάντα ὁμῶς γιὰ τὸ καλό. Καὶ τὸ κατώρθωσα.

Συμφωνήσαμε νά παίζωμε στὸ διάλειμμα οἱ δύο μας, ἐγὼ καὶ ὁ Φῶτος. Πολλοὶ μᾶς ζήλευαν, πού παίζαμε χωρὶς νά μαλώνωμε.



Μᾶς πρότειναν πολλοὶ νὰ παίξουν καὶ αὐτοὶ μαζί μας.

Τὰ μάτια τοῦ Φώτου ἔλαμψαν: «Οἱ ζαβολιάρηδες μονάχα δὲ μᾶς χρειάζονται» εἶπε. Ἔτσι μὲ τὸν καιρὸ κάμαμε μιὰ συντροφιά ἀπὸ δέκα παιδιὰ.

Τὸ ἀγαπημένο μας παιγνίδι ἦταν τὰ σκλαβάκια, ἢ ὅπως τὴν ἔλεγαν ἄλλοι ἢ ἀμπάριζα.

Στὴ μιὰ ομάδα ἀρχηγὸς σχεδὸν πάντοτε ἦμουν ἐγὼ καὶ στὴν ἄλλη ὁ Φῶτος.

Ὁ Νίκος καὶ ὁ Μίμης ἦταν οἱ πιὸ ἐπιτήδειοι νὰ ξεσκλαβώνουν τὰ σκλαβάκια καὶ νὰ μὴν μπορῆ κανεὶς νὰ τοὺς πιάσῃ. Ἐκεῖ ποὺ νόμιζες πὼς ἦταν ἔτοιμο τὸ χέρι νὰ τοὺς πιάσῃ, μιὰ στροφή, καὶ τὸ χέρι χούφτωνε τὸν ἀέρα.

Ἦταν ὠραῖο τὸ θέαμα, ὅταν τύχαινε ὁ Μίμης νὰ κυνηγᾷ τὸ Νίκο ἢ τὸ ἀντίθετο· ὅλα τὰ παιδιὰ τότε ἔκαναν κύκλο, καὶ τοὺς κοίταζαν. Σὰ χέλι ξεγλιστροῦσε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ὁρες ὀλόκληρες μποροῦσαν νὰ κυνηγιοῦνται, μὰ ποτὲ ὁ ἓνας δὲν μποροῦσε νὰ πιάσῃ τὸν ἄλλο.

Ὁ Τζανῆς ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ πιανόταν σκλάβος, γιατί ὁ νοῦς του πάντα ἦταν στὴν τσέπη του. Κάποιο κουλούρι θὰ εἶχε ἀκόμη, κι ἄς μοίραζε τὰ κουλούρια σὲ ὅποιον δὲν τοῦ ζητοῦσε, καὶ προπάντων σὲ ὅποιον τοῦ ἔλεγε: «καημένε φαγά!» Τότε ὁ Τζανῆς τοῦ πρότεινε ἓνα κουλούρι καὶ τοῦ ἔλεγε περιπαιχτικά: «Γιὰ δοκίμασέ νὰ ἰδῆς, δὲ θὰ γίνῃς καὶ ἐσύ;»

Ἄλλος ποὺ πιανόταν ἀπὸ τοὺς πρώτους ἦταν ὁ

Τάκης. Γιατί αν τύχαινε να δῆ κάποιο πρόσωπο που τοῦ ἔκανε ἐντύπωση, ἕναν περιβολάρη μὲ τὸ γαιδουράκι του ἢ κανέναν κύριο μὲ ψηλὸ καπέλο, θὰ κοντοστεκόταν νὰ τὸν παρατηρήσῃ καλά. Θὰ λησμονοῦσε πὼς τὸν κυνηγοῦσαν, κι ἔτσι τὸν ἐπιαναν.

Ἄν πῆς γιὰ τὸ Μιχαλάκη, ὅ,τι ὥρα ἤθελαν τὸν εἶχαν στὸ χέρι. Ἔτρεχε ὅσο κι ὁ Μίμης κι ὁ Νίκος ἦταν ἀριετὰ σβέλτος, μὰ τοῦ εἶχαν βρεῖ τὴν ἀδυναμία. Ἄμα τοῦ φώναζε ὅποιος τὸν κυνηγοῦσε: « πόσα κέρδιες σήμερα, Μιχαλάκη; », λὲς καὶ βρισκόταν πέτρα μπροστὰ καὶ σκόνταφτε.

Νὰ πῆς πὼς τοῦ τὸ ἔκαναν αὐτὸ μιὰ καὶ δυὸ φορές; Πάντοτε σχεδόν. Μὰ ὁ Μιχαλάκης μόλις τὸ ἄκουε αὐτό, δὲν μποροῦσε νὰ μὴ σταθῆ, τοῦ κοβόταν ἡ φόρα.

Ὁ Μιχαλάκης ἀγόραζε ἀπὸ τὸν πατέρα του τετράδια, μολύβια, καλαμάρια, πένες καὶ μᾶς τὰ πουλοῦσε.

Ἦθελε, λέει, ἀπὸ μικρὸς νὰ μὴν εἶναι βάρος κανενός. Πολλοὶ πειράζονταν ἀπ' αὐτὰ καὶ ἄλλοι θύμωναν μαζί του, πού ἔκανε μὲς στὸ σχολεῖο αὐτὸ τὸ ἐμπόριο. Γιατὶ ὅταν ἔλεγαν στὸ δάσκαλο: « ζέχασα τὸ κοντύλι μου, δὲν ἔχω τετράδιο, μελάνι », καὶ τὰ τέτοια, ὁ δάσκαλος, πού τὸ καταλάβαινε, ἔλεγε γρήγορα: « Δῶσε, Μιχαλάκη, τοῦ καλοῦ παιδιοῦ ἕνα κοντύλι... »

Αὐτό: « τοῦ καλοῦ παιδιοῦ » τὸ τόνιζε ἔτσι ὁ γυμνασιάρχης, πού ἔκανε τὸ παιδί πού ἤθελε νὰ δικαιολογηθῆ, νὰ κοκκινίζη.

Ἄν κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἔλεγε: « θὰ τὸ



ἀγοράσω ἔξω φτηνότερα», ὁ Μιχαλάκης εἶχε ἔτοιμο τὸν κεραυνό: « Πουλῶ φτηνότερα ἀπ' ὅλους!»

Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ, ὅταν μεγάλωσαν, τ' ὠμολογοῦσαν, πὼς τοῦ χρωστοῦν χάρη τοῦ Μιχαλάκη.

Ὁ Μηνᾶς πάλι ἄφηνε τὸ καινίδι, ἂν τύχαινε ν' ἀκούσῃ σφυριγματιὰ ἀπὸ πλοῖο ἢ ἐργοστάσιο, ἢ ἂν ἐβλεπε νὰ μπαίνει κανένα καράβι στὸ λιμάνι. Αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ καράβι ἢ νὰ πῆ γιὰ ποῖο ἐργοστάσιο σφύριζε.

Καὶ θὰ ἔλεγε, σὰ νὰ τὸ ἤξερε καλά, ἀπὸ ποῦ ἐρχόταν τὸ καράβι καὶ τί φόρτωμα εἶχε. Ὅσο γι' αὐτὸ ἦταν βέβαια δύσκολο σὲ μᾶς ν' ἀνακαλύψωμε ἂν ἔλεγε ἀλήθεια, γιὰ τὰ ἐργοστάσια ἡμῶς τὸ εἶχαμε δεῖ, πὼς δὲν ἔκανε λάθος. Γνώριζε τὰ σφυρίγματά τους καλύτερα ἀπὸ τὴ φωνὴ τῆς μάνας του καὶ τοῦ πατέρα του.

Ὁ Γιώργος ἦταν παιδὶ ποῦ ὅλο μὲ ἀριθμοὺς εἶχε νὰ κάνει· εἶχε ἀγάπη μονάχα στὴν ἀριθμητικὴ.

Ὅταν δὲν τοῦ μιλοῦσαν, αὐτὸς θὰ λυγάριαζε, θὰ βυθιζόταν μέσα στοὺς ἀριθμοὺς καὶ θὰ χανόταν· μὰ καὶ ἡ κουβέντα του ἦταν πάντα γιὰ μαθηματικά, καὶ ἂν μποροῦσε, ὅλο γι' αὐτὰ θὰ μιλοῦσε.

Ὅταν ὁμοῦς ἐπαιζε ἦταν τεχνίτης. Ἄφηνε τοὺς ἀριθμοὺς καὶ πρόσεχε στὸ παιγνίδι.

Ὁ Γκίκας, ἂν ἤθελε νὰ πιάσῃ κανένα ποῦ κυνηγοῦσε, ἢ νὰ ξεφύγῃ αὐτὸς, εἶχε ἄλλα ὄπλα. Τοῦ πετοῦσε μιὰ ξαφνικὴ λέξη: «ποιὸς σὲ μουντζούρωσε στὴ μύτη;» Τὸ παιδὶ χωρὶς νὰ θέλῃ ἔφερνε τότε τὸ χέρι στὴ μύτη καὶ ὁ Γκίκας πρόφταινε νὰ τὸν πιάσῃ ἢ νὰ ξεφύγῃ.

Ἄλλοτε πάλι γύριζε καὶ τὸν κοίταζε ἀγριεμένα

—καὶ εἶχε κάτι ἄγρια μάγια!— Ἐκεῖνος πού τὸν κυνηγοῦσε κοντοστεκόταν. Ἐξαφνα ὁ Γκίκας ἄλλαξε πρόσωπο καὶ ξεσποῦσε στὰ γέλια....

Αὐτὴ ἦταν ἡ συντροφιά μας, μὰ παίζαμε καὶ μὲ ὅλα τ' ἄλλα παιδιὰ καὶ μὲ τὸν Μπάμπη ἀκόμη. Ἄλλὰ δὲν μπορούσαν νὰ μείνουν πολὺ μαζί μας· τοὺς ἦταν δύσκολο ν' ἀφήσουν τίς ζαβολιές.

Ὁ Μπάμπης χίλια δυὸ ἔκανε μὲ τὴ συντροφιά του νὰ μᾶς χαλάσῃ τὸ παιγνίδι, μὰ δὲν τὸ κατώρθωνε.

Ἡ συντροφιά τοῦ Μπάμπη ὅλο φιλονικοῦσε καὶ ἀκούονταν κλάματα καὶ φωνές.

Ἔτσι πέρασαν δυὸ χρόνια. Τὸν τρίτο χρόνο ἐμεῖς οἱ δέκα καὶ ὅλα σχεδὸν τ' ἄλλα παιδιὰ ἀπὸ τὴν τάξη μας πήγαμε στὴ Δευτέρα τοῦ ἑλληνικοῦ.

### 15. Ἡ διαμαρτυρία.

Τὸ ἑλληνικὸ ἦταν μαζί μὲ τὸ γυμνάσιο σ' ἓνα μεγάλο χτήριο.

Γυμνασιάρχης ἦταν ἓνα ψηλὸ γεροντάκι μὲ ψηλὸ καπέλο κι ἓνα σάλι ριγμένο στὶς πλατες, ἀπὸ κεῖνα πού φοροῦν ἀκόμη μερικὲς γερόντισσες.

Ἡ συντροφιά μας εἶχε ἀποφασίσει νὰ μὴν ἀφήνωμε τοὺς ταραξίες νὰ χαλοῦν τὴν τάξη καὶ νὰ εἴμαστε πρόθυμοι στοὺς ἀδύνατους νὰ τοὺς λέμε τὸ μάθημα. Ἡ τάξη μας πρέπει νὰ εἶναι πρώτη σὲ ὅλα, εἴχαμε πεῖ.

Ὁ Μπάμπης μᾶς ἔφερε πολλὰ ἐμπόδια, στὸ



τέλος ὅμως μᾶς ζητοῦσε κι αὐτός τὴ βοήθειά μας. Τὸ φιλότιμό του δὲν τὸν ἄφηνε νὰ μένη πολὺ πίσω στὰ μαθήματα.

“Ὅσο γιὰ τ’ ἄλλα τὸν εἶχαμε παντα ἀντίμαχο.

Τὰ μαθήματα ὅμως ἦταν πολλά. Μᾶς ἔβαζαν πάρα πολλά νὰ μαθαίνουμε ἀπέξω καὶ νὰ γράφουμε. Τὰ παιγνίδια μας λιγόστεψαν. Τὸ ἀπομεσήμερο σχολνοῦσαμε μὲ τὴ δύση. Ἔπρεπε νὰ καθόμαστε ὥρες πολλές τὸ βράδυ, νὰ μελετοῦμε μὲ τὴ λάμπα καὶ νὰ σηκωνόμαστε πρὶν νὰ φέξῃ.

Ὁ καημένος ὁ Τζανῆς εἶχε χάσει τὴν ὄρεξή του, ὁ Μιχαλάκης τοὺς λογαριασμούς του, ὁ Μηνᾶς τὰ δρομολόγια τῶν πλοίων καὶ ὁ Γκίκας τ’ ἀστεῖα του.

Οἱ πιὸ γεροὶ δὲν πρόφταιναν νὰ βοηθοῦν. Λίγο ἔλειψε νὰ παρατήσωμε καὶ τὴν καλὴ μας ἀπόφαση, νὰ τοὺς βοηθοῦμε ὅλους καὶ τὸ χειρότερο, κι ἂν μᾶς περίσσειε καμιά ὥρα νὰ παίξωμε, μᾶς τὸ ἐμπόδιζαν οἱ δάσκαλοί μας.

Σὲ λίγο δὲν τολμούσαμε οὔτε νῆς Κυριακὲς νὰ βγοῦμε περίπατο· μᾶς ἔπαιρνε τὸ μάτι τους, καὶ τὴ Δευτέρα εἶχαμε τιμωρία. Νὰ πῆς πὼς αὐδιὰ τὰ ἔκαναν ἀπὸ κακία; Κάθε ἄλλο! Μᾶς ἀγαποῦσαν ὅλοι τους σὰν παιδιὰ τους καὶ νόμιζαν πὼς εἶσι μᾶς κάνουν τὸ μεγαλύτερο καλό.

Τί νὰ κάμωμε ὅμως ἐμεῖς, ποὺ βλέπαμε πὼς πηγαίναμε ὅλο καὶ στὸ χειρότερο; Δὲν ἔπρεπε νὰ φανερώσωμε ἐκεῖνο, ποὺ αἰσθανόμαστε; Ἡ συντροφιά μας ἔκαμε συμβούλιο. Τὴν πρώτη φορὰ ἀποφασίσαμε νὰ κάμωμε ἀναφορὰ καὶ νὰ παρουσιαστοῦμε στὸ

γυμνασιάρχη. "Όταν όμως ήρθε ή ώρα ν' αποφασίσουμε ποιά θα ήταν ή έπιτροπή που θα έδινε τήν αναφορά, πάθαμε έτι και οί ποντικοί, που ήθελαν νά κρεμάσουν τò κουδούνι στο λαιμό τής γάτας. "Όλοι άποφεύγανε.

Τή δεύτερη φορά δεχτήκαμε εγώ κι ό Φώτος· οί άλλοι ντράπηκαν και θέλησαν τότε κι αύτοί νά έρθουν. Έτσι αποφασίσαμε νά πάμε όλοι μαζί. Τήν αναφορά θα τήν έδινε και θα μιλούσε ό Φώτος.

Ήταν άπομεσήμερο του Σαββάτου. Είπαμε σιόν επισιιάτη νά πη στον κύριο γυμνασιάρχη νά μās κάμη τή χάρη νά μās δεχιη. Μās δέχτηκε στο γραφείο, όπου ήταν και οί άλλοι δάσκαλοι. Κοντοσταθήκαμε στην αρχή, μα τò θάρρος δέ μās άφησε.

"Έχομε μιá αναφορά, κύριε γυμνασιάρχη" είπε ό Φώτος προβαίνοντας προς τò γραφείο.

Τήν πήρε, έβγαλε τά γυαλιά του και άρχισε νά τή διαβάξη δυνατά. Τή διάβαζε άργά και χτυπητά· κάθε λίγο και λιγάκι σταματούσε, κι έβαζε τò άριστερό χέρι στο μέτωπο.

Τά πρόσωπα τών καθηγητών δέν προμηνούσαν καλά για μās.

"Ενας μάλιστα είπε θυμωμένος:

"Νά πατάζουμε τήν άνταρσία, κύριε γυμνασιάρχη, άλλως θα έχωμεν.....". Είπε μιá άρχαία έλληνική λέξη, που δέν τή θυμοῦμαι.

— "Μή βιάζεστε!" είπε ό γυμνασιάρχης· έβγαλε τά γυαλιά του κι άπόθεσε άπάνω στο γραφείο τήν αναφορά μας.

"Ό Φώτος έδω, σά δημαρχόπουλο που είναι,



ξέρει πώς γίνονται αυτές οί δουλειές. Είναι δικαίωμα τους νά μοῦ δώσουν τήν ἀναφορά καί δικό μας χρέος νά ἐξετάσωμε τὰ αἰτήματά τους».

—«Εἶναι ἀμελέστατοι!» φώναξε ὁ ἴδιος καθηγητής.

—«Ἡ βαθμολογία μας, νομίζω, πὼς δὲν τὸ βεβαιώνει αὐτό» εἶπα μὲ θάρρος.

Ὁ γυμνασιάρχης ζήτησε τὸν κατάλογο, κοίταξε τοὺς βαθμούς μας καί χαμογέλασε πατρικά. Ἐπειτα μᾶς εἶπε:

«Σᾶς συγχαίρω, παιδιά μου, ποῦ μοῦ γράφατε ξάστερα τίς σκέψεις σας. Θὰ σκεφτοῦμε κι ἐμεῖς καί ὅταν εἶναι καιρός, θὰ σᾶς καλέσω».

Πέρασαν δυὸ τρεῖς ἐβδομάδες.

Ὁ Μπάμπης ἦταν στὶς χαρές του· θὰ μᾶς ἐδίωχναν, λέει, ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἐμεῖς ὅμως εἴχαμε πεποιθήση στὸ ἀγαθὸ γεροντάκι, τὸ γυμνασιάρχη μας.

Σιγὰ σιγὰ τὰ μαθήματα λιγότεψαν· λιγότεψαν καί οἱ ἄρες. Μιὰ μέρα εἶδαμε τοιχοκολλημένο ἄλλο πρόγραμμα.

Τὰ παιδιά τοῦ γυμνασίου ντράπηκαν. Πολλὰ ἦταν ἄντρες μὲ μουστάκια. Ἐκεῖνο ποῦ ἐμεῖς ἐκάμαμε, ἤθελαν νά τὸ εἶχαν κάμει αὐτοί.

Μιὰ μέρα μᾶς κάλεσε ὁ γυμνασιάρχης:

«Ἐγινε ὅ,τι θέλετε, μᾶς εἶπε, γιατί τὸ βρήκαμε σωστό». Στάθηκε λίγο καί πρόσθεσε μὲ πατρικὸ χαμόγελο: «Δὲν εἶναι ντροπὴ νά μαθαίνει κανεὶς κι ὅταν ἀκόμη εἶναι γέρος ἀπὸ τὸν πιὸ μικρὸ καί ταπεινὸ ἄνθρωπο. Ὅ,τι ἄλλο θέλετε, νά μοῦ τὸ λέτε ἐλεύθερα».

Ἐκ τούτου ἀγαπούσαμε καὶ σεβόμαστε τοὺς δακάλους μας πρὸ πολὺ, καὶ μελετούσαμε μὲ μεγαλύτερη ὄρεξη καὶ προθυμία.

Τότε κι ἐγὼ πῆρα θάρρος καὶ τοῦ εἶπα:

«Ἐέρετε τί θέλομε, κύριε γυμνασιάρχῃ; Θέλομε νὰ φυτέψωμε τὸ χέρσο τόπο, πού εἶναι στὸ σχολεῖο. Νὰ γίνῃ καὶ μιὰ πλατεῖα ἰδιαίτερη γιὰ μᾶς νὰ παίζουμε καὶ νὰ γυμναζόμαστε, καὶ ἰδιαίτερα λουτρά νὰ κολυμπῶμε».

—«Ναί, ναί» μᾶς ἀπάντησε ὁ γυμνασιάρχῃς, «εἶναι ὥραϊα αὐτά! Πρέπει νὰ γίνουν!»

»Ὅθι βοηθήσω κι ἐγὼ, μὰ αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ ἀποφασίσῃ μόνο τὸ δημοτικὸ συμβούλιο. Ὁ Φῶτος ἄς πείσῃ τὸν πατέρα του, κι ὁ πατέρας του τοὺς συμβούλους».

Ἐὐχαριστήσαμε τὸν κ. γυμνασιάρχῃ, κι ὁ Φῶτος ἀπὸ μέρους μας τοῦ φίλησε τὸ χέρι.

Μόλις βγήκαμε ἔξω ὁ Μιχαλάκης φώναξε: «Θὰ πουλῶ πρὸ φτηνά τὰ μολύβια».

Ὁ Μηνᾶς εἶπε: «Ἄκου σφυρίχτρα πού ἔχει ἡ Βαγγελίστρα. Ἡ «Βαγγελίστρα» ἦταν ἀτμόπλοιο...

Ὁ Τάκης πάλι εἶπε: «Τί ὥραϊο θὰ εἶναι τὸ δάσος μας! Πλῆθος θὰ εἶναι οἱ πεταλοῦδες καὶ τὰ πουλιά. Καὶ τὰ λουλούδια, ὦ! τὰ λουλούδια!»

Καὶ καρφώθηκε ἐκεῖ κοιτάζοντας μακριά, σὰ νὰ ἔβλεπε κάποιον ὄραμα ἄόρατο σὲ μᾶς....



### 15. Στὸ δημοτικὸ συμβούλιο.

«Τὸ γοργὸ καὶ χαρῆ ἔχει» λέει ἡ παροιμία. Τὴν ἄλλη μέρα ἤμαστε στὴ δημαρχία.

Ἦταν ἓνα μεγάλο χτήριο μαρμαρόχιστου, στὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς πλατείας. Τὸ κάτω πάτωμα εἶχε γύρω γύρω στοῦς καὶ στὸ βάθος διάφορα ἐμπορικὰ καταστήματα, παντοπωλεῖα, καφενεῖα καὶ στίς ἄκρες ἀπὸ ἓνα φαρμακεῖο.

Στὴ μέση μιὰ μεγάλη σιτά' ἦταν ἡ εἴσοδος, πού ἡ σκάλα τῆς ἔφερε στὸ ἀπάνω πάτωμα. Ἐκεῖ ἦταν ἡ δημαρχία.

Ἀνεβήκαμε. Ὁ Φῶτος εἶπε στὸν ἀρχικλητῆρα πὺς μιὰ ἐπιτροπὴ μαθητῶν θέλει τὸν κ. δήμαρχο.

Ἐξω ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ γραφείου τοῦ δημάρχου ἦταν πλῆθος ἀνθρώπων πού περίμεναν τὴ σειρά τους.

Ὁ ἀρχικλητῆρας μπῆκε μέσα. Ὁ Γκίκας γρήγορα προχώρησε ὡς τὴν πόρτα, σπρώχνοντας ἐκείνους πού περίμεναν ἀπέξω, γιὰ ν' ἀκούσῃ. Ἀφοῦ ἔμεινε μιὰ στιγμή ἐκεῖ, ἤρθε πάλι σὲ μᾶς.

«Ἐέρετε, μᾶς εἶπε, τί εἶπε, ἅμα τὸ ἀκουσε;»

— «Ὡ! ὦ!» ἔκαμε, «μαθητῶν! μαθητῶν, εἶπες; Εἶναι σοβαρὰ βλέπω τὰ πράματα».

Σὲ λίγο ἄνοιξε ἡ πόρτα καὶ βγῆκε ὁ κλητῆρας. Ἦρθε κοντά μας.

«Νὰ περιμένετε, μᾶς εἶπε λιγάκι· θὰ μπῆτε μὲ τὴ σειρά σας».

Περιμέναμε ὡς μιὰ ὥρα. Πόσου ἀργὰ κυλοῦσε!

Ὁ Γιῶργος μέτρησε δὲ θυμοῦμαι πόσες χιλιάδες χτυπήματα τοῦ ρολογιοῦ τοῦ τοίχου.

Ὁ Τζανῆς εἶχε φάει καὶ τὸ τελευταῖο κουλούρι του. Καλὰ πού εἶχε νὰ μοιράσῃ σὲ τόσους, ἀλλιῶς τὸ στομάχι του θὰ τὸν τιμωροῦσε, ὅπως τόσες φορές ὡς τότε.

Ἡ γιαγιά του θὰ τὸν ὑποχρέωνε, ὅσο θὰ βαστοῦσε ἢ κακοστομαχιά, νὰ πίνῃ ζεστό χαμομήλι, καὶ μόνο χαμομήλι. Αὐτὸ ἦταν πού φοβόταν πάντοτε ὁ Τζανῆς.

Τέλος ἀκούσαμε τὸν ἀρχικλητῆρα: «Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν μαθητῶν».

Λίγοι ἄνθρωποι πού εἶχαν μείνει μᾶς κοίταξαν μὲ ἀπορία. Μπήκαμε μέσα καὶ σταθήκαμε στὴ σειρά. Ὁ Φῶτος προχώρησε κι ἔδωσε τὴν ἀναφορὰ στὸ δήμαρχο.

«Κύριε δήμαρχε, εἶπε σοβαρά, σοῦ παρουσιάζω τοὺς φίλους μου. Θέλομε τὸ μέρος πού εἶναι γύρω στὸ σχολεῖο νὰ τὸ χαρίσῃ ὁ δῆμος στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ φυτέψωμε δάσος, νὰ κάμωμε κῆπο, πιδὲ μεγάλη αὐλὴ καὶ γυμναστήριο. Θέλομε μιὰ πλατεῖα, νὰ παίζουν μονάχα τὰ παιδιὰ, καὶ ἓνα μέρος γιὰ νὰ κολυμποῦμε τὸ καλοκαίρι, μονάχα τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου».

Ὁ δήμαρχος μοῦ φάνηκε πῶς μόλις συγκρατοῦσε τὰ γέλια, καὶ ἄς ἔκανε κι ἐκεῖνος τὸ σοβαρό.

Τὰ σπιθοβόλα μάτια του ἔπεφταν ἀπάνω μας καὶ μᾶς μετροῦσαν ἀπὸ τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια.

Σὲ μιὰ στιγμή ἔπεσε τὸ μάτι του στὸν Γκίκα. Θεέ μου, πῶς ἔκανε! Ἄλλοτε πρόβαλλε τὸ πιγούνη



του κατά τὸ δήμαρχο κι ἔδειχνε τὰ δόντια του, ἄλλοτε χαμογελοῦσε, καὶ ἄλλοτε γινόταν σοβαρός. Τὰ μάτια τοῦ δημάρχου εἶχαν καρφωθῆ ἴσια στὰ μάτια τοῦ Γκίκα. Αὐτὸς ὅλο ἄλλαζε ὄψη, κοιτάζοντας κατάματα τὸ δήμαρχο.

Ἐγώ, γιὰ νὰ μὴ γελάσω, δάγκανα τὰ χεῖλη μου. Καλὰ ποὺ ὁ Δήμαρχος ἔδωσε τὸ σύνθημα καὶ ξέσπασαν γέλια δυνατά.

Ὁ Φῶτος γύρισε κατακόκκινος καὶ μᾶς κοίταξε. Νόμισε πὼς γελοῦσαμε μαζί του. Ὅταν ὁμοῦς ἀντίκρισε κι ἐκεῖνος τὸν Γκίκα, δὲν κρατήθηκε.....

«Ὄστε» εἶπε ὁ Δήμαρχος, σοβαρὸς τώρα, κοιτάζοντας τὸ Φῶτο, «μοῦ ἄρχισες πολὺ νωρὶς τὴν πολιτικὴ».

—Ἀντίθετός σας δὲ θὰ εἶμαι, κύριε δήμαρχε» εἶπε σοβαρὰ ὁ Φῶτος.

—Γιατί ὄχι, κύριε Φῶτο!...» ἀποκρίθηκε εἰρωνικὰ ὁ δήμαρχος. «Νὰ τόσα ὠραῖα πράγματα ποὺ δὲν τὰ συλλογίστηκα γιὰ τὰ παιδιά τῶν δημοτῶν μου! Κι ἂν τὸ μάθουν, θὰ ψηφίσουν τὸ γιὸ κι ὄχι τὸν πατέρα».

«Ἄς εἶναι» πρόσθεσε μὲ πατρικὸ χαμόγελο. «Ὁ Φῶτος μου ἔπρεπε νὰ ξέρη, πὼς δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ ὁ δήμαρχος ὅ,τι θέλει. Πρέπει νὰ πάρῃ ἀπόφαση τὸ δημοτικὸ συμβούλιο, καὶ τὴν ἀπόφαση νὰ τὴν ἐπικυρώσῃ ὕστερα ὁ νομάρχης. Τὴν Παρασκευὴ ἔχομε συμβούλιο. Νὰ ἔρθετε τότε καὶ νὰ πῆτε τὰ ἴδια μπροστά στὸ συμβούλιο. Πηγαίνετε τώρα στὸ καλὸ».

Περιμέναμε τὴν Παρασκευὴ μὲ μεγάλη ἀνυπομο-

νησία. Ἐπιτέλους ἦρθε καὶ πήγαμε. Σὲ μιὰ μεγάλη αἴθουσα ἦταν ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος μακριὰ τραπέζια καὶ πρὸς τὸν τοῖχο πολυθρόνες.

Καθὼς μπήκαμε, πίσω σ' ἓνα τραπεζάκι κομψὸ καὶ ἀπάνω σὲ μεγάλη καὶ ψηλὴ πολυθρόνα, καθόταν ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου. Ἦταν ἓνα γεροντάκι πού ἔμοιαζε πολὺ μὲ τὸ γυμνασιάρχη μας.

Στὸ βάθος κι ἀντικρὺ του, πίσω ἀπὸ ἄλλο τραπεζάκι, ἦταν καθισμένος ὁ δήμαρχος.

Στις ἄλλες πολυθρόνες κάθονταν οἱ σύμβουλοι. Ἔντεκα ἦταν καὶ ὁ πρόεδρος δώδεκα....

Οἱ πιὸ πολλοὶ φοροῦσαν βράκες κι ἦταν ἐφοπλιστές, ἔμποροι, βιομήχανοι... Ἦταν κι ἓνας μὲ φουστανέλες. Τέσσερεις φοροῦσαν πολιτικά· ἦταν ὁ ἓνας γιατρός καὶ οἱ τρεῖς δικηγόροι. Καὶ ὁ πρόεδρος ἦταν γιατρός.

Ἔνας ἀπὸ τοὺς δικηγόρους ἦταν ὁ πατέρας τοῦ Μπάμπη. Ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους ἓνας ἦταν κι ὁ πατέρας τοῦ Μιχαλάκη.

Ὁ πρόεδρος χτύπησε τὸ κουδούνι καὶ εἶπε:

«Κύριοι σύμβουλοι, ἀρχίζει ἡ συνεδρίαση. Ὁ κύριος δήμαρχος ἔχει πρῶτος τὸ λόγο».

Ὁ δήμαρχος διάβασε τὴν ἀναφορά μας καὶ πρόσθεσε πῶς καὶ ὁ κύριος γυμνασιάρχης τοῦ σύστησε ὅσα ζητοῦσαν τὰ παιδιὰ.

Πρὶν ἀκόμη τελειώσει τὸ λόγο του ὁ δήμαρχος, ὁ πατέρας τοῦ Μπάμπη, ὁ Περικλῆς Σκλήρης, δικηγόρος καὶ δημοτικὸς σύμβουλος, πού μοῦ φάνηκε πῶς τὸν εἶχαν πιάσει τὰ νεῦρα του, φώναξε δυὸ τρεῖς φορές:

«Τὸ λόγο, κύριε πρόεδρε! Τί εἶναι αὐτὰ πού



μᾶς κάνει ὁ κύριος δήμαρχος! Τὸ λόγο, κύριε πρόεδρε!»

Ὁ πρόεδρος χτυποῦσε κάθε φορά τὸ κουδούνι καὶ ἔλεγε:

«Μὲ τὴ σειρά σου, κύριε σύμβουλε.»

Ἄλλὰ ποῦ αὐτός!

Εἶδαμε πὼς εἶχαμε ἕναν ἐχθρό.

Νὰ ὅμως κι ἄλλος! Καὶ αὐτὸς ξεπετάχτηκε ἀπὸ τὴ θέση του καὶ φώναξε:

«Κι ἐγὼ τὸ λόγο, κύριε πρόεδρε» εἶπε μὲ παρά-  
ξενη προφορά.

«Τὸ λόγο ἔχει πρῶτα πρῶτα ὁ ἀρχηγὸς τῶν παι-  
διῶν, ὁ Φῶτος» εἶπε ὁ πρόεδρος μόλις τελείωσε ὁ  
δήμαρχος.

Ὁ Φῶτος κόμπιασε. Σὰ νὰ στάθηκε κάτι στὸ  
λαιμό του, ὅπως μᾶς εἶπε ὑστερότερα.

Ὁ πρόεδρος τοῦ ἔδωσε θάρρος:

«Γιατί, παιδί μου, ζητεῖτε αὐτά;» τὸν ἐρώτησε.

—«Γιατὶ τὸ παιγνίδι στὸν καθαρὸ ἀέρα καὶ τὸ  
κολύμπι μᾶς κάνει καλό» ἀπάντησε ὁ Φῶτος.

—«Καὶ τὰ μαθήματα;» φώναξε ὁ Περικλῆς Σκλή-  
ρης, ὁ δικηγόρος καὶ δημοτικὸς σύμβουλος.

—«Ὅσο περισσότερο παίζουμε, τόσο περισσότερο  
τὰ μαθαίνομε» εἶπε ὁ Γκίκας, κάνοντας τέτοιους  
μορφασμούς πού ὅλοι τους γέλασαν. Ὁ Περικλῆς  
ὁ Σκλήρης ἡμέρωσε λίγο.

Δὲν μπόρεσα νὰ μὴ μιλήσω κι ἐγὼ· πετάχτηκα  
καὶ εἶπα:

«Ἐπειτα κάνομε κι ἕνα μεγάλο καλό, φυτεύο-  
με δέντρα· θὰ κάμωμε ἕναν ὠραῖο κῆπο!»

— « Ἀρκετά, παιδιά μου, μπράβο σας! » εἶπε ὁ πρόεδρος, γνωστός γιατρός σ' ὅλη τὴν πόλη, καὶ τὰ γύρω νησιά. « Εἶναι θαυμάσιο αὐτό! μοῦ ἀρέσει!... »

» Σὰς συγχαίρω, καὶ ἀκόμη σὰς συσταίνω καὶ σὰς εὐχομαι ἔτσι νὰ ὑποστηρίζετε πάντοτε τὰ δικαιώματά σας. Σὰ γιατρός πού εἶμαι θὰ ἐξηγήσω στοὺς κυρίους συμβούλους πόσο μεγάλο εἶναι τὸ δίκιο σας ».

— « Ποτὲ δὲ θὰ γίνῃ » φώναξε ὁ φουστανελάς.

— « Τί; » ρώτησε ὁ πρόεδρος· « νὰ μὴ μιλήσω; Δὲν πιστεύω νὰ θέλῃ νὰ πῆ αὐτὸ ὁ κύριος συνάδελφος. Θὰ θέλῃ νὰ πῆ, πῶς δὲ θὰ γίνῃ ὅ,τι ζητοῦν τὰ παιδιά· αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι στὸ χέρι του. Θὰ πῆ τὴ γνώμη του γιατί δὲν πρέπει νὰ γίνῃ, καὶ τὸ συμβούλιο θ' ἀποφασίσῃ. Τώρα τὰ παιδιά θὰ φύγουν κι ἐμεῖς θὰ συζητήσωμε ».

— « Εὐλο πού τοὺς χρειάζεται! » φώναξε ὁ Περικλῆς Σκλήρης, ὁ δικηγόρος καὶ δημοτικὸς σύμβουλος.

— « Αὐτὸ θὰ τὸ ἰδοῦμε » ἀπάντησε ὁ πρόεδρος.

Ὁ Φῶτος εὐχαρίστησε τὸν κύριο πρόεδρο καὶ ἔπειτα ἀποχαιρετήσαμε καὶ φύγαμε.

Ἐξω πού βγήκαμε, ὁ Φῶτος μᾶς εἶπε πῶς ὁ φουστανελάς ἦταν τυρέμπορος. Ἐφερε τὰ τυριά του ἀπὸ τὰ ψηλά βουνά. Προστάτευε μερικoὺς βοσχοὺς πού εἶχε φέρει ἀπὸ κεῖ μὲ γίδια, γιὰ νὰ πουλοῦν τὸ γάλα στὴν πόλη. Τὰ γίδια τοὺς δὲν ἄφηναν πουθενὰ κλαράκι νὰ φουντώσῃ.

Τὸ δάσος πού θὰ γινόταν γύρω ἀπὸ τὸ σχολεῖο θὰ ἔφτανε σὲ μεγάλη ἔκταση, ὡς ἀπάνω στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ, καὶ ἐκεῖ ἴσια ἴσια γύριζαν τὶς περισσό-



τερες φορές τὰ γίδια πού προστάτευε ὁ δημοτικὸς σύμβουλος.

Τὸ δημοτικὸ συμβούλιο δέχτηκε ὅ,τι ζητήσαμε καὶ ψήφισε γιὰ τὰ ἔξοδα τριάντα χιλιάδες δραχμές.

Ὁ νομάρχης ἐπικύρωσε τὸ ψήφισμα τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ ὁ δασάρχης ἔκαμε ἀπαγορευτικὴ διάταξη, γύρω ἀπὸ τὸ δάσος μας νὰ μὴ βοσκήσουν ποτὲ γίδια.

## 16. Τὰ ἐγκαίνια.

Τὸ φθινόπωρο τῆς ἴδιας χρονιᾶς ἐργάτες ἔχτισαν γύρω ἀπὸ τὸ μέρος πού θὰ φυτεύαμε ἓνα μαντρότοιχο ὡς ἓνα μέτρο καὶ ὕστερα ἔβαλαν κάγκιελα ξύλινα. Βοηθούσαμε κι ἐμεῖς τὰ παιδιά.

Ὅταν ἦταν ἔτοιμο, ἔγιναν καὶ τὰ ἐγκαίνια.

Ὅστερ' ἀπὸ τὸν ἀγιασμὸ ὁ δασάρχης μίλησε μπροστὰ στὸ δημοτικὸ συμβούλιο, τὸ νομάρχη, τὰ παιδιά καὶ τὸν ἄλλο κόσμο πού ἦταν συναγμένοι, γιὰ τὰ καλὰ πού ἔχομε ἀπὸ τὰ δάση.

Τὴν προκοπὴ τοῦ δάσους, εἶπε στὸ τέλος, τὴν ἐμπιστεύεται σὲ ὅλους τοὺς πολῖτες καὶ προπάντων σὲ μᾶς τὰ παιδιά.

Ἐπειτα σκορπίσαμε, μ' ἓνα σκαλιστηράκι στὸ χέρι, τὰ παιδιά, κι ὅπου βρῖσκαμε χωματάκι τὸ ἀνασκαλεύαμε, τὸ ἰσοπεδώναμε, σπέρναμε πευκόσπορο, καὶ σβαρνίζοντας ἔπειτα μὲ τὸ ἴδιο τὸ σκαλιστήρι τὸν ἐσκεπάζαμε μὲ χῶμα.

Ἐκεῖ πού ἦταν περισσότερο χῶμα, κι ὅσο πλησιάζαμε στὸ σχολεῖο, φυτέψαμε δέντρα.

Γύρω στη ρίζα του δέντρου κάμαμε ένα λάκκο και τὸν ἐγεμίσαμε με νερό.

Ἀποφασίστηκε νὰ γίνεται κάθε χρόνο ἡ πράσινη αὐτὴ γιορτὴ.

Τὸ δημοτικὸ συμβούλιο διώρισε ἕνα φύλακα κι ἕναν περιβολάρη. Ὅταν ἰσοπεδώθηκε τὸ μέρος ποὺ θὰ γινόταν ὁ κῆπος καὶ χωρίστηκε σὲ πρασιές, πήραμε με κλῆρο ἢ κάθε τάξη τὴ δική της.

Ὁ καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς μᾶς ὠδήγησε νὰ φυτέψουμε διαφόρους σπόρους στὰ σπορεῖα.

Σὲ μικρὲς πινακίδες γράψαμε τὸ εἶδος τοῦ σπόρου καὶ τὴ μέρα ποὺ σπάρθηκε. Με τὸν καιρὸ θὰ γράφαμε τὴν ἡμερομηνία, ὅταν θὰ φύτρωναν, καὶ τὸν καιρὸ ποὺ θὰ μεταφυτεύονταν τὰ δεντράκια στὴν ὀριστικὴ τους θέση.

Τὴν ἴδια χρονιά, τὴν ἀνοιξή, ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς πλατείας ποὺ θὰ παίζαμε καὶ τῶν λουτρῶν ποὺ θὰ κολυμπούσαμε.

Μὲ ποιά χαρὰ εἶδαμε τὰ πρῶτα φυλλαράκια στὸ δάσος μας!

Νὰ ποῦμε καὶ πόσες φορές μᾶς ξερίζωσε τὰ δέντρα ἢ συντροφιά τοῦ Μπάμπη; εἶναι περιττό.

Θὰ τὸ πιστέψετε ὅμως; Ὅταν μεγαλώσαμε καὶ γίναμε ἄντρες, οἱ φίλοι μου δὲν ἔλεγαν οὔτε λέξη γιὰ τὸ καλὸ ποὺ ἔγινε. Ὁ Μπάμπης καὶ οἱ φίλοι του κάμαραν πῶς αὐτοὶ τὰ ἔκαμαν ὅλα.

Τὸ ἄκουσα ἀπὸ πολλούς. Ἔτσι εἶναι: ἄλλοι σιάφτουν καὶ κλαδεύουν καὶ ἄλλοι πίνουν καὶ μεθοῦνε.

Μὰ τί μᾶς μέλει; Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίχτο στὸ γιαλό.



## Οἱ διακοπὲς ἐνὸς καλοκαιριοῦ.

### 17. Φτάνομε στὸ καταπράσινο νησί.

Εἶναι τὸ τέταρτο καλοκαίρι, μῆνας Ἰούλιος. Τελειώσαμε τὴν τρίτη τοῦ ἑλληνικοῦ.

Τὰ τρία περασμένα καλοκαίρια πότε πήγαινε στὸ χωριό μας ἢ μητέρα μὲ τὸ Θάνο μας, πότε ὁ πατέρας μονάχος του.

Ἐγὼ μὲ τὸ Φῶτο πηγαίναμε μὲ τὴν οἰκογένειά του σ' ἓνα κτῆμα ποῦ εἶχε ὁ δήμαρχος, σ' ἓνα ἄλλο μικρότερο νησάκι. Ἐκεῖ εἶχαν ἐξοχικὰ σπίτια καὶ οἱ οἰκογένειες τοῦ Τζανῆ, τοῦ Τάκη, τοῦ Νίκου, τοῦ Μίμη, τοῦ Μητᾶ, τοῦ Γιώργου καὶ τοῦ Γκίκα.

Τὸ τέταρτο καλοκαίρι εἶχε ἀποφασίσει ὁ πατέρας νὰ πᾶμε ὅλοι μας στὸ χωριό μας· τὸ ἤθελε ὁ παππούς. Ἐγὼ ὅμως, χωρὶς νὰ ξέρω, εἶχα συμφωνήσει ἄλλα μὲ τὴ συντροφιά μου· καὶ ἤμαστε τώρα στὴ συντροφιά τριάντα.

«Ἐπρεπε νὰ μὲ ρωτήσης» μοῦ εἶπε ὁ πατέρας. «Τώρα θὰ πᾶς μὲ τὴ συντροφιά σου. Τὴν ἄλλη χρονιά θὰ πᾶς μόνος στὸ χωριό».

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φίλους μας θὰ πήγαιναν νὰ περάσουν τὸ καλοκαίρι στὰ ψηλὰ βουνά. Συμφωνήσαμε νὰ μᾶς γράφουν καὶ νὰ τοὺς γράφωμε.

Μερικοὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ γύρω νησιά θὰ πήγαιναν στὸ χωριό τους καὶ στὶς δέκα τοῦ Ἰουλίου θὰ ἤμαστε ὅλοι στὸ κτῆμα τοῦ δημάρχου.

‘Ο Μπαρμπαμαθιός θά ὠδηγοῦσε τῆ δική μας βάρκα.

‘Η βάρκα τοῦ δημάρχου ἦταν μὲ πανί, μεγάλη καὶ φρεσκοβαμμένη. ‘Εγὼ θά εἶχα μαζί μου τὸν Τίγρη. ‘Ο Πιστός, ὁ γερο-Πιστός, θά πήγαινε μὲ τὸν πατέρα.

Στῆ μιὰ ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ἤμαστε ὅλοι στὸ λιμάνι. Πήραμε θέση καὶ ξεκινήσαμε. “Ὅσο νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ λιμάνι τραβούσαμε ἐμεῖς τὰ κουπιά. Δέκα κουπιὰ μεμιᾶς, καὶ ἤμαστε ὅλοι δυνατοὶ στὸ κουπί.

Μόλις βγήκαμε φούσκωσε τὸ πανί μας τὸ ἀπόγειο ἀεράκι, δροσερὸ δροσερό. Πῶς σφύριζε! Τὰ νερά, ἐκεῖ πού τὰ ἔσκιζε ἡ βάρκα, πετοῦσαν πετράδια ὀλόφωτα, σὰ φουντούκια.

«Ἐυπνοῦν ἀπὸ τὴν κίνηση τὰ σπιθούρια τῆς θάλασσας καὶ ἀνάβουν τὰ φανάρια τους νὰ ἰδοῦν τί γίνεται» ἐξήγησε ὁ δήμαρχος. «Στὴν ἄλλη θάλασσα ἔχουν κατεβάσει τὸ φῶς, τὸ καῖνε λίγο, γιατί τόσο τοὺς χρειάζεται»...

Νὰ καὶ ὁ αὐγερινός. Τὸ φεγγάρι βασίλεψε.

Μακριὰ καὶ γύρω τ’ ἄλλα νησάκια φαίνονται σὰ μεγάλες χελῶνες ἀκίνητες.

Μπήκαμε στὸ στενὸ, ἀνάμεσα σὲ δυὸ νησιά. ‘Ακούσαμε ρυθμικὸ λαμνοκόπημα κι ἓνα τραγούδι:

Τί βραδιά μὲ φεγγαράκι,  
πού φωτίζει ἀπὸ ψηλά!  
Τοὺς ψαράδες ἐκεῖ κάτω  
καμαρώνει καὶ γελά.



Τώρα πιά σάν ἀδερφάκια  
ἄς πλαγιάσωμε μαζί,  
ἔτσι πρέπει ὁ καθέννας  
νά δουλεύη γιὰ νά ζῆ.

Κι ὅταν βγῆ ὁ γέρος ἔξω  
καὶ μᾶς πῆ: «ἐμπρός, παιδιά!»  
πήδα ἀπάνου, ἀλέστα ὅλοι  
νά βρεθοῦμε στὴ δουλειά!

\* Ἦταν ὁ γριῖπος. Κατὰ τὸ νησάκι ποὺ πηγαίναμε  
εἶχε κι αὐτὸς πλώρη.

\* Ἀρχίσαμε κι ἐμεῖς τὸ δικό μας τραγούδι:

Ἐμπρός παιδιά,  
μαζί κουπιά,  
δῶστε στὴ βάρκα μας φτερά,  
γοργὰ νά σκίζη τὰ νερά!

Μπάτης φουᾶ  
ὅλος δροσιά,  
τὸ φεγγαράκι βύθισε  
κι ὁ Αὐγερινὸς ἐξύπνησε.

Πόσο γλυκὰ  
χαμογελᾶ,  
κι ὅσα ψαράκια ξεγελᾶ  
στὰ δίχτυα πέφτουν τοῦ ψαρᾶ

Λάμνετε, λά-  
μνετε, παιδιά,  
διαμάντια σέρνουν τὰ κουπιά,  
λάμνετε, ἡ βάρκα μας γλιστρᾷ.

—  
ὦ, τί γοργὰ  
τώρα πετᾷ!  
λάμνετε καὶ θὰ φτάσουμε  
χαράματα ν' ἀράξουμε.

—  
Τώρα εἴμαστε ἔξω ἀπὸ τὸ στενό. Στὴν εἴσοδο τοῦ στενοῦ εἶναι ἕνας βράχος, κι ἀπάνω ὑψώνεται ὁ φάρος, πού σάν ἄγγελος προστάτης δείχνει τὸ δρόμο τὶς νύχτες στὰ καρᾶβια.

Ἡ θάλασσα κατὰ τὴν ἀνατολὴ εἶναι ἀπέραντη. Ὅλο θάλασσα βλέπαμε. Πουθενὰ δὲ φαινόταν νη-  
σάκι.

Κοιτάζοντας πίσω εἶδαμε ἄλλες βάρκες νὰ ἔρ-  
χωνται.

«Οἱ βάρκες τῶν δικῶν μας θὰ εἶναι!» εἶπα.  
—«Ναί, αὐτὲς θὰ εἶναι!»

Δὲν εἶχα γελαστῆ. Ἀφήσαμε νὰ πλησιάσουν καὶ τοὺς εἶδαμε τοὺς φίλους μας.

«Ζήτη!...» φωνάξαμε ὅλοι. Μαντίλια ἀνε-  
μίζονταν. Σὲ λίγο πλέαμε παράλληλα καὶ ὁ ἕνας φώ-  
ναζε στὸν ἄλλο.

Νὰ κι ὁ ἥλιος! Πρόβαλε κι αὐτὸς στολισμένος μὲ τὶς ἀκτῖνες του. Καὶ ζωγραφίζονταν μπροστά του νησάκια κι ἀκρογιαλιές πολὺ, πολὺ μακριά.

«Εἶναι ἡ Χίος κι ἡ Μικρασία» λέει ὁ δῆμαρχος.



Καθώς άκουσα : « Χίος » κάρφωσα τὰ μάτια μου κατὰ κεῖ. Ἦταν ἡ πατρίδα τοῦ παπποῦ.

Καὶ καθὼς ἦταν πίσω ὁ ἥλιος καὶ τὴν πυρπολοῦσε, θυμήθηκα τὸν παππού, ποῦ ἔλεγε τὴν καταστροφὴ τῆς πατρίδας του. Καὶ μοῦ φάνηκε πὼς δαίμονες ἀκόμη τὴν ἔκαιαν, κι ἔσφαζαν....

Ὅταν ὅμως ὁ ἥλιος ψήλωσε κι ἀσήμωσε τὴ θάλασσα, κι ἔκαμε τὰ νερὰ νὰ παίζουν χαρούμενα, μπῆκε μέσα μου ἡ ἐλπίδα....

« Ποιὸς ξέρει, εἶπα, ἂν δὲ δῆ ἐλεύθερη τὴν πατρίδα του ὁ παππούς, μποροῦν νὰ τῆ δοῦν τὰ ἐγγόνια του· τὰ δισέγγονα καὶ τὰ τρισέγγονα ἐπιτέλους! Τί σημαίνει ποιὸς θὰ ζῆ τότε;

Ἄπ' αὐτὴν τὴ σκέψη μ' ἔβγαλε ἓνα γλυκὸ τραγουδάκι.

Σὲ μιὰ ἀπὸ τίς βάρκες τῆς συντροφιάς εἶχαν ἀρχίσει νὰ τραγουδοῦν. Ἀρχίσαμε κι ἐμεῖς, καὶ μαζί καὶ ἄλλοι ἀπὸ τίς ἄλλες βάρκες:

Γλυκὰ φουᾶ ὁ μπάτης,  
ἡ θάλασσα δροσίζεται,  
στά γαλανὰ νερά της  
ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται.

Καὶ λὲς πὼς παίζουν χαροπά,  
πετώντας δίχως ἔννοια,  
ψαράκια χρυσοπτέρωτα  
σὲ κύματα ἀσημένια.

Στῆς βάρκας μας τὸ πλάι  
ἓνα τρελὸ δελφίνι  
γοργόφτερο πετάει  
καὶ πίσω μᾶς ἀφήνει.

Καὶ σὰ νὰ καμαρώνεται  
τῆς θάλασσας τὸ ἄτι,  
μὲ τοὺς ἀφρούς του ζώνεται  
καὶ μᾶς γυρνᾷ τὴν πλάτη.

Χιονοπλασμένοι γλάροι  
πόχουν φτερούγια ἀτίμητα  
καὶ γιὰ κανένα ψάρι  
τὰ μάτια τους ἀκοίμητα,

στὰ ξάρτια τριγυρίζοντας  
ἀκούραστα πετοῦνε  
ἢ μὲ χαρὰ σφυρίζοντας  
στὸ πέλαγο βουτοῦνε.

Καὶ γύρω караβάκια  
στὴ θάλασσα ἀρμενίζουν,  
σὰν ἄσπρα προβατάκια  
ποὺ βόσκοντας γυρίζουν.

Μὲ χαροπὰ πηδῆματα  
στοὺς κάμπους ὅλη μέρα,  
κι ἔχουν βοσκὸ τὰ κύματα,  
βοσκὸ τους τὸν ἀέρα.





Ἐπειτα σκορπίσαμε μ' ἓνα σκαλιστηράκι στὸ χέρι.... (σ. 89).

Στὰ πλάγια τοῦ νησιοῦ πρόβαλαν χαριτωμένα χω-  
ριουδάκια μὲ κάτασπρα σπιτάκια, χωμένα μέσα στὰ  
δέντρα.

Ὁ Τάκης ἀκουμπισμένος στὴν κουπαστὴ ψιθύ-  
ριζε :

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του ἓνα ἓνα  
σχόρπια, ἀσυντρόφευτα κι ἀνάρια  
στὴ θάλασσα ἀντικρὺ ἀπλωμένα  
σὰ μονοκόματα λιθάρια,

τ' ἄσπρα σπιτάκια του, κρυμμένα  
μέσα σὲ πράσινα κλωνάρια,  
ἠλιόφωτα, χαριτωμένα,  
μικρά, ἀσβεστόχριστα, καθάρια

πρῶτη φορά ὅποιος τὰ θωρεῖ,  
γλυκιὰ ἀνοιξιὰτικὴν ἡμέρα,  
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὴ ράχη πέρα,

ἡμερὰ ἀρνάρια τὰ θαρρεῖ  
ποὺ βόσκουνε—σχόρπιο κοπάδι—  
σὲ γλωροπράσινο λιβάδι.

---

Περάσαμε ἓνα ἄλλο ἀκρωτήριο καὶ νά, μακριὰ ὁ  
πύργος τοῦ δημάρχου ἀπάνω σὲ ψηλὸ βράχο. Μιὰ  
ῶρὰ ἀργότερα μπήκαμε σ' ἓνα φυσικὸ μεγάλο λιμάνι.

Ὡς μιὰ ῶρὰ μακριὰ ἀπάνω σὲ χαμηλὸ βουνό,  
βλέπομε μιὰ μικρὴ πόλη καὶ πέρα τὴν πλαγιὰ τοῦ  
ἀντικρινοῦ βουνοῦ, γεμάτη χωριουδάκια κι ἐξοχικὰ  
σπιτάκια.



Ἄραζομε στὴ σκάλα τοῦ πύργου καὶ βγαίνομε. Νὰ καὶ ὁ Μπάμπης στὴ συντροφιά! Ἦταν σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἄλλες βάρκες.

Ἡ δική μας συντροφιά ἀνατρίχιασε, σὰ νὰ ἔβλεπε κοντά της μιὰ σαύρα ἢ ἓνα ἄλλο σιχαμερὸ ἔρπετό· μὰ δὲ δείξαμε τὴ δυσαρέσκειά μας. Μόνο τοῦ Γκίκα τοῦ ξέφυγαν οἱ συνηθισμένοι του μορφασμοί.

«Μὰ τί τὸν ἠθέλατε αὐτόν;» εἶπε μὲ θυμὸ ὁ Φῶτος σὲ κείνους πού τὸν εἶχαν πάρει.

— «Δὲ φταῖμε ἐμεῖς! Ἦθελε καὶ καλὰ νὰ ἔρθη μαζί μας, πῶς νὰ τὸν διώξωμε!»

Οἱ ναῦτες τῆς τράτας πού ἀπαντήσαμε στὸ δρόμο, εἶχαν βγάλει τὰ ψάρια καὶ μερικοὶ ἐτοιμάζονται νὰ τὰ πᾶνε στὴν πόλη.

Ὁ δήμαρχος ἔστειλε τὸ Φῶτο καὶ ἀγόρασε τρία καλάθια. Τί θὰ τρώγαμε τόσοι πολλοὶ πού ἤμαστε!

Κοντὰ στὸν πύργο τοῦ δημάρχου τελείωνε ἄλλο βουνό, πιὸ ψηλὸ ἀπὸ τὸ ἀντικρινό. Ἔτσι σχηματιζόταν ἀνάμεσα μιὰ κοιλάδα, πού εἶχε ἀρκετὸ μάκρος.

Σ' αὐτὴ τὴν κοιλάδα ἦταν σκορπισμένα ἐξοχικὰ σπίτια τῶν πλουσίων.

Πρῶτο ὕστερ' ἀπὸ τὸ κτῆμα τοῦ δημάρχου ἦταν τοῦ πατέρα τοῦ Τζανῆ. Ἐπειτα τοῦ Τάκη, τοῦ Νίκου, τοῦ Μίμη, τοῦ Μηνᾶ, τοῦ Γιώργου καὶ τοῦ Γκίκα.

Ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς θὰ ἔπαιρνε ἀπὸ τρεῖς φίλους νὰ φιλοξενήσουν ὅλο τὸ καλοκαίρι. Ἔτσι τὰ εἶχαν συμφωνήσει.

Στὸ σπίτι τοῦ δημάρχου θὰ ἔμενα ἐγὼ καὶ ὁ Μπάμπης.

Φάγαμε τὸ μεσημέρι, καὶ τὸ ἀπομεσήμερο ξεκί-  
νησαν οἱ συντροφίες γιὰ τὰ σπίτια τους.

Τὴν ἄλλη μέρα εἶπαμε νὰ μαζευτοῦμε καὶ νὰ  
συλλογιστοῦμε πῶς θὰ περνούσαμε τὶς διακοπές.

«Μεγαλώσατε τώρα, μᾶς εἶπε ὁ δήμαρχος, καὶ  
θέλω νὰ ἰδῶ, πῶς μπορεῖτε νὰ ζήσετε χωρὶς τὴν ἐπί-  
βλεψη τῶν δικῶν σας».

Καὶ τὰ περασμένα καλοκαίρια εἶχαμε ζήσει οἱ  
έννεα ἀρκετὰ ἀνεξάρτητα κι εἶχαμε κάμει πολλά, πού  
θὰ τὰ δῆτε μὲ τὴ σειρά.

### 18. Τὰ ἐξοχικὰ κτήματα.

Τὰ ἐξοχικὰ κτήματα τῶν φίλων μου εἶχαν πρὸς  
τὸ ποτάμι τὰ περιβόλια. Ἀπὸ τὸ ποτάμι τὰ χωρί-  
ζαν μὲ βάτους, λεῦκες καὶ πλατάνια, μυρτιές, δά-  
φνες, ροδοδάφνες καὶ λυγαριές.

Τὸ κάθε περιβόλι χωριζόταν σὲ κομμάτια. Τὸ  
κάθε κομμάτι εἶχε γύρω λεῦκες, ἔπειτα πρὸς τὰ μέ-  
σα κυπαρίσσια, ὕστερα ἐλιές καὶ στὸ κέντρο λεμο-  
νιές, κιτριές, νεραντζιές, πορτοκαλιές, μανταρινιές καὶ  
ἄλλα δέντρα. Τὰ δέντρα τοῦ κέντρου ἦταν χαμηλά,  
ὅσο νὰ τὰ φτάνουν καὶ τὰ παιδιά ἀκόμη.

Τὸ ἴδιο ἦταν σὲ ὅλα τὰ πλάγια τῶν βουνῶν καὶ  
στὰ χωριουδάκια, καὶ τοῦτο γιὰ νὰ φυλάγονται τὰ  
εὐγενικὰ δέντρα ἀπὸ τὶς παγωνιές τοῦ χειμῶνα.

Ὅπου κατέβαινε τὸ ἔδαφος ἀπότομα πρὸς τὶς  
ρεματιές ἦταν χτισμένα θεόρατα πεζούλια, πού καμιά  
φορὰ δὲν εἶχαν περισσότερα ἀπὸ δυὸ τρία δέντρα.



Τὰ πλάγια τῶν βουνῶν εἶχαν ἀμέτρητες πηγές, ποὺ πότιζαν τὰ περιβόλια καὶ χάριζαν τὸ νερὸ τους στὸ ποτάμι. Οἱ πηγές σκιάζονταν ἀπὸ θεόρατα πλατάνια καὶ λεῦκες.

Τὴ μεγαλύτερη πηγὴ τὴν εἶχε τὸ κτῆμα τοῦ δημάρχου.

Ἀνάμεσα στὰ περιβόλια καὶ τὶς πηγές ἦταν φυτεμένα ἀμπέλια, κι ἀπάνω ἀπὸ τὶς πηγές εἶχε πεῦκα, κι ἔπειτα ψηλὰ κατὰ τὶς κορφές τοῦ βουνοῦ, βελανιδιές.

Ὅλη ἡ κοιλάδα ξάνοιγε πρὸς τὴν ἀνατολή.

#### 19. Τὸ πρόγραμμα τῆς συντροφιάς.

Τὸ ἄλλο πρωί, στὶς πέντε ἡ ὥρα, τὰ 27 παιδιά ἤμαστε στὴν παραλία.

Γδυθήκαμε καὶ κολυμπήσαμε. Ὑστερα ἀφοῦ ἤπιαμε τὸ γάλα μας στοῦ δημάρχου τὸν πύργο, πήραμε τὰ δρομαλάκια ἀνάμεσα στὰ πεῦκα κι ἀνεβήκαμε στὴν πηγὴ.

Καθίσαμε κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο πλάτανο. Ἐπρεπε νὰ δώσωμε τὰ χέρια δέκα παιδιά γιὰ νὰ τὸν ἀγκαλιάσωμε· καὶ ἡ κορφὴ του ἔφτανε μεσοούρανα. Ἦταν κοντά του κι ἄλλα τέσσερα πλατάνια, λίγο μικρότερα, καὶ μερικὲς λεῦκες.

Γύρω ἀπὸ τοὺς κορμούς εἶχαμε μπήξει ξύλα τὸ περασμένο καλοκαίρι ἐγὼ κι ὁ Φῶτος. Ἀπάνω εἶχαμε καρφώσει πευκόκλαρες καὶ εἶχαμε φτιάσει χαμηλὰ σκαμνάκια, καὶ μπροστά, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἓνα πιὸ ψηλὸ τραπεζάκι.

Τώρα έπρεπε νά διορθωθοῦν καί νά φτιστοῦν καί ἄλλα, καί νά ἰσοπεδώσωμε πῶς πολὺ κάτω τὸ χῶμα, νά γίνῃ μεγάλο ἄλώνι.

Ἐκεῖ τὸ μεσημέρι θὰ τρώγαμε καί θὰ διασκεδάζαμε. Ἡ κάθε συντροφιά ἀπὸ τρεῖς θὰ διάλεγέ τὸ πεῦκο τῆς γιὰ τὶς ὥρες ποῦ θ' ἀναπαυόμαστε.

Τὸ δειλινὸ θὰ κάναμε ἐκδρομὲς στὸ δάσος, θὰ ἀνεβαίναμε στὸ ἐκκλησιδάκι, ποῦ ἦταν στὴν κορφή τῆς Παναγίας τῆς Παρηγορήτρας, καί κοντὰ στὸ ἡλιοβασίλεμα θὰ κατεβαίναμε στὶς βάρκες νά τραβήξωμε κουπί.

---

Γιὰ τὴν τροφή δὲ θὰ εἶχαμε καμιά δυσκολία, μὰ έπρεπε νά βοηθοῦμε κι ἐμεῖς.

Τρεῖς ἀπὸ μᾶς θὰ πηγαίναμε μὲ τὰ γαῖδουράκια νά φωνίζωμε στὴν πόλῃ τὸ κρέας ποῦ χρειάζονταν οἱ οἰκογένειες. Ἄλλοι θὰ βοηθοῦσαν τὸν Μπαρμπαστάμο στὸ ψάρεμα. Κι ἐμεῖς ὕστερα ἀπὸ τὸ κολύμπημα θὰ ψαρεύαμε ἀπὸ τοὺς βράχους μὲ τὰ καλάμια.

Θὰ βοηθοῦσαμε ἢ κάθε συντροφιά τὸν περιβολάρη τῆς νά κόβῃ τὰ λαχανικά, τὰ σῦκα, ἀργότερα τὰ σιαφύλια καί τ' ἄλλα ὀπωρικά ποῦ θὰ μᾶς χρειάζονταν. Ἀκόμη θὰ τὸν ἐβοηθοῦσαμε στὸ σκάλισμα καί στὸ πότισμα.

Τὴν Κυριακὴ δὲ θὰ μαζεύομαστε τὸ πρωί. Τὸ δειλινὸ θὰ εἶχαμε μουσική, κι ἤξεραν ἀρκετοὶ ἀπὸ μᾶς βιολί καί κιθάρα καί μαντολίνο. Θὰ διασκεδάζαμε μὲ ὅλες τὶς οἰκογένειες.



Αὐτὸ ἦταν τὸ γενικὸ πρόγραμμα.

«Κι ὅ,τι ἄλλο ἀποφασίζομε στὸ μεταξὺ θὰ τὸ κάμωμε» μᾶς εἶπε στὸ τέλος ὁ ἀρχηγός μας ὁ Φῶτος.

---

## 20. Τὸ κολύμπι καὶ τὸ ψάρεμα.

Ἄργα τῆ νύχτα χωριζόμαστε γιὰ νὰ πᾶμε νὰ κοιμηθοῦμε.

Πρὶν νὰ φύγωμε βοηθούσαμε τὸν Μπαρμπαστάμο νὰ ρίξη τὰ παραγάδια καὶ τὰ δίχτυα του.

Πρῶτὸ πρῶτὸ ὁ Μπαρμπαστάμος σήμαινε τὸ ἐγερτήριο. Ἀντὶ σάλπιγγα εἶχε τὸν κόχυλα, ἓνα ὄστρακο ἀπὸ σαλίγκαρο τῆς θάλασσας. Μπού! μπού! μπού! ἀντηχοῦσε ἡ κοιλάδα.

Μὲ τὸ πρῶτο ξυπνούσαμε, μὲ τὸ δεύτερο ἤμαστε ἔτοιμοι καὶ μὲ τὸ τρίτο ἤμαστε ὅλοι στὴν ἀκρογιαλιά.

Μπαίναμε στὶς τρεῖς βάρκες καὶ τραβώντας τὰ κουπιὰ βγαίναμε στ' ἀνοιχτά.

Ἀπὸ τίς βάρκες πέφταμε καὶ κολυμπούσαμε σὰ δελφίνια. Μερικοὶ φίλοι μας, πού δὲν ἤξεραν κολύμπι, ἔμαθαν.

Ὁ Μπάμπης ποῦ νὰ μπῆ στὸ νερό! Τὸ φοβόταν καὶ σηκωνόταν πάντα ἀργὰ μὲ πρησμένα τὰ μάτια.

Ἄμα κουραζόμαστε ἀπὸ τὸ κολύμπημα ἀνεβαίνομε στὶς βάρκες καὶ ντυνόμαστε.

Μιά φανέλα, ναυτικὸ σακάκι ἀπὸ χοντρὸ λινὸ καὶ πανταλόνι πού ἔφτανε ἀπάνω ἀπὸ τὸ γόνατο.

Βοηθούσαμε ἔπειτα τὸν Μπαρμπαστάμο νὰ τραβήξῃ τὰ παραγάδια καὶ τὰ δίχτυα.

Σε δυὸ σειρὲς παίρναμε τὰ δυὸ σκοινιά, τραβούσαμε ρυθμικά, ὅπως οἱ τρατάρηδες, καὶ τραγουδούσαμε:

Ἔγια μόλα, ἔγια λέσα,  
ὅλοι πιάστε μὲ καρδιά.  
Ἔχει ὁ γριῖπος ψάρια μέσα  
νὰ γεμίση ἢ ἀμμουδιά.

Καίει ὁ ἥλιος τὸ κεφάλι,  
τρώει ἢ ἄρμη τὸ κορμί,  
σὰν κι ἐμᾶς στὸν κόσμον ἄλλοι  
δὲν κερδίζουν τὸ ψωμί.

Μὲ βροχόχιονο, μ' ἀγέρα,  
δίχως ὕπνο καὶ φαῖ,  
στὰ σκοινιά μας νύχτα μέρα  
τὴν περνοῦμε τὴ ζωή.

Ἔγια μόλα, πάρτε δίχτυ,  
πιάστε σάκο στὸ γιαλό!  
Ἄχ, βοριά θαλασσοπνίχτη,  
δὲ μᾶς βγῆκες σὲ καλό!

Πᾶν οἱ κόποι μας τοῦ κάκου!  
Μὲ τὴ λύσσα τοῦ βοριᾶ,  
σκίστηκε ἢ κορφὴ τοῦ σάκου  
καὶ μᾶς ἔφυγ' ἢ ψαριά.

Ἔγια μόλα, ἔγια λέσα!  
Μὲ καινούρια προκοπή,  
τὰ σκοινιά στὴ βάρκα μέσα  
καὶ τὰ χέρια στὸ κουπί.



Μὴ δειλιᾶτε, παλικάρια,  
νάσαι ὁ γρῖπος μας καλά,  
κι ἂν χαθῆκαν λίγα ψάρια,  
θάρθουν ἄλλα πιὸ πολλὰ!

Στὸ μεταξὺ κατέβαιναν οἱ μητέρες μὲ τὰ μικρά  
τους νὰ κολυμπήσουν. Εἶχαν φτιάσει λίγο παραπέρα  
καλυβάκια ἀπὸ λυγαριές κι ἐκεῖ μέσα γδύνονταν.

Ἐμεῖς, ξυπόλυτοι καθὼς ἤμαστε, ἀνασκαλεύαμε  
μὲ τὰ πόδια τὴν ἀμμουδιὰ νὰ βροῦμε σκουλήκια,  
νὰ πιάσωμε μὲ τὶς ἀπόχες γαρίδες καὶ ἀθερινὸ γιὰ  
δολώματα.

Ἡ ὄρεξη ὅμως μᾶς κεντοῦσε ἐνοχλητικὰ τὸ στο-  
μάχι. Τρέχαμε τότε στὴν τραπεζαρία τοῦ δημάρχου,  
μιὰ μεγάλη τραπεζαρία στὸ κάτω πάτωμα τοῦ σπι-  
τιοῦ.

Τὸ μέλι τοῦ θυμαριοῦ, τὰ γλυκὰ τοῦ κουταλιοῦ,  
τὸ γάλα καὶ τὸ βούτυρο καὶ ἐκεῖνα τὰ κριθαρένια  
παξιμάδια καὶ κουλούρια ἔκαναν τὸ στομάχι μας  
ἡμερο ἀρνάκι.

Ἐπειτα κατεβαίναμε σὲ μιὰν ἀμμουδιὰ πίσω  
ἀπὸ τὸν πύργο πρὸς τὴ νοτιὰ. Δίπλα ὑψωνόταν ἀπό-  
τομα ἕνας βράχος ψηλός, πού μόλις στίς δέκα ἄφηνε  
νὰ πέση ἐκεῖ ὁ ἥλιος.

Στὸ μεταξὺ ἔρχονται ἡ ἀδερφή τοῦ Φώτου, ἡ  
Ἀνθή, μὲ τὶς φίλες της καὶ καμιὰ δεκαριά κορίτσια  
κι ἀγόρια ἀπὸ τεσσάρων ὡς ἑφτά χρονῶν.

Ἄλλη ζωὴ πάλι ἄρχιζε ἐδῶ.

Ἀπὸ τοὺς φίλους ἄλλοι ψάρευαν, ἄλλοι ἔπαιζαν

μέ τὰ μικρά. Ἦταν λίγοι αὐτοί, γιατί οἱ μικροὶ ἦταν πολὺ ἐκλεχτικοὶ στή φιλία τους. Τὸν Μπάμπη δὲν τὸν ἤθελε καμιὰ συντροφιά τῶν μικρῶν· γιατί ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν τὰ κάμη νὰ κλάψουν καὶ ἦταν ἀναγκασμένα νὰ μᾶς φωνάζουν κάθε λίγο καὶ λιγάκι, νὰ τὰ γλιτώσωμε ἀπὸ τὰ πειράγματά του.

Πόση ἦταν ἡ λύπη τους, ὅταν τοὺς χαλοῦσε τὰ φρούρια ποὺ χτίζανε μὲ τὸν ἄμμο, τὰ φουρνάκια, τὰ ψωμάκια, τὰ γλυκὰ καὶ τὰ κουλούρια!

Αὐτὰ τὰ ἔκανε ὁ Μπάμπης ὅταν τύχαινε νὰ λείπη ὁ Τίγρης, ὁ σκύλος μου. "Α, ὁ Τίγρης δὲν ἄφηνε κανένα νὰ πειράξῃ τοὺς μικροὺς του φίλους.

Ἀπὸ μᾶς ἄλλοι ψάρευαν, ἄλλοι μάζευαν παράξενα κοχύλια καὶ πετραδάκια κι ἄλλοι χαράζαμε τὶς χῶρες ποὺ εἶχαμε μάθει στή γεωγραφία.

Σχηματίζαμε τὸ περίγραμμα τοῦ Μοριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης, φτιάναμε μὲ ἄμμο τὰ γύρω νησιά κι ἔπειτα ὑψώναμε τὰ βουνά. "Ὑστερα, μ' ἓνα αὐλάκι βάζαμε τὸ νερὸ τῆς θάλασσας καὶ φτιάναμε караβάκια καὶ ταξιδεύαμε μὲ τὴ φαντασία μας, ὅλο καὶ ταξιδεύαμε.

Κάποτε τὴν ἄλλη μέρα δὲ βρῖσκαμε πιά ὅ,τι εἶχαμε κάμει χτές. Βλέπαμε μόνο τὸ κῦμα νὰ ὀρμᾷ καὶ νὰ τρέχῃ ἀφρισμένο στὸ μέρος ποὺ παίζαμε. Οὔτε βουγὸ τώρα, οὔτε βουναλάκι. Σὰν καλὴ νοικοκυρὰ ἡ θάλασσα εἶχε ξαναστρώσει ὠραῖα πάλι τὸν ἄμμο καὶ τὸν εἶχε ἰσοπεδώσει.

Τὰ μικρὰ στέκονταν καταλυπημένα: «Πᾶνε τὰ σπιτάκια μας!» ἔλεγαν.

Ὁ Τάκης μὲ τὸ Μιχαλάκη ἦταν ἀχώριστοι σύν-



τροφοί. Ὁ Τάκης ἔβρισκε τὰ πιὸ ὁμορφα κοχύλια, τὰ πιὸ φανταχτερὰ βότσαλα.

Τὰ βότσαλα ὅμως φαίνονται ὥραϊα ὅταν βρέχωνται· ὅταν στεγνώσουν ἀσχημίζου, τὰ χρώματά τους σβήνουν, σὰ νὰ τοὺς ἔφυγε τὸ αἷμα.

Μάζευαν καὶ πέτρες μὲ φυτὰ τῆς θάλασσας καὶ μικρὰ σφουγγαράκια, κολλημένα ἀπάνω σὲ πέτρες.

Ὁ Μιχαλάκης τὰ μάζευε στὸ καλάθι του· εἶχαν μαζέψει ἓνα σωρό.

«Μὰ τί τὰ θέλετε τόσα καὶ τὰ μαζεύετε;» τοὺς ρώτησα:

—«Μᾶς ἀρέσουν!» μοῦ ἀπάντησαν.

Καὶ ὁ Γκίκας ποὺ τ' ἄκουσε εἶπε:

«Ἄμα κάνουν σπίτι, θὰ στολίσουν τὴ θάλα τους».

Ὁ Τάκης πάλι βρῆκε πηλὸ κοντὰ στὸ βράχο ἀπὸ ἀσπρόχωμα.

Ἔδινε ἀπ' αὐτὸν ἀρκετοὺς βώλους στοὺς μικροὺς, νὰ φτιάχνουν τὰ γλυκὰ τους καὶ τὰ κουλούρια τους.

Κι αὐτὸς ἔπαιρνε μαζί του πηλὸ καὶ κάτω ἀπὸ τὸ πεῦκο του, τὸ ἀπομεσήμερο, τὸν ἐμάλαζε καὶ φιλοτεχνοῦσε χίλια δυὸ πράματα. Σπιτάκια, καρπούς, βόδια, πρόβατα, τὸ σκύλο μου τὸν Τίγρη, ἐμᾶς τοὺς φίλους του καὶ ἄλλα.

Μὲ τὸν καιρὸ μᾶς τράβηξε κι ἐμᾶς σ' αὐτό του τὸ παιγνίδι καὶ τὸ βρῖσκαμε πολὺ διασκεδαστικὸ.

Κοντὰ στ' ἄλλα εἶχε κάμει ὁ Τάκης καὶ τὸν Τζανή, ἀπαράλλαχτο, ἔτσι ποὺ ροκάνιζε τὰ κουλούρια του.

Στὶς δέκα φοροῦσαμε τὰ χοντρά μας παπούτσια κι ἀνεβαίναμε στὴν πηγὴ νὰ φᾶμε.

“Ω, πόσο μάς δρόσιζε τὸ κρουσταλλένιο νερό, ποὺ τὸ ἀφήναμε ἄφθονο νὰ τρέχη στὸ κεφάλι μας, νὰ βρέχη τὸ στῆθος μας!...

## 21. Ὁ Μπαρμπαγιαννιός.

Ὁ Μπαρμπαγιαννιός, ὁ περιβολάρης τοῦ δημάρχου, δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ὑποφέρει, ποὺ ταχτικά λίγο μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου πήγαινα ἐγὼ καὶ ὁ Φῶτος νὰ τὸν βοηθήσωμε στὸ πότισμα.

Μᾶς τὸ ἔλεγε πὼς δὲν ἤθελε νὰ κάνωμε αὐτὲς τὶς δουλειές· καὶ τὸν πείραζε σὰ νὰ τοῦ κάναμε κανένα κακό.

Καθαρίζαμε ἀπὸ τὴν πηγὴ, ὡς τὸ περιβόλι ταχτικά τὸ αὐλάκι καὶ βάζαμε τὸ νερὸ κατὰ τὸ μέρος ποὺ θὰ ποτιζόταν κάθε μέρα.

Ἐρχόταν καὶ ὁ δήμαρχος νὰ κάμη τὸν περίπατό του, κρατώντας ἀπὸ τὸ χέρι τὴν Ἄνθῃ.

Ὁ Μπαρμπαγιαννιός μιὰ μέρα δὲν κρατήθηκε καὶ τὸ εἶπε καὶ στὸν δήμαρχο:

«Θῶρειε ἐδῶ, ἀφεντικό, δὲν κατέχει τὸ μυαλό μου ἔντα θὰ κάμης τὸ γιόκα σου, περιβολάρη, βαρκάρη, ψαρά;... Ἐγὼ, λέω, νὰ μὲ συμπαθᾶς..... πὼς ἤφυγε τὸ μυαλό ἀπὸ τοὺς νοικοκυραίους..... Ὁ πατέρας σου ποτὲ δὲ σὲ ἄφηνε νὰ πιάσης δικέλλι».

— «Ὅποιο ἐπάγγελμα θέλει ὁ Φῶτος, ὅταν εἶναι καιρός, θὰ διαλέξῃ, Μπαρμπαγιαννιό» εἶπε μὲ τὸ ἄ-



γαθό του χαμόγελο ὁ δήμαρχος. «Καμιά δουλειά δὲ φέρνει ντροπή».

—«Ἐγώ, λέω, ἀφεντικό, πῶς ὅπως τὰ βρήκαμε ἀπὸ τοὺς πατέρες μας, ἔτσι νὰ τ' ἀφήνωμε».

—«Δὲν εἶναι σωστὸ αὐτό, Μπαρμπαγιαννιό. Σκέψου καὶ νὰ δῆς πόσα ἄλλαξες ἐσὺ ὁ ἴδιος. Δὲν εἶναι πολὺς καιρός, πού μοῦ ζήτησες νὰ σοῦ φέρω ἀπὸ τὴν Πόλη νέα μπόλια γιὰ τὶς ἀχλαδιές.....»

Ὁ Μπαρμπαγιαννιὸς ἔσκυψε τὸ κεφάλι συλλογισμένος.

«Μὰ μοῦ χαλοῦν τὶς ἀμπολές» εἶπε. Ἄμπολές ἔλεγε τ' αὐλάκια.

—«Καλέ, τὰ χρυσά μου τὰ παιδιά, τὶς κάνουν πιὸ καλές» εἶπε ἡ θεία Μαρίτσα, ἡ γυναῖκα τοῦ περιβολάρη. Μόνο πού μοῦ τὰ μαύρισε ὁ ἥλιος..... Νὰ περάστε αὔριο, παιδιά, ἀπὸ τὸ φτωχικό μας. Νὰ πάρετε καὶ τοὺς φίλους σας. Καιρὸ ἔχετε ναρθῆτε».

Καιρὸ! δὲν εἶχαν περάσει δυὸ μέρες. Ἡ θεία Μαρίτσα ὅμως μᾶς ἤθελε νὰ πηγαίνομε κάθε μέρα.

Σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ περιβολιοῦ, ἀπάνω σὲ ὕψωμα, εἶχε ἓνα κουκλίστικο σπιτάκι, μὲ τὴν κληματαριά γύρω καὶ τὶς πολλὲς γλάστρες μὲ λουλούδια· καὶ κάθε φορὰ πού πηγαίναμε μᾶς ράντιζε μὲ ἀνόνηρο καὶ ροδόσταμο.

«Πῶς τὰ φτιάνεις;» τὴ ρωτούσαμε.

—«Αὐτὲς τὶς μυρουδιὲς ἔχομε κι ἐμεῖς οἱ φτωχές» ἔλεγε ἡ θεία Μαρίτσα κι ἔπαιρνε τὸ σκαμνάκι της νὰ καθίσῃ νὰ μᾶς τὸ πῆ. Καὶ τὸ εἶχε πεῖ τόσες φορές!

«Μαζεύω τὸν ἀνθὸ ἀπὸ τὶς λεμονιὲς καὶ τ' ἄλ-

λα τέτοια δέντρα. Βάζω νερό στη χύτρα και τή σκεπάζω με τουλουπάνι, πού τὸ δένω νὰ στέκη πολὺ τεντωμένο. Ἀπάνω ἀπλώνω τὸ ἄνθος, κι ἀπάνω ἀπὸ αὐτὸ βάζω μιὰ σιδερένια πλοκα. Στὶς τέσσερεις ἄκρες βάζω βαριούτσικα λιθάρια καὶ στὴ μέση δυὸ τρία ἀναμμένα κάρβουνα. Ἔτσι ἡ μυρουδιά τοῦ ἀνθοῦ περνᾷ κι ἀνακατώνεται μὲ τὸ νερό. Τὸ ἴδιο κάνω καὶ μὲ τὰ ροδόφυλλα πού μαδῶ ἀπὸ τὶς ἀπριλιάτικες τριανταφυλλιές. Τώρα νὰ σᾶς δώσω μιὰ κουταλιά ἀπὸ τὸ καρῦδι· εἶναι στομαχικό, καθαρίζει τὸ αἷμα. Ἔτσι μοῦ εἶπε ὁ γιατρός».

Εἶχε πλῆθος τὰ βάζα τὸ γλυκὸ ἢ θεία Μαρίτσα, ἀπὸ ἄνθος, λεμονάκια, νεραντζάκια, καρυδάκια, σῦκα καὶ βύσσινο, πού τὰ ἔστελνε στὴν πόλη νὰ μοσκοπουληθοῦνε.

## 22. Ὁ πάτερ Δαμιανός.

Δυὸ φορές τὴν ἐβδομάδα κατέβαινε νὰ ψαρέψη ὁ παπὰς ἀπὸ τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Παρηγορήτρας.

Θὰ ἦταν πολὺ γέρος κι ὅμως ἦταν ὀρθόκορμος..

Πόσο ἔλαμπαν τὰ μάτια του ὅταν τραβοῦσε κουπί ἢ ἀπλωνε τὸ πανί, καὶ κρατώντας μὲ τὸ δεξιὸ τὸ σκοινὶ καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ τὸ δοιάκι τοῦ τιμονιοῦ ἔκανε βόλτες.

Ἦταν πρῶτα ὁ πάτερ Δαμιανὸς καρaboκύρης· μὰ ἡ θάλασσα τὸν ἄφησε χωρὶς καράβι κι ὁ χάρος τοῦ εἶχε θερίσει τοὺς δικούς του.

Γέρος πιά ἔγινε καλόγερος κι ἔπειτα καὶ παπὰς.



Ἐζήσῃ πολλὰ χρόνια, καθὼς μᾶς ἔλεγε, μὲ τὸν πᾶτερ Γαβριήλ.

Μιὰ μέρα εἶπε τοῦ δημάρχου:

«Τὰ παιδιὰ, νάχουν τὴν εὐχή μου, ἔρχονται πολλὲς φορὲς καὶ μοῦ κάνουν συντροφιά. Νάρθησ καὶ σύ παιδί μου, μαζί μὲ τὰ παιδιὰ.

»Κελιά ἔχω γιὰ ὅλους σας. Δὲ λέω, δροσιὰ κι ἔδῳ, μὰ μιὰ βδομάδα ἐκεῖ ἀπάνω θὰ κάμη πολὺ καλὸ στὰ παιδιὰ».

Πήγαμε. Ἦρθαν κι οἱ οἰκογένειες τῶν φίλων μου.

Τί θέαμα ἦταν ἐκεῖνο! Ὅλο τὸ νησί μας φαίνόταν γύρω!

Ἡ Παρηγορήτρα ἦταν παλιὸ μοναστήρι. Ὁ τελευταῖος ἡγούμενος ἦταν ὁ πᾶτερ Γαβριήλ.

Τριάντα χρόνια τώρα εἶχε μείνει μονάχος ὁ πᾶτερ Δαμιανός. Καὶ τί δὲν εἶχε κάμει στὰ τόσα χρόνια!

Εἶχε ξαναχτίσει τὰ γκρεμισμένα κελιά, εἶχε ξανανιώσει τὰ γύρω περιβόλια καὶ ἰ' ἀμπέλια, εἶχε κάμει ὅλους τοὺς δρόμους ποὺ ὠδηγοῦσαν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά στὸ παλιὸ τὸ μοναστήρι.

Στὸν αὐλόγυρο στὴ μέση ἦταν ἡ πεντάκρουνη βρύση, ὅλο κάτασπρο μάρμαρο.... Ἀπὸ πέντε λιονταριῶν στόματα χυνόταν τὸ κρουσταλλένιο νερὸ μέσα σὲ μαριμαρένια δεξαμενὴ. Νερόχαρα φυτὰ φύτεωναν μέσα καὶ κοκκινόψαρα μικρὰ καὶ μεγάλα κολυμποῦσαν.

Τὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησίας ἦταν καρυδένιο. Παλιοὶ τεχνῖτες εἶχαν σκαλίσει ἀπάνω κληματαριές καὶ ὅλα τὰ πρόσωπα τῆς ἀγίας γραφῆς.

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας ὀλόχρυση, καὶ γύρω τῆς κρεμασμένα τὰ τάματα, χρυσὰ καὶ ἀσημένια παιδάκια, καρδιές καὶ μάτια, χέρια καὶ πόδια καὶ προπάντων καραβία.

Καὶ μιὰ μοσκοβολιὰ ἀπὸ τὶς δάφνες, τὸ μοσκολίβανο καὶ τὸ ἀνθόνερο καὶ τὸ ροδύσταμνο.

Στὸ μανουάλι μπροστὰ στὴν Παρηγορήτρα ἔκαιαν ἀδιάκοπα λαμπάδες ὅσο τὸ ἀνάστημα παιδιῶν καὶ μεγάλων, καὶ κεράκια μικρὰ τῶν φτωχῶν.

Καὶ τ' ἀσημοκάντηλα ἀνάβονταν ἀπὸ τὶς χαροκαμένες μανοῦλες καὶ ἀπὸ τὶς μητέρες τῶν ναυτῶν ποὺ ταξίδευαν.

Χαρὰ ποὺ τὴν εἶχε ὁ πάτερ Δαμιανός, ποὺ ἔμαθε πὼς εἶμαι ἀγγόνι παπᾶ.

Στὸ ἀπόδειπνο μοῦ ἔδωσε νὰ διαβάσω τοὺς ψαλμοὺς ἀπὸ ἓνα πολὺ παλιὸ Ψαλτήρι, μὲ γράμματα ποὺ λίγοι μποροῦν νὰ διαβάσουν.

Τὴν ἄλλη μέρα πάλι, στὴ λειτουργία, εἶπα τὸν Ἄποστολο ἀπὸ παλιὸ βιβλίο....

Τὰ πρῶτα γράμματα μοῦ τὰ εἶχε μάθει ὁ παππούς στὸ Ψαλτήρι, τὸ Ὀκτωήχι καὶ τὸν Ἄποστολο.

Πολλές φορές ἡ φαντασία μου πετοῦσε στὸ χωριό μου, στὸ ἐκκλησάκι τοῦ βουνοῦ ποὺ λειτουργοῦσε ὁ παππούς. Τὰ μάτια μου τότε πλημμύριζαν ἀπὸ δάκρυα καὶ τὸ ψάλσιμό μου γινόταν παραπονιαίικο.



Τὸ δεύτερο βράδυ ὁ πάτερ Δαμιανὸς κέρασε τὸ δῆμαρχο κρασί τριάντα χρόνων· καὶ στὰ παιδιὰ λίγιο, ἔτσι γιὰ τὸ καλὸ. Ὑστερα ὁ πάτερ Δαμιανὸς τραγούδησε :

Θάλασσα πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα  
ὄλοι σὲ λένε θάλασσα κι ἐγὼ σὲ λέω ἀνθοῦσα.

Κι ἂν πεθάνω στὰ καράβια, ρίχτε με μὲς στὸ γιολὸ  
Νὰ μὲ φᾶν τὰ μαῦρα ψάρια καὶ τὸ ἄρμυρὸ νερό.

### 23. Ὁ αἰώνιος γέρος.

Λίγο πέρα ἀπὸ τὸ μοναστήρι ἦταν ἓνα πλακόστρωτο ἄλωνι, πού τὸ ἴσκιωναν δυὸ θεόρατες βελανιδιές. Ἀπὸ ἐκεῖ φαίνονταν τ' ἀπότομα ἀκρογιαλῖα τοῦ νησιοῦ. Ἐκεῖ βρῖσκαμε ξαπλωμένο ἓνα γέρο, τὸ γερο-Ἀργύρη, μὲ τὶς βράκες καὶ τὸ μεγάλο του φέσι δεμένο γύρω μὲ σκοῦρο μαντιλάκι.

Ὁ δῆμαρχος μᾶς εἶπε πὼς ἦταν ἀπάνω ἀπὸ ἑκατὸ χρόνων. Ὁ ἴδιος ὁ γέρος ἔλεγε, πὼς εἶναι πολλὰ χρόνια πού πέρασε τὰ ἑκατὸ χρόνια. Δόντι δὲν τοῦ ἔλειπε ὁμως. Τὸ μουστάκι τὸ εἶχε πάντα στριμμένο.

Θυμόταν καὶ τοὺς κουρσάρους, πού κούρσευαν τ' ἀκρογιαλῖα, καὶ τοὺς Τούρκους, πού ὠρίζαν τὸ νησί. Χίλιες δυὸ ἱστορίες θυμόταν.

Τὰ κτήματά του ἦταν γύρω ἀπὸ τὸ παλιὸ τὸ μοναστήρι καὶ τὸ χωριὸ του δυὸ ὄρες μακριὰ στὸ

Ε. Παπαμιχαήλ - Δ. Βουτυρά, Ὁ Ἥλιος

άντικρινό βουνό. Ἐκεῖ εἶχε καὶ ἄλλα κτήματα, μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό.

Στὸ χωριό του πήγαινε κάθε Κυριακή, κάποτε καὶ μιὰ φορά στὸ μῆνα.

Τότε θὰ ἔπινε καὶ κανένα ποτήρι κρασί· τὶς ἄλλες μέρες μονάχα νεράκι ἀπὸ τὶς δροσοπηγές. Καὶ εἶχε τόσες πολλὲς τὸ νησί!

Ὁ δήμαρχος κάτι τὸν ἐρώτησε καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπάντησε. Τοῦ ἔλεγε σωστὰ καὶ ὠραῖα λόγια· ἔξαφνα ὅμως ἄλλαξε ἡ μορφή του καὶ εἶπε ταραγμένος :

«Κουρσάροι, κουρσάροι πάλι ἔπεσαν στὸ νησί μας, κουρσάροι! Τὰ καράβια τους τὰ εἶδατε; Ποπὸ, τί ἔγινε! ὦ, οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ! Ποῦ νὰ κρυφτοῦν, χαλασμός ἔγινε, χαλασμός! Μὰ πόσους σκότωσαν; τὸν Ἀγγελή, τὸ Δημητρώ, τὸ Χαμέρη καὶ ἄλλους νά! Ἄ, τὰ θηρία τ' ἀνήμερα!...»

Ἐμεῖς ταραχτήκαμε στὰ λόγια αὐτά. Ὁ δήμαρχος ὅμως ἤσυχος τὸν ἐρώτησε:

«Μὰ πότε ἔγινε αὐτό!»

—«Πότε;... Νά, νά, ἐχτές, ἐχτές! Ἀλγερίνοι, Τοῦρκοι ἦταν οἱ θεοκατάρατοι κι ἔκαψαν σπίτια, πῆραν γυναῖκες καὶ παιδόπουλα! Ἄ, οἱ κακοῦργοι, ποῦ θὰ μᾶς πᾶνε!...»

Ἐμεῖς δὲν ξέραμε τί νὰ ποῦμε γι' αὐτό. Ἦταν τρελὸς ὁ γερο-Ἀργύρης; τοῦ ἐρχόταν τρέλα;

Ὁ δήμαρχος ὅμως μᾶς εἶπε πὼς ὁ γερο-Ἀργύρης ἐκεῖ ποῦ μιλοῦσε τοῦ ἐρχόταν κάποτε μιὰ εἰκόνα ἀπὸ τὴν καταστροφή, ποῦ εἶχε δεῖ μικρὸς καὶ τοῦ ἔκαμε τρομερὴ ἐντύπωση.



Και στὸν ἐρχομὸ αὐτῆς τῆς εἰκόνας ξεχνοῦσε πόσος καιρὸς εἶχε περάσει ἀπὸ τότε, καὶ νόμιζε πὼς ἦταν κοντά, χτὲς ἢ προχτὲς, ποὺ εἶχε γίνει ἡ καταστροφή τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τοὺς κουρσάρους.

Εἶχε ὅμως καὶ στιγμὲς ποὺ χωράτευε.

«Ἀρρώστησες ποτέ, κύρ Ἀργύρη;» τὸν ἐρωτοῦσε ὁ δῆμαρχος.

— «Θὰ ἤμουν ὀγδόντα χρονῶν ποὺ μ' ἐπίασε λόξιγκας!» ἀπαντοῦσε.

---

#### 24. Ἡ Ζαφειρούλα.

Ἀρχίσαμε νὰ πηγαίνωμε ταχτικά σ' αὐτὴν τὴν ἐκκλησίτσα. Μιὰ μέρα εἶδαμε ἐκεῖ χι ἓνα ἄλλο παράξενο πρόσωπο, ποὺ μᾶς ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωση. Εἶχαμε πάει αὐτὴν τὴ φορὰ ἐγὼ κι ὁ Φῶτος.

Ἡμᾶστε μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ σιγομιλοῦσαμε, ὅταν ἀκοῦμε τὸν πάτερ Δαμιανὸ νὰ μᾶς λέη:

«Νά, μᾶς ἔρχεται καὶ ἡ κυρὰ Ζαφειρούλα!»

— «Ποιά;» ρώτησα ἐγώ.

Αὐτὸς μᾶς ἔκαμε μιὰ κίνηση μὲ τὸ χέρι του καὶ κοίταξε πρὸς τὴν πόρτα.

Εἶδαμε τότε νὰ μπαίνει μὲς στὴν ἐκκλησία μιὰ γριά μαυροντυμένη, μ' ἓνα πρόσωπο κίτρινο κίτρινο, σὰν τὸ κερί. Πίσω της ἐρχόταν μιὰ νέα, μαυροντυμένη καὶ αὐτὴ, μὲ δυὸ παιδάκια. Ἐνα ἀγοράκι καὶ ἓνα κοριτσάκι.

Ἔμαθα ἔπειτα πὼς ἡ νέα ἦταν νύφη της, γυναῖκα τοῦ γιοῦ της, τοῦ Ἀντρέα, καὶ τὰ μικρὰ ἐγγόνια της. Ἄλλους ἀπ' αὐτὰ ἡ Ζαφειρούλα δὲν εἶχε στὸν κόσμο. Τοὺς δικούς της ὅλους τοὺς εἶχε φάει ἡ θάλασσα καὶ τελευταῖα τὸν Ἀντρέα της, πού ὅλο τὸν περίμενε. Τὸν εἶχε χάσει αὐτὸν ὅταν ἦταν ὁ ἐγγονός της μικρὸ βρέφος ἀβάφτιστο.

Μπῆκαν μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ ἀναψαν τὰ καντήλια καὶ προσκύνησαν... Ἐπειτα βγῆκαν ἔξω. Πρώτη πάλι ἡ γριά καὶ πίσω οἱ ἄλλοι.

Ὁ πάτερ Δαμιανὸς μᾶς εἶπε τότε:

«Γιὰ πηγαίνετε ἔξω νὰ δῆτε τί θὰ κάμη τώρα!»

Βγήκαμε κι ἐμεῖς.

Ἡ Ζαφειρούλα στεκόταν καὶ κοίταζε τὴ θάλασσα. Καὶ ἡ θάλασσα ἔλαμπε σὰ νὰ ἦταν στολισμένη μὲ διαμαντικά καὶ ὅ,τι ἄλλο πολύτιμο πετράδι.

Εἶδαμε τὴ Ζαφειρούλα νὰ κουνῆ τὸ κεφάλι της, σὰ νὰ φοβέριζε τὴ λαμπροστολισμένη θάλασσα, κι ἔπειτα νὰ προχωρῆ ἐμπρός, πρὸς τὸν γκρεμό.

Οἱ δικοὶ της θέλησαν νὰ πᾶνε κοντά, αὐτὴ ὅμως τοὺς σταμάτησε κουνώντας τὸ χέρι νευρικά.

Ἐγὼ καὶ ὁ Φῶτος, κοντὰ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, κοιτάξαμε μὲ τρόπο. Πάνω σ' αὐτὸ βγῆκε καὶ ὁ πάτερ Δαμιανός.

Κούνησε τὸ κεφάλι κοιτάζοντας τὴ γριά πού προχωροῦσε πρὸς τὸν γκρεμό. «Καλὰ σᾶς εἶπα, εἶπε ἔπειτα στρέφοντας σέ μᾶς, νὰ βγῆτε ἔξω. Ἀκοῦτε δῶ! Πάρτε, ἂν μπορῆτε, τὸ δρομαλάκι πού βγαίνει κάτω ἀπὸ τὸ βράχο πού εἶναι ἐκεῖ, νὰ, ἐκεῖ πού στάθηκε! Τὸν ξέρετε. Θὰ τὴν ἀκούσετε νὰ μα-



λώνη μὲ τῆ θάλασσα! Ὁ καθέννας ἔχει τὰ δικά του...» Ἔτσι εἶναι ὁ κόσμος!»

Κατωρθώσαμε νὰ πᾶμε. Ξέραμε τὸ δρομαλάκι καὶ πλησιάσαμε κάτω ἀπὸ τὸ βράχο ποῦ εἶχε σταθῆ ἡ γριά, χωρὶς νὰ μᾶς δῆ. Ἀκούσαμε τὴ φωνή της νὰ λέη:

«Κακούργα θάλασσα! ἔ, κακούργα! Ὅλους μοῦ τοὺς ἔπνιξες, κακούργα, καὶ τὸν Ἀντρέα μου ἀκόμη, τὸν Ἀντρέα μου, τὸ παιδάκι μου! Οὐ, καταραμένη νάσαι, καταραμένη, ποῦ ὁ Θεός, ὁ Θεός νὰ δώση νὰ στερέψης, νὰ σοῦ χαθοῦν τὰ νερά, νὰ μὴν ἔχεις πιά νερά! Νὰ γίνης μαῦρο χῶμα! Ὅχι, ὄχι θάλασσά μου, ὄχι! Τί λέω; συγχώρα με.. Δὲν ξέρω τί λέω ἢ ἄμοιρη! Συγχώρα με! Δώσμου τὸν Ἀντρέα μου, θάλασσά μου, δώσμου τὸ παιδάκι μου, καὶ ὅ,τι θέλεις ἀπὸ μένα! Πνίξε με μένα, ἐγὼ νὰ πέσω, ἐγὼ! Τί ἄλλο θέλεις;»

Ἡ γριά σταμάτησε, σὲ λίγο ὅμως ἀκούστηκε ἡ φωνή της ἀγριεμένη νὰ λέη:

«Καταραμένη, τὸν ἔπνιξες! Δὲ μὲ γελᾶς! Ποῦ εἶναι τὸ παιδί μου; φέρτο μου. Πές μου ποῦ εἶναι; Ἄ, καταραμένη, νά!»

Ἀκούσαμε μιὰ πέτρα νὰ πέφτη κάτω, ἔπειτα ἄλλη.

Ἡ γριά πετροβολοῦσε τὴ θάλασσα!

Μιὰ φωνούλα ἀκούστηκε: «Καλὲ γιαγιάκα! μὴ, μὴ!»

Καὶ ἡ φωνή τῆς γριάς: «Παιδάκι μου!»

Ὅταν ἀνεβήκαμε πάνω εἶδαμε τὴ γριά νὰ φεύγη, στηριγμένη στὸ χέρι τῆς νύφης της. Τὸ ἀγοράκι

τὴν κρατοῦσε ἀπὸ τὸ φουστάνι. Τὸ ἄλλο τὸ κοριτσάκι πήγαινε πίσω.

Καθὼς φεύγαμε, πιὸ ἔμπρὸς ἀπὸ μᾶς κατέβαινε κι ἓνας νέος θαλασσινός, ὅπως ἔδειχναν τὰ ροῦχα του. Καὶ αὐτὸς θὰ εἶδε τί εἶχε κάμει ἡ Ζαφειρούλα καὶ θὰ ἤξεφε καλὰ τὴν ἱστορία της, γιατί σὲ λίγο ἄρχισε νὰ τραγουδῇ αὐτὸ τὸ τραγούδι:

“Ὅλες οἱ μάνες κλαίγανε κι ὅλες παρηγοριοῦνταν  
καὶ μιὰ μανούλα ἑνὸς παιδιοῦ πάρηγοριὰ δὲν ἔχει.

Βάνει τὶς πέτρες στὴν ποδιά, τὰ τρόχαλα στὸν κόρφο,  
πετροβολαεὶ τὴ θάλασσα καὶ τροχάλαεὶ τὸ κῦμα.

«Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα,  
πόπνιξες τὸ παιδάκι μου, π' ἄλλο παιδί δὲν ἔχω».

—«Δὲ φταίω ἢ δόλια ἢ θάλασσα, δὲ φταίω ἐγὼ τὸ  
[κῦμα,

μὸν φταίει ὁ πρωτομάστορας πού φτιάνει τὰ καράβια,  
καὶ τὰ πελέκαγε φτενὰ καὶ τὰ γυρίζει ὁ ἀέρας,  
καὶ χάνω τὰ καράβια μου, πού εἶναι δικὰ μ' στολι-

[δια,  
χάνω τὰ παλικάρια μου, ὅπου μὲ τραγουδοῦνε».

## 25. Στὴ σπηλιά.

Τὴν παραμονὴ πού θὰ φεύγαμε ἀπὸ τὸ μοναστήρι εἶπε στὸ δήμαρχο ὁ πάτερ Δαμιανός.

«Αὔριο κατεβαίνουμε στὸ μετόχι τῆς Παναγίας. Ἀπὸ ἐκεῖ γυρίζετε μὲ τὶς βάρκες. Θὰ δῆτε μιὰ σπηλιά ἐκεῖ, κι ἂν εἶναι σπηλιά στὸν κόσμο πού ἀναπαύεται ἡ Γοργόνα κι οἱ νεράιδες τῆς θάλασσας, αὐτὴ θὰ εἶναι.



Ἡ γιαγιά τοῦ Τζανῆ μᾶς εἶχε πεῖ πολλές φορές τὴν ἱστορία τῆς Γοργόνας, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω ψάρι καὶ ἀπὸ τὴ μέση κι ἀπάνω πεντάμορφη νεράιδα.

Ἄφοῦ κυρίεψε ὅλον τὸν κόσμον ὁ μέγας Ἀλέξαντρος, πῆγε καὶ πῆρε καὶ τ' ἀθάνατο νερό. Δὲν τὸ εἶπε ὅμως τῆς ἀδερφῆς του νὰ προσέχη τὸ μπουκαλάκι μὲ τ' ἀθάνατο νερό κι αὐτὴ τὸ ἔσπασε. "Ὅταν ἔμαθε τὸ κακὸ ποὺ ἔκαμε χωρὶς νὰ τὸ θέλη, παρακάλεσε τὸ Θεὸ καὶ τὴν ἔκαμε Γοργόνα.

Ἄπὸ τότε περιτρέχει τὶς θάλασσες κι ὅπου βρῆ καράβι ρωτᾷ:

«Ναύτη, καλὲ ναύτη, ζῆ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;» Ἀλίμονο ἂν πῆ πὼς πέθανε! Μανιασμένη χτυπᾷ τὰ νερά, σηκώνονται κύματα βουνὰ καὶ πνίγουν τὸ καράβι.

"Ἄν ὅμως ἀποκριθῆ ὁ ναύτης: «ζῆ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμον κυριεύει», λάμπουν τὰ μᾶτια τῆς Γοργόνας, γαληνεύει ἡ θάλασσα καὶ γελᾷ καὶ τραγουδεῖ.

Οἱ ναῦτες τότε ἀκοῦνε τὰ τραγούδια τῆς μὲ φόβον καὶ σὰ μαρμαρωμένοι κανεῖς ὅμως δὲν μπόρεσε νὰ μάθῃ τὸ τραγούδι τῆς. Μὰ μπορεῖ νὰ μάθῃ ἄνθρωπος τὸ τραγούδι τῆς Γοργόνας;

"Ἔτσι εἶχαμε μεγάλη ἐπιθυμία νὰ ἰδοῦμε τὴ σπηλιὰ τῆς Γοργόνας, κι ὁ δήμαρχος μᾶς ἔκαμε τὴ χάρη.

Μὲ τὰ χαράματα ξεκινήσαμε μὲ τὸν πάτερ Δαμιανό. Οἱ γυναῖκες θὰ κατέβαιναν ἀργότερα μὲ τὰ γαϊδουράκια ποὺ θὰ ἔστελνε ὁ πάτερ Δαμιανὸς ἀπὸ τὸ παρακάτω χωριό.

Στὸ δρόμο, ὅταν φώτισε, ὁ Μιχαλάκης μάζεψε μερικὲς παράξενες πέτρες. Μερικὲς ἦταν μαῦρες καὶ πολὺ βαριές, ἄλλες ξανθὲς γυαλιστερές καὶ πολὺ σκληρές, ἄλλες εἶχαν γίνει ἀπὸ κοχύλια καὶ ἄλλες πάλι ἦταν μαλακὲς ὅσο ἡ κιμωλία. Τὶς ἔδειξε στὸν πάτερ Δαμιανό.

«Πᾶνε πολλὰ χρόνια, εἶπε ὁ πάτερ Δαμιανός, πού ἦρθε στὸ μοναστήρι ἓνας ξένος. Ἦξερε ὅμως ὅπως κι ἐμεῖς τὰ ἑλληνικά. Αὐτὸς ὁ ξένος μοῦ εἶπε:

«Ὅταν θὰ μάθετε τί κρύβει τὸ νησί σας θὰ γίνουν ὅλοι οἱ κάτοικοι πλούσιοι.... Ἀπὸ τὶς μαῦρες καὶ βαριές πέτρες βγαίνει τὸ σίδηρο. Τὶς ξανθὲς γυαλιστερές τὶς τρίβουν καὶ φτιάχνουν τὸ γυαλόχαρτο· σμυρίλι, τὸ λένε αὐτὸ τὸ ὀρυκτό».

» Ὅσο γιὰ τὰ κοχύλια, μοῦ ἐξήγησε πὼς μιὰ φορὰ τὰ βουνὰ ἦταν βυθὸς τῆς θάλασσας. Σηκώθηκαν τὰ βουνά, πῆραν μαζί τους καὶ τὰ κοχύλια καὶ μὲ τὸν καιρὸ κόλλησαν κι ἔγιναν πέτρες. Ἀπὸ πρὶο μικρὰ κοχύλια εἶναι γινωμὲνη καὶ ἡ κιμωλία. Ἀπ' αὐτὴ ἔχει ἐδῶ κάπου ὀλόκληρο βουνό».

Τοῦ Γιώργου τὰ χεῖλη σιγοςάλευαν. Τὰ μάτια του ἔλαμπαν. Ποιὸς ξέρει τί λογαριασμὸ θὰ ἔκανε!

Τέλος φτάσαμε στὴ κορφὴ ἀπότομης κατηφοριᾶς. Ὁ πάτερ Δαμιανός κι οἱ παλιοὶ καλόγεροι εἶχαν σκαλίσει σκαλάκια.

Στὰ πόδια τῆς κατηφοριᾶς ἦταν μικρὴ ἐκκλησοῦλα, γύρω της ἓνα περιβόλι μὲ δέντρα κι ἔπειτα, μιὰ ἀμμουδιὰ ἀνάμεσα σὲ δυὸ βράχους. Ἔτσι σχηματίζοταν ἓνας στρογγυλὸς κὸλπος.



Μακριὰ φαινόταν τὸ στενὸ πού περάσαμε ἀνάμεσα στὰ δυὸ νησιά, καὶ στὴν εἴσοδο πρὸς ἐμᾶς ὁ βράχος μὲ τὸ φάρο.

Ὅταν κατεβήκαμε κάτω τραβήξαμε ἴσια στὸ γιालό. Ὁ πάτερ Δαμιανὸς φώναξε τὸν περιβολάρη του καὶ τοῦ εἶπε κάτι.

Στὸ γιालό βρήκαμε τὸ Μπαρμπαστάμο καὶ ἀντιτρεῖς, τέσσερεις βάρκες. Ἡ μιὰ ἦταν φρεσκοβαμμένη ψαροπούλα.

«Μόλις χτὲς μοῦ τὴν ἔφεραν ἀπὸ τὴν πόλη» εἶπε ὁ Μπαρμπαστάμος. «Τὴν εἶχε παραγγεῖλει ὁ κύριος δήμαρχος γιὰ σένα, πάτερ Δαμιανέ».

Πλησίασαν οἱ βάρκες καὶ μπήκαμε. Ἐγὼ μὲ τοὺς ἕξι καλύτερους κωπηλάτες ἀπὸ τοὺς φίλους μου μπήκαμε στὴν καινούρια βάρκα. Πόσο χάρηκε ὁ πάτερ Δαμιανός! Χίλιες εὐχὲς κι εὐλογίες ψιθύρισαν τὰ χεῖλη του.

Μέσα βρῆκε ὅλα τὰ ἐργαλεῖα τῆς ψαρικῆς.

«Ἐχεις ρίξει δίχτυα;» ρώτησε ὁ πάτερ Δαμιανός.

—«Καὶ δίχτυα καὶ παραγάδια» εἶπε ὁ Μπαρμπαστάμος.

—«Δώσε μου μιὰ πετονιὰ μὲ δόλωμα, εἶπε ὁ πάτερ Δαμιανός, κι ἂς δοκιμάσωμε τὴν τύχη τῆς καινούριας ψαροπούλας».

Πῆρε τὴν πετονιὰ καὶ τραβήξαμε πρὸς τοὺς βράχους. Ἐκεῖ τὴν ἔρριξε καὶ περίμενε.

Πόσο χάρηκε καθὼς εἶδε πὼς πιάστηκε ἓνας ροδόχρωμος σκάρος.

«Προσέξτετε νὰ ἰδῆτε!» φώναξε ὁ πάτερ Δαμια-

νός. Τράβηξε τήν πετονια, νά περάση καλὰ τὸ ἀγκίστρι τὰ σπάραχνα τοῦ σκάρου καὶ πρόσθεσε: «Σιγὰ τὰ κουπιά, κι ὄλο γιαλὸ γιαλό».

Ὁ πιασμένος σκάρος ἀκολουθοῦσε. Σὲ λίγο ἡ θάλασσα πάφλαζε γύρω ἀπὸ τὸ σκάρο. Τί εἶχε γίνει;

Πλῆθος σκάρου φάνηκαν στὸν ἀφρό. Ἄλλοι περικύκλωσαν τὸν αἰχμάλωτο σκάρο, ἄλλοι ἔτρεχαν μπροστὰ καὶ μπορούσαμε νὰ τοὺς πιάσωμε μὲ τὸ χέρι.

Ἄλλοι δάγκαναν μὲ λύσσα τήν πετονια.

Ὁ πάτερ Δαμιανὸς τοὺς μάζευε μὲ τήν ἀπόχη καὶ τοὺς ἔρριχνε στὴ βάρκα. Θὰ εἶχε πιάσει ὡς εἰκοσιπέντε. Λίγοι ἦταν ροδόχρωμοι κι οἱ περισσότεροι μαυροπράσινοι.

«Πᾶμε τώρα, εἶπε ὁ πάτερ Δαμιανός, δὲν ἔχει ἄλλους σκάρους ἐδῶ κοντά. Ὅλοι τρέξανε νὰ σώσουν τὸ σύντροφό τους. Νὰ σᾶς πῶ καὶ τί κάνουν οἱ ἄλλοι σκάρου, ὅταν πιαστοῦν μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς στὰ ψαροκόφια. Ξέρετε πῶς ὅσους πιάνονται ἐκεῖ, τοὺς ἐμποδίζουν τὰ φτερούγια τους νὰ βγοῦν. Τί κάνει τότε ὁ ἀπέξω σκάρος; Βάζει μέσα μονάχα τήν οὐρά του. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιασμένους τοῦ δαγκάνει τήν οὐρά καὶ ἔτσι ὁ ἀπέξω κολυμπώντας μὲ τὰ φτερούγια του τὸν βγάζει ἀπὸ τὴ φυλακή».

Στὸ μεταξὺ ἡ ἄλλη συντροφιά βοήθησε τὸν Μπαρμπαστάμο καὶ τράβηξαν ἀπάνω στὴ βάρκα τὰ παραγάδια καὶ τὰ δίχτυα.

Ὅταν ἔβγαζαν τὰ δίχτυα, ἀκούσαμε φωνές: «Θὰ εἶναι μέσα στὰ δίχτυα κανένα σαλάχι ἀπὸ τὶς μουδιά-



στρες» εἶπε ὁ πάτερ Δαμιανός. «Ἔχει κάποια δύναμη πού μουδιάζει τὰ ψάρια καὶ ἐκείνους πού πιάνουν τὰ δόχτυα... Ἡλεκτρισμὸ μου τὴν εἶπε τὴ δύναμη αὐτὴ ὁ ξένος».

Ἄλῃθεια, ὅταν ἔβγαλαν ἔξω τὴ μουδιάστρα—ἔνα ψάρι μὲ πλατὺ κορμί, στενὴ οὐρὰ καὶ χωρὶς λέπια—τὴν ἀγγίσαμε ὅλοι μὲ τὰ δάχτυλά μας καὶ αἰσθανθήκαμε δυνατὸ κλονισμό.

Ὁ πάτερ Δαμιανός πῆρε τὸν πινολόγο κι ἔβγαλε ἀπὸ τὸ βυθὸ ἀρκετές πῖνες. Ὁ πινολόγος εἶναι μακρὺ κοντάρι, πού ἔχει στὴ μιά του ἄκρη πού βυθίζεται στὴ θάλασσα μιὰ τανάλια. Ἐπιανε μὲ αὐτὴν τὴν τανάλια τὴν πῖνα, ἔστριβε ἔπειτα δυὸ τρεῖς φορές τὸν πινολόγο καὶ τὴν ἀνέβαζε.

Οἱ πῖνες γεννιοῦνται καὶ πεθαίνουν στὸ ἴδιο μέρος τοῦ βυθοῦ. Καθὼς τὰ δυὸ τους ὄστρακα εἶναι τριγωνικά, εἶναι βυθισμένες ἀπὸ τὸ μυτερὸ μέρος. Τὸ μέρος αὐτὸ βγάζει μαλλί. Μὲ αὐτὸ πιάνεται γύρω ἢ πῖνα καὶ ριζώνει.

Ἡ καθεμιὰ πῖνα ἔχει τὸ σύντροφό της, ἓνα καβουράκι ἢ μιὰ γαρίδα. Χωρὶς τὸ σύντροφό της ἀδύνατο νὰ ζήσει.

Ὁ πάτερ Δαμιανός μᾶς ἔδωσε τὸ γυαλί καὶ κοιτάξαμε μὲ τὴ σειρά. Τὸ γυαλί εἶναι σωλῆνας ἀπὸ τενεκέ, πού στὴ μιά ἄκρη, πού βυθίζεται στὸ νερό, ἔχει γυαλί. Πῆρα τὸ γυαλί μὲ τὰ δυὸ χέρια, κρέμασα τὸ μισὸ κορμί μου ἔξω ἀπὸ τὴν πλώρη, τεντώνοντας δυνατὰ πρὸς τὰ πίσω τὰ πόδια, ἔβαλα τὸ κεφάλι μέσα στὸ σωλῆνα καὶ κοίταξα.

Οἱ πῖνες εἶχαν ἀνοιχτὰ τὰ δυὸ τους ὄστρακα

καὶ ἄμπωχαν, ἀνέβαζαν πολὺ ἄπάνω τὸ κρέας τους. Στὸ ὑψηλότερο μέρος στεκόταν τὸ καβουράκι ἢ ἡ γαρίδα.

Ἐνα μικρὸ ψαράκι μπῆκε σὲ κάποια πῖνα. Τὸ καβουράκι τὴν εἰδοποίησε κι ἔκλεισε τότε ἀμέσως τ' ὄστρακό της.

Νὰ ἓνα πιὸ μεγάλο ψάρι σὲ ἄλλη. Ἡ πῖνα τοῦ πῆρε καὶ τοῦ ἔκλεισε τὸ κεφάλι· ὅ,τι ἔμεινε τὸ ἄφησε γιὰ τὸ σύντροφό της.

Ἐνα πλοκάμι χταποδιοῦ πρόβαλε. Τὸ καβουράκι μπῆκε στὴν πῖνα κι αὐτὴ ἀμέσως ἔκλεισε. Σώθηκε καὶ καβουράκι καὶ πῖνα.

Σὲ ἄλλη πῖνα ὅμως πρόφτασε καὶ μπῆκε τὸ πλοκάμι τοῦ χταποδιοῦ. Στὴ στιγμὴ τὴν τύλιξαν τ' ἄλλα πλοκάμια, τῆς ἔβγαλαν τὰ ὄστρακα καὶ τὸ χταπόδι ἔφαγε τὸ κρέας της.

Στὸ μεταξὺ φάνηκαν στὸ βουνὸ τὰ γαιῖδουράκια. Τί χαριτωμένα πού κατεβαίνουν τὰ σκαλάκια!

Ὁ πάτερ Δαμιανὸς φώναξε τὸν περιβολάρη του νὰ πάρη τὰ ψάρια καὶ τίς πῖνες.

«Μὴν ξεχάσης, τοῦ εἶπε, νὰ βγάλῃς ἀπὸ τίς πῖνες τὸ κάρβουνο κι ἀπὸ τοὺς σκάρους τὴ χολή».

Πήραμε καὶ τίς γυναῖκες καὶ τοὺς ἄντρες στίς τέσσερεις βάρκες κι ἀνοιχτήκαμε. Γυρίσαμε τὸ νότιο ἀκρωτήριο καὶ σὲ λίγο βρεθήκαμε σ' ἓνα στόμα σπηλιάς. Σκύψαμε καὶ περάσαμε μέσα.

Τί ἦταν ἐκεῖνο! Ἐνας θόλος ἀσπρογάλανος. Ἀπὸ



τὸ θόλο κρέμονταν σταλαχτιῖτες πολὺπλοκοί, σὰν κο-  
λόνες, φύλλα καὶ καρποὶ παράξενοι. Κι ἄλλοι στα-  
λαχτιῖτες ἦταν κάτω, ποὺ ὑψώνονταν σὰ δεντράκια  
παράξενα, ἔτοιμα νὰ ἐνωθοῦν μ' ἐκεῖνα ποὺ κρέμον-  
ταν. Τὰ κάτω ἦταν φαγωμένα ἀπὸ τὴν ἄρμη τῆς θά-  
λασσης.

Κάτασπροι σὰ γάλα ἦταν οἱ σταλαχτιῖτες καὶ  
ἐπαιρναν τὸ γαλάζιο χροῶμα ἀπὸ τὰ νερὰ ποὺ ἀντι-  
φέγγιζαν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

Πλησιάσαμε σ' ἓνα νησάκι, ποὺ ἦταν μέσα στὴ  
σπηλιά, καὶ βγήκαμε. Μόλις μᾶς χωροῦσε ὄλους. Ἡ  
σπηλιὰ φαινόταν νὰ εἶχε βάθος μεγάλο. Ὑστερα  
ἀπὸ τὸ νησάκι ἄρχιζε στεριά.

Ὁ πάτερ Δαμιανὸς ἀναψε ἓνα κερί. Ἐπειτα, δί-  
νοντάς μας κεριὰ καὶ δαδί, μᾶς εἶπε:

«Ὅσοι δὲ φοβοῦνται ἀπὸ τὰ παιδιὰ κι ἀπὸ τοὺς  
ἄντρες ἄς μὲ ἀκολουθήσουν. Στὶς γυναῖκες δὲ συσταί-  
νω νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν».

Ἀκολούθησε ὁ δήμαρχος κι ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἔ-  
μεινε μονάχα ὁ Μπάμπης. Περάσαμε στὴ στεριά τῆς  
σπηλιάς, κι ἀκολουθήσαμε ἓνα δρόμο σκυφτοί. Ὁ  
δρόμος εἶχε πολλές γῦρες, σωστὸς λαβύρινθος. Σὲ  
λίγο ἀκούσαμε σταλαματιῖες νὰ στάζουν καὶ ν' ἀντη-  
χοῦν, σὰ νὰ ἔπεφταν σὲ βαθιὰ ἄδεια στέρνα. Ὁ πά-  
τερ Δαμιανὸς στάθηκε κάπου κι ἔπειτα πήδησε κάτω.  
Τώρα φαινόταν μονάχα τὸ μισό του κορμί.

«Ἐνας ἕνας νὰ μοῦ δίνη τὸ χέρι του νὰ τὸν  
κατεβάζω».

Ἡ φωνή του ἀντήχησε σὲ ἀπέραντο θόλο· «βά-  
ζω» ἀκούστηκε δυνατὰ κι ἔπειτα ὅλο καὶ πιὸ ἀδύ-

νατα, ὥσπου ἔσβησε.... «βάζω!...βάζω!..βάζω!...»  
Μᾶς κατέβασε ὄλους, περάσαμε ἓνα χαμηλὸ θόλο καὶ  
ἔπειτα βρεθήκαμε σὲ ἄλλη ἀπέραντη σπηλιά.....

Τὰ κεριά φώτισαν τὸ θόλο ὀλόγυρα καὶ τὸ φῶς  
τους μεγάλωσε μὲ τὸ ἀντιφέγγισμα ἀπὸ μιὰ λίμνη  
ποῦ ἦταν μπροστά μας καὶ ἀπὸ τοὺς σταλαχτιῆτες  
τοὺς ἄσπρους, κόκκινους κάπου καὶ κοκκινόξανθους.  
Στὸ βάθος φαινόταν μαῦρος, κατάμαυρος.

«Προχωρεῖ πολὺ μέσα, εἶπε ὁ πάτερ Δαμιανός,  
κανεὶς δὲν ἔχει βρῆ τὴν ἄκρη. Μονάχα τὰ περιστέ-  
ρια τὴν ξέρουν».

Ἀλήθεια, ἦρθε ἓνα βουητὸ ἀπὸ μέσα, καὶ σὲ λίγο  
τὰ κλωνιά τῶν σταλαχτιτῶν γέμισαν ἀπὸ μικρὰ  
ἀγριοπερίστερα. Τὰ μεγάλα εἶχαν πετάξει πρῶι  
πρῶι. Θὰ γύριζαν μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου.

Μερικὰ ἔπεσαν κάτω καὶ τὰ πιάσαμε. Τὰ πε-  
ρισσότερα τὰ ἔπιασε ὁ Τίγρης, ὁ σκύλος μου, ποῦ  
μοῦ ἦταν ἀχώριστος σύντροφος.

Σηκώσαμε τίς λαμπάδες ψηλά. Πλῆθος νυχτερί-  
δες, ποῦ κρέμονταν σὰ σταφύλια μὲ τὸ κεφάλια πρὸς  
τὰ κάτω, ἄρχισαν νὰ ξεδιπλώνουν τίς πέτσινες φτε-  
ροῦγες τους, νὰ πετοῦν γύρω καὶ νὰ κατεβαίνουν  
στὸ νερὸ τῆς λίμνης καὶ ν' ἀρπάζουν τὰ νερόχαρα  
ἔντομα.

Ὁ Μιχαλάκης δὲν πρόφταινε νὰ σπάζη μικροὺς  
σταλαχτιῆτες, νὰ γεμίζη τίς τσέπες του καὶ νὰ πα-  
ρακαλῆ τοὺς φίλους νὰ πάρουν καὶ αὐτοὶ μερικοὺς,  
μὰ νὰ τοῦ τοὺς ξαναδώσουν.

Πήραμε κι ἐμεῖς μερικοὺς γιὰ ἐνθύμηση. Μπό-  
ρούσαμε ν' ἀποξεχαστοῦμε ἐκεῖ, ἂν δὲ μᾶς περόνια-



ζε τὸ κρῦο. "Ολοι μας τουρτουρίζαμε καὶ ἄρχισαν νὰ χτυποῦν τὰ δόντια μας.

Πήδησε πάλι ἀπάνω ὁ πάτερ Δομιανὸς καὶ μᾶς ἀνέβασε ἓναν ἕνα.

Οἱ μητέρες τῶν φίλων μου εἶχαν ἀνησυχήσει· στὸ νησάκι ποὺ περίμεναν, ἅμα μᾶς εἶδαν, φώναξαν:

«Εἶναι ὅλα τὰ παιδιά;»

—«Ναί, ναί, ὅλα!» φωνάξαμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἡ σπηλιὰ ξαναεἶπε κι αὐτὴ: «"Ολα! ὅλα! ὅλα!»

Μπήκαμε στὶς βάρκες καὶ ξαναγυρίσαμε στὸν ὁμορφο κόλπο.

Βγήκαμε, κολυμπήσαμε τὰ παιδιὰ κι ἔπειτα πήγαμε στὸ ἐκκλησιδάκι νὰ προσκυνήσωμε. Στὸν αὐλόγυρο, κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο κληματαριᾶς, φάγαμε. Οἱ πῖνες ἦταν ψημένες μέσα στὸ ἴδιο τους τ' ὄστρακο ἀπάνω σὲ θράκα. Τὸ ἴδιο τ' ὄστρακο μᾶς χρησίμεψε καὶ γιὰ πιάτο.

Τὸ ἀπομεσήμερο, δυὸ ὥρες πρὶν νὰ βασιλέψη ὁ ἥλιος, εἶπε ὁ πάτερ Δαμιανός:

«Καιρός, κύριε δήμαρχε, νὰ μπῆτε στὶς βάρκες, νὰ γυρίσετε στὸν πύργο. Ἐγὼ θὰ μπῶ στὴν καινούρια βάρκα νὰ πάω νὰ ἰδῶ τὸν ἐρημίτη τοῦ φάρου. Ἐχω καιρό. Μὲ τὴ σαπιόβαρακα σπάνια τὸ δοκίμαζα. Βλέπεις, κατεβάζει ἀέρα τὸ βουνὸ κι ἡ τρικυμία δὲν ἀπολείπει... Γέρασα πιά...»

Ὁ Φῶτος παρακάλεσε τὸν πατέρα του νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ πάῃ μὲ τὸν πάτερ Δαμιανὸ νὰ ἰδῇ τὸ φάρο.

«Σὰ δύσκολο, παιδί μου! Τί λὲς καὶ σύ, πάτερ Δαμιανέ;»

Καὶ ὁ πάτερ-Δαμιανός: «Μὲ τὴ βάρκα τὴν καινούρια πηγαίνω καὶ στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου. Μὰ ὡς ἔξι τὸ πολὺ μπορῶ νὰ πάρω. Καὶ νὰ τὸ ξέρουν: μπορεῖ νὰ κάνουμε καὶ δυὸ μέρες νὰ γυρίσωμε».

Ἔννοια σου καὶ δὲ βρέθησαν πολὺ πρόθυμοι περισσότεροι ἀπὸ τέσσερεις: ἐγώ, ὁ Φῶτος, ὁ Γκίκας καὶ ὁ Τάκης.

Πρὶν νὰ φύγωμε μᾶς ὠδήγησε στὴν ἄκρη τοῦ περιβολιοῦ ὁ πάτερ Δαμιανός καὶ μᾶς ἔδειξε δυὸ θερμοπηγές. Στὴ μιὰ τὰ λιθάρια ἦταν μαυροκόκκινα καὶ στῆς ἄλλης τὰ χεῖλη εἶχαν ἀλάτι.

«Ἐδῶ βράζω τ' αὐγά» εἶπε ὁ πάτερ Δαμιανός. «Δοκιμάσετε».

Βάλαμε τὸ χέρι καὶ τὸ τραβήξαμε γρήγορα γιατί ἔκαιγε.....

«Τῆς μιᾶς τὸ νερό, ἐξακολούθησε ὁ πάτερ-Δαμιανός, περνᾷ ἀπὸ σιδερόπετρες, γι' αὐτὸ κοκκινίζει τίς ἄλλες πέτρες. Ἡ ἄλλη ἔχει ἀλάτι. Εἶναι ἀπὸ τίς λίγες θερμοπηγές τοῦ κόσμου, μοῦ ἔλεγε ἐκεῖνος ὁ ξένος. Ἄν ἦταν ἄλλοῦ, θὰ εἶχε ἐδῶ ξενοδοχεῖα καὶ λουτῆρες καὶ χιλιάδες ἄρρωστοι ἀπὸ ρεματικά θὰ ξανάβρισκαν τὴν ὑγεία τους.

»Τὴ ζέστη, μοῦ ἔλεγε, τὴν παίρνουν τὰ νερὰ αὐτὰ ἀπὸ τὴ φωτιὰ πὺ καίει ἀκοίμητη στὰ σπλάχνα τῆς γῆς.

»Ἄφησε τὸ νεράκι τῆς ἄλλης πηγῆς πὺ ἤπιαμε, πὺ γιατρεῦει ἀλάθευτα ὅσους ἔχουν ἀδύνατο στομάχι. Τὸ ἴδιο μοῦ εἶπε, πὺς εἶναι καὶ τὸ νερὸ τοῦ μοναστηριοῦ».



—«Γι' αὐτὸ δὲ μᾶς χόρταινες» εἶπε γελώντας ὁ δήμαρχος.

—«Ζωὴ νάχετε καὶ τὸ μοναστήρι δὲ φτωχαίνει.» εἶπε ὁ πάτερ Δαμιανός.

Σὲ λίγο χωριστήκαμε, οἱ τρεῖς βάρκες κατὰ τὸν πύργο τοῦ δημάρχου κι ἐμεῖς κατὰ τὸ φάρο.

## 26. Ἄλλος ἐρημίτης.

Τραβήξαμε λίγο τὰ κουπιά, ὅσο νὰ βροῦμε ἀέρα. Ὑστερα ἡ βαρκούλα μας ἔβαλε πλώρη κατὰ τὸ βράχο πού ἦταν ὁ φάρος.

Μὲ φουσκωμένο τὸ πανὶ ἔτρεχε, ἔτρεχε ἡ βαρκούλα σκίζοντας τὰ κύματα. Οἱ ἄφροὶ μᾶς ράντιζαν.

Γύρω μᾶς πετοῦσαν πλῆθος γλάροι. Βουτοῦσαν τὰ σαῖττες στὴ θάλασσα καὶ ἄρπαζαν τὰ ψάρια. Μιά, καὶ τὰ ρίχνουν στὸν ἀνοιχτὸ φάρυγγά τους, μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω.

Καὶ εἶναι ἀχόρταγοι. Μᾶς σίμωσαν, ἦρθαν κοντὰ στὴ βάρκα μας κάνοντας γύρους. Ἴσως θέλουν κάτι νὰ τοὺς φιλέψωμε. Τοὺς ρίχνομε ἀποφάγια πού εἶχαμε μαζί μας, καθὼς μᾶς τὸ εἶχε συμβουλέψει ὁ πάτερ Δαμιανός. Μᾶς εἶχε πεῖ:

«Πάρτε αὐτὰ τ' ἀποφάγια· εἶναι καλὰ γιὰ τοὺς φίλους μας, τοὺς γλάρους!»

Ἔτσι τοὺς βλέπομε ἀπὸ κοντά. Κίτρινο εἶναι τὸ ράμφος τους κι ἀγκιστρωτὸ γιὰ ν' ἀγκιστρῶνῃ τὰ ψάρια, καὶ ροδοκόκκινο τὸ δέσμη πού ἐνώνει τὰ τρία

μπροστινά τους δάχτυλα, όπως τῆς πάπιας. Τὰ πούπουλά τους εἶναι κάτασπρα, μὰ στὴ ράχη σταχτογάλαζα.

Πόσο ταιριάζει τὸ χρῶμα τους μὲ τὰ γαλανὰ νερά καὶ τοὺς ἀφρούς τῶν κυμάτων!

Τώρα πολλοὶ κουράστηκαν κι ἀφήνονται ἀπάνω στὰ κύματα νὰ τοὺς κουνοῦν.

Τὴν ξέραμε πολὺ καλὰ τὴ μαλακὴ κούνια τῶν κυμάτων, γιατί κι ἐμεῖς, ὅταν κουραζόμαστε ἀπὸ τὸ κολύμπι, πέφταμε ἀνάσκελα γιὰ νὰ ξεκουραστοῦμε.

“Ὅσο πλησιάζουμε πρὸς τὸ βράχο, τόσο τὰ κύματα θεριεύουν.

“Ὁ πάτερ Δαμιανὸς μᾶς παρακινεῖ νὰ κοιτάξωμε κατὰ τὴ σπηλιὰ ποὺ εἶχαμε πάει τὸ πρωί.

Τί ἀφροὶ ἦταν ἐκεῖνοι! Ὡς ἀπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ βράχου ἔφταναν.

«Καθὼς κλείνουν τὸν ἀέρα καὶ τὸν στενοχωροῦν οἱ βράχοι, ἐξήγησε ὁ πάτερ Δαμιανὸς, παίρνει δίναμη νὰ πετᾷ τὸ νερὸ ψηλά».

Ἦταν κι ἄλλες σπηλιές μικρότερες στ’ ἀκρογιαλῖα κι ἀκούοταν κουφὸς ὁ βόγκος.

Ὁ ἥλιος κόντευε νὰ βασιλέψη κι ἔβαψε τίς ἀκρογιαλιές ρόδινες.

Οἱ φίλοι μας οἱ γλάροι πετοῦσαν κατὰ τὸ βράχο τοῦ φάρου.

Σὰ νὰ ἤξεραν πὼς ἐκεῖ πηγαίνομε. “Ἄλλοι ξεφύτρωσαν ἀπὸ κεῖ, ἀπὸ τὸ βράχο! Εἶδαμε κι ἓνα κπάδι ἀγριοπερίστερα, πρὸ πηγαιναν νὰ κουρνιασσοῦν στὶς βαθιές σπηλιές τους.



Πλησιάσαμε στο φάρο· μὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ πιάσωμε. Τὰ κύματα ὤρμουσαν σὰν τρεῖλὰ στο βράχο, ἔσπαζαν ἐκεῖ, τινάζονταν καὶ ὑψώνονταν σὰν ἀγριεμένα ἄλογα. Ἔλλα κύματα ἀκολουθοῦσαν, ἔτρεχαν, σηκώνονταν ὅμοια μὲ τάγματα, μὲ στρατὸ ποῦ ὄρμα, κάνοντας ἔφοδο σ' ἓνα κάστρο. Καὶ ὁ φάρος ψηλὰ ἔμοιαζε σὰ νὰ κοίταζε μὲ προσοχὴ πέρα μακριά.

«Μὰ πῶς θὰ πλησιάσωμε;» ρώτησα ἐγώ.

— «Τὸ καλὸ τὸ παλικάρι ξέρει κι ἄλλο μονοπάτι!» μοῦ ἀπάντησε ὁ πάτερ Δαμιανός. Καὶ σὲ λίγο, μὲ μιὰ ἐπιτήδεια στροφή, ἔκαμε τὴ βάρκα νὰ περάσῃ τὸ δυτικὸ ἀκρωτήριο καὶ νὰ πιάσῃ στο νότιο μέρος, μέσα σὲ δυὸ βράχους, ὅπου ἦταν λίγη ἀμμουδιά.

Ευπόλυτοι πηδήσαμε στὰ νερὰ γιὰ νὰ τραβήξωμε τὴ βάρκα ἔξω. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀκούσαμε μιὰ φωνὴ νὰ λέη: «Καλῶς ὠρίσατε, καλῶς ὠρίσατε!»

Γυρίσαμε καὶ εἶδαμε ἓνα γέροντα νὰ ἔρχεται πρὸς ἐμᾶς.

«Καλῶς σὲ βρήκαμε, κχιπετὰν Μπόχαλη!» τοῦ ἀπάντησε ὁ πάτερ Δαμιανός ἀπὸ τὴ βάρκα.

Καταλάβαμε ὅτι ὁ γέροντας ἦταν ὁ φύλακας τοῦ φάρου, ὁ φίλος τοῦ πάτερ Δαμιανοῦ.

«Σᾶς εἶδα ἀπὸ μακριὰ μὲ τὰ κιάλια....Μὰ λέω, τὴ βάρκα δὲν εἶναι δική του!...»

— «Δική μου εἶναι. Μοῦ τὴ χάρισε τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ κεῖ ὁ πατέρας, ὁ δήμαρχος.»

— «Ἄ, ὠραῖα, καὶ εἶναι βάρκα πρώτης! Ἐλάτε λοιπόν, παιδιά, νὰ τὴ βγάλωμε ἔξω! Μιὰ στιγμὴ μόνο.»

Καὶ ὁ γέρος πέταξε τὰ παπούτσια του καὶ σήκωσε ψηλὰ τὰ πανταλόνια του λέγοντας: «Ἐμπρός!»

—«Κι ἐγώ, κι ἐγώ!» εἶπε καὶ ὁ πάτερ Δαμιανός, πηδώντας ξυπόλυτος στὰ νερὰ κι ἔχοντας τὰ ράσα σηκωμένα, δεμένα μετὴ ζώνη του.

Ἔδωσε τὸ χέρι στὸν καπετὰν Μπόχαλη. «Καλά, ἔ;» τὸν ἐρώτησε.

—«Δόξα νάχη ὁ Θεός!» τοῦ ἀπάντησε αὐτός.

Ὁ πάτερ Δαμιανός μᾶς σύστησε.

—«Χαίρω πολὺ!» ἔκαμε αὐτός.

Καὶ αὐτὰ γίνονταν μετὰ βουτηγμένα τὰ πόδια στὸ νερό.

Πιάσαμε ἔπειτα τὴ βάρκα καὶ τὴ βγάλαμε.

—«Πᾶμε, πᾶμε» μᾶς εἶπε ὁ καπετὰν Μπόχαλης, «φορέστε τὰ παπούτσια σας καὶ πᾶμε! Ὅσο ν' ἀνεβοῦμε στὸ καλυβάκι μου, θὰ σκοτεινιάσῃ καὶ πρέπει ν' ἀνάψω τὸ φανάρι».

Κάμαμε ὅπως μᾶς εἶπε γρήγορα. Πήραμε ἔπειτα ἀπὸ τὴ βάρκα δυὸ κοφίνια μεγάλα μετὰ τρόφιμα, μιὰ στάμνα μετὰ κρασί καὶ μιὰ μετὰ λάδι, δῶρα τοῦ πάτερ Δαμιανοῦ στὸ φίλο του.

Ἀνεβαίνοντας τὰ σκαλάκια φτάσαμε στὸ καλυβάκι τοῦ ἐρημίτη, τοῦ καπετὰν Μπόχαλη, ποῦ ἦταν στὰ πόδια τοῦ Φάρου.

Ἐέρα κι ἐρημιά. Γύρω ἢ θάλασσα ἀπλωνόταν παραγμένη, σὰ νὰ φώναζε μετὰ χίλια μύρια στόματα· καὶ ὁ ἄνεμος σὰ νὰ οὐρλιαζε ἐκεῖ.

Ἀφοῦ μπήκαμε μέσα, ὁ καπετὰν Μπόχαλης ἀνάψε μιὰ τενεκεδένια λάμπα καὶ τὴν ἀπόθεσε σ' ἕνα κοντὸ τραπεζάκι, ποῦ δὲν ἤξερε κατὰ ποιά μεριά νὰ



πέση. "Επειτα πήρε ένα φαναράκι και εἶπε: « Αν θέλουν τὰ παιδιά νὰ δοῦν, ν' ἀνεβοῦν πρώτα τὰ διὰ κι ἔπειτα τ' ἄλλα δυό ».

Ἀνεβήκαμε. Ὁ φύλακας ἀναψε τὴν λάμπα τοῦ φάρου κι ἔβαλε σὲ κίνηση ἓνα μηχανήμα πού γύριζε τὸ φανάρι κανονικά. Τὸ φανάρι αὐτὸ μοιάζει μὲ τὰ φανάρια πού ἔχουν οἱ ἄμαξες καὶ τ' αὐτοκίνητα. Ἀπὸ μέσα εἶναι ντυμένο μὲ καθρέφτες γουβωτοῦς, κι ἔχει μιὰ στρογγυλὴ πορτούλα, κλεισμένη μὲ χοντρὸ γυαλί, γιὰ νὰ βγαίνει μονάχα ἀπ' αὐτὴ τὸ φῶς. Αὐτὸ τὸ γυαλὶ ἔχει τὴ δύναμη νὰ στέλνῃ πολὺ μακριὰ τὸ φῶς τῆς λάμπας.

"Ἐτσι, καθὼς τὸ φανάρι γυρίζει, ρίχνει φῶς καὶ φωτίζει τὴ θάλασσα πότε πρὸς τὸ βοριά, πότε πρὸς τὴ δύση, πότε πρὸς τὸ νότο καὶ πότε πρὸς τὴν ἀνατολή.

Τὸ φῶς αὐτὸ πού σκορπίζεται, εἶναι ἡ μοναδικὴ ἐλπίδα τῶν караβιῶν πού περνοῦν τὸ στενὸ ἢ περνοῦν μακριά. "Ἐτσι ξέρουν ποῦ βρίσκονται, ὅταν οἱ νύχτες εἶναι σκοτεινὲς καὶ παλεύουν οἱ ἄνεμοι, καὶ βογκοῦν τὰ κύματα καὶ σκούζουν οἱ κεραυνοὶ καὶ ἀποκρίνονται οἱ σπηλιές.

Μὰ πόσο βοῦιζε ἐκεῖ ἀπάνω ὁ ἄνεμος! Πῶς οὐρλιαζε!... Τὸν ἐφαντάστηκα πῶς θὰ ἔκανε τὶς ἄγριες νύχτες. Δὲ θὰ ἦταν ἄνεμου φωνὲς τότε, παρά δαιμόνων!..

Εἶχε προχωρήσει ἡ νύχτα, ὅταν καθίσαμε νὰ φάμε. Στὸ θαμπὸ φῶς τῆς λάμπας πού κάπνιζε, φάνταζαν οἱ δυὸ θαλασσοδαρμένοι σὰν ζωτικά.

Ὁ βόγκος τῶν κυμάτων ἐρχόταν ἀδιάκοπος κα

σὰ νὰ γινόταν ὅσο πήγαινε δυνατώτερος, νὰ μᾶς πλησίαζε, νὰ ἐρχόταν κοντά μας.

Ὁ φάρος εἶχε κι ἓνα δεύτερο φύλακα, πιὸ νέο. Δυό, γιὰ νὰ μὴν τύχη καὶ ἀρρωστήση ἢ πεθάνη ὁ ἓνας!...

Ζωὴ πού τὴν περνοῦν οἱ κακόμοιροι ἐκεῖ ἀπάνω! Νὰ βλέπουν μιὰ φορὰ στοὺς δυὸ μῆνες τὸ καράβι πού τοὺς φέρνει τὰ τρόφιμα καὶ τὸ πετρέλαιο! Καὶ τί τρόφιμα; γαλέτες καὶ παστὰ κρέατα καὶ ψάρια. Νὰ πίνουν βρόχινο νερὸ ἀπὸ τὴ μικρὴ στέρνα, κι ἀπὸ ἓνα κηπαράκι καμωμένο ἀπὸ φερτὸ χῶμα νὰ προμηθεύωνται κανένα χορταρικό....

Καλὰ πού βρισκόταν κάποτε κανένας φίλος νὰ τοὺς φέρνῃ κάτι ἄλλο, σῦκα καὶ σταφύλια καὶ τόσα καλὰ πού ἔχει ὁ ἄλλος κόσμος.

Εἶχαν τὶς πετονιές τους καὶ μιὰ παλιὰ βάρκα, γιὰ νὰ τρῶνε καὶ κανένα φρέσκο ψάρι.

Καὶ ὅμως φαίνονταν εὐχαριστημένοι· δὲν τοὺς πείραζε ἡ ἐρημιὰ. Μὰ ἐρημιὰ θὰ ἦταν γι' αὐτοὺς ἐκεῖ πού ζοῦσαν, κοντὰ στὴν ἀγαπημένη τους τὴ θάλασσα;

Τώρα δὲν ταξίδευαν, ναί, ἀλλὰ ἔκαναν ἓνα μεγάλο καλὸ σὲ κείνους πού ταξίδευαν, στ' ἀδέρφια τους πὺ γυρίζουν μὲ τὰ καράβια.

Τὴν ἄλλη μέρα εἶδαμε τὶς φωλιές τῶν γλάρων ἀπάνω στοὺς γύρω βράχους.

Εἶχαν πιά ξεπετάξει τὰ μικρά τους, τὰ γλαράκια. Τ' αὐγά τους μᾶς εἶπε ὁ ἐρημίτης πὼς μοιάζουν σὰν ἀγλάδι κι ἔτσι δὲν κατρακυλοῦν.



Είχε αρκετή θάλασσα, μὰ φύγαμε. Μοῦ φάνηκε παράξενο γιατί φύγαμε γρήγορα· τὸ κατάλαβα ὅμως κατὰ τὸ δειλινό, πὺ ξέσπασε μιὰ μπόρα τρομερή. Ἡ θάλασσα ὠρμοῦσε στὴ στεριά, σὰ νὰ ἤθελε νὰ τὴν κχταπιῆ καὶ ὅλα ἦταν κατασκότεινα. Πῶς θὰ ἦταν ἐκεῖ στὸ φάρο!

### 27. Ὁ Μπάμπης φεύγει.

Στὰ παιδιά ἔδινα τὰ γράμματα τοῦ πατέρα μου καὶ τῆς Δαφνούλας καὶ τὰ διάβιζαν.

Μοῦ ἔγραφαν πάντοτε γιὰ τὰ καλὰ πὺ γίνονταν ἐκεῖ στὸ χωριό, καὶ λέγαμε καὶ μεῖς πολλὰ καὶ κάναμε σχέδια. Αὐτὰ τὰ γράμματα ἦταν σὰν κεντρὶ σὲ μᾶς, πὺ μᾶς κέντρωνε νὰ κάμωμε κι ἐμεῖς κάτι.

Μιὰ μέρα ἐκεῖ πὺ κάναμε διάφορα σχέδια, νὰ καὶ ὁ δήμαρχος μὲ τὴ γυναῖκα του.

«Ἐ, μᾶς λέει, τί κάνετε; συμβούλιο ἔχετε;»

—«Ναί» τοῦ ἀπάντησε ὁ Φῶτος.

—«Μπορῶ ν' ἀκούσω κι ἐγὼ τί λέγατε;»

—«Γιατί ὄχι;» τοῦ ἀπάντησε ὁ Φῶτος· καὶ ἄρχισε νὰ τοῦ λὲη τί λέγαμε καὶ τί μᾶς παρακίνησε νὰ θέλωμε νὰ κάμωμε κι ἐμεῖς κάτι καλό.

Ὁ δήμαρχος στράφηκε σὲ μένα καὶ μοῦ εἶπε:

«Βλέπω, ἔχεις ἕναν παπποῦ θαυμάσιο! Κάνει θαύματα ἐκεῖ στὸ χωριό».

Ἐβγαλα χωρὶς νὰ μιλήσω, καὶ τοῦ ἔδωσα ἕνα

γράμμα τοῦ πατέρα μου. πού μοῦ ἔγραφε γιά τὸ ἔργο τοῦ παπποῦ, κι ἓνα τοῦ παπποῦ μου, πού μοῦ ἔλεγε πολλὰ καὶ μοῦ ἔδινε συμβουλές.

Τὰ πῆρε καὶ τὰ διάβασε δυνατά, γιὰ νὰ τ' ἀκούση καὶ ἡ γυναῖκα του.

«Σὲ συγχαίρω» μοῦ εἶπε ἅμα τελείωσε καὶ μοῦ ἔδωσε τὰ γράμματα. «Ἄν εἶχαμε δέκα σὰν τὸν παππού σου!...»

— «Θὰ εἶμαστε περισσότεροι μεθαύριο» εἶπε ὁ Φῶτος.

— «Ἄ, ναί, λησιμόνησα!... Λοιπὸν θὰ κάμετε καὶ σεῖς τὸ ἴδιο;»

— «Αὐτὸ καὶ ἄλλα» τοῦ ἀπάντησα ἐγώ. «Εἶναι τόσα καὶ τόσα!»

— «Σωστό» εἶπε ὁ δήμαρχος, «ὁ τόπος αὐτὸς διψᾷ γιὰ καλὸ σὰν τῆ γῆ πού ἔχει χρόνια νὰ δῆ βροχή» καὶ ὁ δήμαρχος, καθὼς ἔλεγε αὐτά, εἶδε πὼς ὁ Μπάμπης χαμογελοῦσε εἰρωνικά.

«Γιατί, τὸν ἐρώτησε, χαμογελαῶς; Δὲν εἶσαι ἐσὺ σύμφωνος;»

— «Ὅχι, δὲ λέω αὐτό».

Ὁ δήμαρχος τὸν κοίταξε καὶ δὲν τοῦ εἶπε ἄλλο.

Ἦταν ἀδύνατο ὁ Μπάμπης νὰ γίνῃ ἓνα μὲ μᾶς. Αὐτὸς μονάχος του θέλησε νάρθη, κι εἶχε τόσον καιρὸ μαζί μας, μὰ στάθηκε ἀδύνατο ν' ἀλλάξῃ.

Κανέναν ἀπὸ μᾶς δὲ χώνευε καὶ προπάντων ἐμένα. Ἐβλεπα τῆ ματιὰ του νὰ πέφτῃ ἀπάνω μου πολλές φορὲς ὄλο κακία. Ἄν μπορούσε θὰ μοῦ ἔκανε κακό· καὶ κάτι τέτοιο προσπάθησε νὰ μοῦ κάμῃ, ὅπως θὰ δῆτε.



Τὴ δευτέρα μέρα ὕστερ' ἀπὸ τὴν τριχυμία ἡ θάλασσα γαλήνεψε πάλι. Ἦταν ἡμερὴ σὰν ἀρνάκι, ἀφοῦ μᾶς εἶχε δεῖξει πὼς γίνεται κι ἄγρια σὰν τίγρη πεινασμένη. Καὶ φαινόταν ὅλο γέλια· εἶχε ξεχάσει τὸ θυμὸ της.

Ἄπὸ τὰ παιδιὰ ἄλλα ψάρευαν καὶ ἄλλα, τὰ μικρὰ, ἔπαιζαν στὴν ἀμμουδιά. Εἶχαν μαζί τους τὸν Τίγρη καὶ τοῦ πετοῦσαν πέτρες στὴ θάλασσα, κι αὐτὸς βουτοῦσε καὶ τὶς ἔβγαζε ἔξω.

Ἐγώ, καθισμένος σ' ἓνα βράχο, ψάρευα μὲ τὸ καλάμι. Εἶχα ἰδεῖ τὸν Μπάμπη νὰ γυρίζη μόνος πρὸ πέρα.

Καθὼς εἶχα τὸ νοῦ μου μήπως τσιμπήσῃ κάποιον ψάρι, αἰσθάνομαι μιὰ σπρωξιά.

Τὸ καλάμι μοῦ ἔφυγε ἀπὸ τὰ χέρια, ἀλλὰ κρατήθηκα καὶ ἀρπάχτηκα ἀπὸ τὸ βράχο. Μαζί ὅμως μ' αὐτὸ κάποιος ἔπεσε μὲ τὸ κεφάλι στὴ θάλασσα ἀφήνοντας μιὰ φωνή. Σὰ νὰ ἦταν ὁ Μπάμπης! Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸ βουτῶ κι ἐγώ.

Τὸν βρίσκω, τὸν ἀρπάζω ἀπὸ τὸ ροῦχο καὶ μιὰ ἀπάνω. Μὰ πὼς ἔκανε! Μ' ἔπιασε, γάντζωσε ἀπάνω μου, ἀπάνω στὸ χέρι μου.... Τοῦ ἔδωσα μιὰ. Ποῦ αὐτός!

Κολυμποῦσα μὲ τὸ ἀριστερό.

Ἄλλοι σύντροφοι πέφτουν στὸ νερὸ καὶ ἔρχονται κοντά μας γιὰ βοήθεια, καὶ μαζί καὶ ὁ Τίγρης.

Τὸν ἐβγάλαμε στὴν ἀμμουδιά ἀναίσθητο.

Τὸν ἀνεβάσαμε στοῦ δημάρχου, τὸν ἐβάλαμε μπροῦμτα κι ἔπειτα τὸν ἐγδύσαμε καὶ τὸν τρίψαμε.

Συνῆρθε σὲ λίγο καὶ τὸν ξαπλώσαμε στὸ κρε-

βάτι. Ἐγὼ κάθισα κοντά του, ἐνῶ αὐτὸς βυθίστηκε σὲ ὕπνο βαθύ.

Δυὸ παιδιὰ ἔτρεξαν νὰ φέρουν τὸ γιατρό ἀπὸ τὴν πόλη. Ὁ γιατρός ἤρθε στὶς δέκα τὸ βράδυ.

«Δὲν ἔχει τίποτε» εἶπε. «Τὸ λουτρό πού πήρε ἴσως τὸν ὠφελήσῃ!» πρόσθεσε γελώντας, γιατί τὸν ἤξερε καλά τὸν Μπάμπη.

Ὅσοτοσο ἀποφασίσαμε ἓνας νὰ εἶναι κοντά του.

Ἐγὼ πήγα νὰ κοιμηθῶ, μὰ τοὺς εἶπα νὰ μὲ ξυπνήσουν στὶς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα.

Ἡ ἀνατολὴ ρόδιζε, ὅταν ὁ Μπάμπης ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ μὲ κοίταξε καλά καλά.

«Ἐ! τοῦ λέω, πῶς εἶσαι;»

Ἔφερε τὸ χέρι στὸ μέτωπο.

«Ἐπεσα στὴ θάλασσα; Σὰ νὰ τὸ εἶδα στὸν ὕπνο μου! Πές μου...»

—«Ἐ, ναί, τοῦ εἶπα ἐγώ, ἔπεσες στὴ θάλασσα...»

Μὲ κοίταξε πάλι, ἔπειτα μοῦ εἶπε: «Ἐσύ μὲ ἔσωσες;...»

—«Ἐγώ, ἔκανα τὸ χρέος μου! Κι ἐσύ θὰ τὸ ἔκανες!»

Γύρισε τὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔκρυψε στὸ προσκέφαλο.

«Μὰ γιατί τὸ κάνεις αὐτό;» τὸν ἐρώτησα. «Ἐσύ δὲ θὰ τὸ ἔκανες;»

Ἄρχισε νὰ κλαίῃ: «Ἐγώ, ἐγώ, εἶμαι κακός, κακός!»

—«Δὲν εἶσαι κακός», τοῦ εἶπα ἐγώ. «Δὲν ξέρω τί ἄλλο μπορεῖ νὰ εἶσαι, μὰ κακὸς δὲν εἶσαι. Ὅχι, δὲν εἶσαι κακός! Ἡ συντροφιά μου σὲ θέλει!»



Δὲν ἀπάντησε, σὲ λίγο ὅμως σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ μὲ ρώτησε: «Μὲ θέλει, ἀλήθεια;»

— «Τὸ ρωτᾷς;»

Σταμάτησε μιὰ στιγμή καὶ πάλι εἶπε: «Καὶ ἂν μάθῃ πὼς ἐγὼ σ' ἔσπρωξα νὰ πέσης; Γιατὶ ἐγὼ σ' ἔσπρωξα».

— «Τὸ κατάλαβα, τοῦ ἀπάντησα, καὶ εἶχα κάτι βάλει μὲ τὸ νοῦ μου, μὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ μάθουν. Οὔτε εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ συλλογίζεσαι. Ἐσὺ θὰ ἔρθῃς μαζί μας».

— «Ὡστε ἐσὺ μὲ συγχωρεῖς;»

— «Τί εἶναι αὐτά;» τοῦ εἶπα, «ἐσὺ θὰ ἔρθῃς μαζί μας, καὶ πιστεύω πὼς θὰ γίνῃς ὁ καλύτερος ἀπ' ὅλους μας!»

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Μπάμπης ζήτησε νὰ φύγῃ, νὰ γυρίσῃ στὴν πόλη.

Τὸν παρακαλέσαμε νὰ μείνῃ μαζί μας ἀκόμη λίγες μέρες καὶ νὰ φύγωμε ὅλοι μαζί, μὰ στάθηκε ἀδύνατο.

«Μὰ τί θὰ πῶ στὸν πατέρα σου;» τοῦ ἔλεγε ὁ δήμαρχος. «Θὰ πῆ πὼς σ' ἔδιωξα».

— «Ὅχι δὲ θὰ τὸ πῆ· ξέρεί πὼς εἶσαι καλός. Ἐγὼ θὰ τοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια καὶ θὰ πειστῆ πὼς δὲν μπορούσα πιά νὰ μείνω»· κι ἔφυγε.

Ἦταν πιά μέσα Αὐγούστου καὶ ὁ δήμαρχος μᾶς εἶπε πὼς ἔπρεπε νὰ ἐτοιμαστοῦμε γιὰ τὴν πόλη. Ἐπρεπε νὰ ἐτοιμαστοῦμε γιὰ τὶς ἐξετάσεις ποὺ θὰ κάναμε, γιὰ νὰ μποῦμε στὴν πρώτη τοῦ γυμνασίου.

Ἐμεῖς ὅμως, χωρὶς νὰ τοῦ ποῦμε τίποτε, τὸ εἶχαμε κάμει. Τὶς ὥρες τῆς μεγάλης ζέστης, ὅταν μπῆκε ὁ Αὐγουστος, διαβάσαμε λίγο λίγο. Ὁ ἕνας ἔκανε τὸ δάσκαλο στὸν ἄλλο. Εἶχαμε εἰδοποιήσει καὶ τοὺς φίλους μας, πού βρίσκονταν σὲ διάφορα μέρη, ν' ἀρχίσουν καὶ αὐτοί, ἂν δὲν εἶχαν ἀρχίσει, τὸ διάβασμα.

Τώρα πού εἶπα γιὰ τοὺς φίλους μας αὐτούς, θὰ σᾶς πῶ καὶ τί μᾶς εἶχαν γράψει ἀπὸ τὰ μέρη πού εἶχαν πάει.

## 28. Τὸ γράμμα τοῦ Λάμπρου.

Κάθε Τετάρτη τὰ παιδιὰ πού πήγαιναν στὴν πόλη μᾶς ἔφερναν τὴν ἀλληλογραφία.

Ὁ Λ μπρος μᾶς ἔγραφε:

Εἶμαι ξαπλωμένος ἀπάνω στὰ χόρτα κάτω ἀπὸ ἕνα θεόρατο ἔλατο. Τί μουσικὴ κάνει τὸ ἀεράκι περνώντας ἀνάμεσα στ' ἄπειρα βελονωτὰ φύλλα του!

Γιὰ γραφεῖο ἔχω μιὰν ἴσια πλάκα.

Γιὰ ν' ἀνεβοῦμε ἐδῶ ψηλὰ περάσαμε μὲ ἀμάξι τὸν κάμπο. Θεέ μου, τί ζέστη ἔκανε! Ὅλος ὁ κάμπος κατὰξερὸς· πουθενὰ δεντράκι, πουθενὰ βρυσούλα!...

Καὶ τὰ χωριά; Ἐλεεινὲς χαμοκέλες, μὲ πλίθες ἢ λυγαριὲς πλεγμένες, καὶ οἱ στέγες σκεπασμένες μὲ καλαμιές.

Εἶναι φρίκη! Εἶναι σὰν τὰ σπίτια τῶν ἀγρίων πού βλέπαμε στὰ βιβλία· ἴσως καὶ χειρότερα. Ὁ καπνὸς σὲ πνίγει μέσα κεῖ.



Μοῦ ἔγραφεσ γιὰ τὸν παππού σου τί κάνει. Ἐμεῖσ ἐδῶ νὰ δοῦμε τί θὰ κάμωμε!

Ἐδῶ χρειάζοντα ἄνθρωποι σιδερένιοι, μοῦ λέει ὁ πατέρας μου. Γιατὶ οἱ δυσκολίες εἶναι πιὸ μεγάλεσ ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος.

Νὰ ἰδῆσ τοὺσ κατοίκουσ αὐτῶν τῶν καλυβιῶν καὶ θὰ τρομάξησ! Εἶναι ὅλοισ κίτρινοισ, κατακίτρινοισ, μὲ μάτια φλογισμένα ἀπὸ τὸν πυρετό.

Φτάνομε σὲ μιὰ λίμνη. Ἡ μυρουδιά ἀπὸ τὰ νερόχαρα φυτὰ πού σαπίζουν εἶναι ἀνυπόφορη.

Τὰ κουνούπια πλῆθος, ἔτοιμα νὰ τρυπήσουσ μὲ τὴ μυτερὴ προβοσκίδα τουσ τοὺσ ἀνθρώπουσ, νὰ τοὺσ ρουφήξουσ τὸ λίγο αἷμα καὶ νὰ τοὺσ μεταδώσουσ τὴ θέρμη.

Σταματοῦμε σ' ἓνα χάνι. Ὁ πατέρας μοῦ λέει νὰ προσέξω τοὺσ πελαργούσ, πού ἔχουσ τίσ φωλιέσ τουσ στὶσ σκεπέσ τῶν καλυβιῶν.

Ἄλλοισ στέκουσ ἀκίνητοισ, μὲ τὸ ἓνα πόδι ὑψωμένο καὶ τὸ ράμφοσ κατὰ τὸ μέρος πού νομίζουν πὼσ θὰ φυσήξη ὁ ἀέρας. Ἀνυπόμονοισ κροταλίζουν τὰ ράμφη τουσ: κράκ κράκ κράκ.

Νὰ ἓνασ πού ἔρχεται ἀπὸ τὴ λίμνη, μ' ἓνα βάτραχο στὸ στόμα.

Ἐνα ζευγάρι μαθαίνει τὰ μικρά του νὰ πετάξουσ. Ἡ μητέρα χώνει τὸ κεφάλι κάτω ἀπὸ τὸ κορμὶ ἐνὸσ παιδιοῦ καὶ τὸ πετᾶ πρὸσ τὰ πάνω. Ὁ πατέρας τὸ τσιμπᾶ μὲ τὸ ράμφοσ του καὶ τὸ ἀναγκάζει ν' ἀνοίξη τίσ φτεροῦγεσ του καὶ νὰ χτυπήση μ' αὐτέσ τὸν ἀέρα κάμποσεσ φορέσ. Ἐπειτα οἱ γονεῖσ

ἀφήνουν τὸ πελαργόπουλο νὰ ξανακαθίση στὴ φωλιά, γιὰ ν' ἀρχίσουν τὸ μάθημα στὸ ἄλλο πελαργόπουλο.

Περάσαμε καὶ ἀπὸ ἄλλα χωριὰ τοῦ κάμπου· παντοῦ τὰ ἴδια. Στὴ μέση εἶναι τοῦ ἀφέντη τὸ σπίτι καὶ γύρω γύρω τῶν χωρικῶν οἱ καλύβες. Ἔχουν μιὰ πορτούλα, λιγώτερο ἀπὸ ἓνα μέτρο ψηλὴ. Νὰ τοὺς δῆς τοὺς κακόμοιρους τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν εἶναι φορτωμένοι καὶ θέλουν νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν πόρτα! Σκύβουν, σκύβουν, γίνονται σὰν τὶς γάτες, ὅταν περνοῦν ἀπὸ χαμηλὴ τρύπα.

Ἄκουσα τὸν πατέρα μου νὰ λέη:

«Σὲ ἄγρια κατάσταση εἶναι αὐτοί. Σὰ νὰ μὴν εἶναι ἄνθρωποι!»

Κι ἐγὼ εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου: «Ἐμεῖς θὰ τοὺς κάμωμε ἀνθρώπους!»

Βλέπεις, ἡ διδαχὴ τοῦ παπποῦ σου ὅσο πάει πιάνει τόπο περισσότερο. Ὡ καὶ νὰ τοὺς ἔβλεπε αὐτούς!

Τέλος φτάνομε στὰ ριζώματα τοῦ ψηλοῦ βουνοῦ. Καβαλικέψαμε μουλάρια κι ἀρχίσαμε τὴν ἀνάβαση. Ὅσο προχωρούσαμε τόσο ἡ δροσιὰ πὶὸ μεγάλη.

Ἄργα τὴ νύχτα φτάσαμε στὶς καλύβες πού μᾶς εἶχαν ἐτοιμάσει στὸ βουνό, ἐκεῖ πού ἀρχίζουν τὰ παραπόταμα τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν...

Ἔσεῖς θὰ νομίζετε πὼς ἐδῶ μᾶς λείπουν τὰ ψάρια. Ψάρια στὸ βουνό; θὰ πῆτε. Καὶ ὅμως τρῶμε τὰ πὶὸ νόστιμα ψάρια, τὶς πέστροφες.



Εἶναι μακρουλές, μὲ πολὺ ὠραίους χρωματισμούς.  
Ἡ ράχη τους εἶναι μενεξεδένια, μὲ ζωηρὲς μαῦρες  
βοῦλες. Τὰ πλευρά καὶ ἡ κοιλιά ἔχουν βοῦλες κατακόκ-  
κινες. Τὰ φτερούγια τους καὶ ἡ οὐρά τους ἔχουν διά-  
φορα χρώματα.

Οἱ πέστροφες δὲν ἀκολουθοῦν τὴ ροὴ τοῦ νεροῦ,  
παρὰ προχωροῦν ἀντίθετα. Κι ἂν τύχη καὶ τὶς πα-  
ραύρη τὸ νερὸ καὶ πέσουν ἀπὸ καταρράχτη, μ' ἓνα  
πήδημα ξαναβρίσκονται πάλι ἀπάνω. Καὶ τί πήδη-  
μα! Μποροῦν νὰ πηδήσουν ὡς ὀχτῶ μέτρα ψηλά!..

Στοὺς καταρράχτες πηγαίνω μ' ἓνα τσοπανόπου-  
λο Ἀπλώνομε ἓνα δίχτυ καὶ πέφτουν οἱ πέστροφες.  
Τὸ ἀγκίστρι ἐδῶ δὲν τὸ ξέρουν.

Τὸ τσοπανόπουλο ξέρεي κι ἄλλον τρόπο. Κάτω  
ἀπὸ τοὺς καταρράχτες σχηματίζεται μιὰ λιμνούλα,  
Πρὶν νὰ πάρῃ ὁ ἥλιος οἱ πέστροφες βόσκουν, ὅπως  
λέει τὸ τσοπανόπουλο.

Ὅταν πάρῃ ὁ ἥλιος κρύβονται κάτω ἀπὸ τὶς με-  
γάλες πέτρες, ἐκεῖ πού σχηματίζονται μικρὲς σπηλιές.

Ἐκεῖ μέσα βάζει τὰ χέρια του καὶ πιάνει μιὰ  
μὲ τὸ ἓνα καὶ μιὰ μὲ τὸ ἄλλο.....

Ἐγὼ ἀκόμη δὲν κατώρθωσα νὰ τὸ κάμω.

Σ' ἓνα τραπέζι πὺ μᾶς ἔκαναν οἱ βοσκοὶ τρα-  
γούδησαν ὁμορφα τραγούδια τοῦ βουνοῦ. Ἀπ' αὐτὰ  
σᾶς γράφω αὐτό:

Ὁ ἥλιος ἐπαντρεύτηκε καὶ πῆρε τὸ φεγγάρι,  
ἐχάλεσε καὶ στὴ χαρὰ συμπέθερους τ' ἀστέρια.  
Τὰ σύγνεφα τοὺς ἔστρωσε στρώματα γιὰ νὰ κάτσουν,  
τοὺς ἔβαλε προσκέφαλα τὶς ράχες ν' ἀκουμπήσουν,

τοὺς ἔβαλε καὶ τράπεζα στοὺς κάμπους τὰ λουλούδια,  
τοὺς ἔβαλε φαῖ νὰ φᾶν, τὸ μύσκο κι ὅλα τ' ἄνθια,  
κρασί τοὺς ἔδωσε νὰ πιοῦν, θάλασσεσ καὶ ποτάμια,  
κι ἀπ' ὅλα τ' ἄστρια τ' οὐρανοῦ ὁ Αὐγερινὸς δὲν ἦρθε.  
Κι αὐτοῦ πρὸς τὸ ζημέρωμα ὁ Αὐγερινὸς ἐφάνη,  
φέρει τὸν ὕπνο ζωντανό.....

## 29. Τὸ γράμμα τοῦ Ἁγί.

Ἡ κοινότητά μας εἶναι ἀνάμεσα σὲ δυὸ κορφὲσ  
τῆσ μεγάλησ βουνοσειρᾶσ.

Ἀνάμεσα σὲ πελώρια ἔλατα εἶναι μιὰ ξέφαη  
πλατεῖα· χίλια βήματα εἶναι τὸ μάκροσ καὶ ὡσ ἑξ-  
κόσια τὸ πλάτοσ.

Γύρω στὴν πλατεῖα καὶ κάτω ἀπὸ ἔλατα εἶναι  
οἱ καλύβεσ, φτιαγμένεσ τεχνικὰ ἀπὸ ἔλατοκλώναρα.  
Ἡ κάθε καλύβα ἔχει ἀπὸ ἓνα κρεβατάκι κι ἓνα τρα-  
πεζάκι· ἡ πορτούλα τῆσ μένει νύχτα μέρα ἀνοιχτή.

Δυὸ ἀγωγιάντεσ κουβαλοῦν κάθε μέρα τρόφιμα  
ἀπὸ τὴν πόλη· ἀλεύρι καὶ φροῦτα.

Τὰ λαχανικὰ τὰ ἔχομε ἀπὸ τὰ περιβολάκια μας  
στὰ πλάγια κι ἀπάνεμα μέρη τοῦ βουνοῦ. Τὰ ἐτοιμά-  
ζουν καὶ τὰ σπέρνουν τὸν Ἀπρίλιο οἱ φίλοι μας οἱ  
βοσκοί.

Ἡ κοινότητά μας ἔχει ἀνάγκη μόνο ἀπὸ κρεο-  
πωλεῖο. Σὲ μιὰ καλύβα παράμερα, μέσα σὲ ρεματιά,  
ὁ Μῆτροσ, ἓνασ λεβέντησ ὡσ 18 χρονῶν, σφάζει.

Ψωμὶ μποροῦσαν νὰ μᾶσ φέρουν ἑτοιμο, μὰ οἱ  
μητέρεσ κι οἱ ἀδερφέσ μας θέλουν νὰ τὸ ζυμώνουν



μόνες και να τὸ ψήνουν στὰ πρόχειρα φουρνάκια, πού ἔχομε κάμει ἀπὸ κοκκινόχωμα.

Τὴν καλοκαιρινὴ κοινότητα τὴν ἔχει συστήσει ἕνας γιατρός. Τὴν ἀποτελοῦν γιατροί, δικηγόροι, ὑπάλληλοι καὶ ἔμποροι μὲ τὶς οἰκογένειές τους.

Στὸ δρόμο πού πηγαίναμε περάσαμε ἐγώ, ἡ ἀδερφή μου, ἡ μητέρα κι ὁ πατέρας μιὰ μεγάλη λαγκάδα. Φανταστῆτε τὸ ψηλὸ βουνό, κομμένο μὲ τὸ μαχαίρι στὰ δύο. Τὸ ἄνοιγμα εἶναι ὅσο νὰ πετάξης πέτρα, καὶ βαθὺ τόσο, πού μόλις τὸν Ἰούλιο φτάνει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καταμεσήμερα γιὰ λίγες στιγμὲς στὴ ρεματιᾶ.

Τὰ νερὰ τῆς ρεματιᾶς βουίζουν ἀδιάκοπα καὶ μαζὶ βουίζουν τὰ νερὰ πού κατεβαίνουν ἀπ' τὶς ἀπειρες πηγές, ἀπὸ καταρράχτες καὶ ρυάκια. Ὁ δρόμος, δυὸ πιθαμὲς πλάτος, περνᾷ ἀπὸ τὸν ἕνα βράχο σωστὸ τρίχινο γεφύρι.

Πολλοὶ περνοῦν μὲ κλειστὰ μάτια γιὰ τὴν ζαλίζονται. Λίγο νὰ παραπατήση τὸ μουλᾶρι, χάθηκες.

Τὸ χειμῶνα, μᾶς εἶπε ὁ πατέρας, κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ περάση. Ἀπὸ τὰ φρύδια τῶν βράχων ξεκόβονται μεγάλα κομμάτια χιόνια, καὶ καθὼς κυλοῦν παρασέρνουν βότσαλα, πέτρες καὶ χαμόδεντρα τῶν βράχων καὶ πέφτουν στὴν ἄβυσσο. Τρομαχτικὸς κρότος γίνεται τότε, πού ἀκούεται ὄρες μακριά.

Ὅταν βγήκαμε, μεγάλο βᾶρος ξέφυγε ἀπὸ τὰ στήθη μας. Ἀπλώθηκε μπροστὰ μας καταπράσινη πεδιάδα καὶ ἡ θάλασσα, ἡ ὁμορφὴ θάλασσα!

Ἦστερα ἄρχισε ἡ ἀνάβαση.....

Ε. Παπαμιχαήλ-Δ. Βουτυρᾶ, Ὁ Ἥλιος

10

Παραμονή τοῦ Ἑλι-Λιᾶ. Ἀνεβήκαμε μὲ κόπο στὴν ψηλότερη κορφή· στὸ ἐξωκλήσι τοῦ Ἑλι-Λιᾶ σὰ σπαθιά καὶ μαχαίρια μπηγμένα στὴ γῆ οἱ πέτρες, ἔτοιμες νὰ μᾶς ξεσκίσουν ροῦχα καὶ σάρκες.

Ἀνεβήκαμε μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Βουτοῦσε σὰν πελώριο πορτοκάλι στὴ δυτικὴ θάλασσα.

Τὸ βουνὸ τελείωνε σὲ ψηλὸ ἀκρωτήριο πρὸς τὰ νότια. Ἀναλοτικὰ καὶ δυτικὰ φαίνονταν τὰ νησάκια. Νόμιζα πὼς μπορούσα νὰ σκύψω νὰ τὰ πάρω. Καὶ τὸ βουνὸ μας ἔδινε τὰ χέρια στὰ κοντινά του βουνά πρὸς τὰ βόρεια, βορειοδυτικὰ καὶ βορειανατολικά, καὶ ἐκεῖνα σὲ ἄλλα.

Οἱ δύο πεδιάδες ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ ριζώματα τελείωναν σὲ ἀκρωτήρια καὶ βουνά. Πλῆθος οἱ λαγκαδιές κι οἱ ρεματιές.

Σὲ λίγο, κάτω ἀπὸ τὶς πεδιάδες καὶ τὶς θάλασσες, προχωροῦν τὰ σύννεφα σὰν πελώρια ἐρπετά, θηρία τῶν παραμυθιῶν. Σκεπάζουν τὶς θάλασσες καὶ τὶς πεδιάδες κι ἀνεβαίνουν φοβερίζοντας τὶς ρεματιές καὶ τὶς λαγκαδιές. Δὲν πέρατε ὥρα πού μᾶς ἔζωσαν γύρω, καὶ μείναμε ἐμεῖς ἀπάνω στὴν κορφή μὲ τὸ ἐικλησάκι καὶ τοὺς προσκυνητές, σὰ σὲ σκόπελο ἀπάνω σὲ μπαμπακένια θάλασσα.

Φορτώματα τὸ λιβάνι καίγεται κι ὑψώνονται οἱ φλόγες κι οἱ καπνοί. Εἶναι ἡφαίστειο ὁ βράχος καὶ ἐμεῖς γίγαντες τοῦ παραμυθιοῦ.

Τὸ πρωὶ ξαστεριά παντοῦ. Ὁ ἥλιος προβάλλει καὶ ροδοβάφει τὶς κορφές καὶ τὰ πέλαγα. Αἰτοὶ πετοῦν ἴσια κατὰ τὸν ἥλιο.



Κατεβαίνοντας είδαμε τούς χωρικούς που ανεβαίνουν από τούς κάμπους, να πάρουν κρυσταλλωμένο χιόνι μέσα σέ σακκιά ύφασμένα από τραγόμαλλο.

Μέσα σέ ἀνήλια βάραθρα, μένει αιώνια ἄλιωτο τὸ χιόνι. Μὲ τὰ πελέκια τὸ κόβουν. Πολὺ ἐπικίνδυνο νὰ κατεβῆ κανεὶς.

Εἶναι ὅμως καὶ βάραθρα, μὲ χῶμα γύρω καὶ ἄβαθα. Ἐκεῖ τὸ χιόνι μένει καμιὰ φορὰ ὡς τὸν Αὐγουστο.

Ἔχουμε ἓνα τέτοιο κοντὰ καὶ πηγαίνομε καὶ παίζομε τὶς χιονιές... Πάγος ἐμᾶς δὲ μᾶς χρειάζεται. Ἄς εἶναι καλὰ οἱ τόσες καὶ τόσες βρουσοῦλες, πὺ μοσκοβολοῦν ἀπὸ τὰ ἔλατα καὶ τὴ φτέρη ».

---

### 30. Ψάρεμα μὲ πυροφάνι.

Μιὰ μέρα ἢ δυὸ πρὶν νὰ φύγωμε ὁ Φῶτος θυμήθηκε κάτι :

« Κάτι ξεχάσαμε, παιδιά. Δὲν είδαμε ψάρεμα μὲ πυροφάνι ».

— « Κι ἐγὼ δὲν ἔχω δεῖ » εἶπα ἐγώ.

— « Κι ἐμεῖς, κι ἐμεῖς ! » εἶπαν οἱ ἄλλοι.

— « Νὰ ποῦμε στὸν Μπαρμπαστάμο νὰ ψαρέψη μὲ πυροφάνι νὰ τὸ δρῦμε ! »

Πήγαμε καὶ βρήκαμε τὸν Μπαρμπαστάμο.

Καθόταν ἔξω ἀπ' ἓνα μικρὸ καλύβι, στὸν ἴσκιον ἐνὸς πλατάνου. Κοντὰ του σ' ἓνα τραπεζάκι εἶχε ἓνα ποτήρι γεμάτο κρασί.

«Κάτι θά μοῦ ζητήσετε πάλι· τὸ βλέπω» μᾶς εἶπε μόλις μᾶς εἶδε.

— «Θέλομε νὰ δοῦμε ψάρεμα μὲ πυροφάνι» εἶπαμε στὸν Μπαρμπαστάμο.

— «Ἐγὼ δὲν τὰ καταφέρνω καλά» μᾶς εἶπε. «Στὸ στόμα τοῦ ποταμιοῦ, πού εἶναι κοντὰ στὴν πόλη, σχηματίζεται μιὰ μικρούλα λιμνοθάλασσα. Ἐκεῖ ἔχουν τὴν καλύβα τους δυὸ γέροι ψαράδες φίλοι μου».

Συμφωνήσαμε τὴν ἄλλη μέρα νὰ πᾶμε. Μπήκαμε στὶς βάρκες καὶ φτάσαμε τὴν ὥρα πού βασιλευε ὁ ἥλιος.

Βρήκαμε τοὺς δυὸ ψαράδες, ὅπως τοὺς περιγράφει ἓνα ποίημα:

Δυὸ γέροι ψαροκυνηγοὶ μαζὶ ἦταν ξαπλωμένοι  
πάνω στὰ βουῖρλα τὰ στεγνά, μὲς στὴν πλεχτὴ καλύβα.  
Τῆς ψαρικῆς τὰ σύνεργα εἶχαν ἐκεῖ κοντὰ τους:  
τὰ πανεράκια τὰ ρηχὰ καὶ τὰ μακριὰ καλάμια,  
τ' ἀγκίστρια, τὰ δολώματα, τὶς πετονιές, τοὺς κιούρ-  
[τους,  
τὰ δίχτυα, τὰ καμάκια τους καὶ τὴ γριά τους βάρκα.

Τοὺς χαιρετήσαμε κι ὁ Μπαρμπαστάμος εἶπε τὸ σκοπὸ μας.

«Ναί, ναί, ἀκοῦς; Νὰ δοῦνε τὰ παιδιὰ!» εἶπε ὁ ἕνας.

— «Τότε νὰ ἐτοιμάσωμε πολὺ δαδὶ καὶ ρετσίني» εἶπε ὁ ἄλλος.

— «Ἐχομε φέρεи ἀρκετὰ κι ἀπὸ τὰ δυὸ» ἀποκρίθηκε ὁ Μπαρμπαστάμος.



— «Τότε καλά, νὰ δειπνήσωμε πρῶτα, ἔπειτα νὰ ἐτοιμάσωμε τὶς βάρκες καὶ νὰ περιμένωμε νὰ σκοτεινιάσῃ.

» Ἡ μιὰ βάρκα θὰ πάῃ μέσα, ν' ἀρχίσῃ νὰ χτυπᾷ, νὰ βγοῦν οἱ κέφαλοι πρὸς τὰ ἔξω. Τὰ παιδιὰ μὲ τὶς δικές τους θὰ καθίσουν ἀπέξω νὰ βλέπουν ».

Ἔτσι ἔγινε. Μποῦ μποῦ μποῦ! χτυποῦσε κούφια ἢ βάρκα τοῦ ἑνὸς ψαρᾶ· οἱ κέφαλοι τρόμαξαν καὶ προχώρησαν πρὸς τὸ στόμα τοῦ ποταμιοῦ. Ἐπειτα σταμάτησε τὸ χτύπημα.

Ὁ δευτέρος ψαρὰς προχώρησε μὲ τὴ βάρκα του. Στὴν πλώρη, ἀπάνω σὲ σιδερένια σκάρα, ἔκαιγε τὸ δαδὶ καὶ τὸ ρετσίσι. Ἀπὸ τοὺς καπνοὺς σιεπάστηκε ὁ οὐρανός· οἱ φλόγες φώτισαν παράξενα τὰ νερά.

Δυὸ παιδιὰ τραβοῦσαν ἑλαφρὰ τὰ κουπιὰ· ὁ Μπαρμπαστάμος ἦταν στὸ τιμόνι. Ὁ φίλος του ὁ ψαρὰς ὀρθός, μὲ τὸ καμάκι στὰ χέρια. Οἱ φλόγες φώτιζαν τὸ πρόσωπό του, καὶ τὸ ἔκαναν ἄγριο· ὁ ἴσκιος του ἔπεφτε κατάμαυρος στὰ νερά.

Οἱ κέφαλοι, καθὼς ἔβλεπαν τὸ φῶς, σταματοῦσαν ξαφνιασμένοι. Ὁ ψαρὰς τοὺς χτυποῦσε μὲ τὸ καμάκι, ἔκανε τσάπ καὶ τοὺς ἔφερνε ἀπάνω καὶ τοὺς πετοῦσε στὴν κουπαστή· ἐκεῖ σπαρτάριζαν. «Ὅλοι ἦταν χτυπημένοι στὸ κεφάλι.

Τὰ περισσότερα ψάρια τὰ πήραμε ἐμεῖς. Ὁ Φῶτος εἶχε πάρει χρήματα ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ πλήρωσε τοὺς ψαράδες.

Ἀργά, περασμένα τὰ μεσάνυχτα, γυρίσαμε.

Καθὼς πηγαίναμε, εἶδαμε ἕνα φῶς νὰ λάμπη στὸ σκοτάδι. «Ὁ φάρος!» εἶπαμε.

— «Τί νά κάνη ὁ γερο-Μπόχαλης κι ὁ σύντροφός του ; » εἶπε ὁ Φῶτος.

Ἐγὼ τοὺς φαντάστηκα στὸ μικρὸ καλυβάκι νά κάθωνται ὁ ἓνας ἀντικρὺ στὸν ἄλλο, φωτισμένους ἀπὸ τὸ θαμπὸ φῶς τῆς λάμπας καὶ νά τρῶνε τὸ φτωχικὸ φαί τους. Καὶ σὰ ν' ἄκουσα, μοῦ φάνηκε, τῆ βοή τοῦ ἀνέμου καὶ τὸ χτύπο τῶν κυμάτων, ποὺ ἔπεφταν ἀπάνω στὸ βράχο τοῦ φάρου.

Σὲ μιὰ μέρα φύγαμε· μπήκαμε στὶς βάρκες καὶ ξεκινήσαμε. Λυπηθήκαμε ὅλοι μας, ποὺ ἀφήναμε τὸ νησάκι καὶ τοὺς φίλους μας. Ὅταν περνούσαμε ἀπὸ τὸ φάρο, τὸν ἐχαιρετήσαμε μὲ ζητωκραυγές. Φωνάξαμε καί: «ζήτω ὁ καπετὰν Μπόχαλης!»

Τάχα νά τ' ἄκουσε;

---

### 31. Χαρά ἀπροσδόκητη.

Εἶχαμε μιὰ κρυφὴ ἐλπίδα οἱ φίλοι, πὼς μιὰ μέρα ὁ Μπάμπης θὰ μᾶς γινόταν φίλος καὶ βοηθός· μὰ τόσο σύντομα δὲν τὸ περιμέναμε τὸ καλὸ αὐτό. Καὶ ὅμως! Ὅταν βρεθήκαμε στὴν πόλη, ὁ πρῶτος πρὸ μᾶς ὑποδέχτηκε ἦταν ὁ Μπάμπης.

Μὲ πῆρε παράμερα καὶ μοῦ μίλησε ὥρα πολλή. Μοῦ εἶπε πὼς μίλησε στὸν πατέρα του, νά τὸν βοηθήσῃ νά κάμῃ καὶ αὐτὸς ἓνα καλό.

Ὁ πατέρας του μίλησε μὲ τὸ δήμαρχο καὶ τοὺς ἄλλους συμβούλους, καὶ τοὺς ἔπεισε νά κάμουν ὅ,τι



είχε ζητήσει ο γιός του, μιὰ νυχτερινή σχολή για τ' άπορα παιδιά, πού είναι άναγκασμένα να δουλεύουν τήν ήμέρα.

Χάρισε στήν κοινότητα και ένα χωράφι άκαλλιέργητο κοντά στο σχολείο μας.

Νά βοηθήσωμε κι έμεϊς, μου είπε ο Μπάμπης, να φυτευτῆ με δέντρα και προπάντων με συκιές κι άμυγδαλιές. Με τον καιρό θα έχη σημαντικό εισόδημα, κι έτσι θα μπορούν ν' αγοράζονται βιβλία και ρούχα για τ' άπορα παιδιά.

«Μά έσύ μᾶς έβαλες όλους κάτω. Μπράβο σου, Μπάμπη!» φώναξα μ' ένθουσιασμό.

Τά είπα και στους άλλους φίλους κι όλοι χάρηκαν.

Είπα στον Μπάμπη, πώς ο Φώτος έπεισε τον πατέρα του κάθε καλοκαίρι να παίρνη στήν έξοχή τέσσερα ως πέντε φτωχά παιδιά κι αδύνατα.

Και οι άλλοι εύποροι φίλοι μας θα έκαναν τὸ ίδιο.

«Σύμφωνος, σύμφωνος κι έγώ!» μου είπε ο Μπάμπης.

Ἦρθαν και οι δικόι μου από τὸ χωριό. Μοῦ είπαν πολλά, τὰ περισσότερα όμως, τὰ ἥξερα από τὰ γράμματά τους.

Ἡ Δαφνούλα με φοβέριζε, πώς δὲ θα μου ξαναγράψη ἂν δὲν πάω τὸ καλοκαίρι.

Και πῆγα, για λίγες μέρες όμως, με τὸ φίλο μου Φώτο.

«Μά είναι τὸ χωριό μου αυτό; έλεγα όταν πῆγα, ἦ κανένα άλλο; Μὴν έκαμα λάθος;»

Δὲν τὸ γνώρισα, τὸ πιστεύετε;

Τὰ ἔρημα, χέρσα μέρη του ἦταν τώρα γεμάτα δεντράκια καταπράσινα, οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ καθαροί· καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὄχι ἐκεῖνοι ποῦ ἤξερα. Ἐκεῖνοι ἦταν κακοντυμένοι οἱ περισσότεροι, ἢ μὲ σκισμένα ροῦχα, καὶ τὰ παιδιά ξυπόλυτα. Τώρα πᾶνε αὐτά· ὅλοι καθαρά ντυμένοι καὶ τὰ παιδιά μὲ παπούτσια.

Ἡ κοινότητα ἔκαμε θαύματα. Μὲ ὅσους μίλησα, ὅλοι εὐλογοῦσαν τ' ὄνομα τοῦ παπποῦ μου.

---

### 32. Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ παπποῦ.

Πέρασαν χρόνια. Εἶχα βγάλει τὸ γυμνάσιο καὶ ἤμουν στὴν Ἀθήνα, ὅπου σπουδαζα νὰ γίνω δάσκαλος. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς φίλους μου ἔκαναν τὸ ἴδιο.

Ὁ Φῶτος εἶχε ἀποφασίσει νὰ κάμῃ ἓνα σχολεῖο στὸ κτῆμα τους, ποῦ περάσαμε τόσα καλοκαίρια μαζί. Καλύτερο στὸν κόσμο ἀπὸ τὸ δικό του δὲν ἤθελε νὰ εἶναι, μᾶς ἔλεγε.

Ὅλοι μας πιστέψαμε, πὼς ἔτσι μπορούμε νὰ κάμωμε ἓνα λαὸ νὰ εἶναι εἰρηνικός, περήφανος καὶ δυνατὸς σὰν τὸ χορτάτο λιοντάρι.

Πλησίαζαν τὰ Χριστούγεννα. Μοῦ εἶχαν γράψει ἀπὸ τὸ σπίτι νὰ πάω ἐκεῖ νὰ περάσω τὶς γιορτές. Μοῦ ἔγραψε καὶ ἡ Δαφνούλα νὰ πάω, γιατί μὲ θέλει ὁ παππούς.

Μιὰ βραδιά — ἔκανε κρύο πολὺ, θυμοῦμαι — ἀκούμπησα τὸ κεφάλι μου στὶς δυὸ παλάμες μου καὶ συλλογιζόμουν ποῦ ἔπρεπε νὰ πάω. Τὸ τραπεζάκι



πού είχα άκουμπήσει τούς άγκῶνες μου έτριζε. Ξε-  
κάρφωτο, καθώς ήταν άπό τήν πολυκαιρία, δέν ή-  
ξερε κατά ποιά μεριά νά πέση.

“Έτσι όπως ήμουν άποκοιμήθηκα κι είδα όνειρα,  
όνειρα πολλά. ‘Απ’ αύτά θυμοῦμαι άκόμη μερικά. Τό-  
σο ζωντανά ήταν!

Είδα πώς ήταν παραμονή πρωτοχρονιας. ‘Ο τρε-  
λοβοριας μανιασμένος φυσοῦσε και λίχιζε ένα σπει-  
ρωτό χιόνι. Τό κυπαρίσσι τής αύλλής τό λύγιζε για νά  
τό σπάση, κι αύτό άντιστεκόταν, παλεύοντας γενναία.

Τό φανάρι πού ήταν στή γωνία τό κουνοῦσε κι  
αυτό· τό έκανε νά τρίζη δυνατά και νά σηκώνεται ως  
άπάνω στο παράθυρό μου. Ήταν ένα παλιό φανάρι  
άπό εκείνα πού έκαιαν με πετρέλαιο. Είχε ένα φῶς  
κλαψιάρικο, πού όταν έσβηνε, γέμιζε τά γυαλιά του  
με καπνιά. Και τό είχαν άκαθάριστο, ποιός ξέρει άπό  
τότε!

‘Ωστόσο τό είχα συντροφιά, κι είχα γράψει στο  
φῶς του μερικες ιστορίες πού τις έλεγα: ιστορίες πού  
μοῦ διηγήθηκε τό φανάρι.

‘Αλήθεια, τις ιστορίες πού θά σās πῶ τώρα  
μοῦ τής είπε τό φανάρι. Τό είδα στον ύπνο μου νά  
μοῦ λέη:

«Νωρίς κοιμήθηκες άπόψε και δέν έγραφες τί-  
ποτε. ‘Ας εῖναι· άκουσε, κι αύριο όταν ξυπνήσης,  
τις γράφεις τις ζωντανες ιστορίες πού βλέπω.

Στις αίθουσες του διπλανοῦ παλατιοῦ φῶτα πολ-  
λά άναμμένα. Πόσο λάμπουν! Τό δικό μου φῶς  
μπροστά τους δέν εῖναι οὔτε φῶς πυρολαμπίδας.

Ἀμάξια πολλὰ ἔρχονται καὶ σταματοῦν στὴν ἐξώπορτα· καὶ ἀπὸ μέσα βγαίνουν κυρίες καὶ κύριοι λαμπροφορεμένοι. Μπαίνουν στὶς αἴθουσες καὶ ἀρχίζει πολυθόρυβη μουσική, ἀκούονται χοροὶ καὶ γέλια.

Κάποιος πλησιάζει τὴν ἐξώπορτα. Πρὶν νὰ συλλογιστῶ γιατί ἄργησε καὶ γιατί ἦρθε πεζός, εἶδα πὼς ἦταν ἓνας φτωχὸς γραμματοκομιστής. Τὸν ἐγνώρισα ἀπὸ τὴ στολή του, τὸ καπέλο του καὶ τὴ σάκα του ποὺ βάζει τὰ γράμματα.

Χτύπησε, κι ἓνας λαμπροστολισμένος ὑπηρέτης πῆρε ἓνα γράμμα.

Τὸ ἔδωσε σὲ μιὰ κόρη, πολὺ ὠραία, ποὺ φοροῦσε τὰ πιὸ πολλὰ διαμάντια καὶ τὰ πιὸ πολὺτιμα μεταξωτά. Ἄνοιξε τὸ γράμμα ἢ κόρη, ἔρριξε μιὰ ματιὰ κι ἔτρεξε στὴ μητέρα της. Τὸ ἴδιο εἶναι ντυμένη καὶ αὐτή.

Κάτι πολὺ τρομερό—ποιοὺς ξέρει τί—θὰ ἔγραφε τὸ γράμμα, καὶ ἀμέσως κόπηκε ἢ μουσική καὶ τὰ γέλια κι οἱ χοροί. Ἡ μητέρα κατέβηκε γρήγορα μὲ τὴν κόρη της καὶ μπῆκαν στὸ ἀμάξι τους· καὶ ἄλλες κυρίες καὶ κύριοι κατέβηκαν καὶ μπῆκαν στ' ἀμάξια τους.

Τὸ ἀμάξι τῆς μητέρας μὲ τὴν κόρη πέρασε πολὺ κοντὰ μου. Ἔσκυφα καὶ κοίταξα μέσα.

Μητέρα καὶ κόρη ἔχυναν πικρὰ δάκρυα. Γιατί νὰ ἔκλαιαν;

Δὲν ξέρω, μὰ μοῦ φαίνεται πολὺ παράξενο.

Τόση λάμψη καὶ πλοῦτος μαζὶ μὲ τόσο πικρὰ δάκρυα! Ἐκεῖ ποὺ συλλογιζόμουν αὐτὰ ἢ ἄμαξα προσπέρασε καὶ χάθηκε.



«Ένα είκοσαράκι τρία κουτιά σπέρτα! Πάρτε σπέρτα κέρινα, κύριοι! Ένα είκοσαράκι τὰ τρία κουτιά!»

Έτσι φωνάζει δυὸ ὥρες ἕνα παιδάκι. Εἶναι ντυμένο κουρέλια καὶ τὰ παπούτσια μόλις στέκουν στὰ πόδια του. Τὸ κρῦο τὸ πιρουνιάζει καὶ ἀρχίζει νὰ κάνη μερικὰ βήματα νὰ ζεσταθῆ, μὰ πάλι ξαναγυρίζει σιὸ μικρὸ κύκλο ποὺ φωτίζω καὶ φωνάζει:

«Πάρτε κέρινα σπέρτα, κύριοι! Ένα είκοσαράκι τὰ τρία κουτιά τὰ σπέρτα!»

Ένας ἄνθρωπος πλησιάζει τρικλίζοντας. Χωρὶς ἄλλο εἶναι μεθυσμένος.

«Πόσα ἔχεις;» ρωτᾷ τὸ παιδί.

— «Τρία είκοσαράκια, πατέρα!» ἀπάντησε καὶ τὰ ἔδειξε. Αὐτὸς τ' ἄρπαξε τὰ είκοσαράκια καὶ προχώρησε σκουντουφλώντας.

— «Μὴν τὰ παίρνεις, πατέρα» φώναξε, κλαίοντας τὸ παιδί. «Θὰ τὰ πάω τῆς μητέρας μου. Δὲν ἔχει ψωμί, τὸ ξέρεις!»

— «Θὰ τῆς πάω ἐγώ!» τραύλισε ἀπὸ τὸ μεθύσι, χωρὶς νὰ γυρίσῃ ἐκεῖνος· καὶ μὲ τὰ κλάματα στὰ μάτια ὁ μικρὸς ξαναφώναξε:

«Σπέρτα κέρινα, κύριοι! Πάρτε, σᾶς παρακαλῶ. Ένα είκοσαράκι τρία κουτιά σπέρτα!»

Νὰ κι ἄλλος μικρός. Αὐτὸς δὲν ἔκλαψε ποτέ του, οὔτε θὰ κλάψῃ. Ἄκου πῶς κουδουνίζει ἡ φωνή του!

«Κουλουράκια φρέσκα! φρέσκα! Ξεροψημένα κουλουράκια, ζεστὰ κουλουράκια!»

Ροδοκόκκινος εἶναι ὁ μικρὸς κι οὔτε χιόνι οὔτε

βοριάς τὸν κρατοῦν μέσα. Κάθεται ἐδῶ κοντὰ σ' ἓνα ὑπόγειο.

Ὁ πατέρας του, φτωχὸς χτίστης, μόλις οἰκονομεῖ τὸ ψωμὶ τῆς οἰκογένειάς του.

Ὁ μικρὸς ἀδερφὸς του μέρες τώρα ἦταν βαριά ἄρρωστος. Ἦταν ἓνας μικρούλης με ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια. Μέσα στὸν πυρετὸ πού τὸν ἔψηνε φώναζε: «Παπούτσια θέλω· κόκκινα τὰ θέλω με φιόγκους· καὶ νὰ γυαλίζουν, νὰ γυαλίζουν πολὺ πολὺ! Γιατί τ' ἄλλα παιδιὰ νὰ ἔχουν παπούτσια κι ἐγὼ νὰ μὴν ἔχω;»

—«Ἐγὼ θὰ σοῦ φέρω παπούτσια» τοῦ εἶπε ὁ φίλος μου.

Χτὲς τὸ βράδυ τὰ πῆγε. Ὁ μικρὸς ἄρρωστος ἀνοιξε τὰ μάτια του, τὰ ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά του καὶ ξεψύχησε

Τὴν ἴδια βραδιά ὁ μικρὸς μου φίλος ξαναπέρασε καὶ φώναξε πιὸ δυνατά:

«Ξεροψημένα κουλουράκια φρέσκα! φρέσκα!»

Καὶ πολλὰ ἄλλα βλέπω. Αὐτὴν τὴ στιγμὴ μάλιστα βλέπω κάτι ἄλλο.

Πλησιάζει ἓνας μαραγκὸς φορτωμένος τὸ ζεμπίλι, με μιὰ γυναῖκα. Ἡ γυναῖκα ἔχει κάτω ἀπὸ τὸ πανωφόρι τῆς ἓναν μπόγο μεγάλο. Στὸ ἄλλο χέρι κρατεῖ ἓνα πακετάκι.

«Πῆρες, βλέπω, πολλὴ δουλειὰ ἀπὸ τὸ ραφτάδικο» εἶπε ὁ ἄντρας.

—«Ναί» ἀπάντησε ἡ γυναῖκα.



— «Μὰ νὰ ξενυχτᾶς πολὺ δὲ θέλω. Τί ἔχεις στὸ πακετάκι ; »

Ἡ γυναῖκα τὸν κοιτάζει μὲ λαμπερὰ μάτια καὶ τοῦ λέει: « μάντεψέ το ! »

Ὁ ἄντρας σήκωσε τοὺς ὤμους γελώντας κι ἐκείνη πρόσθεσε: « Κάτι γιὰ τὸ παιδί μας ! Θέλεις νὰ δῆς ; »

Νὰ καὶ οἱ δύο τους κάτω ἀπὸ τὸ φῶς μου. Ἡ γυναῖκα ἀφοῦ ἀπόθεσε κάτω τὸ μεγάλο μπόγο καὶ ξετύλιξε τὸ μικρὸ πακέτο ἀπὸ τὰ χαρτιά, λέει γρήγορα:

« Ξενύχτησα δυὸ μέρες αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα καὶ ἔρραφα πολλά. Μὲ τὰ λίγα χρήματα ποὺ περίσσεψαν ἤθελα νὰ κάμω τὸ παιδί μας νὰ χαρῆ. Αὔριο εἶναι πρωτοχρονιά. Δὲν ἔκαμα καλά ; »

Πρὶν ν' ἀπαντήσῃ ὁ ἄντρας, ἀνοιξε τὸ κουτὶ ἢ γυναῖκα καὶ εἶδα μέσα μιὰ χαριτωμένη κουκλίτσα.

Κοίταζαν καὶ οἱ δύο τους τὴν κουκλίτσα. Τώρα σήκωσαν τὰ μάτια καὶ μέσα τους βλέπω νὰ χαμόγελα ἢ εὐτυχία.

« Ἀλήθεια, πολὺ θὰ χαρῆ τὸ παιδί μας ! » εἶπε ὁ ἄντρας καὶ μὲ χαρούμενες ὀμιλίες προχωροῦν.

Ἦθελε κι ἄλλες ἱστορίες νὰ μοῦ πῆ τὸ φανάρι, μὰ ὁ βοριάς τὸ χτύπησε στὸν τοῖχο καὶ τὸ ἔκαμε θρύψαλα. Κάπνισε λίγο κι ἔσβησε.

Ξύπνησα γιὰ λίγο κι ἔκανα νὰ σηκωθῶ νὰ πέσω στὸ κρεβάτι μου, μὰ ξανάπεσα ἐκεῖ ποὺ ἤμουν κι ἀποκοιμήθηκα.

Εἶδα τότε ἄλλο ὄνειρο :

Σ' ένα γαληνεμένο πέλαγος πρόβαλε ένας πελώριος ήλιος. Πώς έλαμπε! Κι ένα πανώριο καράβι είδα, γεμάτο παιδιά, να πλέη προς τὸ πράσινο νησί μας. Πώς ξεφώνιζαν τὰ παιδιά ἀπὸ χαρά!

Ξαφνικά ἡ θάλασσα ἀναταράχθηκε, σήκωσε κύματα βουνά και ὤρμησαν να πνίξουν τὸ καράβι. Ὁ ήλιος ἔσβησε κι ἔπεσε πυκνὸ σκοτάδι. Πώς οὔρλιαζε ἡ θάλασσα! Μιά φωνή βγήκε ἀπὸ τὰ στόματα τῶν παιδιῶν:

«Καπετὰν Μπόχαλη, ἀναψε τὸ φανάρι! Τὸ φανάρι ἀναψε, καπετὰν Μπόχαλη!»

Ἄλλὰ μιὰ φωνή βαθιὰ βαθιά, σὰν ἀπὸ τῆ βοῆ τῶν κυμάτων ἀκούστηκε:

«Ὁ καπετὰν Μπόχαλης πέθανε, πάει! Κανείς πιὰ δὲ θ' ἀνάψη τὸ φανάρι, κανείς!»

Τρόμαξα και πετάχτηκα ἀπάνω. Ἦταν ἡμέρα πιά. Ἴσια ἴσια ἐκείνη τῆ στιγμὴ χτύπησε ἡ πόρτα μου. Ρώτησα ποιὸς χτυποῦσε. Ἦταν ἡ σπιτονοικοκυρά μου. Μπῆκε μέσα και μοῦ ἔφερε μαζί με τὸν καφέ κι ἕνα γράμμα τῆς Δαφνούλας πάλι.

Διάβασα: «Ὁ παππούς δὲν εἶναι καλά!»

Χωρὶς να χάσω καιρὸ ἐτοιμάστηκα και ξεκίνησα για τὸ χωριὸ μου. Ἀπὸ τὸ παράλιο χωριουδάκι πήρα ἕναν ἀγωγιάτη με γερὸ μουλάρι εἶχε μιὰ δυὸ ὥρες ἀκόμη.

«Θά νυχτώσωμε ψηλά στὸ βουνό» μοῦ εἶπε. Καὶ δὲ βλέπεις; εἶναι χιονισμένο».

— «Σὲ πληρώνω, ὅσο κι ὅσο!» τοῦ εἶπα.

Ἄλλο δὲν ἤθελε.



Ξεκινήσαμε. Στή ράχη τοῦ βουνοῦ ἀναγκάστηκα νὰ τυλιχτῶ μὲ τὸ κιλίμι, πού εἶχε στρώσει ὁ ἀγωγιότης ἀπάνω στὸ σαμάρι.

Γκούπ...., γκούπ...., γκούπ! ἔτριξε τὸ κρυσταλλιασμένο χιόνι, κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ μουλαριοῦ καὶ τοῦ ἀγωγιότη.

Ἦθελα νὰ κατεβῶ νὰ περπατήσω.

«Θὰ γλιστρήσης» μοῦ εἶπε ὁ ἀγωγιότης. «Ἐδῶ χρειάζονται τσαρούχια καὶ τυλιγμένα μὲ ροῦχο, ἀλλιῶς...»

Πλησιάσαμε στὸ χωριό. Τὰ σκυλιὰ μᾶς ἔνωσαν καὶ ἄρχισαν τὰ γαβγίσματα.

Μὰ πῶς νὰ κάμω νὰ περπατήσω; θέλω νὰ περάσω τοὺς γνώριμους δρόμους μὲ τὰ πόδια.

Εἶχα πρόχειρες ἓνα ζευγάρι μάλλινες σκάλτσες. Τίς φορῶ μὲ κόπο ἔξω ἀπὸ τὰ παπούτσια μου καὶ πηδῶ κάτω.

«Ἄφησέ με, λέω στὸν ἀγωγιότη, θὰ ἰδῆς πῶς τίποτα δὲ θὰ πάθω.»

Γρούπ, γκούπ, γκούπ! τριζοβολᾷ τὸ χιόνι. Καὶ τὸ κουδούνι τοῦ μουλαριοῦ χτυπᾷ μουγκά.

Ντίν! ντίν! ντίν!

Ὁ χουχουλιός, ὁ ξάδερφος τῆς κουκουβάγιας, θρηνολογεῖ: Χού, χού, χούουου! Χού, χού, χούουου!... Ἐέρω πῶς θέλει νὰ ξεγελάσῃ τὰ ποντίκια, νὰ πεταχτοῦν ἀπὸ καμιὰ ὄχτια ξεχιονισμένα καὶ νὰ τὰ φάῃ. Μὰ ὁ νοῦς μου πάει στὸ κακό: «νὰ μὴν πέθανε ὁ παππούς;»

Γρούπ, γκούπ, γκούπ! γρούπ, γκούπ, γκούπ!

πάει τώρα τὸ χιόνι κάτω ἀπὸ τὰ γοργὰ βήματά μου, κι ἀφήνω πίσω τὸν ἀγωγιάτη.

«Στοῦ παπᾶ τὸ σπίτι!» τοῦ λέω καὶ τρέχω πιὸ πολὺ.....

—«Ξέρω! ξέρω!» μοῦ λέει, καὶ ἀκολουθεῖ κι αὐτὸς ὅσο μποροῦσε πιὸ γρήγορα. Ἦταν ἀνηφοριὰ καὶ γλιστροῦσε τὸ χιόνι.

Φτάνω στὴν ἐκκλησίᾳ· τρία βήματα κι ἀνέβηκα στὸ χαγιάτι.

Ἄκουσα ἓνα βραχνὸ γάβγισμα κι ἓνας σκύλαρος ρίχτηκε πάνω μου. Τὸ σκυλι αὐτὸ δὲν τὸ ἤξερα· σήκωσα τὸ ραβδί μου νὰ τὸ χτυπήσω, μὰ ἐδῶ ἔγινε κάτι παράξενο. Ἄντὶ ὁ σκύλος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπίθεση, ἄρχισε νὰ κουνᾶ τὴν οὐρά του καὶ νὰ κάνῃ χαρές, σὰ νὰ μὲ γνώριζε ἀπὸ καιρό. Ἀπὸ τὴ μυρουδιά θὰ κατάλαβε πὼς εἶμαι ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ. Αὐτὸ θὰ ἦταν· τί ἄλλο;

Χτύπησα τὴν πόρτα.

«Δαφνούλα, Δαφνούλα!» φωνάζω ἔπειτα.

—«Ὁ Νώντας, ὁ Νώντας εἶναι!» ἀκούω τῆς Δαφνούλας τὴ φωνὴ νὰ λήῃ καὶ ἀκουσα βήματα γρήγορα νὰ ἔρχονται στὴν πόρτα.

Ἡ πόρτα ἀνοίξε· καὶ ἦταν ἡ Δαφνούλα πού τὴν εἶχε ἀνοίξει.

«Ὁ παππούς;» τὴ ρώτησα σφίγγοντας τὸ χέρι της.

— «Δὲν εἶναι καλὰ, μοῦ ἀπάντησε σιγά, εἶναι ἄσχημα».

Εἶδα κι ἓνα ἄλλο πρόσωπο νὰ φανῆ, ἓνας νέος ἄντρας.



Κατάλαβα πώς θα ἦταν ὁ άντρας της. Καί αὐτὸς ἦταν.

Τῆ στιγμῆ πού μοῦ τὸν ἐσύσταινε ἡ Δαφνούλα, ἀκούστηκε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ δωμάτιο τοῦ παπποῦ μιὰ φωνὴ ἀσθενικὴ νὰ λέη :

« Μὰ ποῦ εἶναι! Αὐτὸς ἦταν; »

— « Αὐτός, αὐτός εἶναι! » τοῦ ἀπάντησε ἡ Δαφνούλα.

Πῆγα μέσα. Ὁ παπποὺς ἦταν στὸ κρεβάτι, κι εἶχε τὰ μάτια στυλωμένα στὴν πόρτα.

« Ἐλα, παιδάκι μου, ἔλα! » μοῦ εἶπε, ἅμα μὲ εἶδε.

Πῆγα γρήγορα κοντά του. Πετώντας τὸ καπέλο μου καὶ γονατίζοντας τοῦ φίλησα τὸ χέρι.

Αὐτὸς μοῦ χάιδεψε τὰ μαλλιά.

« Νάχης τὴν εὐχή μου, παιδάκι μου, νάχης τὴν εὐχή μου! » μοῦ εἶπε.

Εἶχε μιὰ ἀδύνατη φωνή, πολὺ ἀδύνατη, καὶ ἡ ὄψη του ἦταν κίτρινη σὰν τὸ κερί.

Μὲ κοίταξε. Ὑστερα εἶπε:

« Ἄντρας ἔγινες, άντρας σωστός! »

Ἔμεινα ἀρκετὴ ὥρα μαζί του, καὶ ὅταν τὸν εἶδα νὰ βυθίζεται στὸν ὕπνο, τὸν ἄφησα. Μοῦ εἶχε ἡ Δαφνούλα ἐτοιμάσει νὰ φάω. Κάθισε νὰ φυλάξῃ ὁ άντρας τῆς Δαφνούλας.

Μοῦ εἶχε ἐτοιμάσει καὶ νὰ κοιμηθῶ.

« Ὅχι, τῆς εἶπα, πρέπει νὰ καθίσω κοντά στὸν παππού ».

— «Πήγαινε ξεκουράσου λίγο, μου ἀπάντησε αὐτή, κι ἔπειτα σέ ζυπνοῦμε καὶ φυλᾶς καὶ σύ».

Ἦμουν ἀλήθεια κουρασμένος καὶ αἰσθανόμουν τὴν ἀνάγκη νὰ κοιμηθῶ. Τὰ μάτια μου ἔκλειναν.

Μπῆκα στὸ δωμάτιό μου. Δὲν ἦταν κρύο πολὺ, γιατί εἶχε ἓνα μαγκαλάκι καὶ τὸ ζέσταινε.

Μὰ ποῦ νὰ κοιμηθῶ!... Ἐνῶ τὰ μάτια μου ἔκλειναν ὅσο ἤμουν ὄρθιος, ἐκεῖ στὸ κρεβάτι ζητοῦσαν νὰ μείνουν ὀλάνοιχτα. Καὶ πόσα, πόσα δὲ μοῦ ἤρθαν στὸ νοῦ!... Ἡ ζωὴ μου ἐκεῖ στὸ χωριό, στὸ μέρος ἔπειτα ποὺ πήγαμε, τὸ σχολεῖο, τὸ νησί. Καὶ ὅλη ἡ ζωὴ ἔπειτα, καὶ οἱ φίλοι μου. Ὅλα αὐτὰ πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ μου, κι ἀκόμη καὶ ὁ καπετὰν Μπόχαλης καὶ ὁ σύντροφός του.

Ἐπιτέλους ὁ ὕπνος μὲ πῆρε. Δὲν ξέρω πόση ὥρα μὲ κράτησε στὰ δίχτυα του, ὅταν ζύπνησα ἀπὸ κρότο. Μοῦ χτυποῦσαν τὴν πόρτα.

«Νώντα, σήκω!» ἀκούω μιὰ φωνὴ νὰ μοῦ λέη, τὴ φωνὴ τῆς Δαφνούλας.

— «Τί εἶναι;... Ὁ παππούς;» τὴ ρωτῶ.

— «Δὲν εἶναι καλά, ἔλα, παραμιλᾷ».

Ντύθηκα γρήγορα καὶ πῆγα.

Ὁ ἄντρας τῆς Δαφνούλας ἦταν μέσα ὄρθιος. Ὁ παππούς ὅμως δὲν παραμιλοῦσε πιά.

«Πήγαινε, εἶπα στὸν ἄντρα τῆς Δαφνούλας, θὰ μείνω ἐγώ».

Κάθισα σὲ μιὰ καρέκλα κοντὰ στὸ κρεβάτι.

Καὶ ἡ Δαφνούλα ἔφυγε... ἔμεινα μόνος.

Ἦσυχία παντοῦ, μέσα στὸ σπίτι κι ἔξω.

Ὁ παππούς φαινόταν νὰ κοιμᾶται βαθιά.



“Ένα μαγκάλι μεγάλο ἦταν στὴ μέση τῆς κάμαρας.

Τὸ ἤξερα αὐτὸ τὸ μαγκάλι. Πόσες καὶ πόσες φορές δὲν εἶχα καθίσει κοντά του νὰ ζεσταθῶ τὶς κρύες νύχτες!... Ἐκεῖ κοντά του ἄκουα τὰ παραμύθια ποὺ μοῦ ἔλεγε ὁ παππούς... Καὶ τὰ κάστανα ποὺ ἔρριχνα μέσα νὰ ψηθοῦν; Θεέ μου, πόσα καὶ πόσα μοῦ θύμισε αὐτὸ τὸ μαγκάλι!

Ὁ παππούς μου τaráχτηκε στὸ κρεβάτι του καὶ μίλησε μὲ μιὰ φωνὴ ὑπόκωφη, ποὺ μοῦ ἔφερε φρίκη:

«Μαρία, εἶπε, Μαρία, ἐσύ εἶσαι; Δὲ σὲ σκότωσαν; ζῆς, ζῆς! Ἄ! ἄ! Νὰ καὶ ὁ Γιάγκος!»

Ἐγὼ εἶχα σηκωθῆ ἀπὸ τὸ κάθισμά μου, γεμάτος φρίκη.

Ἡ Μαρία ποὺ ἔλεγε, ἦταν ἡ γυναῖκα του, ἡ γιαγιά μου, χαμένη στὶς σφαγὲς τῆς Χίου, καὶ ὁ Γιάγκος ἀδερφός της, σκοτωμένος κι αὐτός.

Ὁ παππούς μου ἐξακολούθησε:

«Ζῆτε, ζῆτε λοιπόν, καὶ δὲν ἀλλάζατε! Ἄ! νά...»

Ὁ παππούς μου τaráχτηκε περισσότερο καὶ ξύπνησε. Ἄνοιξε τὰ μάτια του, μὲ κοίταξε, κοίταξε γύρω του...

«Τί εἶναι, παπού;» τὸν ἐρώτησα.

—«Τίποτε, παιδί μου, ἓνα ὄνειρο...»

Γύρισε καὶ κοίταξε τριγύρω σὰ νὰ ζητοῦσε κάποιον νὰ βρῆ. Ἐπειτα ἔμεινε μὲ μισόκλειστα τὰ μάτια.

Ἐγὼ εἶχα καθίσει καὶ τὸν κοίταζα.

Αὐτὸς σὲ λίγο μοῦ μίλησε:

«Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, Νώντα μου, μοῦ εἶπε, γιὰ ἄκουσε... ἄκουσε παιδί μου... Θυμᾶσαι ποὺ μι-

κρός ζητοῦσες νὰ πιάσης τὸν ἥλιο; τὸν ἥλιο! Ναί, ζητοῦσες νὰ πιάσης τὸν ἥλιο! Τί καλὸ παιδάκι ἦσουν! Περίεργο παιδάκι!... Μὰ καὶ τώρα μεγάλος, ἔγινες ἀκόμη καλύτερος· ἔγινες ὅπως σὲ ἤθελα! Λοιπόν, γιὰ ἄκουσε: Ξέρεις, παιδί μου, πὼς ἐσύ καὶ ἡ συντροφιά σου πιάσατε τὸν ἥλιο..... Ναί, ναί, τὸν πιάσατε! Αὐτὸ ποῦ ζητᾶτε νὰ κάμετε τί ἄλλο εἶναι; αὐτὸ εἶναι, αὐτό! πιάστε τὸν ἥλιο! Ναί, παιδί μου, δώστε φῶς σ' αὐτὸν τὸ λαό, φωτίστε τον! Εἶναι καλὸς λαός, καλὸς καὶ δυνατός· παραστρατημένος μόνο εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους κακούς! Φωτίστε τον!...»

Τὴν ἄλλη μέρα, τὰ ξημερώματα, ὁ παππούς μου ξεψύχησέ στὴν ἀγκαλιά μου.

“Ὅλο τὸ χωριὸ καὶ ἀπὸ τὰ γειτονικὰ τρέξανε στὴν κηδεῖα του.

Ὁ οὐρανὸς ἦταν μαῦρος, κατάμαυρος ἀπὸ τὰ βαριὰ σύννεφα ἐκείνη τὴν ἡμέρα, σὰ νὰ πενθοῦσε κι αὐτός.

“Ὅταν γύριζα θλιμμένος, ξαφνικὰ ὁ ἥλιος, σὰ νὰ ξέσκισε τὰ σύννεφα, ξεπετάχτηκε καὶ φώτισε....

Μοῦ φάνηκε σὰ νὰ ἦταν μαζί μὲ τὸ φῶς του καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ παπποῦ.

Θυμήθηκα τὰ λόγια του.

«Ἐμπρός, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου, τὸ ἔργο εἶναι δύσκολο, μὰ θὰ νικήσωμε!.....»



## ΠΟΙΗΜΑΤΑ

---

### 1. Τὸ ἀγριολεύλουδο.

Μέσα στὸ δάσος, περπατώντας μοναχός μου,  
ζηλεμένο λουλουδάκι βλέπω ἔμπρός μου.

Ζωηρὰ τὰ χρώματά του, λαμπερά.  
Σκύβω ἀμέσως νὰ τὸ κόψω μὲ χαρά.

Μιά φωνούλα γρικῶ τότε: «Τί σοῦ κάνω;  
γιατί θέλεις τὸ καημένο νὰ πεθάνω;

«Τὸ λουλούδι ἀπὸ τῆ ρίζα του σὰ φύγη  
θὰ πονέση, κι ἡ ζωὴ του θάναι λίγη».

Τὸ λυπήθηκα καὶ σκύβω σιγαλὰ  
καὶ τὸ βγάζω μὲ τῆ ρίζα του ἀπαλά.

Τὸ φυτεύω μὲς στὸν κῆπο μας, καὶ πάλι  
ξαναζῆ, ξαναφυρίζει, ξαναθάλλει.

---

### 2. Ὁ ἀέρας καὶ ὁ ἥλιος.

Ὁ ἀέρας θύμωσε,  
μὲ τὸν ἥλιο μάλωσε.  
Ὁ ἀέρας ἔλεγε:  
« εἶμαι δυνατώτερος! »

καὶ ὁ ἥλιος ἔλεγε:  
«σὲ περνῶ στή δύναμη».  
Ἕνας γέρος ἄνθρωπος  
μὲ τὴ μαύρη κάπα του  
στὸ χωράφι πήγαινε.  
Ὁ ἀέρας λάλησε:  
«Ὅποιος ἔχει δύναμη  
παίρνει ἀπὸ τὸ γέροντα  
τὴ χοντρή τὴν κάπα του!»  
Φύσησε, ξεφύσησε,  
ἔσκασε στὸ φύσημα.  
Ἄδικος ὁ κόπος του·  
κρύωσε ὁ γέροντας  
καὶ διπλὰ τυλίχτηκε  
τὴ χοντρή τὴν κάπα του·  
Καὶ ὁ ἥλιος λάλησε:  
«Ὅποιος ἔχει δύναμη  
παίρνει ἀπὸ τὸ γέροντα  
τὴ χοντρή τὴν κάπα του!»  
Ἐφεξε ὀλόλαμπρος,  
καλοσύνη σκόρπισε,  
κι ἔβγαλε ὁ γέροντας  
τὴ χοντρή τὴν κάπα του.  
Πάλι ξαναμίλησε:  
«Ἄκουσε καὶ μάθε το·  
σὲ περνῶ στή δύναμη  
γιατὶ πᾶς μὲ τὸ καχὸ  
κι ἐγὼ πάω μὲ τὸ καλό».



3. Τὸ ἀηδόνι.

Μέσα στὸ δάσος περπατῶ  
κι ἀκούω τὰ πουλάκια.

Κάθε κλωνὶ  
καὶ μιὰ φωνή,  
σὲ κάθε δέντρο μουσικῆ  
χαρὲς καὶ τραγουδάκια.

Μὰ κεῖ πού ἄλλα τραγουδοῦν  
κι ἄλλα κρατοῦν τὸ ἴσο,  
ἓνα πουλὶ  
μικρὸ λαλεῖ  
σὰ νὰ τοὺς λέη: «σωπᾶτε σεῖς!  
'Εγὼ θὰ τραγουδήσω!»

Σωπάσαν ὅλα... Τὸ μικρὸ  
πουλὶ τ' ἀποστομώνει.  
Εἶχαν λαλιά  
τ' ἄλλα πουλιά,  
μὰ ἓνα ἦταν μοναχὸ  
ἀπ' ὅλα τους τ' ἀηδόνι!

4. Τὸ λουλουδάκι καὶ ἡ πεταλούδα.

Μιὰν αὐγούλα φύτρωσε  
λουλουδάκι μυρωμένο,  
τὸ κεφάλι σήκωσε  
ζωηρό, χαριτωμένο.

Πεταλούδα πλουμιστὴ  
τὸ σιμώνει, τὸ ἀγκαλιάζει.  
Νάχουν συντροφιά μαζί  
κοίταξε πῶς τοὺς ταιριάζει!



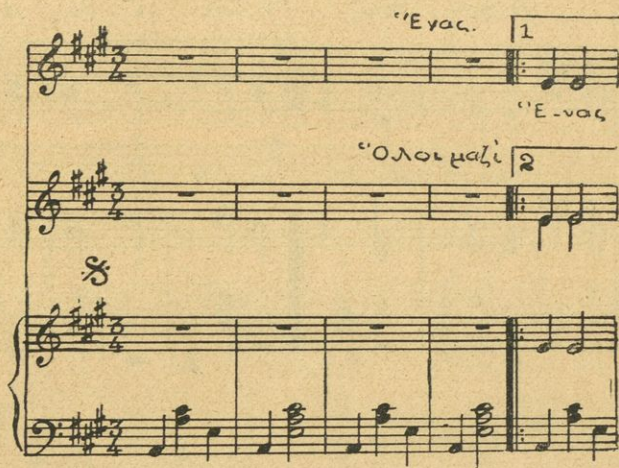


Ένας γέρος γέροντας

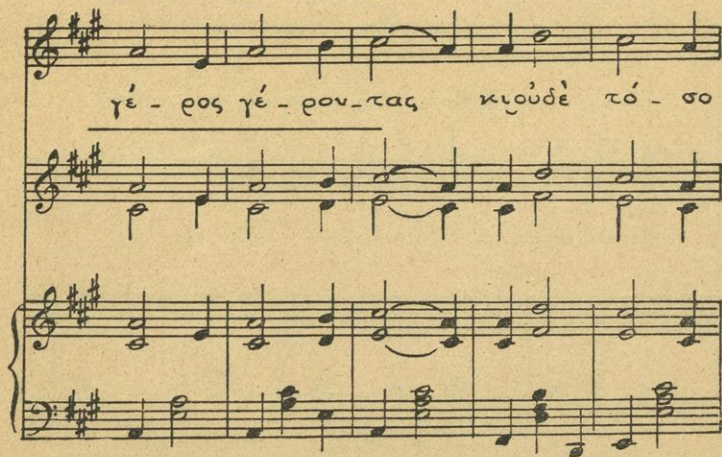
Ένας. 1

Ένας

Όλοι μαζί 2



γέ - ρος γέ - ρον - τας κι οὐδέ τό - σο



γέ-ρον - - τας 'Ε-νας γέ - ρος γέ-ρον -

1

- τας κι-ού-δε τό - σο γέ-ρον - τας



Όλοι μαζί

Ένας γέρος γέροντας

κιούδέ τόσο γέροντας, Έκατόν έν-

νία χρόνων ποτιζε τὸ γαίβα του. <sup>Ἀπὲν ἀρχή.</sup>  
<sup>Ἀπὲν ἀρχή.</sup>

# Καλότυχά είναι τὰ βουνά

Μουσική η ρέλλη.

Άρα (τραγουδεί ένας)

Κα-λό- - τυ-

Ολομαζί.

χά είναι τὰ βου-νά Κα-

λό- - τυ- - - χά είναι τὰ βου-

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems. The first system shows the vocal line starting with a treble clef and a piano (p) dynamic, and the piano accompaniment with a bass clef and piano (p) dynamic. The second system features a vocal line with a fermata over the first measure and a forte (f) dynamic for the piano accompaniment. The third system continues the vocal line and piano accompaniment with a forte (f) dynamic.



Ένας.

νά Κα-λό-τω-χά είναι τὰ βου-νά, σω-

1 Στροφή

Όλοι

2 Στροφή

τέ τους δέν γερ-νᾶ --- νε Κα- νᾶ --- νε

τιεφλογέ- ρες "αχ! ---

Για τέλος

*poco rall. ff sec.*

## Βαρκαρόλα.

Σπινέλλα

Τι τους βρα-  
φα-  
-δεια μέφεγα ρά - - - κι πού φα-  
ρά - δεσε κεί κα - - - τω κα - - - μα-  
τί - ζελάπο ψηλά. τώ-ρα  
ρώ - νετ και γελά.



πιά σανά-δερ-φάνια ἄσπλαγιάσουμε μαζί, ἔτσι  
 βγή ὁ γέ-ρος ἔξω καιμῆσπῆ ἐμπρός παιδιά ὅλοια.

1  
 πρέ-πει ὁ καθένας νάδουλεῖ γιὰ τὸ ζῆ, γιὰ τὴν ἀλή. — Κι ὅταν

2  
 πῆ-νω ση-καθεῖτε νάβρεθούμε σὴ σου-λειά.

Τί βρα... δεια βραδειά μεφεγγα-ράκι

πού φω... τι... ζει ά... πό ψη-λά

λά ά... πό ψη-λά ά... πό ψη-



'Απ' τὴν ἀρχὴν

λά

'Απ' τὴν ἀρχὴν

Τὶ βρα-

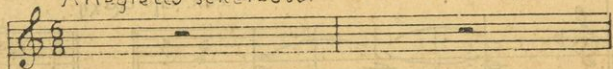
- δειὰ βραδειαὺ μὲ φεγ-γα-ρά-κι πού φω-

τί - - - ζειά-σι

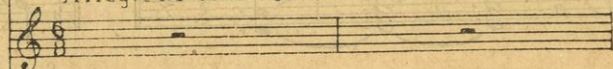
ψη - - λά

Βαρκαρόλα τῶν τρατάρηδων  
(Γιὰ φωνές παιδιῶν)

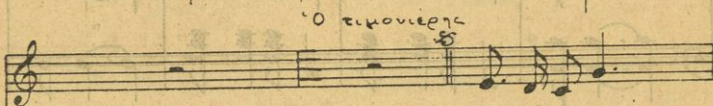
Allegretto scherzoso. Διάσκευή Ξηρέλλη.



Allegretto scherzoso



Allegretto scherzoso



Ὁ τιμονιέρης

Ἐμπρός, παιδιά,

οἱ ναῦτες.





μα-ζι κουκιά

Τὸ τσοῦρμo

ἐμπρὸς παιδιά, μα-ζι κουκιά,

This system contains a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line starts with the lyrics 'μα-ζι κουκιά' and then 'Τὸ τσοῦρμo'. The piano accompaniment consists of a treble and bass clef with chords and a rhythmic pattern.

Ὁ τιμονιέρης

1- Στροφή

Δώστε σὴ βάρ - - κα μας φτερά, γοργά νά σκί -

2- Στροφή

Δώστε σὴ βάρ - - κα μας φτερά. γοργά νά σκί -

This system contains two vocal stanzas and a piano accompaniment. The first stanza is labeled '1- Στροφή' and the second '2- Στροφή'. The piano accompaniment continues with chords and a rhythmic pattern.

1η Στροφή.

ζη τα νε-ρά. Δώσε στη βάρ - κας μας φτε-ρά

2η Στροφή.

ζη τα νε-ρά. Δώσε στη βάρ - κα μας φτε-ρά



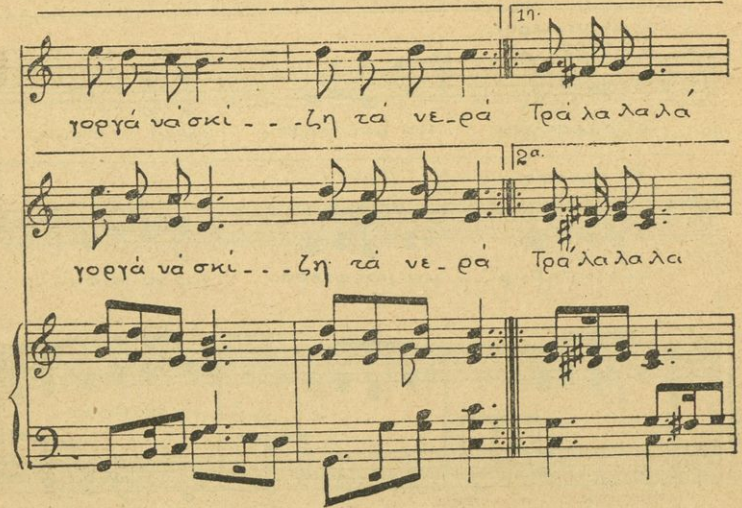
The first system of the musical score consists of two vocal staves and a piano accompaniment. The vocal staves are in treble clef, and the piano accompaniment is in bass clef. The first vocal staff has a first ending bracket labeled '1η Στροφή.' with the lyrics 'ζη τα νε-ρά. Δώσε στη βάρ - κας μας φτε-ρά'. The second vocal staff has a second ending bracket labeled '2η Στροφή.' with the lyrics 'ζη τα νε-ρά. Δώσε στη βάρ - κα μας φτε-ρά'. The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line and chords in the right hand.

1η.

γοργά να σκι - - - ζη τα νε-ρά Τρα λα λα λα

2α.

γοργά να σκι - - - ζη τα νε-ρά Τρα λα λα λα



The second system of the musical score continues with two vocal staves and a piano accompaniment. The vocal staves are in treble clef, and the piano accompaniment is in bass clef. The first vocal staff has a first ending bracket labeled '1η.' with the lyrics 'γοργά να σκι - - - ζη τα νε-ρά Τρα λα λα λα'. The second vocal staff has a second ending bracket labeled '2α.' with the lyrics 'γοργά να σκι - - - ζη τα νε-ρά Τρα λα λα λα'. The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern as the first system.



λα λα λα λα τρα λα λα λα τρα λα λα λα

λά λα λα λα τρα λα λα λα τρα λα λα λα

Ἀπ' τὴν ἀρχὴν

τρα λα λα λα

ὁκιά τὸ τέλος

-1-  
Θαλασσινο τραγούδι

Mουσική  
Ξηρέλλη  
Μονωδία: Αταλά

Moderato con brio

Γλυ-κά φυ-

σα ὀ μπά-της, ἡ θά-λας-σα ὄρο-

σι-ζεται στα γα-λα-νά νε-ρά της



ο ἡ-λιος κα-θρε-φί-ζεται

Χορωδία  
Με χαρῆν.

Καὶ λές πῶς παί-ζουν χα--ρω-πά πε-

*mf*

τών-τος δι-χως ἔν-νοια φα-

- 3 -

ρά-κια χρυ-σο-φτέ-ρω-τα σέ κύ-μα-

τά-ση μέ-να

Ἀπὲν ἀρχῆς. ϯ

γιά τὸ τέλος

Fin.

τόν ἄ-ε-ρα

Ἀπὲν ἀρχῆς. ϯ

γιά τὸ τέλος

*ff*



# Ο γρέπος.

Μουσική  
Ξηρέλλη.

Σωηρά.

1. Στροφή.

Ἐ-γὶα μὲ-λα, ἔ-γὶα λέ-σα, ὁ-λοικιά-σε  
Ἐ-χὸ γρέ-πος φάρια με σα

2. Στροφή

με καρ-διά

νά γε-μι-σῆ

2. Στροφή

αμ-μου-διά

καὶ ὁ ἡ-λιος

mf

το κέ... φά... λι, τρώει ἄρ... μη τὸ κορ... μί.

σαν κι'... μᾶς στὸν κόσμου ἄλ... λοι δὲν κερ... δι... ζου

*cresc. poco a poco.*

τὸ ψω... μί. Ἐ... για μὸ... λα, ἔ... για λέ... σα,  
Ἐ... χειὸ γρι... πος ψά... ρια μέ... σα,



1.

ο - λου πια - σε με καρδια

2.

να γε - μι - σῃ ἀμ - μου - δια

*ff* *fff* *rall.* *sec.*





## Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

1.	'Ο πρώτος μου πόθος.....	σελ. 3
2.	Χανόμεστε στο δάσος .....	» 10
3.	Στή στάνη .....	» 17
4.	Τὰ παιγνίδια μου .....	» 21
5.	'Η πρώτη αποκάλυψη .....	» 22
6.	'Η μητέρα .....	» 25
7.	'Η πρώτη μου λύτη .....	» 26
8.	Φεύγομε από το χωριό .....	» 28
9.	Το σπιτάκι μας και το περιβόλι μας .....	» 36
10.	'Η αγορά .....	» 40
11.	Πηγαίνω σχολείο .....	» 43
11.	'Η άλληλογραφία μου με τη Δαφνούλα .....	» 50
	Ψάρεμα με το παραγάδι .....	» 56
	Ψάρεμα με τα ψαροκόφια .....	» 57
	'Ο χειμώνας και τα σχέδια του παππού .....	» 61
	Το πανηγύρι του "Αι-Γεωργίου".....	» 63
	"Ένας γέρο γέροντας", δημοτικό τραγούδι.....	» 67
	"Καλέτυχά είναι τα βουνά", δημοτικό τραγούδι.....	» 68
	"Τώρα είν' Απρίλης και χαρά", δημοτικό τραγούδι.....	» 68
12.	Γιατί μᾶς έδωξε ο παππούς.....	» 69
13.	'Ο πρώτος μου φίλος .....	» 72
	Ψάρεμα με καλάμι .....	» 74
14.	Οί φίλοι μου .....	» 74
15.	'Η διαμαρτυρία .....	» 78
15.	Στο δημοτικό συμβούλιο .....	» 83
16.	Τὰ εγχαίνια .....	» 89
17.	Οί διακοπές ενός καλοκαιριού .....	» 91
	Φτάνομε στο καταπράσινο νησί.....	» 91
	"Τί βραδιά με φεγγαράκι", βαρκαρόλα Σπινέλλη.....	» 92
	"Έμπρός παιδιά, μαζί κουπιά", ποίημα .....	» 93
	"Γλυκά φυσά ο μπάτης", ποίημα Γ. Δροσίνη.....	» 95
	"Τ' άσπρα σπιτάκια του ένα, ένα", ποίημα Γ. Δροσίνη..	» 98
18.	Τὰ έξοχικά κτήματα .....	» 100
19.	Το πρόγραμμα της συντροφιάς .....	» 101
20.	Το κολύμπι και το ψάρεμα.....	» 103
	"Έγια μόλα, έγια λέσα", ποίημα Γ. Δροσίνη.....	» 104

21.	Ὁ Μπαρμπαγιαννιός.....	σελ. 108
22.	Ὁ πάτερ Δαμιανός.....	» 110
23.	Ὁ αἰώνιος γέρος.....	» 113
24.	Ἡ Ζαφειρούλα.....	» 115
	«Ὅλες οἱ μάνες κλαίγανε», δημοτικὸ τραγοῦδι.....	» 118
25.	Στὴ σπηλιά.....	» 118
	Ψάρεμα σκάρων.....	» 121
	Ψάρεμα πίνας.....	» 123
26.	Ἄλλος ἐρημίτης.....	» 129
27.	Ὁ Μπάμπης φεύγει.....	» 135
28.	Τὸ γράμμα τοῦ Λάμπρου.....	» 140
	Ἡ ζωὴ στὸν κάμπο.....	» 141
	Ψάρεμα πέστροφας.....	» 143
	«Ὁ ἥλιος ἐπαντρεύτηκε», ποίημα δημοτικόν.....	» 143
29.	Τὸ γράμμα τοῦ Ἁγίου.....	» 144
	Πρόχειρη καλοκαιρινὴ κοινότης.....	» 145
	Στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ.....	» 146
	Τὰ βάραθρα.....	» 147
30.	Ψάρεμα μὲ πυροφάνι.....	» 147
	«Δυὸ γέροι ψαροκυνηγοί»..... ποίημα Γ. Δροσίνης.....	» 148
31.	Χαρὰ ἀπροσδόκητη.....	» 150
32.	Τὰ τελευτήϊα λόγια τοῦ παπποῦ.....	» 152

## ΠΟΙΗΜΑΤΑ

1.	Τὸ ἀγριολούλουδο, μετάφραση, ποίημα Göthe.....	» 165
2.	Ὁ ἀέρας καὶ ὁ ἥλιος. Γ. Δροσίνης.....	» 165
3.	Τὸ ἀηδόνι. Α. Βλάχου.....	» 167
4.	Τὸ λουλουδάκι καὶ ἡ πεταλούδα.....	» 167

## ΜΟΥΣΙΚΗ

	Ἕνας γέρο γέροντας.....	» 169
	Καλότυχτα εἶναι τὰ βουνά.....	» 172
	Τί βροδιά μὲ φεγγαράκι (βαρκαρόλα).....	» 174
	Ἐμπρὸς παιδιὰ (βαρκαρόλα τῶν Τρατάρηδων).....	» 178
	Γλυκὰ φυσάει ὁ μπάπης (θαλασσινὸ τραγοῦδι).....	» 182
	Ἔγια μόλα ἔγια λέσσα (ὁ γρίπος).....	» 185

Οἱ εἰκόνες εἶναι τοῦ κ. Π. Φούμπου.

Ἡ μουσικὴ εἶναι τοῦ κ. Ξηρέλλης.



## ΓΙΑ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ

Στην Κυνουρία συνηθίζουν να ζώνουν την εκκλησία του αγίου, όταν είναι η γιορτή του, με μια μεγάλη κερένα κλωστή που λέγεται ζώστρα. Η κλωστή ξετυλίγεται σιγά από το αδράχτι, περνιέται από αναλωμένο κερί και ξανατυλίγεται σε άλλο αδράχτι. Στο άνω φύλλο της εισόδου δένεται από ένα καρφι ή μια άκρη της ζώστρας και ξετυλίγεται έπειτα και ζώνεται ή εκκλησιά αρκετές φορές. Όταν τελειώσει η λειτουργία ξαναμαζεύεται ή ζώστρα στο μάκρος όργις, στρέφεται και γίνεται λαμπάδα που καίεται μπροστά στην εικόνα του αγίου.

Στο δημοτικό τραγούδι: Τώρα είν' Απρίλης και χαρά, «και τη νομή να πάρουν» σημαίνει να πάρουν το γάλα και το μαλλί από τα πρόβατα και τα χίδια.







ΓΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Δ. & Π. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

Ἀθῆναι—Ὀδὸς Σταδίου 56.

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

(Γραμμένα στῆ δημοτικῆ).

1. ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ ΜΕΡΟΣ Α'. τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Κράτους (Ὁ «Ἡλιος).
2. ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ ΜΕΡΟΣ Β'. *Ε. Παπαμιχαήλ.*
3. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ. Ἀναγνωστικὸ Β' δημοτικοῦ *Μ. Κλεάνθους* καὶ *Μ. Παπαμαύρου.*
4. ΟΔΥΣΣΕΙΑ (διασκευῆ). Ἀναγνωστικὸ Γ' Δημοτικοῦ Δ. Ἀνδρεάδη.
5. Ο ΗΛΙΟΣ. Ἀναγνωστικὸ Γ' δημοτικοῦ Ἐπ. Παπαμιχαήλ καὶ Δ. Βουτυρά.

(Γραμμένα στῆ καθαρεύουσα).

6. Ο ΝΕΟΣ ΓΕΩΡΓΟΣ. Ἀναγνωσματάριον Δ' δημοτικοῦ *Γαλ. Καζαντζάκη.*
7. ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ Δ' δημοτικοῦ. *Μιλ. Βρατσάνου.*
8. ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ Ε' δημοτικοῦ. *Μ. Σακελλαροπούλου—Χ. Κυριακάτου—Ἐλ. Ρουσσοπούλου.*

— ❧ —